karl may

PRIN KURDISTANUL SĂLBATIC

EDITURA EDEN

Consilier literar
Dr. ANTONIU POPESCU

KARL MAY

DURCHS WILDE
KURDISTAN
„Karl May's — Gesammelte Reiseromane”, Band 2
Freiburg, 1892

***

Ediţia de faţă a folosit ca text de bază traducerea lui C. Constantinescu, apărută cu titlul *„Aventuri în Turkestan”,* Bucureşti, 1944, în cuprinsul căreia figurează doar primele trei capitole şi o parte a celui următor. Textul tălmăcirii a fost confruntat cu ediţia-princeps a romanului de Mirela Matei, căreia îi aparţine şi traducerea ultimelor trei capitole ale cărţii. Drepturile de folosinţă ale acestei versiuni revin editurii noastre.

KARL MAY

Opere – 34

PRIN KURDISTANUL SĂLBATIC

Roman

EDITURA EDEN
Bucureşti, 1998

Coperta de
SERGIU GEORGESCU

Tehnoredactare de
CRISTINA STANCIU

Corectura de
MIHAI GRIGORESCU

I.S.B.N. 973-9141-69-2

CUPRINS

1. În luptă cu turcii

Ne întorceam de la vizita făcută căpeteniei kurzilor badinan. Când ajunserăm pe cea din urmă colină, de unde puteam cuprinde cu privirea Valea Închinătorilor Diavolului, zărirăm aproape de casa beiului o grămadă uriaşă de vreascuri, la care câţiva iezizi adăugau mereu altele. Pir Kamek stătea acolo şi arunca din când în când câte o bucată de smoală.

— Acesta e un rug de sacrificiu, zise Ali.

— Ce are de gând să jertfească pirul?

— Nu ştiu.

— Probabil un animal.

— Numai la păgâni se ard animalele.

Iezizii nu ard nici animale, nici fructe. Pirul nu mi-a spus ce va arde, dar el e un mare sfânt şi ceea ce face dânsul nu poate fi un păcat.

Mereu răsunau de la colina din faţă salvele pelerinilor care soseau şi mereu li se răspundea din vale şi totuşi observai, când ajunserăm jos, că în valea aceasta abia dacă mai încăpeau oameni. Dădurăm caii în seama servitorilor şi pornirăm spre mormânt. Pe drumul care ducea la acesta era o fântână ţâşnitoare împrejmuită cu lespezi de piatră. Pe una din ele se aşezase Mir Şeic Khan şi vorbea cu câţiva pelerini, care stăteau respectuoşi şi la distanţă de el.

— Fântâna asta e sfântă şi numai mirul, eu şi preotul avem voie să ne aşezăm pe piatra aceasta. Nu fii supărat, deci, dacă va trebui să stai în picioare, îmi zise Ali.

— Voi respecta obiceiurile voastre.

Când ne apropiarăm, khanul făcu un semn celor din jur, care se depărtară astfel încât ne-am putut apropia de dânsul. El se ridică, întâmpinându-ne şi ne întinse mâinile.

— Fiţi bine veniţi la întoarcerea voastră! Luaţi loc la dreapta şi la stânga mea!

Făcu semn beiului spre stânga, astfel că mie îmi rămase partea dreaptă. Mă aşezai pe pietrele sfinte şi nimeni din cei de faţă nu păru intrigat de aceasta.

— Ai vorbit cu căpetenia? întrebă khanul.

— Da; totul e în cea mai bună regulă. Ai făcut vreo comunicare pelerinilor?

— Nu încă.

— Atunci e timp ca oamenii să se adune. Dă poruncă pentru asta!

— Eu sunt şeful credinţei şi toate celelalte te privesc pe tine. Nu-ţi voi micşora niciodată gloria de a fi ocrotit pe credincioşi şi de a fi învins pe duşmani.

Aceasta era o modestie pe care n-ai fi întâlnit-o niciodată la imamii musulmani. Beiul Ali se ridică şi plecă, în timp ce stăteam de vorbă cu khanul, observai o mişcare printre pelerini, care sporea din minut în minut. Femeile rămaseră la locurile lor, copiii de asemenea; bărbaţii, însă, se aşezară de-a lungul pârâului şi conducătorii de trib, cete şi grupuri făcură cerc în jurul lui Ali, care le aduse la cunoştinţă planurile mutessarifului din Mosul. Domnea o linişte şi o ordine ca la paradele europene. După ce şefii comunicară poruncile beiului, adunarea se împrăştia în deplină linişte şi fiecare se duse să-şi ocupe locul stabilit.

Beiul se întoarse la noi.

— Ce-ai poruncit? întrebă khanul.

Cel întrebat întinse braţul şi arătă spre o ceată de vreo douăzeci de oameni care urca poteca pe unde venisem noi mai adineaori.

— Ia te uită, ăştia sunt războinicii din Airan, hagiul Sho şi khanul Şura, care cunosc foarte bine ţinutul acesta. Ei merg înaintea turcilor şi ne vor încunoştinţa la vreme de venirea lor. Am pus caraule şi către Baadri, aşa că e imposibil să fim

surprinşi. Mai sunt trei ceasuri pană la noapte şi asta e de ajuns ca să ducem în Valea Idiz tot ce ne prisoseşte. Oamenii vor porni la drum, călăuziţi de Selek.

— Vor fi îndărăt până la începerea sfintelor slujbe?

— Da, asta e sigur.

— Atunci se pot duce.

După câtva timp un convoi foarte lung de bărbaţi, ducând cu ei animale sau purtând legături, trecu pe lângă noi şi dispăru îndărătul mormântului. Apoi, apăru iarăşi pe o potecă stâncoasă de deasupra acestuia şi îi puturăm urmări drumul, până ce acesta se pierdu sus în pădurea deasă.

După ce luarăm masa cu Ali; se apropie de mine başbuzucul şi-mi zise:

— Stăpâne, am să-ţi spun ceva.

— Ce?

— Ne ameninţă o mare primejdie.

— Zău! Şi anume?

— Nu ştiu, dar aceşti Închinători ai Diavolului se uită la mine de o jumătate de ceas cu nişte ochi care te bagă în sperieţi, nu alta. Parcă-ar vrea să mă omoare, zău aşa!

Dat fiind că buluk eminiul purta uniformă, era lesne de priceput purtarea iezizilor ameninţaţi de turci; eram totuşi încredinţat că nu i se va întâmpla nimic, aşa că-l spusei, ca să-mi bat joc de el:

— Asta e rău! Dacă te-ar omorî, cine va mai avea în grijă coada măgarului tău?

— Păi... o să-l înjunghie şi pe măgar odată cu mine. N-ai văzut că au şi ucis cea mai mare parte din bivolii şi oile pe care le au?

— Măgarul tău e în siguranţă şi tu la fel. Sunteţi legaţi unul de altul şi nu veţi fi despărţiţi.

— Îmi făgăduieşti asta?

— Îţi făgăduiesc!

— Dar mi-era frică, atunci când ai lipsit adineaori. Mai pleci

de aici?

— Nu mai plec; îţi poruncesc însă să rămâi mereu aici în casă şi să nu te amesteci printre iezizi, altminteri îmi este cu neputinţă să te ocrotesc.

Liniştit numai pe jumătate, eroul meu plecă şi în locul lui veni Halef.

— Sidi, ştii tu că vom avea război? mă întrebă el.

— Război? Între cine şi cine?

— Între osmanlâi şi diavolii ăştia.

— Cine a spus?

— Nimeni.

— Nimeni? Dar cred c-ai auzit că am vorbit despre asta azi-dimineaţă la Baadri?

— N-am auzit nimic, căci vorbeaţi turceşte şi ăştia vorbesc în aşa fel încât nu pot pricepe ce spun. Am văzut însă că a fost o întrunire mare şi că după aceasta toţi oamenii au început să-şi verifice armele. După aceea şi-au cărat animalele şi bunurile şi când m-am dus pe terasă, la şeicul Mohammed, l-am găsit încărcându-şi pistoalele. Nu-s astea destule semne că ne aşteaptă o primejdie?

— Ai dreptate, Halef. Mâine în zori turcii din Baadri şi din Kaloni îi vor ataca pe iezizi.

— Şi iezizii ştiu asta?

— Da.

— Câţi sunt la număr turcii?

— Cincisprezece sute de oameni.

— Vor cădea mulţi dintre ei, deoarece li se cunoaşte planul. Tu pe cine-i ajuţi, pe turci sau pe iezizi?

— Eu nu voi lupta deloc.

— Nu? întrebă el, dezamăgit. Dar eu am voie să lupt!

— Pe cine vrei să ajuţi?

— Pe iezizi.

— Pe iezizi, Halef? Tu care credeai despre ei că te vor face să-ţi pierzi locul din paradis?

— O, sidi, nu-i cunoşteam; acum însă îi iubesc.

— Dar ei sunt necredincioşi!

— Nu i-ai ajutat tu mereu pe aceia care erau buni, fără să-i întrebi dacă slăvesc pe Allah sau pe alt Dumnezeu?

Isteţul meu Halef vroise să facă din mine un musulman şi acum vedeam cu bucurie că era el pe cale să devină creştin.

— Vei rămâne cu mine! îi zisei.

— În timp ce ceilalţi luptă şi fac acte de vitejie?

— Poate că vom avea şi noi prilej să fim mai viteji şi mai curajoşi decât ei.

— Atunci rămân cu tine. Şi buluk eminiul?

— Şi el.

Urcai sus la şeicul Mohammed Emin, care văzându-mă îmi zise:

— *Hamdulillah*, lăudat fie Domnul că vii! Mi-a fost dor de tine cum îi este ierbii dor după roua nopţii.

— Ai stat mereu aici sus?

— Da... Nu trebuie să mă vadă nimeni, căci altfel s-ar putea să fiu trădat. Ce veşti aduci?

Îi spusei tot ce ştiam şi când sfârşii, el arătă spre armele sale, pe care le avea în faţă.

— Îi vom primi cum trebuie.

— Nu vei avea nevoie de armele acestea.

— Cum asta? Să nu mă apăr pe mine şi pe prietenii noştri?

— Ei sunt destul de tari. Vrei cumva să cazi în mâinile turcilor, din care abia ai scăpat, sau să te nimerească un glonţ ori o lovitură de cuţit, pentru ca fiul tău să mai lâncezească cine ştie cât în închisoare la Amadiya?

— Emire, vorbeşti ca un bărbat înţelept, dar nu ca unul viteaz.

— Şeicule, ştii prea bine că nu mă tem de nici un duşman şi nu frica mă face să vorbesc aşa. Ali ne-a cerut să ne ferim de luptă. De altminteri, el e încredinţat că nici nu se va ajunge la luptă şi eu sunt de aceeaşi părere.

— Crezi că turcii se vor preda fără împotrivire?

— Dacă n-o fac, vor fi împuşcaţi.

— Ofiţerii turcilor nu-s buni de nimic, dar soldaţii sunt viteji. Vor asalta colinele şi vor scapă.

— O mie cinci sute împotriva a şase mii?

— Dacă ar fi cu putinţă să fie împresuraţi…

— Vor fi împresuraţi.

— Atunci noi trebuie să mergem cu femeile în Valea Idiz.

— Tu da.

— Şi tu?

— Eu voi rămâne aici.

— *Allah kerihm!* Pentru ce? Asta ar însemna moartea ta.

— Nu cred. Stau în Giölgeda padişahnün, am scrisori de recomandaţie de la mutessarif şi mai am pe lângă mine un buluk emini, a cărui prezenţă ar fi de ajuns ca să mă ocrotească.

— Dar ce vrei să faci aici?

— Să preîntâmpin vreo nenorocire.

— Ştie beiul Ali de asta?

— Nu.

— Nici Mir Şeic Khan?

— Nici el. Vor afla ei însă la vreme.

Avui mult de furcă până să-l fac pe şeic să încuviinţeze planul meu. Dar până la urmă am reuşit.

— *Allah il Allah!* zise el. Căile omului sunt scrise în carte. Nu vreau să te abat de la planul tău, dar voi rămâne aici cu tine.

— Asta nu se poate!

— Pentru ce?

— Ca să nu dea peste tine. Ştii ce te aşteaptă dac-ai fi recunoscut!

— Sfârşitul omului este înscris în carte. Dacă e să mor, atunci trebuie să mor şi e totuna dacă asta se întâmplă aici sau la Amadiya.

— Vrei să te arunci în nenorocire, dar uiţi că mă atragi şi pe

mine.

— Mi s-a părut că doar aşa pot să-i înving îndărătnicia.

— Pe tine? Cum?

— Dacă sunt singur aici, mă ocrotesc firmanurile mele; dar dacă te găsesc şi pe tine, duşmanul mutessarifului, prizonierul fugit, atunci pierd ocrotirea de care mă bucur şi suntem pierduţi amândoi, eu şi tu.

El rămase cu privirea în pământ, chibzuind: ghiceam ce-l făcea să se împotrivească a se retrage în Valea Idiz, dar îi lăsai timp să ia o hotărâre. În cele din urmă zise cu glas şovăitor:

— Emire, mă socoti drept laş?

— Nu. Ştiu că eşti viteaz şi fără teamă.

— Ce va crede beiul Ali?

— El gândeşte la fel ea mine şi tot aşa şi Mir Şeic Khan.

— Şi ceilalţi iezizi?

— Ei te cunosc bine şi ştiu că nu fugi din faţa nici unui duşman.

— Şi dacă-ar fi să se îndoiască de curajul meu, mă vei apăra? Le vei spune că m-am dus cu femeile în Valea Idiz numai pentru a asculta de tine?

— Voi spune asta tuturor şi în gura mare.

— Bine, atunci voi face cum spui.

Împinse resemnat de o parte flinta şi îşi îndreptă din nou privirea spre vale, care începuse să fie învăluită de umbrele înserării.

Tocmai se întorceau oamenii care plecaseră înainte la Idiz. Ei formau un convoi lung, care se risipi în valea din faţa noastră.

Deodată răsună o salvă dinspre Mormântul Sfântului şi în acelaşi timp Ali veni la noi sus şi ne spuse:

— Începe marea sărbătoare de la mormânt. Până acum nici un străin n-a putut să ia parte, dar Mir Şeic Khan mi-a dat încuviinţarea, în numele tuturor preoţilor, să vă poftesc.

Asta era o cinste deosebită pentru noi; şeicul Mohammed Emin refuză însă, spunând:

— Îţi mulţumesc, beiule, dar musulmanului îi este oprit să fie de faţă la adoraţiunea unui alt Dumnezeu.

El era musulman; dar ar fi putut îmbrăca acest refuz în alte cuvinte. Rămase acasă, iar eu îl urmai pe bei.

Când ieşirăm în faţa casei, ni se înfăţişă o privelişte de o frumuseţe de nedescris. Cât se întindea valea pâlpâiau lumini sub şi pe copaci, jos la apă şi sus pe fiecare stâncă, de jur-împrejurul caselor şi pe acoperişurile acestora. Dar cea mai mare însufleţire domnea la Mormântul Sfântului. Mirul aprinsese o torţă de la lampa veşnică a mormântului şi ieşi cu aceasta afară în curtea interioară. De la torţa aceasta şeicii şi kavali îşi aprinseră lămpile lor; de la acestea îşi luau fachirii la rândul lor focul şi acum ieşiră cu toţi afară şi mii de oameni dădură buzna ca să se purifice la focurile sfinte.

Cine izbutea să se apropie de luminile preoţilor, îşi trecea mâna prin flacăra acestora, apoi îşi apăsa mâna aceasta pe frunte şi piept, în dreptul inimii. Bărbaţii îşi treceau a doua oară mâna prin flacără, pentru a aduce nevestelor lor binecuvântarea focului. Mamele făceau acelaşi lucru pentru copiii lor, care nu aveau puterea să răzbată prin mulţime. Era o sărbătoare şi o bucurie care păreau foarte naturale.

Sanctuarul fu şi el iluminat. În fiecare din numeroasele firide ale zidului se aşezase câte o lampă şi peste toată curtea se întinseră ghirlande de lămpi şi flăcări. Fiecare creangă de copac părea să fie braţul unui sfeşnic uriaş şi sute de lumini se căţărau de-a lungul celor două turnuri, până-n vârf, formând două ghirlande de o frumuseţe fără seamăn.

Preoţii luară loc în curtea interioară, pe două rânduri, iar în faţa lor kavalii. Aceştia din urmă aveau în mână instrumente muzicale; unul un flaut, altul o tamburină şi tot aşa mai departe. Eu cu beiul Ali şedeam sub umbrarul de viţă; pe Mir Şeic Khan nu-l puteam vedea. Dinlăuntrul mormântului se

auzi o comandă şi kavalii îşi ridicară instrumentele. Flautele începură o melodie uşoară, tânguitoare, în tactul pe care-l dădu o tamburină. Urmă, apoi, brusc o armonie prelungă, cu concursul celor două instrumente, închipuind, o melodie căreia nu i s-ar potrivi nici una din numirile noastre muzicale, însă al cărei efect era cât se poate de plăcut.

La sfârşitul acesteia, Mir Şeic Khan ieşi din interiorul mormântului, însoţit de doi şeici. Unul din ei ducea un fel de pupitru de note, pe care-l aşeză în mijlocul curţii. Celălalt ducea un vas mic cu apă şi încă unul, deschis, rotund, în care se găsea un lichid ce ardea. Aceste două vase fură aşezate pe pupitru, de care se apropie Mir Şeic Khan.

El făcu un semn cu mâna şi muzica începu din nou. Se cântă o introducere, după care preoţii intonară un imn. Din păcate, nu putui să notez cuvintele, căci aş fi trezit suspiciuni, aşa că înţelesul adevărat al acestora îmi dispăru cu totul din minte. Erau cuvinte arăbeşti care îndemnau la puritate, credinţă şi veghe. Apoi, Mir Şeic Khan ţinu o scurtă cuvântare către preoţi, cerându-le să se ferească de păcat, să facă bine tuturor oamenilor, să rămână credincioşi religiei lor, apărând-o de duşmani.

După aceasta el veni la noi, aşezându-se sub umbrarul de viţă. Un preot aduse un cocoş viu, pe care-l legară, cu o sfoară, de pupitru; la stânga fu aşezat vasul cu apă, iar la dreapta cel cu foc.

Muzica începu din nou. Cocoşul stătea ghemuit la pământ, părând că nici nu aude sunetele uşoare ale flautelor. Când acestea deveniră mai puternice, el tresări; îşi scoase capul dintre pene, privi de jur împrejur cu ochi vioi, văzu apa şi repede îşi vârî ciocul în vas ca să bea. Evenimentul acesta fericit fu vestit prin sunete de tamburine, ceea ce păru să trezească interesul muzical al cocoşului. El îşi răsuci gâtul şi ascultă cu luare-aminte, observând în acelaşi timp că se afla într-o apropiere primejdioasă de flacără. Încercă să se dea

înapoi, dar nu putu căci era legat, înciudat, se ridică şi scoase un „cucurigu” puternic, care răsună ca un semnal pentru flaute şi tamburine. Lucrul acesta păru să trezească în minTea lui ideea că era vorba de o întrecere muzicală, aşa că se întoarse semeţ spre muzicanţi, bătu din aripi şi cântă încă o dată. Răspunsul fu la fel ca înainte şi se născu un duel muzical care până la urmă îl întărâtă într-atâta pe bietul cocoş, încât se smulse odată cu furie şi liberându-se, fugi înăuntrul mormântului.

Muzica însoţi această faptă vitejească cu un fortissimo asurzitor; glasurile preoţilor se alăturară şi acum urmă un final care nu se putea să nu-i obosească atât pe muzicanţi cât şi pe cântăreţi. La sfârşit kavalii îşi sărutară instrumentele.

Acum urma să aibă loc vămuirea bilelor, de care am pomenit cu alt prilej. Înainte de a începe însă, preoţii veniră la noi şi ne dăruiră, mie şi lui Ali, câte şapte bucăţi. Ele erau perfect rotunde şi aveau pe dânsele un cuvânt arab, zgâriat cu un instrument ascuţit. Din cele şapte bile ale mele, pe patru se putea citi cuvântul „El Şems”, soarele.

Vânzarea avu loc în curtea exterioară, în timp ce înăuntrul locului împrejmuit cu zid mai răsunau încă instrumentele muzicale şi cântecele.

Părăsii sanctuarul, îndreptându-mă spre casă. Îl găsii acolo pe Halef stând pe terasă împreună cu buluk eminiul. Păreau să fie într-o convorbire foarte însufleţită, căci numai ce-l auzii pe servitorul meu:

— Ce? Un rus ziceai c-a fost?

— Da, un rusnac, — Allah să-i taie capul! Căci dacă n-ar fi fost el, aş mai avea nasul şi acuma! Începusem să lovesc ca un turbat în jurul meu, dar ticălosul căuta să mă nimerească în cap; vrui să mă feresc şi mă dădui înapoi. Şi astfel s-a făcut că lovitura care trebuia să-mi reteze capul, mi-a retezat numai…

— Hagi Halef! strigai.

Aveam şi eu chef să întrerup odată vestita istorie cu nasul. Cei doi săriră în sus şi veniră la mine.

— Mă vei însoţi, Halef; haide!

— Unde?

— Colo, pe colină, ca să vedem cum arată valea iluminată.

— O, emire, dă-mi voie să merg şi eu! se rugă Ifra.

— N-am nimic împotrivă. Haideţi!

Începurăm să urcăm colina îndreptată cu faţa spre Baadri şi pretutindeni întâlnirăm bărbaţi, femei şi copii cu făclii şi lumini; toţi ne întâmpinară şi ne vorbiră cu bucurie copilărească. Când ajuraserăm în creştet, ni se oferi o privelişte de nedescris. Câţiva iezizi se luaseră după noi ca să ne lumineze drumul, căci numai în întuneric fiind puteam gusta din plin farmecul acestei privelişti. Jos, în vale, se unduiau flacără după flacără. Mii de puncte luminoase se încrucişau, tresăreau şi se mlădiau, dansau, ţâşneau şi zburau unele pe lângă celelalte, mici, mititele, dar clin ce în ce mai aproape de noi, crescând încetul cu încetul. Sanctuarul era scăldat de o lumină solemnă. De jos răzbătu deodată înspre noi un talaz înăbuşit de voci, întrerupt din când în când de câte un strigăt de bucurie. Aş fi stat ore întregi să mă desfăt cu priveliştea asta minunată.

— Ce fel de stea este aceea? zise în limba kurdă unul din iezizii de lângă mine.

— Care? întrebă un altul.

— Vezi *Rea kadişahn*[1] colo la dreapta.

— O văd.

— Sub ea a licărit o stea luminoasă. Uite acum iarăşi! O vezi?

— Am văzut-o. E *Kiyale be şeri.*[2]

Cele patru stele, care în constelaţia noastră formează spatele Ursei, se numesc la kurzi „Bătrânul”. După ei capul

---

[1] Calea laptelui.

[2] „Bătrânul fără cap” (Ursa Mare).

său este ascuns îndărătul unei constelaţii vecine. Cele trei stele, care la noi formează coada Ursei Mari (sau oiştea „Carului”, cum i se mai zice acestei constelaţii), se numesc după ei „cei doi fraţi şi mama oarbă a bătrânului”.

— Zici că-l *kiyale be şeri?* Păi asta are patru stele! spuse cel ce vorbise întâi. O fi *Kumikiyi Şivan*[1].

— Asta e mai sus. Uite că acum luminează iar. Ah, ne-am înşelat; e doar la miazăzi. O fi *Meşi*[2].

Întrebarea asta îmi era pusă mie. Fenomenul mi se păru izbitor.

Luminile de jos făceau ca stelele să nu poată fi recunoscute în mod clar. Sclipirea aceea însă care se aprindea din când în când colo sus, stingându-se apoi imediat, era puternică. Semăna cu un licurici. Mai statui să observ câtva timp, apoi îi zisei lui Halef:

— Hagi Halef, du-te repede jos la beiul Ali şi spune-i să vină cât mai curând aici la mine. E vorba de ceva însemnat.

Isteţul meu servitor plecă repede, iar eu mersei ceva mai înainte, pe de o parte ca să pot observa mai bine presupusa stea, iar pe de altă parte ca să scap de alte întrebări.

Din fericire Ali aflase că plecasem aici sus şi se hotărâse îndată să mă urmeze. Halef dădu de el aproape de tot şi-l aduse la mine.

— Ce vrei să-mi arăţi, emire?

Întinsei braţul şi zisei:

— Priveşte ţintă într-acolo! Vei vedea sclipind o stea. Uite acum!

— O văd.

— Iar a dispărut. O cunoşti?

— Nu. Stă foarte jos şi nu face parte din nici o constelaţie.

Mă apropiai de o tufă şi tăiai câteva nuieluşe; una o înfipsei în pământ şi mă aşezai în faţa ei la câţiva paşi depărtare.

---

[1] Venus.

[2] Cumpăna.

— Lasă-te în genunchi exact îndărătul acestei nuieluşe! Voi înfige o alta în direcţia în care va licări iar steaua. Ai văzut-o acum?

— Da; foarte lămurit.

— Încotro să înfig nuiaua? Aici.

— Puţintel mai la dreapta.

— Aici?

— Da, aşa e bine.

— S-a făcut! Acum observă mai departe.

— Am văzut-o iar, zise el după câteva clipe.

— Unde? Voi înfige o a treia nuia.

— Steaua n-a fost la locul ei dinainte, ci mult mai la stânga.

— Cât de departe? Spune!

— Cu două picioare de nuiaua înfiptă înainte.

— Aici.

— Da.

Înfipsei a treia nuia şi Ali îşi urmă observaţiile.

— Acum am văzut-o iar, zise el.

— Unde?

— De data asta nu la stânga, ci la dreapta.

— Bine. Asta voiam să-ţi arăt. Acum te poţi ridica de jos.

Ceilalţi priviseră miraţi la treaba pe care o făcusem şi nici Ali nu putea pricepe despre ce este vorba.

— De ce ai trimis să mă cheme ca să-mi arătaţi steaua asta? întrebă el.

— Pentru că nu e stea.

— Dar ce? O lumină?

— Dac-ar fi o singură lumină, treacă-meargă, deşi tot ar fi ciudat; dar e un şir întreg de lumini.

— De unde scoţi asta?

— Nu poate fi o stea pentru că se află mai jos decât creştetul muntelui dindărătul ei. Şi că sunt mai multe lumini ai putut vedea din experienţa pe care am făcut-o. Colo merg pe jos sau călare oameni mulţi cu făclii ori felinare şi din când

în când vreunul îşi îndreaptă lumina încoace.

Beiul scoase o exclamaţie de mirare şi zise:

— Ai dreptate, emire!

— Cine să fie?

— Pelerini nu sunt, căci aceştia ar veni pe drumul care duce de la Baadri la Şeic Adi.

— Atunci or fi turci!

— E cu putinţă?

— Asta nu pot şti, căci ţinutul acesta îmi este necunoscut. Descrie-mi-l, beiule!

— Drept înainte merge drumul spre Baadri şi aici la stânga — cel spre Ain Sifni împarte drumul acesta în trei; mergi o treime pe el şi atunci ai luminile pe partea stângă, spre apa care vine de la Şeic Adi.

— Se poate călări de-a lungul apei?

— Da.

— Şi să ajungi în felul acesta la Şeic Adi?

— Da.

— Atunci s-a făcut o greşeală foarte mare.

— Şi anume?

— Ai pus caraule spre Baadri şi Kaloni nu însă spre Ain Sifni.

— Acolo nu vor merge turcii. Oamenii din Ain Sifni ne-ar vesti-o.

— Dar dacă turcii nu se duc la Ain Sifni, ci trec Khausserul la Djeraiya şi caută apoi să ajungă în valea între Ain Sifni şi locul unde ne aflăm noi? Mi se pare că atunci ar apuca aceeaşi direcţie în care se mişcă colo luminile acelea. Ia te uită, au luat-o iar spre stânga.

— Emire, presupunerea ta poate să fie dreaptă. Voi trimite îndată câteva caraule.

— Şi eu voi privi mai de aproape „stelele” astea. Ai vreun om care cunoaşte bine ţinutul acesta?

— Nimeni nu-l cunoaşte mai bine decât Selek.

— E un călăreţ bun: să mă călăuzească el!

Coborârăm dealul cât puturăm mai repede. Ultima parte a convorbirii o duserăm cu glas încet, astfel că nimeni nu auzi nimic şi mai ales başbuzucul. Selek fu găsit îndată: i se dădu un cal şi îşi luă armele. Halef mergea şi el cu noi. Mă puteam bizui pe dânsul mai mult decât pe oricare altul. După douăzeci de minute pornirăm pe drumul care ducea la Ain Sifni. Pe cea dintâi colină ne oprirăm. Privii în întunericul dinaintea noastră şi în cele din urmă văzui iar sclipirea aceea. I-o arătai şi lui Selek, iar el îmi spuse:

— Emire, asta nu e stea şi nici făclie nu este, căci acestea ar răspândi lumină pe o suprafaţă mai mare; sunt felinare.

— Trebuie să mă apropii cât mai mult de ele. Cunoşti bine ţinutul?

— Cunosc fiecare piatră şi fiecare tufă. Ţine-te numai de mine!

Se îndepărtă de apă spre dreapta şi acum pornirăm în trap la drum. Călărirăm aşa ca la vreun ceas, când deodată puturăm deosebi câteva lumini; după alt sfert de ceas, în timpul căruia acestea dispăruseră îndărătul unei coame de deal din faţa noastră, ajunserăm pe acesta din urmă şi văzurăm foarte lămurit că aveam înainte un convoi destul de lung. Din cine era format convoiul era greu de deosebit de aici; observarăm însă că el dispăru brusc şi nu se mai ivi.

— Mai este şi acolo vreo colină?

— Nu. Aici este şes, răspunse Selek.

— Sau vreo adâncitură, o vale în care să fi putut dispărea aceste lumini?

— Nu.

— Sau o pădure.

— Da. Acolo unde au dispărut este o pădurice de măslini.

— Aha! Tu vei rămâne cu caii aici şi ne vei aştepta. Halef mă va însoţi.

— Ia-mă şi pe mine, stăpâne! se rugă Selek.

— Caii ne-ar trăda...

— Îi legăm....

— Al meu e prea preţios ca să-l las fără supraveghere. Şi afară de asta tu nici nu te pricepi, bine să te furişezi. Te-ar auzi sau chiar te-ar vedea.

— Ba mă pricep, emire.

— Ia mai taci! zise Halef. Şi eu credeam că mă pricep să mă furişez în mijlocul unui duar şi să ciordesc calul cel mai bun; dar când a trebuit să fac asta în faţa lui effendi, mi-a fost ruşine ca unui copil. Mângâie-te însă, căci Allah n-a vrut să facă din tine o şopârlă.

Lăsarăm armele şi pornirăm înainte. Era tocmai atâta lumină cât să se poată recunoaşte cu greu un om la cincizeci de paşi. După vreo zece minute se ivi în faţa noastră un punct întunecat, care se mărea din ce în ce mai mult; păduricea de măslini. Când ajunserăm ca la vreo cinci şase minute de drum depărtare de ea, mă oprii şi ascultai încordat. Nici cel mai slab sunet nu se auzea.

— Mergi îndărătul meu, în aşa fel încât să formăm amândoi o singură linie! Aveam pe mine doar o tunică şi pantaloni închişi la culoare iar pe cap un tarbuş, aşa că eram bine camuflat.

Merserăm mai departe, când deodată auzirăm trosnete de crengi. Ne întinserăm la pământ şi ne târârăm încetişor înainte. Trosnetele şi pârâiturile se auziră mai tare.

— Strâng crengi, poate ca să încingă un foc.

— Asta e bine pentru noi, şopti Halef.

Curând ajunserăm la marginea pădurii şi auzirăm gâfâit de animale şi glasuri de bărbaţi. Ne aflam lângă un mărăciniş des; arătai spre ei şi zisei încetişor:

— Ascunde-te aici şi aşteaptă-mă, Halef!

— Eu nu, te părăsesc; vin cu tine.

— M-ai trăda. Furişatul este mai greu în pădure decât pe câmp deschis. Te-am luat cu mine numai ca să-mi acoperi

retragerea. Rămâi culcat chiar dacă auzi împuşcături. Dacă te-oi chema vii cât mai repede cu putinţă!

— Şi dacă nici nu vii, nici nu chemi?

— Atunci laşi să treacă o jumătate de ceas şi te târăşti înainte, ca să vezi ce s-ar întâmplat cu mine.

— Dacă te omoară, îi ucid pe toţi!

Atâta am auzit şi o şi luasem din loc. Nu mă îndepărtasem însă prea mult de el, când îmi ajunse la ureche un glas poruncitor:

— *Et atesh* — aprinde, fă focul!

Glasul acesta venea de la o depărtare cam de o sută de picioare. Puteam deci să mă furişez mai departe fără teamă. Deodată auzii pârâitul unui foc de crengi şi văzui în acelaşi timp o lumină vie care, trecând printre copaci, ajungea aproape până la mine. Asta fireşte că îmi îngreuia planul.

— *Tşlar atesh tşevresinde* — pune pietre în jurul focului! porunci acelaşi glas.

Nu trecu mult şi lumina dispăru, ceea ce însemna că ordinul fusese executat, iar eu putui înainta mai uşor. Mă târâi de la un capăt la altul şi aşteptai îndărătul fiecăruia până mă încredinţai că nu fusesem observat.

Din fericire, nu era nevoie de atâtea precauţii, căci nu mă găseam în pădurile seculare din America, iar cei care mergeau înaintea mea păreau că nici nu le-ar fi trecut prin cap că vreun semen de-al lor ar fi putut să-i spioneze.

Înaintai astfel până ajunsei la un copac, ale cărui rădăcini scoseseră atâtea mlădiţe încât nădăjduiam să găsesc o ascunzătoare îndărătul lor. Aceasta era de dorit mai ales pentru că foarte aproape de copac şedeau doi oameni de „dragul” cărora mă oprisem aici — doi ofiţeri turci.

Cu băgare de seamă izbutii să mă aşez în voie îndărătul mlădiţelor şi acum puteam cuprinde în întregime cu privirea scena.

Dincolo de pădurice, se aflau... patru tunuri de munte, sau

mai bine zis două tunuri de munte şi două obuziere, iar pe marginea păduricii erau legaţi douăzeci de catâri care serviseră la transportarea lor.

Tunarii se tolăniseră în voie pe pământ şi stăteau de vorbă. Cei doi ofiţeri însă doreau să bea cafea şi să fumeze ciubucuri, de aceea se făcuse un foc deasupra căruia atârna un căzănel pe două pietre. Unul din ofiţeri era căpitan, celălalt sublocotenent. Căpitanul avea o înfăţişare de om de treabă; îmi făcea impresia unui birtaş dolofan care urma să joace rolul „turcului sălbatic” la un teatru de amatori şi în scopul acesta îşi închinase uniformă de la vreunul din negustorii aceia care se îndeletnicesc cu asemenea negoţ. Cu sublocotenentul lucrurile stăteau la fel. Întocmai ca dânsul ar fi arătat o cumătră de şaizeci de anişori, căreia i-ar fi dat în gând să se ducă la bal mascat în şalvari şi tunică turcească.

Eram atât de aproape de ei, încât putui să aud tot ce vorbeau. Îmi venea să ies de după copac şi să-l salut curtenitor: „Seara bună, meştere Moraru; respectele mele, don'şoară Lăptucică; ce mai faceţi? Mulţumesc, foarte mulţumesc, bine!”

Bineînţeles că vorbele pe care-mi fu dat să le aud erau ceva mai puţin paşnice.

— Sunt bune tunurile noastre! mormăi căpitanul.

— Foarte bune! cârâi sublocotenentul.

— Vom trage, vom culca totul la pământ.

— Totul! răsună ecoul.

— Vom face pradă!

— Pradă multă!

— Vom fi viteji!

— Foarte viteji!

— Vom fi avansaţi!

— Mult, foarte mult!

— Apoi vom fuma tutun din Persia.

— Tutun din Şiraz.

— Şi vom bea cafea din Arabia.

— Cafea din Mocca.

— Iezizii trebuie să moară toţi!

— Toţi!

— Laşii!

— Spurcaţii, neruşinaţii!

— Câinii!

— Îi vom omorî!

— Chiar mâine dimineaţă, îndată!

— Fireşte, asta e de la sine înţeles!

Văzusem şi auzisem de-ajuns; mă retrasei deci, mai întâi încetişor şi cu băgare de seamă, apoi însă mai repede. Mă ridicai chiar de la pământ, ceea ce-l miră mult pe Halef când ajunsei la el.

— Cine sunt, sidi?

— Artilerişti. Haide, n-avem timp!

— Mergem pe picioare?

— Da.

Ajunserăm curând la caii noştri, încălecarăm şi ne întoarserăm înapoi la Şeic Adi, unde însufleţirea era în toi.

Pe Ali îl găsii în curtea interioară a sanctuarului, împreună cu Mir Şeic Khan.

— Ce ai văzut? mă întrebă el.

— Tunuri.

— Ah! zise el, speriat. Câte?

— Patru tunuri mici de munte.

— Ce scop să aibă ele?

— Vor să bombardeze Şeic Adi. În timp ce infanteriştii vor ataca dinspre Baadri şi Kaloni, artileria va interveni jos, lângă apă. Planul nu e rău, căci de acolo poate fi dominată întreaga vale. Toată greutatea era să se ducă în taină tunurile peste munţi şi treaba asta a reuşit. S-au folosit de catâri, cu ajutorul cărora obuzierele pot fi aduse într-un ceas de acolo unde se află, până la Şeic Adi.

— Ce facem, atunci?

— Dă-mi imediat şaizeci de călăreţi şi câteva felinare şi până-n două ceasuri ai tunurile cu servanţii lor aici în Şeic Adi.

— Capturate?

— Da.

— Îţi dau o sută de călăreţi, nu şaizeci!

— Atunci fie optzeci şi spune-le că-i aştept jos la apă!

Pe Halef şi Selek îi mai găsii la cai.

— Ce va face beiul Ali? întrebă servitorul meu.

— Nimic altceva decât ce trebuie făcut.

— Te văd râzând. Te pomeneşti că punem mâna pe tunuri?

— Chiar aşa. Dar vreau ca asta să se întâmple fără vărsare de sânge şi de aceea luăm cu noi optzeci de călăreţi.

Pornirăm spre ieşirea văii, unde nu aşteptarăm mult până să vină cei optzeci.

Pe Selek îl trimisei înainte cu zece oameni şi eu urmai cu ceilalţi după dânşii. Fără să întâlnim vreun duşman ajunserăm pe colina unde Selek ne aşteptase înainte şi descălecarăm. Trimisei mai întâi câţiva oameni care urmau să vegheze la siguranţa noastră personală; apoi lăsai zece cu caii, poruncindu-le să nu-şi părăsească postul fără învoirea mea; ceilalţi pornirăm târâş spre pădurice.

Ajunşi le depărtare potrivită de aceasta oprirăm şi eu pornii singur înainte. Ca şi adineaori, ajunsei şi de data asta la copacul îndărătul căruia mă aciuasem. Turcii şedeau la taifas, în grupuri. Mă aşteptasem să-l găsesc dormind, dar nu fu aşa. Numărai treizeci şi patru de oameni, împreună cu subofiţerii şi cei doi ofiţeri şi mă întorsei îndărăt la ai mei.

— Hagi Halef şi Selek, duceţi-vă şi luaţi-vă caii. Faceţi un ocol şi ieşiţi pe partea cealaltă a păduricii. Veţi spune că v-aţi rătăcit şi vreţi să vă duceţi la sărbătoarea din Şeic Adi. În felul acesta veţi abate atenţia osmanlâilor, atrăgând-o asupra voastră. Restul ne priveşte pe noi. Plecaţi!

Cu ceilalţi oameni formai două şiruri lungi, spate în spate, care aveau sarcina să împresoare păduricea din trei părţi. Le dădui instrucţiunile cuvenite, după care ne culcarăm la pământ şi ne târârăm înainte.

Fireşte că eu înaintam mai repede. Ajunsesem de vreo două minute la copacul meu, când auzii tropote de cai. Focul mai ardea, astfel că putui vedea ce se petrece. Probabil că în tot timpul lipsei mele cei doi ofiţeri fumaseră şi băuseră cafea.

— Şeic Adi este un cuib afurisit, îl auzii pe căpitan.

— Foarte afurisit! răspunse sublocotenentul.

— Oamenii se închină diavolului acolo.

— Diavolului, da! Dumnezeu să-l căsăpească şi să-l zdrobească!

— Asta o vom face noi.

— Da, o să-i nimicim!

— Până la unul!

Până aici putui asculta convorbirea, căci apoi se auzi tropotul de cai de care am pomenit. Sublocotenentul ridică privirea.

— Vine cineva! zise el.

Căpitanul ciuli şi dânsul urechea şi întrebă:

— Cine să fie?

— Sunt doi călăreţi; aud eu bine.

Se ridicară şi soldaţii făcură la fel. În lumina pe care o împrăştia focul se iviră Halef şi Selek. Căpitanul le ieşi înaintea şi îşi trase sabia.

— Stai! Cine sunteţi? strigă la ei.

Turcii îi împresurară imediat. Micul meu Halef se uită din înălţimea calului spre cei doi ofiţeri, abordând o mutră care mă lăsă să ghicesc că şi asupra lui făcuseră aceeaşi impresie ca şi asupra mea adineaori.

— Am întrebat cine sunteţi? repetă căpitanul.

— Oameni.

— Ce fel de oameni?

— Bărbaţi.

— Ce fel de bărbaţi?

— Bărbaţi călare.

— Dracul să vă înghită! Răspundeţi cum trebuie, altfel pun să vă bată la tălpi! Ei, cine sunteţi?

— Suntem iezizi, răspunse Selek, cu glas şovăitor.

— Iezizi? Ah! De unde?

— Din Mecca.

— Din Mecca? *Allah il Allah!* Sunt şi acolo închinători ai Diavolului?

— Vreo cinci sute de mii.

— Atât de mulţi! *Allah kerihm!* El lasă multe buruieni să crească alături de grâu. Încotro vreţi să vă duceţi?

— La Şeic Adi.

— V-am prins! Ce căutaţi acolo?

— Se prăznuieşte acolo o mare sărbătoare.

— Ştim. Dănţuiţi şi cântaţi cu diavolul şi vă închinaţi unui cocoş care a trecut prin focul Gheenei. Descălecaţi! Sunteţi prizonierii mei!

— Prizonieri? Dar ce-am făcut?

— Sunteţi fii ai diavolului. Trebuie să fiţi bătuţi până va ieşi din voi tatăl vostru. Jos de pe cai!

Puse chiar el mâna şi cei doi fură smulşi de-a dreptul de pe cai.

— Daţi armele încoace!

Ştiam că Halef n-ar face asta niciodată, chiar în împrejurarea de faţă. El se uită cercetător spre foc şi atunci eu ridicai capul atât de sus până mă zări. Acum ştia că putea fi liniştit. Din foşnetele uşoare pe care le auzii îndărătul meu, îmi dădui seama că oamenii mei împresuraseră tabăra cu totul.

— Armele noastre? întrebă Halef. Îngăduie să-ţi spunem ceva, izbaşă!

— Ce?

— Asta n-o putem împărtăşi decât ţie şi mülasimului.

— Nu vreau să aflu nimic de la voi.

— Dar vezi că e ceva foarte important.

— Despre ce este vorba?

— Ascultă!

Îi şoptii câteva cuvinte la ureche, care avură drept rezultat că domnul căpitan se dădu un pas înapoi şi se uită cu oarecare respect la cel ce vorbise. Mai târziu aflai că vicleanul Halef şoptise: „E vorba de punga voastră”.

— E adevărat? întrebă ofiţerul.

— E adevărat.

— Vei tăcea în privinţa asta?

— Ca mormântul!

— Jură-mi!

— Cum să jur?

— Pe Allah şi pe barba... ba nu, căci voi sunteţi iezizi. Atunci jură-mi pe diavolul căruia vă închinaţi!

— Bine. Diavolul ştie că nu voi sufla o vorbă!

— Dar să ştii că o să te sfâşie dacă spui minciuni. Haide! Veniţi, voi doi!

Cei patru bărbaţi se apropiară de foc; acum putui auzi fiecare cuvânt al lor.

— Ei, vorbeşte! porunci căpitanul.

— Dă-ne drumul! Îţi vom plăti pentru asta.

— Aveţi bani?

— Avem.

— Nu ştiţi că banii aceştia sunt ai mei? Tot ce aveţi asupra voastră este al nostru.

— N-o să-i găseşti. Venim de la Mecca şi cine face o astfel de călătorie ştie să-şi ascundă banii.

— Îi voi găsi eu.

— Nu-i vei găsi, chiar dacă ne vei ucide şi vei pune să fim scotociţi până la piele: Închinătorii Diavolului se pricep să-şi

facă banii nevăzuţi.

— Allah este atoateştiutor.

— Dar tu nu eşti Allah.

— Nu pot să vă dau drumul.

— Pentru ce?

— Pentru că ne-aţi trăda.

— Să vă trădăm? Cum adică?

— Nu vedeţi că suntem aici cu o misiune războinică?

— Nu te vom trăda.

— Dar vreţi să mergeţi la Şeic Adi.

— Să nu mergem?

— Nu.

— Atunci trimite-ne unde vrei!

— Vreţi să vă duceţi la Baaveiza şi sa aşteptaţi acolo două zile?

— Vrem.

— Cât ne plătiţi pentru că vă dăm libertatea?

— Cât ceri?

— Cincisprezece mii de piaştri de fiecare…

— Suntem nişte pelerini foarte săraci. Atâta n-avem la noi.

— Dar cât aveţi?

— Cinci sute de piaştri ţi-am putea da.

— Cinci sute? Vă bateţi joc de noi!

— Poate că facem rost de şase sute.

— Veţi da douăsprezece mii de piaştri şi nici o para mai puţin. Şi dacă nu vreţi, mă jur pe Mahomed că pun să vă bată până-i veţi da. Spuneaţi că aveţi mijloace cu care să vă faceţi banii nevăzuţi; asta înseamnă că aveţi mulţi bani şi eu am mijloace să-i scot la iveală.

Halef se prefăcu speriat:

— Stăpâne, chiar nu vrei să laşi mai jos?

— Nu.

— Atunci trebuie să-ţi dăm.

— Ticăloşilor, acum văd că aveţi mulţi bani la voi, aşa că nu

vă mai las liberi pentru douăsprezece mii de piaştri, ci îmi veţi da cât am cerut la început, adică cincisprezece mii.

— Asta este prea puţin, stăpâne.

Căpitanul se uită la Halef cu nişte ochi cât roata carului.

— Ce vrei să spui, păcătosule?

— Vreau să spun că fiecare din noi preţuieşte mai mult decât cincisprezece mii de piaştri. Îngăduie să-ţi dăm cincizeci de mii.

— Omule, eşti nebun?

— Sau o sută de mii.

Izbaşiul făcu o mutră năucă, se uită la camaradul său şi întrebă:

— Ce zici de asta, locotenente?

— Ce să zic, nimic, răspunse omul, cu toată sinceritatea.

— Şi eu tot nimic. Oamenii ăştia trebuie să fie grozav de bogaţi.

Apoi se întoarse iar spre Halef:

— Unde aveţi banii?

— Trebuie neapărat să ştii?

— Da.

— Avem noi unul care plăteşte pentru noi. Nu-l poţi vedea însă.

— Dumnezeu să ne ocrotească! Vrei să zici diavolul?

— Să vină?

— Nu, nu, niciodată! Eu nu-s iezid şi nu mă pricep să stau de vorbă cu el. Aş muri de spaimă.

— Nu te vei speria, căci şeitanul ăsta vine sub înfăţişare omenească. Uite-l!

Mă ridicasem îndărătul copacului şi din doi paşi fui în faţa ofiţerilor. Ei se dădură îngroziţi înapoi, unul spre dreapta, altul spre stânga. Probabil însă că nu eram atât de fioros la vedere, căci rămaseră pe loc acolo şi se holbară la mine.

— Am auzit tot ce aţi vorbit aseară şi azi-dimineaţă. Spuneaţi că Şeic Adi e un cuib afurisit.

Un suspin greu fu răspunsul.

— Spuneaţi ca Allah să-i căsăpească şi să-i zdrobească pe cei de acolo.

— Oh, oh!

— Aţi mai spus că aveţi de gând să-i împuşcaţi pe nelegiuiţii, spurcaţii, neruşinaţii şi câinii aceia şi să faceţi pradă mare.

Miilasimul era mai mult mort decât viu, iar tovarăşul său nu putu face altceva decât să geamă.

— După aceea ziceaţi că veţi fi înaintaţi în grad şi veţi fuma tutun de Şiraz.

— Ştie totul! izbuti să îngăime căpitanul.

— Da, ştiu totul. Vă înaintez eu… Ştii unde?

El clătină capul.

— La Şeic Adi, la spurcaţii şi neruşinaţii pe care vroiaţi să-i ucideţi. Acum vă spun vouă ceea ce aţi spus înainte acestor doi oameni: sunteţi prizonierii mei!

Soldaţii, care stăteau ghemuiţi unii în alţii, nu-şi putură da seama de ceea ce se petrecea. Semnul pe care-l făcui odată cu ultimele cuvinte, fu de ajuns: iezizii ţâşniră şi-i împresurară. Nici unuia nu-i trecu prin gând să se împotrivească — erau năuciţi. Ofiţerii pricepură însă acum despre ce era vorba şi dădură să scoată armele de la brâu.

— Staţi! Fără împotrivire! le strigai eu, trăgând revolverul. Cine pune mâna pe armă va fi împuşcat pe loc.

— Cine eşti tu? întrebă căpitanul.

— Sunt prietenul vostru şi de aceea doresc să nu fiţi împuşcaţi de iezizi. Daţi armele!

— Dar avem nevoie de ele.

— Pentru ce?

— Trebuie să apărăm cu ele tunurile.

Pufnii în râs de atâta prostie. Apoi le zisei:

— Fiţi fără grijă; vom păzi noi tunurile.

Se mai împotriviră ei câtva timp, dar până la urmă predară

totuşi armele.

— Ce veţi face cu noi? întrebă bietul căpitan.

— Asta depinde de cum vă veţi purta. Poate că veţi fi omorâţi, dar poate să dobândiţi iertare, dacă sunteţi ascultători.

— Ce trebuie să facem?

— Întâi de toate să răspundeţi sincer la întrebările mele.

— Întreabă!

— Mai vin şi alte trupe după voi?

— Nu.

— Sunteţi numai voi aici?

— Da.

— Atunci miralaiul Omar Amed este un om foarte neiscusit. La Şeic Adi se află câteva mii de oameni înarmaţi şi el trimite încoace treizeci de soldaţi cu patru tunuri. Trebuia să vă, dea cel puţin un alai emini cu două sute de infanterişti ca acoperire. Dumnealui crede că pe iezizi îi prinzi şi ucizi ca pe muşte. Ce ordine v-a dat?

— Să ducem tunurile pe ascuns până la apă.

— Apoi?

— Apoi să pornim în susul acesteia până la o jumătate ceas de Şeic Adi.

— Mai departe!

— Acolo să aşteptăm pană ne va trimite o ştafetă. După aceea urma să înaintăm până în vale şi să-i împroşcăm pe iezizi cu ghiulele şi grenade.

— Înaintarea vă este îngăduită; veţi ajunge chiar şi mai departe decât intrarea văii — dar de împuşcat vor împuşca alţii în locul vostru.

Văzând că n-au încotro, turcii se împăcară cu soarta, ca nişte adevăraţi fatalişti ce erau. Se aşezară în rând şi fură escortaţi de iezizi. Tunurile — demontate cum erau — fură încărcate pe catâri, iar noi încălecarăm când ajunserăm la locul unde ne lăsaserăm caii.

La vreo jumătate de ceas de drum înainte de valea din Şeic Adi lăsai tunurile în paza a douăzeci de oameni; asta o făcui ca să putem prinde ştafeta trimisă de Omar Amed.

Chiar la intrarea văii dădurăm peste o mare mulţime de oameni. Vestea despre expediţia noastră se răspândise repede printre pelerini şi ei se adunaseră aici ca să afle rezultatul mai devreme. Din cauza asta se opriseră şi orice fel de salve în vale, astfel că acum domnea linişte adâncă. Vroiau să audă împuşcăturile, în cazul că am fi ajuns la luptă cu turcii.

Beiul îmi ieşi cel dintâi înainte.

— În sfârşit! exclamă el, vădit uşurat. Dar fără tunuri? adăugă, cu îngrijorare. Şi văd că lipsesc şi oameni.

— Nu lipseşte nici un om şi nici rănit nu este vreunul.

— Dar unde sunt?

— Împreună cu Halef şi Selek la tunuri, pe care le-am lăsat afară, în câmp.

— Pentru ce?

— Pentru că izbaşiul acesta mi-a spus că miralaiul va trimite o ştafetă acolo unde sunt tunurile acum. După aceea urmau să înainteze şi să bombardeze Şeic Adi cu ghiulele şi grenade. Ai oameni care se pricep la tunuri?

— Am destui: slavă Domnului!

— Atunci trimite-i afară! Vor schimba hainele cu turcii, vor prinde ştafeta, apoi vor slobozi îndată o împuşcătură. Aceasta va fi pentru noi semnul cel mai sigur că duşmanul este aproape, iar pe acesta îl vom îndemna la un atac pripit. Ce faci cu prizonierii?

— Îi expediez sub pază.

— În Valea Idiz?

— Nu; locul acesta nu trebuie văzut decât de iezizi. Avem însă o mică văgăună în care prizonierii pot fi păziţi de puţini oameni. Haide!

În casa lui mă aştepta o cină îmbelşugată, pe care mi-o

servi chiar soţia sa. Beiul se duse să supravegheze transportarea prizonierilor şi alegerea tunarilor, care porniră îndată la locul cu pricina.

Stelele începeau să pălească atunci când Ali veni la mine:

— Eşti gata de plecare, emire?

— Încotro?

— Spre Valea Idiz.

— Dă-mi voie să rămân aici.

— Vrei să lupţi şi tu?

— Nu.

— Atunci vei numai să te alături nouă, ca să vezi dacă suntem viteji?

— Nici asta, ci voi rămâne aici în Şeic Adi.

— Dar ce-ţi închipui, emire?

— Îmi închipui că aşa este bine.

— Te vor omorî.

— Ba nu. Stau sub ocrotirea sultanului şi a mutessarifului.

— Dar tu eşti prietenul nostru; i-ai luat prizonieri pe artilerişti şi asta te va costa viaţa.

— Cine le va povesti turcilor aceasta? Eu rămân aici cu Halef şi başbuzucul. În felul acesta voi putea face mai mult pentru voi decât dacă aş lupta în rândurile voastre.

— Toate bune, emire, dar când vom împuşca noi s-ar putea să fii nimerit şi tu.

— Nu cred, căci mă voi feri să fiu în bătaia gloanţelor voastre.

O uşă se deschise şi un bărbat intră înăuntru. Era dintre santinelele puse de beiul Ali.

— Stăpâne, raportă dânsul, ne-am retras, căci turcii se şi află în Baadri. Într-un ceas vor fi aici.

— Întoarce-te înapoi şi spune alor tăi să rămână mereu în apropierea turcilor, dar să nu se lase văzuţi de ei.

Ieşirăm în faţa casei. Femeile şi copiii treceau pe dinaintea noastră şi dispăreau îndărătul sanctuarului. O a doua ştafetă

veni atunci în goană şi raportă:

— Stăpâne, turcii au părăsit de mult Kaloni şi mărşăluiesc prin păduri. Până într-un ceas pot fi aici.

— Postaţi-vă de partea cealaltă a primei văi şi retrageţi-vă atunci când vor veni. Ai noştri vă vor aştepta sus.

Omul plecă şi beiul se îndepărtă pentru câtva timp. Stăteam în faţa casei şi priveam la cei care treceau pe dinaintea mea. După femei şi copii urmară şiruri lungi de bărbaţi, pe jos şi călare, dar aceştia n-o luară prin spatele mormântului, ci urcară colinele dinspre Baadri şi Kaloni, ca să lase turcilor valea liberă. Avui o impresie ciudată privind aceste făpturi întunecate. Luminile fură stinse una după alta şi numai mormântul cu cele două turnuri ale sale îşi mai înălţa spre cer limba-i dublă de flăcări. Eram singur aici. Familia beiului plecase. Buluk eminiul dormea sus pe terasă, iar Halef nu se înapoiase încă. Deodată auzii însă galopul unui cal şi iată-l pe Halef sosind. Când descălecă, răsunară de jos în sus două trosnete puternice.

— Ce-a fost asta, Halef?

— Cad copacii. Beiul a poruncit să fie retezaţi, ca să închidă jos valea şi să apere tunurile împotriva unui atac al turcilor.

— Foarte bine a făcut. Unde sunt ceilalţi douăzeci?

— Din ordinul beiului au rămas la tunuri şi el a mai trimis încă treizeci de oameni pentru ca să-i acopere.

— Aşadar cincizeci. Ăştia pot susţine un asalt.

— Unde sunt prizonierii, sidi?

— Au fost duşi la loc sigur.

— Şi ăştia care trec se şi duc la luptă?

— Da.

— Şi noi ce facem?

— Rămânem aici. Sunt curios să văd mutrele turcilor când vor băga de seamă că au picat în cursă.

Ideea mea avu darul să-l mulţumească pe Halef, care nu părea să fie indispus de faptul că urma să rămânem pe loc,

deşi era ceva mai periculos decât să ne punem mintea cu războinicii.

— Dar Ifra unde este?

— Doarme pe acoperiş.

— Ăsta îşi doarme zilele. Ştie ceva din cele ce se întâmplă?

— Nu cred şi nici nu este nevoie să ştie în ce măsură suntem şi noi amestecaţi. Pricepi?

Beiul se întoarse să-şi ia calul. Mai încercă să mă abată de la planul meu, dar fiindcă nu izbuti se văzu silit să mă părăsească. Îmi dori din inimă să nu mi se întâmple nimic rău şi mă încredinţa în repetate rânduri că va pune să-i împuşte pe toţi cei o mie cinci sute de turci dacă va fi să sufăr ceva de pe urma lor. La urmă mă rugă să atârn pe terasa casei şalul mare alb care era în odaie, ca semn că sunt nevătămat şi pe care el îl va vedea de pe colină. Dacă şalul va fi scos el va trage concluzia că mă aflu în primejdie şi va proceda ca atare.

Îşi luă un ultim rămas-bun, încalecă şi porni, cel din urmă dintre ai săi.

Începu să mijească de ziuă; cerul se lumină şi se puteau deosebi acum ramurile copacilor.

Deoarece şi tălmaciul meu mă părăsise, eram singur cu cei doi servitori în valea aceea misterioasă. Singur? Chiar singur? Nu se auzeau oare paşi în căsuţa închinată lui El Şems?

O făptură lungă şi albă ieşi la iveală şi privi în jur. Mă văzu şi veni spre mine. O barbă neagră îi atârna peste piept, iar părul de pe cap, alb ca zăpada, cădea în valuri pe spate. Era Pir Kamek.

— Mai eşti aici? mă întrebă el aproape cu asprime, când fu în faţa mea. Când porneşti după ceilalţi?

— Rămân aici.

— Rămâi aici? Pentru ce?

— Pentru că în chipul acesta vă pot sluji mai bine decât altfel.

— Asta se poate, emire; totuşi trebuie să pleci.

— Te întreb şi eu: când porneşti după ceilalţi?

— Rămân aici…

— Pentru ce?

— N-ai văzut un rug acolo? zise el, posomorât. El mă reţine.

— Cum vine asta?

— Se apropie vremea să aduc jertfa pentru care am ridicat rugul.

— Turcii te vor stingheri…

— Ba îmi vor aduce chiar ei jertfa şi eu voi sărbători azi ziua cea mai de seamă din viaţa mea.

Auzind glasul acesta adânc, sinistru aproape, mă cuprinse un simţământ de nelinişte; mi-l învinsei însă repede şi întrebai:

— Parcă ziceai că vom sta de vorbă azi asupra cărţii tale, pe care mi-a împrumutat-o beiul Ali?

— Îţi poate face plăcere şi aduce folos asta?

— Fireşte.

— Emire, eu sunt un preot sărman; trei lucruri sunt ale mele: viaţa, veşmântul de pe mine şi cartea despre care vorbeşti. Viaţa i-o aduc înapoi Prea Curatului, Puternicului, Milostivului, care mi-a împrumutat-o; veşmântul îl las elementului în care şi trupul meu va fi îngropat, iar cartea ţi-o dăruiesc ţie, pentru ca spiritul tău să poată vorbi cu al meu, când ne vor despărţi timpuri, ţări, mări şi lumi.

Mă simţii străbătut de un fior la auzul acestor cuvinte, care păreau să exprime presimţirea unei morţi apropiate.

— Pir Kamek, darul tău e atât de mare încât aproape că nu-l pot primi.

— Emire, te iubesc! Vei căpăta cartea şi când privirea ta va cădea asupra cuvintelor pe care le-a scris mâna mea, gândeşte-te la ultimul cuvânt pe care această mână o va scrie în carte — în cartea în care va fi însemnată istoria sângeroasă a iezizilor, a dispreţuiţilor şi prigoniţilor.

— Îţi mulţumesc, Pir Kamek! îi zisei şi într-o pornire caldă, îl

îmbrăţişai. Şi eu te iubesc pe tine şi când voi deschide cartea ta, făptura-ţi îmi va apărea în faţă şi voi auzi toate cuvintele gurii tale, pe care le-ai rostit către mine. Acum însă trebuie să părăseşti Şeic Adi, cât nu este încă prea târziu.

— Priveşte colo sanctuarul, în care este îngropat acela care a fost prigonit şi ucis. El n-a fugit. Nu stă scris şi în kitab-ul tău să nu te temi de aceia care pot ucide numai trupul? Rămân aici, căci ştiu că osmanlâii nu-mi pot face nici un rău. Şi chiar dacă m-ar omorî, ce-ar fi? Picătura nu trebuie să urce la soare? El Şems, strălucitorul, nu moare în fiecare zi, pentru ca să reînvie apoi tot în fiecare zi? Nu este oare moartea intrarea într-o lume mai luminoasă, mai curată? Ai auzit vreodată un iezid spunând despre altul că a murit? El spune numai că s-a transformat; căci nu există nici moarte, nici mormânt, ci viaţă, nimic altceva decât „viaţă”. De aceea ştiu bine că te voi revedea cândva.

După aceste cuvinte plecă repede şi se făcu nevăzut îndărătul zidului exterior al mormântului.

Intrai în casă şi urcai pe terasă. Auzii glasurile lui Halef şi Ifra.

— Singur de tot? întrebă acesta din urmă.

— Da.

— Unde sunt ceilalţi, cei mulţi, miile?

— Cine ştie!

— Dar de ce-au plecat?

— Au fugit.

— Din faţa cui?

— Din faţa voastră.

— Din faţa noastră? Hagi Halef Omar nu pricep ce spui!

— Atunci ţi-oi spune mai lămurit: au fugit de teama mutessarifului şi a miralaiului tău Omar Amed.

— Dar pentru ce?

— Pentru că miralaiul vine să atace Şeic Adi.

— *Allah akbar*. Dumnezeu să atace Şeic Adi.

— *Allah akbar*. Dumnezeu este mare şi mâna mutessarifului este puternică! Spune-mi dacă trebuie să rămân la emirul meu sau să lupt sub miralai.

— Trebuie să rămâi la noi.

— *Hamdulillah*, slavă lui Allah, căci este bine la emirul nostru, pe care eu am sarcina să-l ocrotesc.

— Tu? Dar când l-ai mai ocrotit?

— Mereu, atâta vreme cât umblă sub pavăza mea.

Halef izbucni în râs şi răspunse:

— Chiar că eşti omul potrivit pentru asta! Ştii tu cine este ocrotitorul emirului?

— Eu!

— Ba nu, eu!

— Nu l-a dat însuşi mutessariful în paza mea?

— Nu s-a pus el însuşi sub ocrotirea mea? Şi cine preţuieşte mai mult, sidi sau netrebnicul de mutessarif?

— Halef Omar, păzeşte-ţi limba! Dac-oi spune cuvântul acesta mutessarifului...

— Crezi că m-aş teme de el atunci? Eu sunt Hagi Halef Omar Ben Hagi Abul Abbas Ibn Hagi Davud al Gossarah.

— Şi eu mă numesc Ifra, fac parte dintre vitejii başbuzuci ai sultanului şi pentru faptele mele eroice am fost înălţat buluk emini. Pentru tine poartă de grijă numai o persoană, de mine se îngrijeşte însă padişahul şi statul osman întreg.

— Aş vrea să ştiu ce folos ai tu de pe urma acestei purtări de grijă?

— Ce folos am? Uite că te-oi lămuri. Capăt o soldă lunară de treizeci şi cinci de piaştri şi în fiecare zi două livre de pâine, şaptesprezece uncii de carne, trei de unt, trei de orez, una de sare, una şi jumătate de condimente, pe lângă săpun, ulei şi unsoare de cizme.

— Şi în schimb faci fapte eroice?

— Da, foarte multe şi foarte mari.

— Mult aş vrea să le văd!

— Ce? Nu crezi? Dar cum mi-am pierdut, de pildă, nasul, pe care nu-l mai am? Asta s-a întâmplat cu prilejul unei războiri între druzi şi maroniţii de pe Libanon. Am fost trimişi acolo ca să facem linişte şi să impunem respectarea legilor. Într-una din lupte lovii ca un turbat în jurul meu; un duşman ridică arma să-mi dea în cap şi cum dădeam să mă feresc, lovitura în loc să nimerească în cap, îmi nimeri na... oooh... aaah... ce-a fost asta?

— Da, ce-a fost asta? O lovitură de tun!

Aşa şi era; o lovitură de tun, care... reteză lui Ifra sfârşitul povestirii sale. Fără îndoială că era semnalul dat de artileriştii noştri, ca să ne dea de veste că ştafeta miralaiului fusese prinsă. Cei doi servitori ai mei veniră în grabă de sus de pe terasă.

— Sidi, trag! zise Halef.

— Cu tunurile, adăugă Ifra.

— Bine! Aduceţi caii înăuntru şi băgaţi-i în curtea interioară!

— Şi măgarul meu?

— Da. Apoi încuiaţi uşa!

Mă dusei să iau şalul alb şi-l întinsei sus pe terasă; apoi pusei să mi se aducă câteva pături şi mă aşezai pe ele în aşa fel încât să nu pot fi văzut de jos. Halef şi Ifra luară loc ceva mai încolo de mine.

Într-acestea se luminase bine de ziua. Ceaţa se lăsase deasupra văii, dar luminile sanctuarului tot mai ardeau.

Să fi trecut vreo zece minute, când auzii, deodată, dinspre povârniş nechezând un cal, apoi încă unul, căruia îi răspunse un al treilea din partea cealaltă. Era limpede: trupele înaintau în acelaşi timp, din amândouă părţile, jos în vale. Ordinele miralaiului erau executate cu sfinţenie.

— Vin! zise Halef.

— Da, vin! spuse Ifra. Stăpâne, dacă ne-or lua drept iezizi şi-or trage asupra noastră?

— Atunci vei da drumul afară măgarului tău, după care te vor recunoaşte îndată.

Dacă ar fi fost cavalerie ar fi trebuit să se audă tropot de cai, ceea ce nu se întâmplase; nechezaturile erau ale cailor ofiţerilor. Încetul cu încetul ajunse până la noi un zgomot, care se făcea tot mai tare. Erau paşi de oameni mulţi, care se apropiau.

În cele din urmă răsunară glasuri dinspre mormânt şi după două minute auzirăm pasul de mers al unei coloane. Ridicai puţintel capul şi privii în jos, unde văzui vreo două sute de arnăuţi, oameni unul şi unul, cu chipuri sălbatice, comandaţi de un alai emini şi doi căpitani. Coborau valea în rânduri strânse, iar îndărătul lor venea o trupă de başbuzuci care se împrăştiaseră la dreapta şi la stânga, ca să-i caute pe locuitorii nevăzuţi ai văii. Urma apoi o cavalcadă mică de ofiţeri; doi iuzbaşii, doi alai emini[1], doi bimbaşi[2], un caimacam[3], câţiva kol agassi[4] şi în frunte un bărbat lung şi slab, cu o mutră nespus de grosolană, purtând uniforma pompoasă, strălucitoare de aur, a unui comandant de regiment.

— Acesta e miralaiul Omar Amed! zise Ifra, pe un ton plin de respect.

— Cine e civilul de lângă el? întrebai eu.

Alături de colonel călărea un om a cărui înfăţişare te izbea îndată, din cauza asemănării sale cu a unei păsări de pradă.

— Este makredşul[5] din Mosul, omul de încredere al mutessarifului, răspunse Ifra.

Ce căuta acest domn preşedinte de tribunal aici, cu trupele? Nu mă putui gândi prea mult la asta, căci acum

---

[1] Maior.

[2] Şef de batalion.

[3] Locotenent-colonel.

[4] Adjutant.

[5] Preşedinte de tribunal.

răsună deodată o lovitură de tun, apoi încă una. Se stârniră urlete, ţipete, chemări, apoi auzii un tropot ca de mulţi oameni în galop. Cavalcada se oprise tocmai dedesubtul postului meu de observaţie.

— Ce-a fost asta? întrebă miralaiul.

— Două lovituri de tun, răspunse makredşul.

— Foarte adevărat! zise colonelul, batjocoritor. Unui ofiţer i-ar fi fost greu să dea răspunsul acesta. Dar, Allah! ce-i asta?

Arnăuţii, care abia mai adineaori mărşăluiseră pe acolo, veneau în goană mare înapoi, în dezordine şi strigând de zor; mulţi dintre ei sângerau şi aveau hainele sfâşiate, dar toţi erau înspăimântaţi de moarte.

— Staţi! urlă colonelul. Ce s-a întâmpla!?

— S-a tras asupra noastră cu obuze. Alai eminiul şi unul din căpitanii noştri sunt morţi; celălalt zace rănit.

— *Allah onlari boza-uz* — Allah să-i prăpădească! Să tragă asupra propriilor lor oameni, îi voi biciui pe toţi până la moarte! Nasir Agassi, ia-o înainte şi desluşeşte-i pe câinii aceia!

Porunca aceasta era dată unuia din adjutanţii escortei sale. Era acelaşi pe care-l surprinsesem la râul din Baadri şi căruia îi ajutasem apoi să-şi recapete libertatea. El dădu pinteni calului, dar după scurt timp se înapoie.

— Stăpâne, n-au tras ai noştri, ci iezizii, raportă el. M-au lăsat să mă apropii şi mi-au spus-o.

— Unde-s tunurile noastre?

— Se găsesc în mâinile lor: cu ele au şi tras; le-au luat astă-noapte iuzbaşiului.

Colonelul scoase o înjurătură urâtă.

— Ticălosul ăsta mi-o va plăti. Unde este el?

— Prizonier împreună cu toţi oamenii săi.

— Prizonier? Cu toţi? Aşadar fără să se fi împotrivit!

De furie îşi înfipse pintenii atât de adânc în coapsele calului, încât bietul animal se ridică în două picioare, ca o

lumânare. Apoi urmă:

— Unde sunt iezizii, diavolii, aceşti ghiauri printre ghiauri? Am venit aici să-i prind, să-i biciuiesc, să-i ucid, dar nici unul nu iese, la iveală. Au dispărut? Îi vom găsi noi! Înainte de asta însă aduceţi-mi înapoi tunurile! Soldaţii din Diarbekir au venit. Înainte cu ei, apoi câinii din Kjerkjuk în urmă!

Kol agassiul făcu stânga împrejur şi imediat infanteriştii din Diarbekir se puseră în mişcare. Colonelul cu statul său major se dădu la o parte şi ei mărşăluiră pe dinaintea lui. Mai departe nu putui vedea, căci valea făcea un ocol, dar numai după un minut o lovitură de tun sparse văzduhul, apoi o a doua, a treia şi a patra, după care urmă aceeaşi scenă ca înainte; cei nevătămaţi şi răniţi uşor veniră fuga înapoi, lăsându-i în părăsire pe morţi şi grav răniţi. Colonelul pătrunsese cu calul în mijlocul lor şi începu să-i lovească cu latul săbiei.

— Pe loc, laşilor, pe loc, altminteri vă trimit cu mâna mea în Gheena! Agassi, cavaleriştii în vale.

Adjutantul porni repede. Fugarii se adunară la un loc şi mulţi başbuzuci veniră să raporteze că găsiseră pustii toate casele.

— Distrugeţi cuiburile, daţi foc la tot şi căutaţi-mi arme! Trebuie să ştiu unde s-au ascuns aceşti necredincioşi.

Acum venise momentul să ies la iveală, dacă vroiam să fiu de folos cu ceva.

— Halef, dacă mi se întâmplă vreun rău, scoţi jos salul ăsta alb; va fi un semn pentru beiul Ali.

Apoi mă ridicai şi fui zărit îndată.

— Ah! zise miralaiul, uite unul! Vino jos, fecior de câine!

— Halef, încui uşa după mine şi nu laşi pe nimeni înăuntru fără încuviinţarea mea! Când te-oi striga pe nume, deschizi îndată!

Îl luai cu mine jos şi ieşii în faţa casei, după care auzii cum el încuie uşa. Ofiţerii făcură îndată cerc în jurul meu.

— Vierme ce eşti, răspunde la întrebările mele, altminteri pun să te taie! se răsti la mine colonelul.

— Vierme? întrebai liniştit. Poftim de citeşte!

El mă fulgeră cu privirea, dar luă totuşi firmanul şi când zări peceţile, apăsă, pergamentul pe frunte, foarte uşor însă şi aproape cu dispreţ, apoi îi citi cuprinsul.

— Tu eşti un frânc?

— Un neamţ.

— Totuna e. Ce cauţi aici?

— Am venit să studiez obiceiurile iezizilor, răspunsei, luând înapoi paşaportul.

— La ce asta? Ce mă interesează pe mine acest budjeruldu? Ai fost la mutessariful din Mosul?

— Da.

— Ai căpătat de la el îngăduinţa să vii aici?

Îi întinsei documentul, pe care el îl citi şi mi-l dădu îndărăt.

— Este adevărat, dar...

Îşi întrerupse vorba, căci acum se auzi răpăit de gloanţe dinspre povârniş şi în acelaşi timp tropot de cai în goană.

— Şeitan! Cei asta colo sus?

Întrebarea îmi era adresată pe jumătate mie, astfel că răspunsei:

— Sunt iezizi. Eşti împresurat şi orice împotrivire este de prisos.

El se înălţă în şa şi răcni la mine:

— Câine!

— Lasă cuvântul ăsta, miralaiule! dacă-l mai spui o dată, plec.

— Ba rămâi!

— Cine mă va opri? Îţi voi da orice lămuriri, dar să ştii că nu-s obişnuit să mă supun ordinelor unui miralai. Ţi-am arătat sub ce fel de ocrotire stau şi dacă asta nu va ajuta, ştiu să mă ocrotesc singur.

— Ce? zise el, ridicând mâna să mă lovească.

— Halef!

Şi rostind cuvântul acesta mă furişai printre cai, până ajunsei la uşă, care se deschise imediat. Abia intrasem înăuntru, că un glonţ de pistol lovi în lemnul ei. Miralaiul trăsese asupra mea.

— Hai sus, Halef!

În timp ce urcam scara, auzirăm de afară strigăte încâlcite, amestecate cu tropote de cai şi când ajunsei sus văzui ariergarda cavaleriştilor dispărând pe după cotitura văii. Era o adevărată nebunie să-i împingi în bătaia tunurilor, care ar fi putut fi reduse la tăcere numai printr-un atac al infanteriei dinspre laturile muntelui. Miralaiul nu-şi dădea seama de situaţie şi norocul lui era că beiul vroia să cruţe vieţile oamenilor, căci la mormânt şi pe potecile până la jumătatea muntelui, turcii stăteau atât de îngrămădiţi, încât orice glonţ al iezizilor ar fi nimerit în plin.

Din nou bubuiră tunurile. Obuzele şi grenadele făcură prăpăd printre călăreţi, căci partea de jos a văii se acoperi cu oameni şi cai care fugeau în cea mai mare zăpăceală.

Colonelul spumega de furie, dar era şi ţeapăn de groază. Probabil însă că acum îşi dădu seama că altfel trebuia să procedeze. El zări capul meu şi-mi făcu semn. Mă ridicai şi numai ce-l auzii:

— Vino jos!

— Pentru ce?

— Am să te întreb ceva. Nu în tine am tras.

— Bine, atunci întreabă! Îţi voi răspunde de aici de sus şi mă vei auzi tot atât de bine ca şi când aş fi lângă tine. Dar îl vezi pe omul acesta? adăugai, făcând un semn lui Halef, care mă pricepu imediat. E servitorul meu; are puşca în mână şi ţinteşte asupra ta. Îndată ce s-ar ridica o armă împotriva mea, te împuşcă, miralaiule şi atunci voi spune şi eu cum ai spus tu: nu în tine s-a tras.

Halef se lăsă în genunchi pe marginea terasei şi îndreptă

puşca spre capul colonelului. Acesta făcu feţe-feţe, de mânie sau poate de frică.

— Arma la o parte! strigă el.

— Ba nu!

— Omule, am aici aproape două mii de soldaţi şi te pot face una cu pământul.

— Şi eu cu ăsta unul te pot trimite la strămoşii tăi cu un singur semn.

— Oamenii mei mă vor răzbuna îngrozitor.

— Mulţi din ei s-ar prăpădi înainte de a izbuti să pătrundă în această casă. Şi-apoi valea e împresurată de patru mii de războinici, pentru care ar fi o nimica toată să vă nimicească într-o jumătate de oră.

— Câţi ai spus că sunt?

— Patru mii. Priveşte pe culmi! Nu vezi cum stau cap lângă cap? Uite un om care coboară, fluturând turbanul alb. Desigur că este un sol al beiului din Baadri, care vrea să trateze cu tine. Dă-i o escortă sigură şi primeşte-l cum se obişnuieşte în asemenea împrejurări. Asta va fi spre folosul tău.

— N-am nevoie de învăţăturile tale. Să poftească numai rebelii! Unde sunt toţi iezizii?

— Dacă vrei să ştii, ascultă! Beiul Ali a aflat că aveai de gând să-i ataci pe pelerini. El a trimis iscoade şi a urmărit mişcările trupelor din Mosul, Diarbekir şi Kjerekjuk. Femeile cu copiii lor au fost adăpostite. N-a pus nimic în calea înaintării tale, dar a părăsit valea şi a încercuit-o. Are mult mai mulţi oameni ca tine şi stă mai bine şi din punct de vedere strategic. E în stăpânirea artileriei tale cu toată muniţia ei, astfel că eşti pierdut dacă nu tratezi prieteneşte cu tribul său.

— Îţi mulţumesc, frâncule! Voi trata cu el, apoi şi cu tine. Tu ai confirmarea sultanului şi firmanul mutessarifului şi totuşi faci cauză comună cu duşmanii lor. Eşti un trădător şi-ţi vei primi pedeapsa.

În clipa aceasta adjutantul îşi apropie calul de colonel şi-i zise câteva cuvinte. Colonelul arătă spre mine şi întrebă:

— Ăsta zici c-a fost?

— Da. Nu face parte dintre duşmani, ci e întâmplător oaspetele lor şi el mi-a salvat viaţa.

— Atunci vom mai sta de vorbă în privinţa asta. Acum să mergem însă în clădirea aceea!

Îşi îndreptară caii spre Templul Soarelui, descălecară în faţa lui şi intrară înăuntru.

Într-acestea parlamentarul, sărind din stâncă în stâncă, coborâse în vale şi trecuse râul. Intră şi el în templu. Nici un glonţ nu se trase; domnea linişte adâncă şi nu se auzea decât pasul soldaţilor care se răspândeau mai în jos din partea de sus a văii, unde erau prea descoperiţi.

Se scurse astfel vreo jumătate de oră, după care solul ieşi iar afară, dar nu singur, ci... condus. Fusese legat. Miralaiul, care se ivi şi el la intrarea casei, văzu rugul şi arătă spre el. Fură chemaţi zece arnăuţi, care-l luară în primire pe bietul iezid şi-l târâră spre grămada de lemne. În timp ce câţiva îl ţineau, ceilalţi luară armele în mâini, ca să-l împuşte.

— Opreşte! strigai spre colonel. Ce vrei să faci! E un parlamentar, aşadar o persoană inviolabilă.

— Este un rebel ca şi tine. Mai întâi el, apoi tu; căci acum ştim cine i-a atacat pe artileriştii noştri.

Făcu un semn, împuşcăturile trosniră şi omul râmase întins la pământ.

Atunci însă se petrecu ceva la care nu mă aşteptam: printre soldaţi îşi făcu loc un om... Pir Kamek. Ajunse la rug şi îngenunche în faţa mortului.

— Ah, al doilea! exclamă colonelul şi veni mai aproape. Ridică-te şi răspunde la întrebări!

Mai mult nu putui auzi, căci depărtarea se făcuse prea mare. Văzui numai gesturile solemne ale lui Pir Kamek şi cele mânioase ale miralaiului. Băgai de seamă apoi că sfântul îşi

vârî mâinile în grămada de lemne şi peste câteva clipe o flacără ţâşni din aceasta. O bănuială mă străfulgera. Dumnezeule mare, vroia să se răzbune în felul acesta pe ucigaşul fiilor săi şi al soţiei sale?

Bătrânul fu înhăţat şi smuls de lângă rug, dar era prea târziu ca să se stingă focul, care se alimenta din catranul aflător acolo. Nu trecu nici un minut şi-o vâlvătaie uriaşă se ridică spre cer.

Pirul era împresurat şi ţinut strâns. Miralaiul părea că vrea să plece de acolo, dar se răzgândi, se întoarse şi se apropie de preot. Vorbiră împreună, colonelul iritat, Pir Kamek însă liniştit şi ţinând ochii închişi. Deodată, însă, îi zvârli cât colo pe cei doi care-l ţineau, şi-l înhaţă pe colonel. Cu o forţă de uriaş îl ridică şi din două sărituri fu în faţa rugului; încă un salt... şi amândoi dispărură în vâlvătaia grozavă, care-i acoperi cu petalele ei de foc. Se mai putea vedea cum se zbăteau îndărătul lor, dar asta nu ţinu mult...

Aşadar pentru asta ziua de azi era „cea mai însemnată din viaţa sa”! Aşadar răzbunarea aceasta fioroasă era „ultimul cuvânt” pe care mâna sa avea s-o înscrie în cartea aceea care cuprindea istoria dispreţuiţilor şi prigoniţilor! Aşadar focul acesta era „elementul” în care trupul său urma să fie îngropat şi căruia vroia să-i lase şi veşmântul său!

Îngrozitor! Închisei ochii... Nu mai vroiam să văd nimic, să ştiu nimic. Mă dusei jos în odaie şi mă culcai pe pernă, cu faţa la perete. Câtva timp domni oarecum tăcere afară, apoi însă împuşcăturile reîncepură. Pe mine nu mă privea asta. Dacă mă va ameninţa vreo primejdie, cu siguranţă că Halef îmi va da de veste. Nu mai vedeam acum decât părul alb, barba lungă neagră şi uniforma strălucitoare dispărând în vălvătaie... Dumnezeule, cât de preţioasă, cât de scumpă este o viaţă omenească şi totuşi... totuşi...

Astfel trecu câtva timp; împuşcăturile încetaseră şi auzii paşi pe scară. Halef intră în odaie.

— Sidi, vino pe acoperiş!

— Pentru ce?

— Un ofiţer te cheamă.

Mă sculai şi ieşii pe terasă. Dintr-o singură privire îmi dădui seama de situaţie. Iezizii nu mai ocupau colinele, ci coborâseră încetul cu încetul. Îndărătul fiecărui bolovan, al fiecărui copac, al fiecărei tufe stătea pitit unul, gata să tragă. În partea de jos a văii atinseseră chiar talpa ei, apăraţi de tunuri şi se cuibăriseră în tufişul de lângă apă. Un lucru mai lipsea: dacă tunurile înaintau o bucată scurtă în sus, cu câteva salve puteau fi curăţaţi toţi turcii.

În faţa casei stătea Nasir Agassi.

— Effendi, vrei să mai stai de vorbă cu noi? întrebă el.

— Ce vreţi să-mi spuneţi?

— Vrem să trimitem un sol la beiul Ali şi pentru că miralaiul — căruia Allah să-i dăruiască paradisul! — a ucis pe solul iezizilor, nici unul dintre noi nu se poate duce. Vrei tu să mergi?

— Vreau, ce să-i spun?

— Caimacamul îţi va porunci. El a preluat acum comanda şi se află în casa aceea. Vino acolo!

— Să-mi poruncească? Caimacamul vostru nu are ce să-mi poruncească mie. Ceea ce fac, fac de bunăvoie. Caimacamul nu are decât să vină să-mi spună ce are de spus. Casa asta îi stă deschisă, dar numai lui şi cel mult încă unei persoane. Dacă se mai apropie altcineva, pun să-l împuşte.

— Cine mai este în casă afară de tine?

— Servitorul meu şi un kavas al mutessarifului, un başbuzuc.

— Cum îl cheamă?

— Este buluk eminiul Ifra.

— Ifra? Cu măgarul lui?

— Da, răspunsei eu, râzând.

— Atunci tu eşti străinul care i-a scăpat pe ofiţerii arnăuţi

de bătaia la tălpi şi ai dobândit prietenia mutessarifului?

— Eu sunt.

— Atunci aşteaptă puţin, stăpâne. Caimacamul va veni îndată.

Nu trecu mult şi caimacamul ieşi într-adevăr din templu şi veni spre casa noastră, însoţit numai de makredş.

— Halef, deschide-le şi du-i în odaie! Încui la loc uşa şi te înapoiezi aici. Dacă se apropie de casă un nechemat, tragi asupra lui!

Zicând acestea coborâi şi-i primii pe cei doi bărbaţi. Erau slujbaşi înalţi, dar de asta puţin îmi păsa şi le făcui semn să ia loc. Apoi îi întrebai de-a dreptul, fără altă introducere:

— Servitorul meu v-a dat drumul. V-a spus el şi cum trebuie să mă numiţi?

— Nu.

— Mi se spune aici Hagi Emir Kara Ben Nemsi. Cine sunteţi voi, ştiu. Ce aveţi să-mi spuneţi?

— Eşti un hagiu? întrebă preşedintele de tribunal.

— Da.

— Ai fost aşadar la Mecca?

— Da. Nu vezi Coranul atârnat la gâtul meu şi sticluţa cu apă din Zem-Zem?

— Noi credeam că eşti un ghiaur.

— Aţi venit aici ca să-mi spuneţi asta?

— Nu. Te rugăm să mergi la beiul Ali din însărcinarea noastră.

— Îmi veţi da o escortă sigură?

— Da.

— Mie şi servitorilor mei?

— Da.

— Şi ce să-i spun beiului?

— Să-i spui să depună armele şi să se supună mutessarifului.

— Şi apoi? întrebai, curios să aud ce va mai arma.

— Apoi... pedeapsa pe care i-o va da guvernatorul va fi cât mai blândă cu putinţă.

— Tu eşti makredşul din Mosul şi dumnealui este Caimacamul şi comandantul trupelor aflătoare aici. El e acela care urmează să-mi dea însărcinări, nu însă tu.

— Eu sunt cu el ca reprezentant al mutessarifului, răspunse preşedintele, izbindu-se cu pumnii în piept.

— Ai ceva scris?

— Nu.

— Atunci n-ai cuvânt aici.

— Caimacamul poate depune mărturie pentru mine.

— Numai un document scris are valoare, altceva nimic. Du-te şi adu-ţi-l! Mutessariful din Mosul va îngădui numai unui om priceput să-l reprezinte.

— Vrei să mă insulţi?

— Nu. Vreau numai să spun că nu eşti ofiţer, că nu pricepi nimic din chestiunile militare şi că trebuie să-ţi ţii gura aici.

— Emire! strigă el, aruncându-mi o privire furioasă.

— Vrei să-ţi dovedesc adevărul spuselor mele? Sunteţi atât de împresuraţi încât nici unul din voi nu poate scăpa; nu este nevoie decât de o jumătate de oră ca să fiţi curăţaţi până la unul. Şi când lucrurile stau astfel, vrei să spun beiului să depună armele? M-ar socoti drept nebun. Miralaiul — fie Allah milostiv cu el! — a sortit pierzaniei o mie cinci sute de războinici isteţi prin neprevederea sa. Caimacamului îi revine sarcina plină de cinste să-i cruţe de această soartă. Dacă izbuteşte în asta, înseamnă că a procedat ca un bun ofiţer şi ca un erou. Cu vorbe mari însă, îndărătul cărora se ascunde teamă şi viclenie, nu va izbuti. Eu stau de vorbă numai cu el. În chestiuni militare numai un om de meserie are de hotărât.

— Totuşi trebuie să mă asculţi şi pe mine.

— Nu văd pentru ce ar fi nevoie.

— Sunt de discutat chestiuni care privesc legea şi eu sunt un makredş.

— Poţi fi ce pofteşti! Nu-mi poţi arăta nici o împuternicire scrisă, aşa că n-am ce sta de vorbă cu tine.

Simţeam o adevărată scârba pentru acest om, dar nu mi ar fi dat în gând totuşi să mă port cu el aşa cum m-am purtat, dacă atitudinea lui ar fi fost alta şi dacă n-aş fi avut o bănuială că el avea cea mai mare vină pentru situaţia de acum. De ce se alăturase magistratul acestei expediţii? Desigur numai pentru a-i face pe iezizi să simtă mai bine, în cazul unei înfrângeri, superioritatea osmanlâilor pe calea legilor musulmane.

Mă întorsei spre caimacam:

— Ce să-i spun beiului dacă mă întreabă pentru ce aţi atacat Şeic Adi?

— Spune-i că doream să punem mâna pe cei doi ucigaşi şi pentru că iezizii nu plătesc regulat haradşul[1].

— O să se mire mult aflând aceste motive. Ucigaşii trebuie să-i căutaţi chiar la voi, lucru pe care el vi-l va dovedi; iar haradşul îl puteţi încasa pe altă cale. Ce-i spun despre pretenţiile tale de acum?

— Spune-i să-mi trimită un om cu care să pot trata asupra condiţiilor de retragere.

— Şi dacă mă întreabă care sunt aceste condiţii?

— În numele mutessarifului cer înapoi tunurile noastre; pentru fiecare mort sau rănit al nostru cer o despăgubire; cer respectarea plăţii haradşului şi achitarea unei sume, pe care o voi fixa, drept contribuţie de război.

— *Allah kerihm*, Dumnezeu este milostiv. El ţi-a dat o gură care se pricepe foarte bine să ceară. Nu mai este nevoie să vorbeşti mai departe; este destul şi restul îl poţi spune beiului Ali de-a dreptul. Mă duc chiar acum la el şi răspunsul vi-l voi aduce sau eu însumi, sau vi-l voi face cunoscut printr-un sol.

— Hai spune-i numai că cerem să le dea drumul artileriştilor noştri şi să plătească o despăgubire pentru

[1] O dare pe care o plătesc nemahomedanii.

spaima ce le-a provocat-o.

— Îi voi comunica şi asta; dar mă tem că va cere şi el de la voi o despăgubire pentru surpriza pe care i-aţi făcut-o. Acum suntem gata; plec imediat, dar ţin să vă previn că dacă faceţi vreo pagubă în Şeic Adi, beiul va fi necruţător cu voi.

Mă ridicai, ei făcură la fel şi plecară. Îi chemai jos pe Halef şi Ifra şi le spusei să înşeueze caii. Când fură gata, părăsirăm casa şi încălecarăm.

— Staţi aici! Vin îndată înapoi.

Mă hotărâsem să cobor în josul văii, pentru ca să-mi dau seama de efectul produs de loviturile de tun. Era groaznic şi impresia ar fi fost şi mai mare dacă iezizii n-ar fi ridicat răniţii, ca să le dea ajutor pe cât le stătea în putinţă. Ce-ar fi fost dacă turcii ar fi izbândit în planul lor! Mă întorsei, îi luai pe Halef şi Ifra şi călării cu ei spre râu, ca să ajung pe drumul spre Baadri; căci acolo sus trebuia să fie beiul.

Când trecui pe dinaintea templului, caimacamul cu statul său major stătea în faţa lui. Îmi făcu semn şi îmi îndreptai calul spre el.

— Spune-i şeicului că mai are de plătit o sumă ca ispăşire pentru moartea miralaiului.

— Mă tem că makredşul din Mosul îşi dă mare osteneală să descopere mereu cereri noi şi presupun că beiul va pretinde o despăgubire foarte mare pentru parlamentarul său omorât. Totuşi, îi voi împărtăşi cuvintele tale.

— Ai la tine un başbuzuc?

— După cum vezi.

— Cine ţi l-a dat?

— Mutessariful.

— Mai ai nevoie de el?

— Da.

— Avem şi noi nevoie de dânsul.

— Adu-mi ordin scris de la guvernator şi ţi-l dau.

Pornii mai departe şi în drumul meu trecui numai pe lângă

mutre întunecate. Câte unul pe ici, pe colo ducea mâna la pumnal, dar Nasir Agassi mă însoţi până fui în siguranţă.

Luându-şi rămas-bun de la mine mă întrebă:

— Effendi, ne vom revedea?

— Allah ştie totul, deci şi asta, noi însă nu.

— Tu eşti salvatorul meu: nu te voi uita niciodată şi-ţi mulţumesc. Dacă va fi să ne revedem cândva să-mi spui dacă te pot sluji.

— Dumnezeu să te ocrotească! Poate te mai văd vreodată ca miralai şi atunci îţi doresc o soartă mai bună ca aceea a lui Omar Amed.

Ne strânserăm mâinile şi ne despărţirăm.

După câţiva paşi numai întâlnirăm îndărătul unei tufe pe cel dintâi iezid, care se aventurase atât de departe pentru ca la începerea luptei să aibă o ţintă sigură. Era fiul lui Selek, tâlmaciul meu.

— Emire, eşti bine sănătos? mă întrebă el.

— Cât se poate de sănătos. Ai la tine cartea lui Pir Kamek?

— Nu: am ascuns-o într-un loc unde să nu i se poată întâmpla nimic.

— Dar dacă ai fi căzut, s-ar fi pierdut şi ea.

— Nu, effendi. Am împărtăşit câtorva oameni unde se află şi aceştia ţi-ar fi spus.

— Unde este beiul?

— Sus pe stâncă, de unde se poate vedea mai bine toată valea. Îngăduie să te călăuzesc la el!

Îşi puse puşca pe umăr şi porni înainte. Ajunserăm pe colină şi era interesant să priveşti în jos la ascunzătorile îndărătul cărora iezizii stăteau aşezaţi în toate poziţiile, gata să înceapă lupta la un semn al şefului lor. De aici vedeau şi mai bine că turcii erau pierduţi, dacă nu izbuteau să cadă la învoială cu duşmanii lor.

Călărirăm mai departe spre stânga, până ajunserăm la o stâncă ce ieşea puţin în afară peste marginea văii. Aici se afla

beiul cu statul său major, care se compunea din trei iezizi desculţi. El îmi ieşi înainte şi zise cu căldură:

— Mulţumesc Atotmilostivului care te-a păstrat sănătos şi nevătămat. Vino încoace!

Descălecai şi pornii după el pe stâncă. De aici se putea vedea totul în chip lămurit, mormântul, casa beiului, tunurile şi cei doi pereţi laterali ai văii.

— Vezi pata albă de pe casa mea? întrebă el.

— Da. Este şalul.

— Dacă ar fi dispărut, aş fi făcut un semn şi cinci sute din oamenii mei ar fi dat năvală în jos, sub ocrotirea tunurilor care i-ar fi reţinut pe duşmani.

— Îţi mulţumesc, beiule. Nu mi s-a întâmplat nimic altceva decât că miralaiul a tras o dată după mine, fără să mă nimerească însă.

— Asta o va plăti el.

— A şi plătit-o.

Îi povestii tot ce văzusem şi pomenii şi de cuvintele prin care Pir Kamek îşi luase rămas-bun de la mine. El ascultă cu luare-aminte şi adânc mişcat; dar când sfârşii, spuse doar atât:

— A fost un erou!

Apoi căzu într-o reverie adâncă, din care se trezi abia după câtva timp.

— Şi spui că l-au ucis pe solul meu?

— L-au executat prin împuşcare.

— Cine a dat ordinul pentru asta?

— Desigur că miralaiul.

— Oh! dac-ar mai trăi! scrâşni el. Am presimţit eu că i se va întâmpla ceva solului. I-am spus că voi reîncepe lupta, dacă până într-o jumătate de oră nu va fi îndărăt. Dar îl voi răzbuna. Voi da acum semnalul pentru adevărata luptă.

— Mai aşteaptă puţin, căci am de vorbit ceva cu tine. Caimacamul care comandă acum trupele, m-a trimis încoace.

Îi povestii tot ce vorbisem cu locotenent-colonelul şi cu makredşul; când pomenii de acesta din urmă, el încruntă sprâncenele, dar nu spuse nimic până la sfârşit.

— Aşadar şi makredşul e aici! Acum ştiu cui trebuie să-i mulţumim pentru toate acestea. El este cel mai aprig duşman al iezizilor, pe care-i urăşte de moarte. Este vampirul lor şi el a dat şi acelei crime întorsătura care a devenit un pretext de a stoarce de la noi o nouă contribuţie, prin atacul acesta. Dar delegaţia mea, care a plecat la Stambul, se va duce şi la Anadoli Kasi Askeri[1], ca să-i predea o scrisoare din partea mea, pe care a scris-o Pir Kamek. Se cunoşteau amândoi, iar Pir Kamek a fost mult timp oaspetele lui. El ştie să deosebească minciuna de adevăr şi ne va fi de ajutor.

— Îţi doresc asta din toată inima. Dar pe cine-l vei trimite la caimacam? Nu trebuie să fie un om de rând, căci pe acesta l-ar păcăli.

— Pe cine voi trimite? Pe nimeni! Numai eu însumi voi sta de vorbă cu el. Eu sunt şeful oamenilor mei, el e căpetenia oamenilor săi, aşa că noi doi trebuie să hotărâm. Dar eu sunt învingătorul şi el e învinsul, aşa că să vină el la mine!

— Aşa este şi drept.

— Îl voi aştepta aici. Îi voi da o escortă, dar dacă în treizeci de minute nu a sosit, dau ordin să se înceapă focul şi nu mă opresc atâta timp cât un singur turc mai este în viaţă.

Se apropie de adjutanţii lui şi vorbi câtva timp cu ei. Doi dintr-unşii se îndepărtară. Unul din ei luă un şal alb, îşi puse armele jos şi coborî la stânga, pe acolo pe unde urcasem eu; celălalt însă porni spre punctul unde se aflau tunurile.

Beiul Ali porunci acum câtorva iezizi să ridice un cort pentru noi. În vreme ce oamenii îi îndeplineau porunca, băgai de seamă că jos tunurile erau scoase afară din ascunzişurile lor şi înaintau de-a lungul râului până la linia acelora dintre iezizi care se instalaseră pe fundul văii. Acolo erau mai multe

[1] Judecător suprem al Turciei asiatice.

stânci, care împreună cu câţiva copaci retezaţi la repezeală formau o nouă întăritură.

Nu trecuseră încă douăzeci de minute de la plecarea iezidului, că se şi apropie caimacamul. Era însoţit de trei soldaţi turci şi alături de el călărea... makredşul. Asta era o mare nesocotinţă din partea acestuia din urmă, lucru de care-mi dădui seama, văzând felul întunecat cu care-l privea Ali.

Beiul intră în cortul care fusese ridicat între timp şi se lăsă jos pe covorul ce fusese întins acolo. Eu îi întâmpinai pe noii sosiţi. Cei trei soldaţi rămaseră în faţa cortului, în timp ce stăpânii lor intrară.

— *Sallam!* salută caimacamul.

Makredşul nu salută deloc. În calitatea sa de preşedinte al unui tribunal împărătesc, se aştepta ca beiul închinătorilor Diavolului să-i ureze „bun venit”. Acesta însă nu se sinchisi de el, precum nu răspunse nici la salutul caimacamului. Arătă numai spre covor şi zise:

— Caimacam, *homar sen* — poţi lua loc, caimacame. Ofiţerul se aşeză şi magistratul se lăsă şi el jos, alături.

— Ne-ai rugat să venim la tine, începu locotenent-colonelul. De ce n-ai venit tu la noi?

— Te înşeli, răspunse beiul, nu te-am rugat, ci ţi-am trimis numai vorbă că voi pune să se tragă asupra osmanlâilor, dacă nu vii. Este oare o rugăminte asta? Întrebi apoi de ce n-am venit eu la tine. Dacă aş veni eu de la Şeic Adi la Mosul, m-aş duce la tine şi n-ar cere să te osteneşti tu la mine; tu ai venit de la Mosul la Şeic Adi şi vei fi cunoscând legile curteniei, care-ţi poruncesc să te osteneşti până la mine. Întrebarea ta mă îndeamnă, de altfel, să stabilesc poziţia din care vom sta de vorbă unul cu altul. Tu eşti un servitor, un slujbaş al sultanului şi mutessarifului, un ofiţer care în cel mai bun caz comandă un regiment; eu însă sunt un prinţ liber al kurzilor şi comandant suprem al tuturor războinicilor mei. Aşa că să nu crezi că rangul tău este mai înalt decât al meu...

— Eu nu-s un servitor al...

— Taci! Sunt deprins să fiu ascultat şi lăsat să-mi sfârşesc vorba; ia aminte la asta. Caimacame! Tu ai pătruns în teritoriul meu fără nici un drept, fără să te anunţi dinainte, ca un hoţ, ca un bandit înarmat. Pe un bandit îl prind şi-l ucid; deoarece tu eşti însă un slujitor al sultanului şi mutessarifului, vreau ca înainte de a-mi pune în joc puterea, să stau de vorbă în mod paşnic cu tine. Faptul că tu şi ai tăi trăiţi încă, se datoreşte blândeţii şi îndurării mele. Acum te rog să-mi spui cine are dreptul să se aştepte ca celălalt să vină la dânsul, tu sau eu?

Caimacamul făcu o mutră foarte mirată, căci nu se aşteptase la o astfel de explicaţie. Părea că se gândeşte ce trebuie să răspundă, când makredşul, cu chipul schimonosit de furie, luă cuvântul.

— Beiule, cum de îndrăzneşti să vorbeşti astfel! Ne faci hoţi şi ucigaşi, pe noi care ne aflăm aici ca reprezentanţi ai padişahului şi guvernatorului general! Bagă de scamă, căci altfel te vei căi!

Liniştit de tot beiul se întoarse spre ofiţer şi-l întrebă:

— Caimacame, cine-i nebunul acesta?

— Păzeşte-ţi limba, beiule! răspunse cel întrebat. Effendi acesta este makredşul din Mosul.

— Cred că glumeşti. Un makredş trebuie să fie în stăpânirea minţii sale, Makredşul din Mosul l-a îndemnat pe mutessarif să pornească război împotriva mea; dacă n-ar fi nebun, n-ar cuteza să vină la mine, căci trebuie să ştie ce-l aşteaptă în cazul acesta.

— Nu glumesc. El e cu adevărat

— Văd că nici nu visezi, nici nu eşti beat, aşa că trebuie să te cred. Dar gândeşte-te că te-am chemat aici numai pe tine singur.

— A venit cu mine ca reprezentant şi trimis al mutessarifului.

— Tot ce se poate, de vreme ce-o spui; dar mi-o poţi dovedi?

— O spun şi o mărturisesc.

— Asta nu poate avea valoare aici. Am încredere în tine; dar oricare altul care ar veni la mine într-o chestiune ca aceasta, trebuie să poată dovedi că are dreptul şi împuternicirea să trateze cu mine, altfel riscă să mă port cu el aşa cum v-aţi purtat voi cu solul pe care vi l-am trimis eu.

— Un makredş nu poate ajunge niciodată într-o astfel de primejdie.

— Îţi voi dovedi contrariul.

Bătu din palme şi imediat intră în cort omul care-i adusese pe cei doi.

— I-ai făgăduit caimacamului o escortă sigură?

— Da, stăpâne.

— Şi mai cui?

— Nimănui.

— Nici celor trei soldaţi care stau afară?

— Nici lor, nici makredşului.

— Cei trei sunt prizonieri şi-i duci de aici; la fel şi pe omul acesta, care se dă drept makredşul din Mosul. El este vinovat de tot ce s-a întâmplat şi de uciderea parlamentarului meu.

— Protestez! strigă caimacamul.

— Voi şti să mă apăr şi să mă răzbun! ameninţă magistratul, trăgând pumnalul de la brâu.

În aceeaşi clipă, însă, beiul se ridicase cu iuţeala fulgerului şi-l izbi în faţă cu atâta putere, încât nenorocitul se prăbuşi pe spate.

— Câine, cutezi să ridici arma împotriva mea, în cortul meu? Afară cu el!

— Stai, porunci caimacamul. Am venit aici să mijlocim şi nu trebuie să ni se întâmple nimic.

— Şi trimisul meu a venit la voi să mijlocească şi cu toate astea l-aţi ucis, l-aţi executat ca pe-un trădător. Afară cu omul

acesta!

Iezidul îl înhaţă pe makredş şi-l scoase din cort.

— Atunci plec şi eu, ameninţă caimacamul.

— Pleacă! Vei ajunge nevătămat la ai tăi; dar înainte de a ajunge la ei, mulţi dintr-unşii vor fi ucişi. Emir Kara Ben Nemsi, ieşi afară pe stâncă şi ridică dreapta! Asta e semnalul pentru începerea canonadei.

— Rămâi! spuse repede caimacamul către mine. Nu trebuie să trageţi!

— Pentru ce nu? întrebă Ali.

— Asta ar fi crimă, căci nu ne putem apăra.

— N-ar fi nici un fel de crimă, ci pedeapsă şi răsplată. Voi vroiaţi să ne atacaţi fără ca noi să avem vreo bănuială despre asta; aţi venit cu săbii, puşti şi tunuri, ca să ne măcelăriţi. Şi acum când tunurile voastre se află în mâinile noastre, spuneţi că acela care trage este un ucigaş! Caimacame, nu te face de râs!

— Îi vei da drumul makredşului?

— El răspunde pentru parlamentarul executat de voi.

— Îl vei ucide?

— Probabil. Depinde dacă vom cădea la învoială noi doi.

— Ce anume ceri de la mine?

— Sunt gata să ascult mărturisirile tale.

— Mărturisiri? Noi am venit să punem condiţii.

— Te-am mai rugat o dată să nu te faci de râs. Spune-mi înainte de toate pentru ce anume ne-aţi atacat?

— Sunt şi ucigaşi printre voi.

— Ştiu la ce le gândeşti, dar îţi spun că eşti greşit informat; nu doi de-ai noştri au ucis pe unul de-al vostru, ci trei de-ai voştri au ucis pe doi de-ai noştri. Am purtat de grijă să vă pot dovedi lucrul acesta, căci kiajahul localităţii unde s-a petrecut fapta va fi peste puţin timp aici împreună cu rubedeniile celor ucişi.

— Poate că acesta este alt caz.

— Este acelaşi caz, numai că makredşul l-a încurcat. N-o să mai facă el dintr-astea. Şi chiar dac-ar fi aşa cum spui n-ar fi câtuşi de puţin un motiv să ne atacaţi cu armele în mâini.

— Mai avem un motiv.

— Care?

— N-aţi plătit haradşul.

— Ba l-am plătit. Dar ce numeşti tu bir? Suntem kurzi liberi şi ceea ce plătim, plătim de bunăvoie. Am plătit impozitul personal, pe care toţi nemusulmanii trebuie să-l plătească pentru scutirea de serviciul militar. Acum mai vreţi şi un bir, care nu este altceva decât impozitul acela personal, pe care l-am plătit. Şi chiar dac-aţi fi în dreptul vostru, chiar dacă i-aş fi rămas dator mutessarifului un impozit, e acesta un motiv îndestulător să ne atacaţi? Şi-a găsit să atace tocmai Şeic Adi-ul, unde se găsesc acum mii de oameni, care nu aparţin de Mosul şi care nu-i sunt datori nimic? Caimacame, noi amândoi ştim foarte bine ceea ce vrea guvernatorul de la noi: bani şi pradă. Nu i-a izbutit să ne jefuiască, aşa că să nu mai vorbim despre temeiurile sale. Tu nu eşti nici om de lege, nici încasator de impozite; eşti ofiţer şi de aceea n-am de vorbit cu tine decât despre sarcina ta militară. Vorbeşte şi te voi asculta.

— Cer de la tine birul şi pe ucigaşi, altminteri, din ordinul mutessarifului, trebuie să distrug Şeic Adi şi toate satele iezizilor şi să ucid pe oricine mi se va împotrivi.

— Şi să iei eu tine toate bunurile iezizilor, nu?

— Toate.

— Aşa glăsuieşte ordinul guvernatorului?

— Da.

— Şi vrei să-l îndeplineşti?

— Cu toate forţele de care dispun.

— Fă-o!

Beiul se ridică, în semn că se sfârşise convorbirea. Caimacamul făcu o mişcare ca să-l oprească.

— Ce ai de gând să faci, beiule?

— Tu vei distruge satele iezizilor şi vei jefui pe locuitorii lor, iar eu, căpetenia iezizilor, voi şti să-mi apăr supuşii. Aţi năvălit în teritoriul meu şi daţi drept motive pentru aceasta nişte minciuni; vreţi să nimiciţi şi să pârjoliţi, să jefuiţi şi să ucideţi; l-aţi omorât chiar pe solul meu, ceea ce este împotriva dreptului ginţilor. Din asta deduc că nu vă pot socoti drept soldaţi ci trebuie să vă tratez ca pe nişte bandiţi; şi pe bandiţi îi împuşti pur şi simplu. Atâta am avut să-ţi spun. Suntem gata. Întoarce-te la ai tăi! Acum mai stai încă sub ocrotirea mea, dar după aceea treci în rând cu ceilalţi.

Beiul ieşi din cort şi ridică braţul. Artileriştii aşteptau de mult semnalul acesta, căci se auzi o detunătură, apoi încă una.

— Ce faci, omule! strigă caimacamul. Rupi armistiţiul, în timp ce mai sunt la tine?

— Am încheiat vreun armistiţiu? Nu ţi-am spus că suntem gata? Auzi? Grenade şi obuze! Aceleaşi care au fost hărăzite pentru noi — dar care acum se întorc împotriva voastră. Allah a judecat. El loveşte pe păcătos cu armele cu care a păcătuit. Auzi strigătele oamenilor tăi? Du-te la ei şi porunceşte le să nimicească satele noastre!

A treia şi a patra lovitură de tun păreau să fi avut un efect nimicitor, lucru ce se putea judeca după urletele sălbatice care urcau din vale.

— Opreşte, beiule! Dă semnalul să se oprească focul, ca să putem trata mai departe!

— Tu cunoşti porunca mutessarifului şi eu îmi cunosc datoria mea; suntem gata!

— Mutessariful nu mi-a dat mie ordinele, ci miralaiului şi acum este de datoria mea să nu las ca oamenii să-mi fie ucişi fără apărare. Trebuie să încerc a-i salva.

— Dacă rămâi la gândul acesta sunt gata să reiau tratativele.

— Atunci vino înăuntru!

Beiul îşi desfăşură turbanul alb şi făcu semn cu el în jos, după care intră înapoi în cort

— Ce pretinzi de la mine? întrebă caimacamul.

Beiul privi gânditor în pământ, apoi răspunse:

— Nu împotriva ta sunt eu întărâtat şi de aceea aş vrea să te cruţ; dar orice înţelegere definitivă pe care am putea-o încheia, ar fi pierzania ta, deoarece condiţiile mele pentru voi sunt cât se poate de grele. De aceea voi trata numai cu mutessariful însuşi, astfel că tu eşti scăpat de orice răspundere.

— Îţi mulţumesc, beiule.

Caimacamul nu părea să fie om rău; era bucuros că situaţia luase o astfel de întorsătură, aşa că mulţumirea lui venea din toată inima.

— Dar o condiţie tot am să-ţi pun, urmă Ali.

— Anume?

— Te consideri pe tine şi trupele tale ca prizonieri de război şi rămâi cu ei în Şeic Adi, până mă voi fi înţeles cu mutessariful.

— Primesc condiţia aceasta, căci îmi pot lua răspunderea. Miralaiul este vinovat de totul; a procedat prea neprevăzător.

— Depui deci armele?

— Asta ar fi insultător.

— Puteţi oare păstra armele ca prizonieri de război?

— Mă declar numai într-atâta prizonier, întrucât rămân la Şeic Adi şi nu încerc să fug, până voi şti cum va dispune mutessariful de noi.

— Fuga ar fi pierzania voastră; v-aş nimici pe toţi.

— Beiule, voi fi cinstit şi voi mărturisi că situaţia noastră este grea; dar ştii tu de ce sunt în stare o mie de oameni când sunt împinşi de deznădejde?

— Ştiu, dar cu toate acestea nimeni din voi nu va scapă.

— Dar vor cădea şi din partea voastră. Şi gândeşte-te că

mutessarifului îi mai stă la dispoziţie regimentul de cavalerie, a cărui cea mai mare parte a rămas în Mosul. Mai adaugă la asta ajutorul pe care-l poate primi din Kjerkjuk şi Diarbekir, din Sulimanijah şi alte garnizoane; şi mai adăugă încă artileria de care poate dispune şi atunci îţi vei da seama că deşi eşti acum stăpân pe situaţie, nu vei rămâne totuşi mereu aşa.

— Să renunţ la izbândă şi la roadele ei, pentru că s-ar putea să fiu bătut mai târziu? N-are decât să vină mutessariful cu regimentele sale — îi voi trimite vorbă că vă va costa viaţa dacă mă mai atacă o dată. Şi dacă are la dispoziţie alte ajutoare, află că nici eu nu stau mai prejos în privinţa asta. Ştii prea bine că nu este nevoie decât de o proclamaţie de-a mea, ca să ridic împotriva lui unele triburi viteze de kurzi. Dar eu iubesc pacea şi nu războiul. Se află acum adunaţi în jurul meu iezizi din întreg Kurdistanul şi provinciile învecinate şi mi-ar fi lesne să arunc printre ei torţa răscoalei, dar n-o fac, deoarece mutessariful îmi îngăduie să apăr drepturile alor mei. Vă mai las deocamdată armele, ţie şi trupelor tale; dar am făgăduit arme unui aliat al meu şi guvernatorul va trebui în orice caz să ni le furnizeze.

— Cine este acest aliat?

— Nici un iezid nu-şi trădează prietenul. Aşadar armele şi le păstrezi, dar muniţiile ni le predai şi în schimb îţi făgăduiesc să port de grijă pentru hrana de care ai nevoie.

— Dacă îţi dau muniţiile este la fel ca şi cum ai avea şi armele.

Beiul zâmbi.

— Bine, păstrează-ţi şi muniţiile! Atâta îţi spun însă; dacă oamenilor tăi li se face foame şi mă vei ruga de hrană, ţi-o voi da numai în schimbul puştilor, pistoalelor, săbiilor şi cuţitelor. În felul acesta nu sunteţi prizonieri de război, ci încheiem numai un armistiţiu.

— Primesc.

— Precum vezi, sunt foarte îngăduitor. Acum însă ascultă

condiţiile mele: rămâneţi în Valea Şeic Adi; rămâneţi fără nici o legătură cu cei de afară; vă abţineţi de la orice act duşmănos împotriva oamenilor mei; respectaţi sanctuarele şi locuinţele noastre; în cele dintâi n-aveţi voie să intraţi deloc, în celelalte numai cu îngăduinţa mea; armistiţiul durează până primiţi un ordin din partea mutessarifului şi acest ordin vă va fi dat de faţă cu mine; orice încercare de fugă, chiar a unuia singur şi orice act potrivnic înţelegerii noastre, suspendă imediat starea de armistiţiu; vă păstraţi poziţia de acum şi eu pe a mea, în schimb îmi iau obligaţia ca până la data stabilită să mă abţin de la orice act duşmănos. Ne-am înţeles?

După o scurtă chibzuială şi câteva mici obiecţiuni, caimacamul primi condiţiile. Interveni mult pentru makredş şi ceru liberarea acestuia, dar Ali rămase neînduplecat. Se aduse hârtie şi eu redactai înţelegerea pe care amândoi o subscriseră; după care ofiţerul se în toarse în vale, fiindu-i îngăduit să-şi ia şi cei trei soldaţi cu el.

— Vrei să-mi scrii o scrisoare către mutessarif? întrebă Ali.

— Cu plăcere. Ce vrei să-i comunici?

— Situaţia în care se găsesc trupele sale. Să-i spui apoi că doresc să tratez cu dânsul şi că-l aştept sau aici, sau să ne întâlnim la Djeraijah. Să n-aibă însă o escortă mai mare de cincizeci de oameni şi să se abţină de la orice act duşmănos. Întrevederea va avea loc poimâine, până la prânz. Dacă întârzie, îl ucid pe makredşul său şi trag în trupele sale cu propriile lor ghiulele. Acelaşi lucru se va întâmpla îndată ce bag de seamă că are de gând să continue ostilităţile. Poţi scrie asta?

— Da.

— Îl voi mai da trimisului nostru şi alte însărcinări speciale. Scrie cât mai repede cu putinţă, ca să poată pleca îndată!

Peste câteva clipe şedeam în cort şi cu hârtia pe genunchi, scriam cu creionul, după felul oriental, adică de la dreapta la

stânga, scrisoarea către guvernator, care cu siguranţă că atunci când o va citi nu-i va da în gând că era opera... favoritului său. Şi numai după o jumătate de ceas, calul care-l ducea pe curier gonea pe drumul spre Baadri.

Sărbătoarea iezizilor fu tulburată de evenimentele descrise mai sus, dar regretul pentru aceasta nu fu atât de mare ca bucuria că izbutiseră să abată nenorocirea care ameninţase adunarea din Şeic Adi.

— Ce se întâmplă acum cu serbarea? îl întrebai pe Ali. Osmanlâii s-ar putea să mai rămână câteva zile aici şi atâta timp cred că iezizii nu vor vrea să aştepte.

— Le voi oferi o serbare cum nici nu s-au aşteptat, răspunse el. Cunoşti bine drumul spre Valea Idiz?

— Da.

— Tu ai timp. Pleacă într-acolo şi adu-i încoace pe Mir Şeic Khan cu toţi şeicii şi kavalii. Vom vedea dacă pot fi găsite rămăşiţele lui Pir Kamek, ca să le îngropăm în Valea Idiz.

Planul acesta nu se putea să nu-i înflăcăreze pe iezizi şi eu eram bucuros că voi avea prilejul să văd o înmormântare de-a lor. Îl luai deci pe Halef cu mine şi pornii.

Credeam că ştiu drumul spre Valea Idiz, dar uitasem că nu mă dusesem acolo de la Şeic Adi, ci de la Baadri. Cu toate astea izbutii să-l descopăr şi când începui să cobor povârnişul mi se înfăţişă o privelişte minunată.

Mii de femei şi copii se aciuaseră acolo jos în poienile acelea pitoreşti. Caii păşeau; vitele de asemenea; oi şi capre se căţărau pe stânci; dar nu se auzea nici un zgomot, căci fiecare vorbea încet, pentru ca ascunzătoarea să nu fie trădată. Pe ţărmul apei şedea Mir Şeic Khan cu preoţii săi. Ei mă întâmpinară cu mare bucurie căci, deşi aflaseră că atacul duşmanului dăduse greş, nu cunoşteau încă alte amănunte.

— Sanctuarul este nevătămat?

Asta fu cea dintâi întrebare pe care mi-o adresă khanul.

— Da şi la fel toate celelalte clădiri, îi spusei.

— Am auzit împuşcăturile; a curs mult sânge?

— Numai din partea duşmanului.

— Şi ai noştri?

— N-am auzit vreunul să fi fost rănit în timpul luptei. Doi au murit totuşi, dar nu în bătălie.

— Cine?

— Saradşul[1] Hefi din Baazani şi...

— Hefi din Baazani! Un om cucernic, harnic şi viteaz. N-a murit în luptă? Dar cum atunci?

— Beiul l-a trimis ca parlamentar la osmanlâi şi aceştia l-au împuşcat. Am fost de faţă, dar nu l-am putut salva.

Preoţii înclinară capetele, împreunară mâinile şi rămaseră tăcuţi. Numai Mir Şeic Khan zise cu glas profund:

— S-a transformat! El Şems nu-l va mai lumina aici, dar el umblă acum sub razele unui soare mai înalt, într-o ţara unde-l vom revedea. Acolo nu există nici moarte, nici mormânt, nici dureri, nici necazuri; acolo este lumină şi fericire veşnică, căci el se află la Dumnezeu.

Felul acesta de a întâmpina moartea unui prieten era mişcător. Nici un cuvânt de ură pentru ucigaşi!

— Şi cine este celălalt? mă întrebă khanul.

— Te vei speria aflând.

— Un bărbat nu se sperie niciodată de moarte, căci moartea este prietenul omului, sfârşitul păcatului şi începutul fericirii supreme. Cine este?

— Pir Kamek.

Ei tresăriră totuşi, ca sub imboldul unei dureri puternice. Dar nimeni nu spuse un cuvânt. Tot Mir Şeic Khan vorbi întâiul şi de data aceasta:

— *Eviija dejis tirmis* — sfântul s-a transformat! *Chüda bujurdi*. Aşa a vrut Dumnezeu! Istoriseşte-ne moartea lui!

Le povestii cât mai amănunţit cu putinţă. Ascultară toţi cu răsuflarea oprită, apoi khanul spuse:

---

[1] Şelar.

— Fraţilor, să-i slăvim memoria!

Lăsară capetele în pământ şi văzui că ochii multora se umeziră, deci tulburarea lor era sinceră şi venea din adâncul inimii.

Abia după câtva timp îşi reveniră din emoţia de care erau copleşiţi şi le putui vorbi din nou:

— Acum mă trimite beiul Ali să vă duc la el. Doreşte să găsească rămăşiţele sfântului şi în cazul când se va da peste ele să fie îngropate chiar azi.

— Da, asta este o sarcină însemnată pentru noi. Osemintele lui Pir Kamek nu trebuie să rămână împreună cu acelea ale miralaiului.

— Mă tem că nu vom găsi oseminte, ci numai cenuşă.

— Atunci să ne grăbim!

— Pornirăm, adică toţi preoţii şi kavalii; fachirii rămaseră acolo pentru supravegherea văii. Când ajunserăm la cortul beiului, acesta stătea de vorbă cu un om, pe care-l trimisese la caimacam ca să întrebe dacă turcii vor îngădui preoţilor iezizilor să scotocească prin cenuşa rugului. Ofiţerul dăduse încuviinţarea, punând doar condiţia ca persoanele respective să nu aibă arme asupra lor.

Ali nu-i putea însoţi pe şeici, în schimb căpătai eu îngăduinţa să mă alătur lor. Aproape să se uite lucrul principal: un vas, în care să se pună cenuşa sfântului. La o întrebare în privinţa aceasta beiul spuse:

— Mir Şeic Khan, tu ştii că vestitul olar Rassat din Baazani a făcut tatălui meu o urnă în care să se depună cenuşa lui, când va fi sosit vremea să fie scos din mormânt, pentru ca să nu se amestece cu rămăşiţele sicriului şi să se spurce. Urna aceasta este o lucrare de artă a vestitului olar şi merită desigur să primească într-unsa rămăşiţele sfântului. Ea se află în casa mea din Baadri şi am trimis oameni s-o aducă. Va sosi încă înainte ca voi sa fiţi gata cu treaba la rug.

Procesiunea se puse în mişcare şi în curând ajunserăm la

locul unde sfântul şi colonelul îşi găsiseră o moarte atât de tragică. Văzurăm o movilă de cenuşă, din care ieşeau la iveală cioturi arse de lemn tare. În faţa acesteia zăcea cadavrul solului împuşcat. El fu îndepărtat de acolo.

Cenuşa se răcise. În casele apropiate găsirăm uneltele trebuitoare şi începu apoi curăţirea învelişului de cenuşă, operaţie care se îndeplini cu cea mai mare grijă, centimetru cu centimetru, în aşa fel că dură foarte mult timp; la un moment dat sosi un iezid cu un catâr, pe spinarea căruia se afla urna, care se asemăna cu un abajur de sticlă răsturnat, ca acelea puse pe lămpi.

După ce fu curăţată cenuşa până la pământ, ieşiră la iveală doi bulgări fără formă, cărora preoţii le dădură toată atenţia. Păreau să nu se poată dumiri şi Mir Şeic Khan îmi făcu semn să mă apropii. Mă cam grăbisem când acceptasem sarcina aceasta, căci era aproape imposibil să deosebeşti rămăşiţele „sfântului” de cele ale rugului. Nu era uşor lucru să cercetezi mai de aproape aceste obiecte, căci trebuia să-ţi astupi atât gura cât şi nasul. Dădusem într-adevăr peste trupurile celor doi duşmani. Erau jumătate pârjolite, jumătate carbonizate, chircite la o treime din mărimea lor dinainte şi înconjurate de o coajă tărişoară, care era formată din părţile neinflamabile ale catranului şi din cenuşa care se lipise de el.

— Acestea sunt cadavrele, zisei eu. Catranului trebuie să-i mulţumiţi că-l puteţi îngropa pe „sfântul” vostru.

— Dar care o fi?

— Căutaţi-l!

Vroiam să văd cât era de dezvoltat spiritul de pătrundere al acestor oameni. Ei îşi dădură cea mai mare osteneală, dar nu fură în stare să rezolve problema în aparenţă grea, dar în realitate foarte uşoară.

— Este cu neputinţă să-l recunoaştem pe pir, zise în cele din urmă hanul. Suntem nevoiţi sau să renunţăm a da cinstea cuvenită cenuşii, sau să punem amândouă trupurile în

aceeaşi urnă, prietenul şi duşmanul, cucernicul şi păgânul. Ori poate ştii tu un sfat mai bun, Emir Kara Ben Nemsi?

— Da, ştiu.

— Şi anume?

— Să aşezăm numai osemintele lui Pir Kamek în urnă.

— Dar ai auzit că nu le putem deosebi de acelea ale miralaiului!

— Cu toate astea nu e greu. Acesta de aici e „sfântul” şi celălalt este turcul.

— De unde ştii? Poţi face dovada?

— Şi încă cum! Pirul n-avea arme, în schimb miralaiul purta sabie, un pumnal şi două pistoale. Vedeţi lipite de trupul acesta ţevile îndoite ale pistoalelor şi tăişurile cuţitelor? Tocurile şi mânerele au ars. Şi aici sub dânsul iese afară din cenuşă vârful săbiei. Aşa că acesta este — sau a fost — miralaiul.

Iezizii se mirară acum nespus că nu le dăduse şi lor asta în gând. Fură cu toţi de părerea mea şi începură să vâre în urnă rămăşiţele pământeşti ale pirului.

În tot timpul acesta caimacamul cu câţiva ofiţeri de-ai săi stătuseră pe aproape. Li se lăsă cadavrul aceluia care le fusese superior, iar noi ne înapoiarăm pe colina noastră. Ali ceru hanului să-i comunice dispoziţiile sale în privinţa ceremoniei înmormântării.

— Trebuie s-o amânăm pe mâine, răspunse acesta.

— Pentru ce?

— Pir Kamek a fost cel mai cucernic şi cel mai înţelept dintre iezizi; el trebuie înmormântat în mod demn şi pentru aceasta este prea târziu astăzi. Voi orândui să i se ridice un mormânt în Valea Idiz şi acesta nu poate fi gata mâine.

— Atunci vei avea nevoie de zidari şi tâmplari.

— Nu. Vom ridica un mormânt simplu din blocuri de stâncă şi fiecare bărbat, fiecare femeie şi fiecare copil vor aduce o piatră, fiecare după puterile sale, astfel că toţi pelerinii vor fi

contribuit la cinstirea memoriei sfântului.

— Dar am nevoie de oameni pentru paza turcilor, obiectă Ali Bei.

— Vor face cu schimbul, astfel că nu vei duce lipsă. Acum să ne sfătuim ce formă să dăm mormântului.

Deoarece chestiunea aceasta nu mă privea pe mine, mă dusei să-l caut pe tălmaciul meu, ca să iau de la el manuscrisul răposatului. Îl ascunsese în trunchiul găunos al unui copac şi ne aşezarăm amândoi în apropierea acestuia, unde îmi puteam vedea în linişte de exerciţiile mele lingvistice.

Astfel trecu ziua şi se făcu seară. Pe înălţimile care înconjurau valea din Şeic Adi începură să se aprindă focurile de veghe. Noaptea trecu în linişte şi a doua. zi dimineaţă Pali se întoarse. Eu dormisem în cortul beiului şi mă aflam încă acolo când intră solul.

— L-ai găsit pe mutessarif? întrebă Ali.

— Da, târziu seara.

— Ce spunea?

— La început era furios şi vroia să mă biciuiască până la sânge. Apoi însă chemă mulţi ofiţeri şi îşi întruni *divan effendisi*-ul[1], cu care se sfătui mult timp. După aceea mii se dădu voie să mă înapoiez.

— N-ai fost de faţă la consfătuire?

— Nu.

— Ce răspuns ai căpătat?

— O scrisoare către tine.

— Arat-o!

Pali scoase la iveală o scrisoare, pecetluită cu marele mehir mutessarifin[2]. Beiul o deschise şi privi documentul. În scrisoarea mare se afla încă una, mai mică, deschisă. El mi le înmâna pe amândouă.

---

[1] Adunarea sfetnicilor.

[2] Sigiliul guvernământului.

— Citeşte tu, emire! Sunt curios să aflu ce a hotărât mutessariful.

Scrisoarea era redactată de scribul guvernatorului şi iscălită de acesta din urmă. El făgăduia să vină a doua zi dimineaţa cu o escortă de zece oameni la Djeraijah şi punea condiţia ca şi Ali să fie însoţit tot numai de atâţia oameni. Nădăjduia să se ajungă la o înţelegere paşnică şi ruga să fie predat caimacamului alăturatul ordin scris. În acesta se spunea ca orice act duşmănos să înceteze deocamdată, satul Şeic Adi să fie cruţat şi iezizii să fie trataţi ca prieteni. Ordinul acesta trebuia citit cu toată luarea-aminte — se spunea la sfârşit. Ali dădu mulţumit din cap.

— Am câştigat şi i-am dat mutessarifului o lecţie bună. Ai văzut, emire? Caimacamul să capete această scrisoare şi mâine voi fi la Djeraijah.

— De ce să-l predăm caimacamului scrisoarea?

— Pentru că este a lui.

— E de prisos însă, deoarece el şi-a luat obligaţia să facă ceea ce i se ordonă într-unsa.

— O va face cu atât mai multă credinţă, văzând că aceasta este şi voinţa mutessarifului.

— Trebuie să-ţi spun că ordinul acesta scris îmi trezeşte bănuieli.

— Pentru ce?

— Pentru că e de prisos. Şi cât de ciudat sună ultimele cuvinte, ca ofiţerul să citească ordinul cu toată luarea-aminte!

— Asta trebuie să ne încredinţeze de bunăvoinţa mutessarifului şi pe caimacam să-l îndemne la ascultare desăvârşită.

— Ascultarea desăvârşită este de la sine înţeleasă şi de ideea ordinul acesta mi se pare mai mult decât de prisos.

— Scrisoarea aceasta nu-mi aparţine; guvernatorul a încredinţat-o cinstei mele şi deci, caimacamul o va primi.

Ca şi cum soarta ar fi vrut să-şi dea încuviinţarea pentru

hotărârea beiului, un iezid care intră în cort raportă:

— Stăpâne, un călăreţ urcă din vale.

Ieşirăm afară şi recunoscurăm, în cel ce venea, pe însuşi caimacamul, care sosea fără nici un însoţitor.

— *Seni selamlar-im* — te salut! zise el, descălecând, întâi beiului, apoi mie.

— *Choş geldin-sen*, effendi — fii bine venit, domnule! răspunse Ali. Ce dorinţă te aduce la mine?

— Dorinţa războinicilor mei, care n-au pâine de mâncare.

Ali zâmbi.

— Trebuia să mă aştept la asta. Dar îţi aminteşti că ţi-am spus că nu vând pâine decât pe arme?

— Aşa spuneai; dar vei lua totuşi bani.

— Când beiul iezizilor spune ceva, ştie să-şi ţină cu vântul. Tu ai nevoie de mâncare şi eu am nevoie de arme şi muniţii. Facem schimb şi aşa ne servim unii pe alţii.

— Uiţi că am singur nevoie de arme şi muniţii.

— Şi nu uiţi că şi eu am nevoie singur de pâinea pe care mi-o ceri. Sunt strânşi la mine multe mii de iezizi şi toţi vor să mănânce şi să bea. Şi la ce-ţi trebuie armele? Nu suntem oare prieteni?

— Doar până la sfârşitul armistiţiului.

— Poate şi mai mult. Emire, te rog să-i citeşti scrisoarea guvernatorului!

— A sosit o scrisoare de la el? întrebă repede caimacamul.

— Da. Am trimis un sol care s-a întors acum. Citeşte, emire!

Citii scrisoarea şi mi se păru că observ o expresie de dezamăgire pe chipul ofiţerului.

— Aşadar va fi pace între noi, zise el.

— Da, răspunse beiul. Şi până atunci te vei purta prieteneşte faţă de noi, după cum îţi ordonă în mod deosebit mutessariful.

— În mod deosebit?

— A adăugat o scrisoare pentru tine.

— O scrisoare? Pentru mine? Unde este?

— Emirul o are. Ţi-o va da.

Eram gata să-i dau scrisoarea, dar graba cu care dădu s-o ia mă făcu să şovăi.

— Dă-mi voie să ţi-o citesc! îi zisei.

O citii, dar fără observaţia de la urmă, care-mi stârnise bănuiala.

— Asta-i totul? întrebă caimacamul. Altceva nu mai este scris?

— Mai sunt două rânduri. Ascultă-le şi pe astea!

Citii până la urmă şi-mi aţintii privirea asupra lui. O clipă numai ochii săi se deschiseră mai mult decât de obicei, dar asta îmi fu de ajuns ca să-mi dau seama că fraza cu pricina avea o însemnătate necunoscută nouă

— Scrisoarea aceasta este a mea. Arată-mi-o! zise ofiţerul şi dădu să mi-o smulgă aproape.

— De ce atâta grabă, caimacame? îl întrebai, privindu-l ţintă. Au aceste cuvinte o însemnătate atât de mare încât îţi pierzi toată stăpânirea de sine?

— Ele n-au nici o însemnătate, dar scrisoarea este totuşi a mea.

— Mutessariful a trimis-o beiului şi acesta are de hotărât dacă să ţi-o dea sau să-ţi comunice numai cuprinsul ei.

— Dar el ţi-a şi spus să-mi dai scrisoarea.

— Deoarece hârtia aceasta pare să fie atât de însemnată pentru tine, deşi ai şi luat cunoştinţă de cuprinsul ei, îmi vei îngădui s-o cercetez mai întâi cu luare-aminte.

Bănuiala mea se întărise şi mai mult. Ţinui hârtia vertical între ochi şi soare, dar nu putui observa nimic deosebit. O pipăii şi o mirosii, fără nici un rezultat însă. O ţinui apoi orizontal, în aşa fel încât să pot prinde cu ochiul razele de soare care cădeau pe ea şi în cele din urmă observai câteva pete, vizibile numai unei priviri ascuţite, care deşi se pierdeau

în culcarea hârtiei, păreau totuşi să ascundă forme de litere.

— Nu vei căpăta scrisoarea! zisei caimacamului.

— Pentru ce?

— Fiindcă cuprinde o scrisoare secretă, pe care voi căuta s-o descifrez.

El făcu feţe-feţe.

— Te înşeli, effendi.

— Ba nu mă înşel deloc.

Şi ca să-l încerc, adăugai:

— Scrierea asta secretă poate fi citită dacă hârtia este ţinută în apă.

— N-ai decât s-o ţii! răspunse el, cu satisfacţie vădită.

— Te-ai trădat prin liniştea cu care ai rostit aceste cuvinte. Nu voi ţine hârtia în apă, ci deasupra focului, caimacame.

Cu asta nimerisem: pe chipul său se întipări o expresie de spaimă.

— În felul acesta vei arde scrisoarea şi o vei distruge, zise el.

— N-avea teama! un effendi din ţările apusului se pricepe să umble cu astfel de lucruri.

Beiul era uimit peste măsură.

— Crezi într-adevăr că această scrisoare cuprinde o scriere secretă? mă întrebă el.

— Pune să se aprindă un foc şi ţi-o voi dovedi.

Pali mai era acolo. La un semn al lui Ali el aduse nişte vreascuri şi le dădu foc. Mă ghemuii la pământ şi ţinui hârtia uşurel deasupra flăcărilor. Atunci caimacamul făcu o săritură spre mine şi încercă să mi-o smulgă. Mă aşteptasem la asta, mă dădui tot atât de repede în lături şi el se rostogoli la pământ. Ali îi puse îndată genunchiul în piept.

— Stai, caimacame! îi strigă el. Eşti prefăcut şi necredincios. Ai venit acum la mine fără să-mi ceri dinainte ocrotirea, astfel că eşti prizonierul meu.

Ofiţerul se împotrivi cât îi stătu în putere, dar noi eram trei

şi apoi mai veniră şi alţi iezizi care se aflau prin apropiere. El fu dezarmat, legat şi dus în cort.

Acum puteam să-mi văd înainte de experienţă. Flacăra a încălzit hârtia până aproape de ardere şi acum ieşiră la iveală cuvinte pe marginea rândurilor.

— Vezi c-am avut dreptate, Ali!

— Emire, eşti un vrăjitor!

— Nu-s vrăjitor dar mă pricep în lucruri dintr-astea. Există unele materii cu ajutorul cărora se poate face o cerneală care dispare după ce s-a scris cu ea şi este făcută iarăşi vizibilă, prin alte mijloace. Ştiinţa care se ocupă cu aceste mijloace se numeşte chimie.

Cunoaştem multe soiuri de scrieri secrete, care sunt foarte greu de descoperit; ale voastre însă sunt atât de simple, încât nu e nevoie de mare deşteptăciune ca să le dai de rost. Ia ghici cu ce au fost scrise aceste cuvinte!

— Spune!

— Cu urină.

— Cu neputinţă!

— Dacă scrii cu urina unui animal sau a unui om, scrierea dispare îndată ce s-a uscat. Dacă ţii apoi hârtia deasupra focului, literele, devin negre şi le poţi citi.

— Cum glăsuiesc aceste cuvinte?

— „Sosesc poimâine ca să înving”.

— Este adevărat? Nu te înşeli oare?

— Nu mă înşel deloc. Aşa e cum îţi spun.

— Bine, atunci dă-mi scrisoarea.

Se plimbă câtva timp foarte iritat de colo-colo, apoi se opri în faţa mea şi zise:

— Este sau nu este trădare asta, emire?

— Este viclenie.

— Să-l ucid pe mutessariful acesta? Stă în puterea mea s-o fac.

— Vei avea atunci de-a face cu padişahul.

— Effendi, ruşii au o vorbă care glăsuieşte aşa: „cerul este înalt şi ţarul este departe”. Aşa stau lucrurile şi cu padişahul. Voi învinge.

— Dar vei vărsa mult sânge. Nu spuneai de curând că eşti iubitor de pace?

— Iubesc pacea, dar să-mi şi fie lăsată! Turcii aceştia au venit să ne răpească libertatea, bunurile şi viaţa; cu toate astea eu i-am cruţat. Acum urzesc o nouă trădare împotriva noastră. Şi eu să nu mă apăr?

— Să te aperi, însă nu cu spada.

— Dar cu ce?

— Cu această scrisoare. Înfăţişează-te cu ea mutessarifului şi el va fi învins şi bătut.

— Îmi va întinde o cursă şi mă va lua prizonier când mă voi duce mâine la Djeraijah.

— Cine te împiedică să faci şi cu el asta? Îl ai mai bine în mănă decât te are el pe tine, căci dânsul n-are nici o bănuială că-i cunoşti gândurile.

Ali rămase câtva timp pe gânduri, apoi răspunse:

— Mă voi sfătui cu Mir Şeic Khan. Vrei să mergi cu mine în Valea Idiz?

— Merg, de ce nu.

— Înainte de asta vreau să-i fac nevătămători pe oamenii aceia de jos. Nu intra cu mine şi aşteaptă-mă aici!

De ce să nu intru cu el în cort? Îşi ţinea mâna pe pumnal şi în privirea sa se citea hotărâre. Vroia să mă împiedice să-l opresc de la ceea ce plănuise.

Rămăsei singur vreo jumătate de ceas şi în vremea aceasta auzii dinăuntru o convorbire foarte agitată. În cele din urmă el ieşi afară, ţinând în mână o hârtie, pe care mi-o dădu.

— Citeşte! Vreau să aud dacă e fără prefăcătorie.

Era un ordin scurt către ofiţerul comandant, de a preda toate armele şi muniţiile acelor iezizi al căror conducător va prezenta hârtia aceasta.

— Este în regulă. Dar cum ai căpătat asta?

— Dacă nu mi-ar fi dat-o, l-aş fi împuşcat atât pe el cât şi pe makredş şi aş fi dat ordin să se înceapă canonada, într-un ceas am fi fost gata cu ei.

— Acum rămâne prizonier?

— Da, va fi păzit împreună cu makredşul.

— Şi dacă oamenii săi nu se supun?

— Atunci îmi voi pune în aplicare ameninţarea. Rămâi aici până mă întorc şi vei vedea dacă turcii mă respectă sau nu.

Mai dădu unele porunci, apoi coborî spre locul unde era bateria de tunuri. Numai după zece minute toţi iezizii erau gata de luptă. Puşcaşii stăteau cu armele la ochi în ascunzătorile lor, iar artileriştii erau gata de luptă la tunuri. Întăritura, îndărătul căreia se aflau, se deschise, ca să lase loc de trecere la vreo 200 de iezizi şi 30 de catâri. Convoiul se opri la oarecare depărtare, pe când conducătorul lui înainta până la locul unde se găseau ofiţerii turci.

De acolo unde stăteam puteam vedea foarte bine toate acestea. Tratativele ţinură cam mult. Apoi însă soldaţii se aliniară şi unul câte unul se duseră să-şi depună armele în apropierea catârilor.

După vreun ceas se întoarse şi Ali. După el veneau catârii încărcaţi cu arme, care urmau să ducă preţioasa pradă până în Valea Idiz. Caimacamul fu dus şi el la loc sigur, adică acolo unde se şi afla makredşul şi cei doi ofiţeri de artilerie care fuseseră prinşi de la bun început.

Acum pornirăm şi noi la drum. Halef ne însoţea. Başbuzucul meu intrase ca-n pământ; probabil că din plictiseală îşi dusese măgarul la plimbare. În drum spre Valea Idiz întâlnirăm un şir lung de iezizi care se întorceau. Ei îşi dăduseră contribuţia la construirea mormântului şi acum urmau să se schimbe cu un număr egal de camarazi de-ai lor. Ne vestiră că lucrul mergea repede.

Când ajunserăm la intrarea văii ni se înfăţişă o privelişte

plină de însufleţire. În mijloc se adunaseră multe femei care măcinau făină pe nişte pietre mari, netede; altele încălzeau nişte gropi, pentru a coace pâinea în ele; iar altele făceau torţe sau curăţau lămpile şi felinarele, pe care le luaseră din Şeic Adi, cu prilejul sărbătorii. Dar cea mai mare însufleţire domnea în partea de sus a văii, unde se înălţa mormântul lui Pir Kamek. Acesta avea forma unei piramide uriaşe, ale cărei laturi din spate se sprijineau pe peretele stâncii. Fundamentul era format din blocuri mari al căror transport şi aşezare ceruse sforţări uriaşe. La mijloc se lăsase un spaţiu gol, care avea forma unui soare cu douăsprezece raze şi unde urma să fie aşezată urna.

Câteva sute de bărbaţi lucrau acolo, pe lângă alte sute de femei şi copii, care făceau treburile mai uşoare.

Preoţii se îndeletniceau care cu supravegherea lucrului, care punând ei înşişi mâna. Mir Şeic Khan stătea în apropierea piramidei. Ne duserăm la el. Ali îi povesti întâmplările zilei, arătându-i în acelaşi timp cele două scrisori ale mutessarifului. Khanul căzu pe gânduri, apoi întrebă:

— Ce ai de gând să faci, beiule?

— Tu eşti mai bătrân şi mai înţelept; vin la tine să cer sfat.

— Spui că sunt mai bătrân. Bătrâneţii îi place liniştea şi pacea. Spui că sunt mai înţelept. Cea mai mare înţelepciune este gândul către Atotputernic şi Atotmilostiv. El face puternic pe cel slab; ocroteşte pe cel împilat; el nu vrea ca omul să verse sângele fratelui său.

— Sunt turcii aceştia fraţii noştri? Ei, care se năpustesc ca animalele sălbatice asupra noastră?

— Ei sunt fraţii noştri, deşi nu se poartă cu noi ca fraţii. Ucizi tu oare pe un frate care-ţi vrea răul?

— Nu.

— Vorbeşti cu el prietenos sau aspru, dar nu-i ceri viaţa. Tot aşa să vorbeşti şi cu mutessariful.

— Şi dacă nu ţine seamă de vorbele mele?

— Atotmilostivul a dat omului minte cu care să gândească şi inimă cu care să simtă. Cine nu chibzuieşte la vorbele altuia şi cine nu vrea să ştie de simţămintele fratelui său, acesta l-a părăsit şi l-a tăgăduit pe Cel Prea Milostiv şi abia atunci mânia şi pedeapsa trebuie să se abată asupra lui.

— Mir Şeic Khan, voi face după cum spui.

— Atunci repet întrebarea: ce ai de gând să faci?

— Voi pleca cu zece oameni la Djeraijah, dar voi pune să mă urmeze destui războinici, ca să-l iau prizonier pe mutessarif. Înainte de asta însă, adică chiar azi, voi trimite iscoade la Mosul, Kufjundik, Telkeif, Baaveiza, Rassul Ain şi Khorsabad, care mă vor încunoştinţa la timp despre planurile sale. Voi vorbi prieteneşte cu el şi dacă nu va înţelege, voi fi aspru. Dacă nici atunci nu va ţine seama, îi voi arăta scrisoarea secretă şi voi da semnalul să fie înhăţat. În timp ce eu voi fi cu el, oamenii mei vor împresura Djeraijah şi astfel nu-mi va putea scăpa.

— Poate că va trimite şi el iscoade pentru a vedea cum te pregăteşti pentru întâlnirea cu dânsul.

— Nu va afla nimic, pentru că oamenii mei vor pleca de aici încă în cursul nopţii şi anume nu pe şoseaua care duce la Baadri, ci o vor lua la dreapta, până aproape spre Boza. Dimineaţa vor fi la râul care este la apus de Djeraijah.

— Şi în lipsa ta cine va avea comanda în Şeic Adi?

— Vrei tu s-o preiei?

— Da.

Iată cum preda puterea stăpânul iezizilor către regenţii săi spirituali: fără vâlvă, invidie, neîncredere sau gânduri ascunse.

Se mai discută, apoi, problema hranei pentru turcii închişi în Şeic Adi, apoi a sărbătorii din ziua aceea. În vremea asta, eu umblam din grup în grup, ca să mai fac vreo descoperire lingvistică; deodată, auzii ceva rostogolindu-se îndărătul meu şi un glas gâfâind care striga:

— În lături, sidi!

Mă întorsei şi-l văzu pe Halef al meu încordându-şi toată puterea ca să împingă înaintea sa un bolovan cât toate zilele.

— Ce cauţi aici? îl întrebai eu, mirat.

— Îmi dau contribuţia la monument.

— Dar tu nu eşti iezid! Ţi-o primesc?

— Cu plăcere chiar. Am întrebat.

— Atunci aduc şi eu o piatră.

Nu departe de locul unde ne aflam se găsea un bloc de stâncă destul de mărişor. Îmi dezbrăcai haina şi lăsai armele jos, apoi începui să împing de el. Şeicii îl primiră cu mulţumire şi după ce îmi scrijelii numele cu pumnalul într-unsul, fu ridicat cu ajutorul funiilor şi aşezat tocmai deasupra soarelui de care am pomenit.

Ali tocmai sfârşise cu treaba pentru care venise. Vroia să plece şi mă întrebă dacă ţineam să mai rămân acolo sau să-l însoţesc.

— Cum voi putea vedea mai bine serbarea?

— Mergând cu mine, îmi răspunse el. Urna va fi transportată astă-seară la lumina făcliilor şi felinarelor, de la Şeic Adi în Valea Idiz.

— Credeam că se şi află aici!

— Nu. E în pădure lângă apa rece şi va fi dusă mai întâi în sanctuar.

— Cu toate că turcii se găsesc acolo?

— Ei nu ne pot împiedica.

— Ai timp până seara. Vrei să-mi faci un serviciu?

— Atunci plec cu tine.

— Cu plăcere, dacă este cu putinţă.

— Ştii că i-am făgăduit arme căpeteniei kurzilor badinan. Vei găsi locul unde îşi are el colibele?

— Foarte uşor. În orice caz nu este nevoie să călărim până acolo, deoarece fusese vorba ca el să ocupe trecătoarea şi văile lăturalnice. De altminteri, e şi timpul să-i dăm vreo

veste.

— Vrei tu să iei în seama ta asta?

— Da.

— Şi să-i duci armele?

— Dacă mi le încredinţezi…

— Vei căpăta o sută şi muniţii trebuitoare. Trei catâri sunt de-ajuns pentru transport. Câţi oameni doreşti ca însoţitori?

— E de aşteptat vreun atac sau ceva asemănă lor?

— Nu.

— Atunci dă-mi zece oameni, îl voi lua şi pe Mohammed Emin, pe care-l şi văd venind.

Aflasem mai înainte că şeicul haddedihnilor plecase la vânătoare. În ultimele zile nu mă întâlnisem deloc cu el. Ţinea să se arate cât mai puţin, pentru ca să nu se vorbească de dânsul şi pe de altă parte nu-şi învinsese cu totul prejudecata împotriva Închinătorilor Diavolului.

De aceea, primi cu plăcere să plece din nou la drum, cu mine.

Nu durăm mult şi catârii erau gata încărcaţi, iar micul nostru convoi se puse în mişcare. La început, merserăm în direcţia spre Şeic Adi, apoi o luasem la stânga, ca să ieşim pe drumul care ducea la Kaloni. Presupunerea mea se adeveri; găsii un număr de kurzi badinan pe cea dintâi colină de dincolo de Şeic Adi şi fui condus de ei la căpetenia lor, care de data aceasta mă primi cu mult respect. Fui nevoit să rămân acolo, ca să iau masa pe care ne-o pregăti soţia sa. Era foarte mulţumit cu armele şi fu cu deosebire bucuros de sabia caimacamului, pe care Ali i-o trimisese în dar. Mohammed Emin se simţi atât de bine printre kurzii badinan, încât se hotărî să rămână la ei şi să mă aştepte, deşi nu înţelegea limba kurdă. N-am încercat să-i schimb hotărârea, căci turcii ar fi putut să afle de existenţa lui în Şeic Adi, împiedicându-ne să ne urmăm scopul călătoriei noastre în munţi. M-am înapoiat deci fără dânsul. Ziua trecuse aproape când ajunsei

îndărăt la Adi şi-i raportai cum mersese treaba. Băgai de seamă că turcii se retrăseseră spre mijlocul văii, lăsând astfel liber sanctuarul.

— Când începe serbarea? îl întrebai pe bei.

— Îndată ce se va întuneca. Ia-ţi armele, căci se trage mult.

— Dă-mi una de-a ta; trebuie să-mi cruţ gloanţele, căci n-am cum să le înlocuiesc aici. Eram curios să asist la ceremonia înmormântării, căci probabil nici un alt european nu fusese martor la funeraliile unuia din cei mai de seamă adoratori ai diavolului.

Şedeam pe marginea văii şi priveam în jos până se lăsară umbrele nopţii. Deodată se aprinseră iar focurile de veghe de jur-împrejur, şi în acelaşi timp, se înălţă încetişor deasupra sanctuarului o dublă piramidă de lumini, întocmai ca în prima seară pe care o petrecusem în Şeic Adi. Cele două uşi ale mormântului fură împânzite cu lămpi.

— Vino! îmi zise Ali, oare încălecase împreună cu câţiva din apropiaţii lui.

Başbuzucul meu rămase acolo. Halef, însă, veni cu noi. Coborârăm valea şi ajunserăm în faţa sanctuarului, care era luminat în întregime. Spaţiul din faţa acestuia era împresurat de un şir dublu de iezizi înarmaţi, pentru a opri apropierea turcilor. În sanctuar nu era decât Mir Şeic Khan cu preoţii; altora decât lui Ali şi mie le era oprită intrarea. În curtea interioară stăteau doi catâri lipiţi unul de altul, care purtau de-a curmezişul, pe spate, un piedestal pe care se afla urna. În jurul acestor animale preoţii făcuseră cerc. La ivirea noastră ei intonară un cântec monoton, în care reveneau adesea cuvintele „*diyan dedim* — îmi dăruiesc sufletul”. Apoi, catârii fură adăpaţi cu apă din fântâna sfântă şi căpătară câţiva pumni de grăunţe, pentru a arăta că acela pe care-l purtau urma să plece într-o călătorie lungă. Mir Şeic Khan făcu acum câteva semne cu mâna, al căror înţeles îmi era străin şi imediat începu un alt cântec, încet şi armonios.

Fiecare parte din cele patru începea cu cuvintele „*tu chode de habâni*, *Keif inim* — tu, cel mai iubit de Dumnezeu odihneşte-te în pace”.

Când se sfârşi şi cântecul acesta, khanul făcu un semn. El se aşeză în frunte, doi şeici luară catârii de căpestre şi după ei veneau, doi câte doi, ceilalţi şeici şi kavalii, cărora ne alăturarăm şi noi: eu şi beiul. Cortegiul se puse în mişcare şi când ieşi din sanctuar fu întâmpinat de o salvă trasă de cei care stăteau de pază.

De pe înălţimi răspunseră sute de împuşcături şi alte sute duseră vestea că porniserăm spre Valea Idiz.

Când ajunserăm pe drumul care ducea în vale, ni se înfăţişă o privelişte măreaţă. Iezizii formaseră de la Şeic Adi până la Idiz un spalier, ale cărui şiruri stăteau la vreo treizeci de paşi unul de altul. Fiecare bărbat purta o făclie şi o flintă şi fiecare om din şir se alătură în spatele nostru, slobozind arma. În felul acesta se formă un cortegiu, care se făcea tot mai lung, cu fiecare împuşcătură. Lumina făcliilor dădea o înfăţişare panoramică pădurii întunecate şi tunetul salvelor era repetat de adâncurile codrului nesfârşit.

Dar priveliştea deveni cu adevărat impunătoare când ajunserăm în vale. Aceasta se putea asemui cu un crater de vulcan, pe fundul căruia pâlpâiau flăcări uriaşe, printre care rătăceau mii de spiriduşi cu lumini sclipitoare. Un strigăt din mii de piepturi ne întâmpină cu urarea de bun venit şi numai în câteva clipe toate luminile se rânduiră pe amândouă laturile podişului văii. Întinsa vâlcea era luminată ca ziua. Cea mai mare lumină o răspândeau însă două focuri uriaşe, ale căror flăcări, alimentate de ruguri înalte, se căţărau pe peretele golaş al văii, de ambele laturi ale piramidei de piatră.

Coborârăm povârnişul, printre valurile unduitoare ale făcliilor şi oprirăm în faţa monumentului. În gaura în formă de soare a acestuia stăteau doi preoţi ale căror veşminte albe contrastau izbitor cu piatra de culoare închisă. Sus de tot se

postaseră doi bărbaţi, care ţineau funiile cu care urma să fie trasă urna.

Îndată ce catârii ajunseră în faţa piramidei, împuşcăturile încetară şi se făcu tăcere adâncă. Urna fu descărcată şi prinsă de funii. O altă funie, legată în partea de jos a urnei, împiedica vasul să se spargă de piatră. Mir Şeic Khan făcu un semn şi funiile fură trase. Urna începu să plutească în aer, din ce în ce mai sus; până atinse „soarele”. Preoţii puseră mâna şi o traseră înăuntru. O aşezară la locul cuvenit, apoi se agăţară ei înşişi de funie, ca să coboare.

Khanul făcu semn că vrea să vorbească. Cuvintele sale, rostite lămurit şi foarte tare, răsunau pe întreaga vale şi deşi pricepeam prea puţin din ele, mă simţii totuşi adânc mişcat. Când sfârşi, corul preoţilor intona un cântec de bucurie, din care nu pricepui decât refrenul diferitelor strofe „*ro dehele* — soarele răsare”. La ultimul sunet toţi ridicară mâinile şi atunci răsună o salvă din toate armele, o salvă atât de puternică cum nu mai auzisem alta până atunci.

Cu asta solemnitatea propriu-zisă se sfârşise. Acum, însă, începu adevărata însufleţire. N-aş putea asemui cu nimic această noapte din Valea Idiz, această noapte a flăcărilor şi torţelor înălţate spre cer, această noapte petrecută printre închinătorii unei dogme religioase, a cărei trăsătură fundamentală constă în credinţa îndrumată pe căi greşite şi de aceea, nesatisfăcută; conduşi de o lumină ce apăruse odinioară celor trei magi, porniţi poate din aceeaşi ţară în care mă aflam eu acum şi ajunşi în pelerinaj la Bethleem, ei se spovedeau în faţa ieslelor sfinte: „i-am văzut steaua în Răsărit şi am venit să ne închinăm lui”.

Până târziu după miezul nopţii am stat acolo împreună cu preoţii — apoi făcliile se stinseră şi focurile la fel. Numai cele două flăcări de la monument mai ardeau când mă înfăşurai în burnus şi mă culcai sub un copac. Şi în somn îmi apărură schelete care dansau în jurul meu, adică al creştinului, rânjind

şi încercând să mă prindă; atunci apăru Pir Kamek, care le alungă şi rosti cu glas puternic:

— *Oghuldsikler*, *sizi oranidze sevin-iz* — copii, iubiţi-vă unul pe altul.

2. Ogarul

„Prezbiter Ioan, din mila lui Dumnezeu şi a Demnului nostru Iisus Hristos, rege al regilor, către Alecios Komnenos, guvernator la Constantinopol. Sănătate şi sfârşit fericit.

Maiestatea noastră a aflat că aţi auzit despre suveranitatea noastră şi că vi s-a adus la cunoştinţă despre măreţia noastră. Ceea ce dorim să ştim este dacă vă aflaţi împreună cu noi pe linia credinţei adevărate şi dacă credeţi în toate privinţele în Domnul nostru Iisus Hristos.

Dacă doriţi să cunoaşteţi măreţia şi puterea noastră şi ce întindere are ţările noastre, atunci aflaţi şi credeţi, fără a vă îndoi, că noi suntem prezbiter Ioan, slujitorul lui Dumnezeu, că întrecem în bogăţii tot ce se găseşte sub cer şi în virtute şi putere pe toţi regii pământului. Şaptezeci de regi ne sunt birnici. Suntem un creştin cucernic şi ocrotim şi ajutăm cu pomeni pe orice sărman creştin care se află în cuprinsul milosteniei noastre. Am făcut jurământ solemn să vizităm mormântul Domnului nostru, aşa cum se cuvine gloriei maiestăţii noastre, cu o armată mare şi să purtăm război împotriva duşmanilor crucii lui Hristos, să-i umilim şi să-i slăvim sfântul său nume.

Suveranitatea noastră cârmuieşte peste cele trei Indii şi posesiunile noastre se întind dincolo de cea din urmă Indie, în care odihneşte trupul sfântului apostol Toma; de acolo peste ţinuturile sălbatice care se întind spre răsăritul soarelui şi merge înapoi, spre apusul soarelui, până la Babilon, cel părăsit, ba chiar până la Turnul lui Babel.

Şaptezeci şi două de provincii ascultă de noi, dintre care unele sunt provincii creştine, fiecare având un rege al ei. Şi toţi regii lor ne sunt birnici. În ţările noastre se găsesc elefanţi, dromadere, cămile şi aproape toate soiurile de

animale care trăiesc sub cer. În ţările noastre curge lapte şi miere. Într-o parte a statului nostru nici o otravă nu poate fi vătămătoare; într-o alta cresc toate soiurile de piper; o alta este acoperită cu crânguri atât de dese încât seamănă cu o pădure şi în toate părţile sale mişună şerpii. Acolo este şi un lac nisipos, fără apă. La trei zile de drum de acest lac sunt munţi din care curg în jos fluvii de pietre. În apropierea acestor munţi se află un pustiu printre coline golaşe. Dedesubtul acestora curge un râu subpământean, la care nu există nici un drum şi acest râu se varsă într-o apă mai mare, în care intră locuitori de pe teritoriile noastre şi găsesc acolo pietre preţioase în mare număr. Dincolo de acest fluviu locuiesc zece triburi de evrei care, deşi susţin că au proprii lor regi, sunt totuşi slujitorii şi birnicii noştri.

În altă provincie de-a noastră, în apropierea zonei calde, sunt viermi care în limba noastră se numesc salamandre. Viermii aceştia pot trăi numai în foc şi fac în jurul lor o găoace, ca viermii de mătase. Această găoace este ţesută cu hărnicie de doamnele noastre nobile şi se capătă astfel materialul pentru veşmintele noastre. El nu poate fi spălat însă decât în foc viu.

În fruntea armatei noastre sunt purtate treisprezece cruci mari din aur şi pietre preţioase; când însă ieşim călare fără escortă, este purtată în fruntea noastră numai o singură cruce, care nu este împodobită cu figuri, aur şi nestemate, pentru ca să ne gândim mereu la Domnul nostru Iisus Hristos, — şi un vas de argint umplut cu aur, pentru ca toţi oamenii să ştie că noi suntem regele regilor.

În fiecare an facem o vizită la trupul sfântului Daniel, care se află în pustiul Babilonului. Palatul nostru este din lemn de abanos şi nu poate fi vătămat de foc. La fiecare capăt al acoperişului său sunt două mere de aur şi în fiecare măr două rubine, pentru ca aurul să strălucească în timpul zilei, iar

rubinele noaptea. Porţile mai mari simt din sardonyx[1] *amestecat cu corn pentru ca nimeni să nu poată intra în ogradă; cele mai mici sunt din abanos. Ferestrele însă sunt din cristal, iar mesele din aur şi ametist cu picioarele din fildeş. Odaia în care dormim este o minunată operă de artă din aur, argint şi tot soiul de nestemate. Într-unsa arde mereu tămâie. Patul nostru este din safir. Avem cele mai frumoase femei. Zilnic dăm de mâncare la treizeci de mii de oameni, afară de oaspeţii întâmplători. Şi toţi aceştia primesc în fiecare zi sume din tezaurul nostru pentru întreţinerea cailor şi pentru alte nevoi. În fiecare lună suntem slujiţi de şapte regi (fiecare cum îi vine rândul) şaizeci şi cinci de duci şi trei sute şaizeci şi cinci de conţi. În sala noastră de mâncare iau masa zilnic la dreapta noastră doisprezece arhiepiscopi, iar la stânga noastră douăzeci de episcopi, afară de asta patriarhul din Sankt Thornas, protopopul din Salmes şi arhiprotopopul din Susa, în care oraş se află tronul gloriei noastre şi puiuţul nostru împărătesc. Ecumeni, în număr egal cu zilele anului, îndeplinesc slujba religioasă în faţa noastră, în capelă. Patriarhia nostru este un mitropolit şi un rege; intendentul nostru este un episcop şi un rege, mareşalul nostru este un arhimandrit şi un rege şi bucătarul nostru este un ecumen şi un rege; noi însă ne luăm un rang mai mic şi un nume mai umil, ca să ne dovedim marea umilinţă”.*

Astfel glăsuieşte în rezumat o scrisoare pe care vestitul, dar istoriceşte îndoielnicul rege prezbiter Ioan a scris-o, sau ar fi scris-o, împăratului grec. Fie că scrisoarea e plăsmuită sau nu, ea cuprinde pe lângă diferite ciudăţenii hazlii, care îşi iau temeiul în concepţiile greşite ale veacurilor trecute şi unele fapte şi amănunte care au fost adeverite de Marco Polo, *Sir* John Mandeville şi alţi călători sau cercetători şi îmi adusei aminte de ea, când mă oprii acum pe colina de la răsărit de

[1] Agată portocalie.

Şeic Adi, şi-mi îndreptai privirea spre răsărit, unde se înălţau munţii din Surgh, Zibar, Havr, Tura Ghara, Baz, Djelu, Tkhoma Karitha şi Tijari.

În văile dintre aceşti munţi, locuiesc ultimii din acei sectanţi creştini din rândurile cărora făcea parte acest rege tânăr. Pe vremea lui ei erau puternici şi aveau multă trecere; sediile mitropoliilor lor erau împrăştiate peste întreg continentul asiatic de la coastele Mării Caspice până la mările chinezeşti şi de la graniţele cele mai de miazănoapte ale Sciţiei, până la capătul cel mai de miazăzi al peninsulei indiene. Ei au fost sfetnicii lui Mohammed şi ai urmaşilor săi. Reminiscenţele creştine ale *Coranului* sunt în cea mai mare parte scoase din cărţile şi învăţăturile lor. Dar odată cu căderea califilor s-a prăbuşit şi puterea lor şi încă cu o repeziciune tumultuoasă; căci constituţia lor lăuntrică, spirituală, era lipsită de neprihănirea divină, care dă puterea unei împotriviri de neînvins. Chiar sub domnia lui Kassan, care a fost un fiu al lui Arghun şi un nepot al vestitului cuceritor din Bagdad, Hulaku Khan, au început prigonirile împotriva lor. Apoi însă marele Tamerlan s-a năpustit fără milă asupra lor. Cu o furie nesăţioasă el i-a urmărit, le-a distrus bisericile şi i-a nimicit cu sabia pe toţi aceia care nu izbutiseră să fugă în munţii inaccesibili ai Kurdistanului. Strănepoţii acestor fugari mai trăiesc şi astăzi în locuri care sunt adevărate fortăreţe. Ei — urmaşii atât de puternicului popor asirian de odinioară — văd lucind din când în când spada turcilor şi pumnalul kurzilor deasupra lor şi în vremurile mai noi au avut de îndurat cruzimi în faţă cărora ţi se face părul măciucă. O mare parte de vină pentru aceasta o poartă acei misionari care au dat şcolilor şi caselor lor de rugăciuni înfăţişare de fortăreţe, trezind prin asta neîncrederea stăpânitorilor de acolo.

În drumul meu spre Amadiya, trecui şi prin locuri care fuseseră ocupate de aceşti chaldei, creştini; motiv îndestulător să mă gândesc la acea scrisoare, care ilustrează

cum nu se poate mai bine trecutul lor. Odinioară miniştri şi sfetnici de prinţi şi califi, ei sunt azi — în măsura în care nu s-au întors la sfânta biserică creştino-catolică — atât de lipsiţi de orice putere lăuntrică şi exterioară, încât bărbaţi ca vestitul Beder Han Bei şi aliatul său Abd el Summit Bei au putut făptui în rândurile lor măcelurile cele mai înfiorătoare, fără să întâmpine cea mai slabă împotrivire. Şi totuşi, teritoriul greu accesibil pe care-l locuiesc ar fi trebuit să le dea putinţa unei apărări cât se poate de bune.

Cu cât mai bărbăteşte s-au comportat iezizii în comparaţie cu ei!

După noaptea aceea luminoasă din Valea Idiz, beiul Ali plecase călare la Djeraijah, însoţit numai de zece oameni. Dar încă înainte de plecare trimisese un număr însemnat de războinici în apropiere de Bozan.

Mutessariful sosise şi el cu o escortă tot numai de zece oameni, dar Ali aflase prin iscoadele sale că între Scio Han şi Rasul Aiin se adunaseră trupe multe, care trebuiau să înainteze chiar în aceeaşi zi spre Şeic Adi. În faţa acestei veşti el pusese să fie înlocuit mutessariful şi-l făcuse prizonier. Ca să-şi redobândească libertatea, acesta se văzu nevoit să renunţe la toate planurile sale viclene şi să primească propunerile paşnice ale beiului.

Urmarea fu că sărbătoarea întreruptă a iezizilor fu reluată, cu un fast cum nu mai văzuse niciodată Şeic Adi.

După sfârşitul acestor serbări vrui să pornesc spre Amadiya, dar aflai că Mohammed Emin îşi scrântise piciorul în munţii din Kaloni şi astfel fui nevoit să aştept trei săptămâni pană să se vindece. Vremea asta nu mi-o pierdui în zadar, ci căutai să învăţ cat mai bine limba kurdă.

În cele din urmă haddedihnul îmi trimise vorbă că este gata de plecare astfel că pornii la drum în zori, ca să mă întâlnesc cu el la căpetenia kurzilor. Despărţirea mea de iezizi fu nespus de călduroasă şi trebui să făgăduiesc că voi mai

rămâne câteva zile la ei, la înapoiere. Deşi renunţai la orice escortă, Ali ţinu totuşi să mă însoţească cel puţin până la badinanii, pentru a-şi lua rămas bun şi de la Mohammed Emin.

Ne aflam aşadar acum pe colina răsăriteană din Şeic Adi şi treceam în revistă întâmplările săptămânilor din urmă. Ce vor aduce zilele următoare? Cu cât înaintezi mai departe spre nord-est, cu atât mai sălbatici devin oamenii de la munte, care nu cunosc agricultura şi trăiesc numai din jaf şi creşterea vitelor. Beiul citi gândul acesta pe fruntea mea, căci zise:

— Emire, porneşti pe drumuri grele şi primejdioase. Până unde ai de gând să mergi în munţi?

— Deocamdată numai până la Amadiya.

— Va trebui să mergi mai departe.

— Pentru ce?

— Fie că vei izbuti sau nu în ceea ce ai de făcut la Amadiya, fuga este soarta ce te aşteaptă. Se cunoaşte drumul pe care a pornit Mohammed Emin ca să ajungă la haddedihni săi şi pe acest drum va întâlni piedici. Cum vrei atunci să mergi mai departe?

— Mă voi călăuzi după împrejurări. Am putea merge spre miazăzi şi să ne strecurăm pe Zab Ala, sau călare de-a lungul fluviului Okra. Am putea merge şi spre miazănoapte, peste munţii din Tijari şi Maranan-Dagh şi să străbatem apoi Khaburul şi Tigrisul, pentru ca să ajungem prin pustiul de nisip în Sindjar.

— În felul acesta nu te vom revedea niciodată.

— Dumnezeu călăuzeşte gândurile şi paşii omului; totul se face după voia lui.

Pornirăm mai departe. Halef şi Ifra ne urmau. Calul meu avusese tot timpul să se odihnească. Înainte mâncase numai curmale şi acum trebuise să se obişnuiască cu alt nutreţ, astfel că se cam îngrăşase şi avea un prisos de forţe. Eram curios şi îngrijorat, în acelaşi timp, cum va merge treaba cu el

când va fi să străbatem munţii înzăpeziţi ai Kurdistanului.

Ajunserăm cu bine la badinani, care ne primiră cu multă ospitalitate. Mohammed Emin era gata de drum şi după ce mai stăturăm cu toţii la taifas câtva timp, o luarăm din loc. Ali ne strânse mâna tuturor — mie la urmă. În ochiul lui strălucea o lacrimă.

— Emire, mă crezi când ţi-oi spune că te iubesc? întrebă el, mişcat.

— Te cred; dar şi eu mă despart cu tristeţe de tine, pe care sufletul meu te-a îndrăgit.

— Tu pleci şi eu rămân; dar gândurile mele te vor însoţi, dorinţele mele vor zăbovi pe urmele paşilor tăi. Ţi-ai luat rămas-bun de la Mir Şeic Khan, dar el mi-a dat pentru tine binecuvântarea sa, ca s-o pun pe capul tău în clipa despărţirii. Dumnezeu fie cu tine şi să rămână de-a pururi cu tine, pe toate cărările; mânia lui să-i nimicească pe duşmanii tăi şi harul lui să-i lumineze pe prietenii tăi. Vei întâmpina mari primejdii în drumul tău şi Mir Şeic Khan ţi-a făgăduit ocrotirea sa. El îţi trimite acest Melek Taus ca să-ţi slujească de talisman. Ştiu că nu consideri pasărea aceasta ca un idol, ci ca un semn după care vei fi recunoscut drept prietenul nostru. Fiecare iezid căruia îi vei arăta acest Taus, îşi va jertfi pentru tine bunul său şi viaţa sa. Ia darul acesta şi nu-l încredinţa nimănui altuia, căci el îţi este hărăzit numai ţie. Şi acum mergi cu bine şi nu-i uita niciodată pe aceia care te iubesc!

Mă îmbrăţişă, urcă repede pe cal şi plecă fără să-şi mai întoarcă privirea. Aveam impresia că o parte din inima mea plecase odată cu dânsul. Era un dar preţios acela pe care mi-l făcuse prin el Mir Şeic Khan şi o dovadă de încredere cu totul neobişnuită.

Talismanul — confecţionat din cupru — înfăţişa o pasăre cu aripile desfăşurate, iar în partea de jos era săpat cuvântul *Hemdşer*, adică prieten sau tovarăş. Avea un şnur de mătase,

cu care se putea atârna de gât.

Badinanii ne petrecură o bucată de drum, până în satul Kalahoni, la patru ceasuri depărtare de Şeic Adi. Aici ne luarăm rămas-bun şi călărirăm în patru mai departe.

Pe un drum foarte prăpăstios, care dădu mult de furcă animalelor noastre, ajunserăm în sătucul Bebozi, aşezat pe creştetul unei coline. Aici se înălţase o biserică catolică, deoarece locuitorii erau chaldei convertiţi. Furăm primiţi cu multă prietenie şi ni se dădu mâncare şi băutură.

Drumul ne duse apoi printr-o pădure de stejari pitici, coborând după aceea în valea în care se află Cheloki. În satul acesta făcurăm un scurt popas şi-l luai în primire pe başbuzucul meu:

— Buluk emini, ascultă ce-ţi spun!

— Ascult, emire!

— Mutessariful din Mosul ţi-a dat poruncă să porţi de grijă pentru toate de care voi avea nevoie. Până acum nu mi-ai fost de nici un folos; de azi încolo însă îţi vei lua slujba în primire.

— Ce trebuie să fac, effendi?

— Noaptea asta o vom petrece la Spandareh. O iei înainte şi porţi de grijă ca la sosirea mea să fie pregătit totul pentru mine. M-ai înţeles?

— Foarte bine, emire! răspunse el, cu mândrie. Mă voi grăbi şi când vei veni tot satul te va întâmpina cu triumf.

Îşi înfipse călcâiele în coapsele măgarului şi o luă din loc.

De la Cheloki până la Spandareh nu este departe, totuşi se lăsase noaptea când ajunserăm în acest sat mare al kurzilor. El îşi datoreşte numele marelui număr de plopi care sunt acolo; căci spidar, spindar şi spandar înseamnă în limba kurdă numele plopului argintiu. Întrebarăm de locuinţa kiajahului, dar în loc de răspuns ne întâmpinară priviri duşmănoase.

Pusesem întrebarea pe turceşte; o repetai acum în limba kurdă, întrebând de malkoegund, adică bătrânul satului. Pe

moment oamenii deveniră mai prietenoşi. Furăm duşi în faţa unei case mărişoare, în care intrarăm. Într-una din încăperi se durea o convorbire zgomotoasă ce care o putui auzi foarte bine.

— Cine eşti tu, câine, laşule? striga un glas mânios. Eşti un başbuzuc, care călăreşte pe un măgar, ceea ce pentru tine este o cinste, dar pentru măgar o ruşine; căci poartă un individ mai prost decât el. Şi vii aici să mă alungi pe mine?

— Dar cine eşti tu, ai? răspunse glasul lui Ifra al meu. Eşti un arnăut, un tăietor de beregate, un ticălos! Gura ta arată ca gura unei broaşte, ochii tăi sunt ochi de broscoi; naşul tău seamănă cu un castravete şi glasul tău sună ca ţipătul prepeliţei. Eu sunt un buluk emini al sultanului — dar tu ce eşti? Un kavas, un simplu kavas, atât şi nimic mai mult!

— Omule, îţi răsucesc faţa la spate dacă nu taci! Ce te priveşte pe tine nasul meu? Tu n-ai nici măcar atâta. Spui că stăpânul tău este un effendi foarte mare, un emir, un şeic din ţările apusului? Este de ajuns să se uite cineva la tine ca să ştie cu cine are de-a face. Şi vii să mă alungi pe mine de aici?

— Şi cine este stăpânul tău? Tot un mare effendi din apus, spuneai. Eu însă îţi spun că în tot apusul nu există decât un singur mare effendi şi acesta este stăpânul meu. Ia aminte!

— Ascultaţi, interveni atunci un al treilea glas, foarte liniştit, mi-aţi anunţat doi effendi. Unul are o scrisoare de la consulul frâncilor, care a fost iscălită de mutessarif; asta e bună. Celălalt însă stă în Giölgeda padişahnün; are scrisori de la consul, de la sultan, de la mutessarif şi are dreptul la *diş-parassi*; asta este ceva şi mai bun. Acesta din urmă va locui aici cu mine; pentru celălalt voi pune să se pregătească un culcuş în altă casă. Cel dintâi va căpăta totul pe gratis; celălalt însă va plăti.

— Asta nu se poate! se auzi glasul arnăutului. Ce se întâmplă cu unul se va întâmpla şi cu celălalt.

— Ascultă, eu sunt aici nezanum[1] şi stăpân, ceea ce spun eu, asta se întâmplă şi nici un străin nu-mi poate porunci. *Seiledim* — am spus!

Deschisei uşa şi intrai înăuntru cu Mohammed Emin.

— *Jvari'lkher* — bună seara! salutai. Tu eşti primarul din Spandareh?

— Eu sunt, răspunse bătrânul satului.

— Omul acesta este servitorul meu, zisei, arătând spre buluk emini. L-am trimis la tine ca să te rog de ospitalitate. Ce-ai hotărât?

— Tu eşti acela care stai sub ocrotirea sultanului şi ai dreptul asupra *diş-parassi*-ului?

— Eu sunt.

— Şi omul acesta este însoţitorul tău?

— Prietenul şi tovarăşul meu.

— Aveţi mulţi oameni cu voi?

— Pe acest buluk emini şi încă un servitor.

— *Ser sere men at* — îmi sunteţi bineveniţi!

Se ridică şi ne întinse mâna.

— Aşezaţi-vă la focul meu şi socotiţi-vă ca acasă! Veţi căpăta o odaie după rangul vostru. La cât preţuieşti dreptul tău?

— Pentru noi doi şi servitorul nostru nu vrem nimic, dar acestui başbuzuc îi vei da cinci piaştri. El este împuternicitul mutessarifului şi eu n-am dreptul să-l lipsesc de ce-i al lui.

— Stăpâne, eşti îngăduitor şi bun; îţi mulţumesc. Nu, vei duce lipsă de nimic din ce-ţi va trebui. Îngăduie însă să mă îndepărtez puţin cu acest kavas.

Era vorba de arnăut. Acesta ascultase cu mutra foarte întunecată şi acum îşi dădu drumul:

— Nu plec de aici! Cer acelaşi drept pentru stăpânul meu.

— Atunci rămâi! zise nezanumul, simplu. Dacă însă stăpânul tău nu va găsi locuinţă, va fi din vina ta.

---

[1] Primar.

— Ce sunt aceştia doi care spun că stau sub ocrotirea sultanului? Sunt arabi, care jefuiesc şi fură în pustiu şi aici în munţi o fac pe boierii...

— Hagi Halef! strigai.

Isteţul meu servitor intră.

— Halef, kavasul acesta îndrăzneşte să ne batjocorească; dacă mai spune un singur cuvânt care nu-mi place, îl dau pe mâna ta.

Arnăutul, care era înarmat până în dinţi, privi cu dispreţ vădit în jos la Halef.

— De piticul ăsta să mă tem, eu care...

Mai mult nu putu spune, căci şi zăcea la pământ, iar micul meu Halef se lăsase cu genunchii peste el, ţinând în mâna dreaptă pumnalul, iar cu stânga strângându-l de gât.

— Să-i fac de petrecanie, sidi?

— Deocamdată este de ajuns; spune-i însă că este pierdut dacă mai face un singur gest duşmănos.

Halef îi dădu drumul şi arnăutul se ridică. Ochii săi zvârleau fulgere de mânie, dar nu cuteză să mai facă nimic.

— Haide! zise el primarului.

— Vrei să te duc la locuinţă? întrebă acesta.

— Da, deocamdată! Dar când va sosi stăpânul meu, îl voi trimite încoace şi se va vedea cine va dormi în casa ta. El va face şi judecată între mine şi acest servitor al celor doi arabi.

Plecară, în timpul lipsei nezanumului, ne ţinu tovărăşie unul din fiii săi şi în curând ni se aduse la cunoştinţă că odaia în care urma să dormim era gata.

Furăm conduşi într-o încăpere în care Se făcuseră din covoare două culcuşuri moi; în mijlocul odăii era pregătită cina. Repeziciunea cu care se făcuse întregul aranjament! dovedea că primarul era om cu stare. Fiul său rămase cu noi, dar nu mâncă, ceea ce era un semn de respect. Soţia şi o fiică a bătrânului ne serveau.

La început ni se dădu şerbet, pe care-l gustarăm din nişte

findşani serjuri[1] foarte frumoase, ceva rar aici, în Kurdistan. Apoi căpătarăm *valqua pamasi*, pâine de grâu prăjită în miere, la care nu se prea potrivea *findika*[2] ce ne fu servită odată cu ea. Urmă apoi *vizihn*[3] cu găluşte de orez şi *ber aş*[4] care îşi meritau pe drept cuvânt numele. Bucăţile de friptură servite la sfârşit îmi părură foarte gustoase. Erau bine rumenite şi puteam jura că sunt porumbei. Totuşi, gustul lor îmi părea străin.

— Asta e *kewuk*[5]*?* îl întrebai pe tânăr.

— Nu. E *bartşemik*[6] răspunse el.

Hm! Frumoasă surpriză gastronomică!

Acum intră primarul în odaie. La invitaţia mea el se aşeză alături de noi şi luă parte la masă, în tot timpul căreia ardea pe o tavă de tablă mastic mirositor. Acum că stăpânul era de faţă se aduse un castron cu *Quapameh*, friptură de berbec prăjită în lapte acru, la care se servi orez fiert cu ceapă. După ce mâncasem pe săturate, primarul făcu un semn şi se aduse un castron acoperit, pe care îl luă în primire cu un aer grav.

— Ghici ce-i asta? îmi spuse mie.

— Să văd!

— E o mâncare pe care n-o cunoşti. Se poate gusta doar în Kurdistan, unde sunt oameni voinici şi curajoşi.

— Mă faci curios.

— Cine mănâncă din ea îşi sporeşte puterile şi nu se mai teme de nici un duşman. Ia miroase!

Ridică puţin capacul şi mă lăsă să miros.

— Zici că numai în Kurdistan se poate mânca friptură din asta?

— Da.

---

[1] Ceşti de porţelan.

[2] Salată din frunze tinere de fistic.

[3] Friptură de capră.

[4] Nişte prăjituri tari.

[5] Porumbel.

[6] Liliac.

— Te înşeli; căci eu am mâncat de multe ori din carnea aceasta.

— Unde?

— La uruşi şi celelalte popoare, dar mai cu seamă într-o ţară căreia îi spune America. Acolo animalul creşte mult mai mare şi este şi mai sălbatic şi mai primejdios decât la voi.

— Tu eşti acela care te înşeli, nu eu; căci acest animal trăieşte numai aici în Kurdistan.

— Eu n-am fost niciodată până acum în Kurdistan, totuşi recunosc animalul acesta chiar după mirosul fripturii; aşa că trebuie să fi mâncat dintr-unsa şi în alte ţări.

— Ce fel de animal este?

— Urs! Am ghicit?

— Da, aşa este! spuse el, mirat.

— Îl cunosc chiar mai bine decât îţi închipui. N-am aruncat încă nici o privire în castron şi totuşi pun rămăşag cu tine că e labă de urs.

— Ai ghicit. Ia şi mănâncă!

Acum veniră la rând poveştile vânătoreşti. Ursul se întâlneşte foarte des în Kurdistan, dar nici pe departe nu este atât de primejdios ca marele urs cenuşiu din America de Nord. Ca garnitură la friptura asta din labă de urs, ni se servi un soi de magiun gros din pere şi prune, după care urmară raci fierţi şi ca desert, o mâncare ce mi se păru cu totul necunoscută şi complicată. Îndrăznii sa întreb ce este şi nevasta primarului mă lămuri îndată:

— Ia dovleci şi fierbe-i până se fac terci; adaugă zahăr şi unt, amestecă înăuntru brânză şi usturoi tăiat şi mai adaugă dude strivite şi seminţe de floarea soarelui — şi capeţi mâncarea asta, care n-are pereche.

Gustai din acest amestec de dovleac şi seminţe de floarea soarelui, brânză şi zahăr, unt, dude şi usturoi şi găsii că nu avea gust chiar atât de rău cum m-aş fi putut aştepta, ţinând seamă de felurimea ingredientelor. Drept încheiere ni se

dădură mere uscate şi struguri, la care se bău o înghiţitură de rachiu. Apoi veniră pipele.

În timp ce dădurăm foc tutunului tare şi foarte puţin fermentat de Kelekova, se auzi de jos o discuţie aprinsă. Primarul ieşi afară să afle pricina şi deoarece lăsă uşa deschisă, puturăm prinde fiecare cuvânt..

— Cine-i acolo? întrebă el.

— Ce vrea? auzii alt glas, în englezeşte.

— Întreabă cine-i acolo, răspunse un al treilea, tot în englezeşte.

— Cum se numeşte pe turceşte: „eu”?

— „*Ben*”.

— *Well! Ben!!!* strigă glasul celălalt în sus spre bătrân.

— *Ben?* zise acesta. Cum este numele tău?

— Ce vrea! întrebă acelaşi glas hodorogit, care mi se păru atât de cunoscut încât sării în sus de mirare că dau de omul acesta aici.

— Întreabă cum vă numiţi.

— *Sir* David Lindsay! strigă el în sus.

În clipa următoare fui jos alături de dumnealui pe coridor. Da, dânsul era, luminat de focul din vatră... Acelaşi joben înalt, cenuşiu, acelaşi cap lung şi subţire, aceeaşi gură largă, acelaşi nas „Sierra-Morena”, acelaşi gât uscăţiv şi golaş, acelaşi guler larg de cămaşă, aceeaşi fundă în careuri cenuşii, pantalonii în careuri cenuşii, jambiere în careuri cenuşii şi cizme acoperite cu praf cenuşiu... Iar în mâna dreaptă ţinea toporişca, care avea nobila menire să dezgroape — vorba vine — *fowling-bull*-uri şi alte antichităţi.

— Master Lindsay! exclamai.

— *Well!* Ah, cine este? Oh... oh... dumneata eşti?

Făcu nişte ochi cât cepele şi o gură cât o şură şi mă privi ca pe unul care înviase din morţi.

— Cum ai ajuns la Spandareh, *sir?* îl întrebai, aproape tot atât de uimit ca şi el.

— Eu? *Well!* Călare.

— Fireşte. Dar ce cauţi aici?

— Eu? Oh! Hm! pe dumneata şi *fowling-bull*.

— Pe mine?

— *Yes*. Voi povesti. Înainte însă trebuie să mă cert.

— Cu cine?

— Cu primarul din sat. Grozav individ!

— Pentru ce?

— Nu vrea să primească englezi, vrea să aibă arabi. Mizerabil! Unde este individ, ei?!

— Uite-l aici, răspunsei eu, arătând spre bătrânul satului, care se apropiase.

— Ceartă la el, ţipă! porunci Lindsay tălmaciului, care stătea alături.

— Dă-mi voie, *sir,* să iau pe seama mea asta, zisei eu. Cei doi arabi de care te necăjeşti nu-ţi vor sta în cale. Ei sunt cei mai buni prieteni ai dumitale.

— Ah! Unde sunt?

— Unul sunt chiar eu, iar celălalt este Mohammed Emin.

— Moh… ah! Emin… ah! Unde este?

— În casă. Haide sus!

— *Well!* Ah, asta extraordinar, *immense*, de neînţeles!

Îi împinsei pe scăriţa îngustă şi-i oprii atât pe tălmaci cât şi pe arnăut, care vroiau să ne urmeze. Ivirea lunganului „cenuşiu” le cam îngrozi pe coniţele kurde, care se pitiră în ungherul cel mai îndepărtat al odăii. Mohammed Emin însă, care de felul său era atât de serios, izbucni în râs, când văzu craterul întunecos pe care-l forma gura căscată a englezului năucit.

— Ah, *good day*, *sir,* Master Mohammed! Cum te simţi?

— *Maschallah!* Cum a ajuns inglisul aici? întrebă şeicul.

— O vom afla noi.

— Îl cunoşti pe omul acesta? mă întrebă gazda.

— Îl cunosc. Este străinul care l-a trimis înainte pe kavasul

său, ca să-i dăm adăpost. Este prietenul meu. Te-ai îngrijit de o locuinţă pentru el?

— Dacă este prietenul tău, poate rămâne în casa mea.

— Ai loc pentru atâţia oameni?

— Pentru oaspeţi care sunt bine veniţi se găseşte totdeauna. Să ia loc la masă şi să mănânce.

— Ia loc, *sir,* îi zisei lui Lindsay, şi spune-ne ce te-a făcut să părăseşti terenurile de păşune ale haddedihnilor şi să vii la Spandareh.

— *Well!* Dar înainte îngrijeşte de servitori.

— Să se îngrijească ei înşişi, căci pentru asta sunt servitori.

— Caii!

— Ăştia vor fi îngrijiţi de servitori. Începe, Master!

— Hm! A fost grozav de plictisitor.

— N-ai făcut săpături?

— Mult, foarte mult.

— Şi ai găsit ceva?

— *Nothing*, nimic, absolut nimic! Grozav!

— Mai departe!

— Fost dor, dor grozav…

— După cine?

— Hm! După dumneata, *sir.*

Pufnii în râs.

— Aşadar ţi-a fost dor de mine?

— *Well*, *very well*, *yes! Fowling-bull* nu găseşte, dumneata nu acolo, eu plecat.

— Dar bine, *sir,* am hotărât doar să rămâi acolo până la întoarcerea noastră.

— N-avut răbdare, nu putut rezista.

— Aveai doar destulă distracţie.

— Cu arabi? Pfui! Ei nu pricep la mine.

— Păi aveai un tălmaci!

— Plecat, cărat, dezertat.

— Ah, grecul, Kolettis acela a fugit? Era rănit doar!

— Gaură în picior, crescut la loc. Ticălos plecat în zori.

— Ei da, aşa cred şi eu că nu te puteai înţelege. Dar cum ai dat de mine?

— Ştiam că mergi la Amadiya. Plecat la Mosul, consul dat paşaport, guvernator iscălit, dat la mine tălmaci şi kavas. Apoi plecat Dohuk.

— La Dohuk? De ce-ai făcut ocolul acesta?

— Fost război cu oamenii diavolului, nu puteam trece. De la Dohuk la Duliah şi de la Duliah la Mungeyşi. Apoi aici. *Well!* Găseşte pe dumneata. Foarte bine! Minunat!

— Şi acum?

— Rămânem împreună, facem aventuri, săpături! Trimitem *fowling-bull*-uri, *Traveller Club*, *London*, *yes!*

— Foarte bine, master Lindsay! Dar acum avem altele de făcut.

— Ce?

— Cred că cunoşti motivul care ne duce la Amadiya?

— Cunosc. Frumos motiv, viteaz motiv, aventură! Liberaţi master Amad el Ghandur. Ajut şi eu.

— Cred că nu ne vei fi de mare folos.

— Nu? Pentru ce?

— Pentru că ştii numai englezeşte.

— Am tălmaci.

— Vrei să-l faci şi pe el părtaş la taina aceasta? Sau te pomeneşti că i-ai şi vorbit?

— Nici un cuvânt.

— Bine ai făcut, căci altminteri am fi fost foarte primejduiţi. Trebuie să-ţi mărturisesc deschis că doream să te revăd mai târziu, nu acum.

— Dumneata? Pe mine? *Well*, plec! Credeam că eşti prieten al meu. Asta însă nu, aşa că plec! Plec la... la... la...

— Nu pleci nicăieri, master! Este de la sine înţeles că eşti prietenul meu şi la fel eu al dumitale, dar trebuie să recunoşti totuşi că ne aduci pagubă.

— Pagubă? Pentru ce?

— Prea baţi la ochi.

— *Well!* N-o să mai bat la ochi. Ce trebuie să fac?

— Hm! Asta este o chestiune foarte gingaşă. Înapoi nu te pot trimite; aici nu te pot lăsa — aşa că trebuie să te iau cu mine. Într-adevăr, nu se poate altfel.

— Bine, foarte bine!

— Dar va trebui să te conduci după noi.

— Conduc? *Well*, aşa voi face!

— Îi alungi pe tălmaci şi pe kavas.

— Îi alung, să se ducă la dracu', da!

— Şi îmbrăcămintea asta a dumitale trebuie s-o lepezi.

— S-o lepăd? Unde?

— Oriunde, numai s-o lepezi! Trebuie să umbli îmbrăcat ca un turc, sau ca un kurd.

El mă privi cu nişte ochi care nu se pot descrie, ca şi cum i-aş fi dat sfatul să se mănânce pe el însuşi.

— Ca un turc? Ca un kurd? Grozav!

— Altfel nu merge!

— Ce să îmbrac?

— Şalvari turceşti sau pantaloni kurzi negru cu roşu.

— Negru cu roşu! Ah, frumos, foarte frumos! Negru şi roşu cu pătrăţele.

— Fie cu pătrăţele! Cum vrei să te îmbraci, ca turc sau kurd?

— Kurd.

— Atunci trebuie să-ţi pui negru-roşu, căci asta este culoarea lor naţională. Aşadar pantaloni kurzi. O vestă, o cămaşă, care se poartă peste pantaloni.

— Negru cu roşu?

— Da.

— Cu pătrăţele?

— Fie şi cu pătrăţele! Trebuie să ajungă de la gât până la glezne. Apoi un surtuc sau o manta pe deasupra.

— Tot negru cu roşu?

— Fireşte.

— Cu pătrăţele?

— Fie şi cu pătrăţele! Apoi un turban mare de tot, aşa cum poartă kurzii de seamă.

— Roşu cu negru?

— Da.

— Cu pătrăţele?

— Fie şi cu pătrăţele! Apoi un brâu, ciorapi, ghete, arme...

— Negru cu roşu?

— N-am nimic împotrivă.

— Şi cu pătrăţele?

— Din partea mea vopseşte-ţi şi faţa negru cu roşu şi cu pătrăţele, eu nu te opresc.

— Unde cumpăr toate lucrurile astea?

— Nici eu n-aş putea să-ţi spun. Un bazar nu găsim decât la Amadiya. Poate însă că aflăm şi aici un negustor, căci Spandareh este un sat mare. Şi... Nu-i aşa că ai bani, bani mulţi?

— Mulţi, foarte mulţi. Eu plătesc totul.

— Uite c-o să întreb.

Mă adresai primarului:

— Este pe aici vreun croitor?

— Nu.

— Dar un om care să plece la Amadiya şi să cumpere îmbrăcăminte pentru acest străin?

— Da, însă bazarul va fi deschis abia mâine, aşa ca hainele pot sosi târziu.

— Sau este vreunul pe aici care să ne împrumute o haină până la Amadiya?

— Tu eşti oaspetele meu; am un costum din stofă de lână nou, pe care i-l împrumut cu dragă inimă.

— Şi un turban?

— Nu există pe aici nici un om care să aibă două turbane;

dar o căciulă poţi căpăta lesne.

— Ce fel de căciulă?

— Îţi dau un kulik (o căciulă din pâslă de păr de capră). Este roşie cu dungi negre.

— Atunci te rog să te îngrijeşti de asta pentru mâine dimineaţă. Ne dai un om care să meargă cu noi, căruia îi vom plăti. La Amadiya îi vom da înapoi costumul tău. Dar doresc să nu se pomenească nimic de lucrul acesta.

— Vom tăcea, atât eu cât şi omul meu.

Acum sosi cina pentru englez. El căpătă nişte resturi rămase de la noi şi cărora li se dăduse o nouă înfăţişare. Părea să-i fie tare foame, căci mancă aproape tot ce i se dăduse. Cu satisfacţie lăuntrică băgai de seamă că i se servi şi lui ceea ce crezusem că este porumbel, iar englezul nu lăsă nici un oscior... Mai târziu i se puse înainte, printre altele, un taler de lemn frumos lucrat, care avea o mâncărică apetisantă, de forma unui biftec şi care răspândea un miros atât de plăcut, încât mi se făcu şi mie poftă, deşi, împotriva obiceiului, mâncasem foarte mult în seara aceea.

— Sidna, ce mâncare este asta? o întrebai pe femeia care servea pe englez.

— Este *tşekurdşek*, răspunse ea.

— Cum se găteşte?

— Lăcustele sunt prăjite, tăiate mărunt şi puse în pământ, până încep să miroasă. Apoi aluatul astfel format îl prăjesc în ulei de măsline.

— Nu-i rău!...

Şi în timp ce David Lindsay mânca încă, mă dusei jos, ca să văd de cai. Constatai că avuseseră grijă de ei. Cu dânşii erau Halef, tălmaciul, Ifra şi arnăutul, care se certau de zor; la ivirea mea însă ei încetară sfada.

— De ce vă sfădiţi, Halef? îl întrebai pe acesta. El arătă spre arnăut şi răspunse:

— Omul acesta te insultă, sidi. Ameninţă că ne va ucide pe

amândoi, adică pe tine şi pe mine, pentru că la porunca ta l-am trântit la pământ.

— Lasă-l să vorbească! De făcut n-o să facă nimic.

— Taci! Sau poate vrei să te întâlneşti astăzi încă în Gheena cu omul acesta al tău!

— Fii liniştit, câine! Cred că eşti cu totul orb, îi răspunsei în albaneză. Nu vezi primejdia în care te azvârli?

— Care primejdie?

— *Male ti puşke ne gadjayu dobo* — pistoalele astea nu nimeresc bine, îi răspunsei, arătând spre armele sale.

— Pentru ce?

— Pentru că eu ştiu să trag mai bine.

Zicând aceasta scosei revolverul şi i-l ţinui în faţă. Cunoscusem îndeajuns violenţa acestor soldaţi arnăuţi, ca să nu iau prea uşor chiar un caz atât de simplu. Arnăutul n-are nici un respect pentru viaţa omului. Pentru o înghiţitură de apă împuşcă un om fără să se tulbure şi cu aceeaşi linişte întinde apoi capul spadei călăului. Noi îl insultasem pe acest kavas şi ne puteam aştepta din partea lui să tragă. Totuşi, îl văzui luând mâna de pe pistoale şi întrebând cu mirare nespusă:

— Vorbeşti graiul din Albania?

— După cum auzi.

— Eşti albanez?

— Nu.

— Dar ce atunci?

— Sunt un neamţ şi îţi spun că oamenii din Nemţia se pricep să se poarte cum trebuie cu de-alde tine.

— Numai un neamţ eşti? Nu eşti maghiar, rus, sârb şi nici turc? Du-te dracului!

Ridică pistolul cu iuţeala fulgerului şi apăsă pe trăgaci.

Dacă n-aş fi ţinut ochiul aţintit pe ţeava armei sale, glonţul mi-ar fi găurit ţeasta; aşa însă dădui repede capul la o parte şi glonţul nimeri în gol. Înainte ca ticălosul sa poată trage a

doua oară îi prinsei braţele şi i le lipii de trup.

— Să-l împuşc, sidi? întrebă Halef.

— Nu. Legaţi-l!

Pentru ca să-i aduc mâinile la spate trebuia să-i dau drumui o clipă. El se folosi de acest prilej, se smulse şi o luă la fugă. În clipa următoare dispăruse printre copacii care despărţeau casele. Toţi cei de faţă se luară după el, dar se înapoiară curând; fără să-l fi putut zări.

Împuşcătura îi scoase şi pe ceilalţi afară din casă.

— Cine a tras, *sir?* întrebă Lindsay.

— Kavasul dumitale.

— Asupra cui?

— Asupra mea.

— Ah! Grozav! Pentru ce?

— Din răzbunare.

— Adevărat arnăut. Nimerit?

— Nu.

— Eu îl împuşc pe el îndată.

— A fugit.

— Lasă-l să fugă! Nici o pagubă!

Cu asta avea dreptate. Arnăutul nu mă nimerise, aşadar de ce să vărs sânge? Înapoi cu siguranţă că nu va veni şi nici de vreun atac viclean nu trebuia să mă tem. Englezul nu mai avea nevoie nici de el, nici de tălmaci, aşa că şi acesta din urmă fu concediat şi i se puse în vedere să părăsească a doua zi dimineaţa localitatea, întorcându-se la Mosul.

Restul serii îl petrecurăm împreună cu gazdele, stând de vorbă şi la urmă, se organiză o horă în cinstea noastră. Pentru aceasta furam poftiţi să ieşim în curte, care avea o formă pătrată şi era înconjurată de o estradă scundă, unde luaseră loc toţi bărbaţii. Stăteau trântiţi aici în poziţiile cele mai pitoreşti, în timp ce vreo treizeci de femei se adunaseră în curte pentru horă.

Ele formară un cerc dublu, în mijlocul căruia stătea un prim

dansator, oare rotea o suliţă de azvârlit. Orchestra se compunea dintr-un flaut, un soi de vioară şi două tamburine. Primul dansator dădu semnalul de început, printr-un chiot. Arta lui consta din cele mai felurite mişcări ale braţelor şi picioarelor, pe care le executa mereu pe acelaşi loc. Femeile îl imitau întocmai. Priveliştea acestor femei, cu şalurile aruncate pe spate, unduindu-se în văpaia făcliilor era minunată.

Când acest dans simplu se sfârşi, bărbaţii îşi manifestară mulţumirea printr-un murmur zgomotos, iar eu scosei la iveală o brăţară şi o chemai la mine pe fiica primarului, care mă servise la masă şi care acum se găsea printre dansatoare. Brăţara era din bucăţele de sticlă galbenă, care semăna aidoma cu chihlimbarul — un obiect ieftin de tot, dar care aici în Orient era foarte, căutat şi preţuit. Într-o prăvălioară germană ai fi dat pe ea 50–60 de pfenigi, dar aici avea o valoare deosebită.

Fata veni. Toţi bărbaţii auziseră că o chemasem la mine şi ştiau că este vorba de o răsplată. Trebuia să-mi arăt mulţumirea pentru ospitalitate gazdelor mele şi spusei:

— Vino încoace, tu cea mai drăgălaşă fiică a kurzilor din Missuri. Pe obrajii tăi străluceşte lumina aurorei şi chipul tău este încântător ca potirul sumbulului (zambilei). Pârul tău lung miroase ca răsuflarea florilor şi glasul tău sună ca şi cântecul privighetoarei. Tu eşti prietena ospitalităţii, fiica unui erou şi vei fi soţia unui kurd înţelept şi a unui războinic viteaz. Mâinile şi picioarele tale m-au bucurat ca picătura care potoleşte setea celui însetat. Ia această brăţară şi gândeşte-te la mine când te vei împodobi cu ea!

Ea roşi de bucurie şi stingherită nu ştia ce să răspundă.

— Eu sunt a ta, o, stăpâne! îngăimă ea în cele din urmă.

Aceasta este o formulă de curtenie pe care o folosesc femeile şi fetele kurde faţă de un bărbat de seamă. Bătrânul satului era atât de bucuros de darul oferit fiicei sale, încât

uită cu totul de rezerva orientală şi ceru să i se dea obiectul, ca să-l privească de aproape.

— O, ce minunat, ce preţios! exclamă el şi dădu brăţara din mână în mână. Asta este chihlimbar, chihlimbar bun, cum nici sultanul nu are mai scump la pipa lui. Fiica mea, tatăl tău nu-ţi poate da un dar de nuntă ca acesta pe care ţi l-a dat emirul. Din gura lui se aude glasul înţelepciunii şi din firele de păr ale mustăţii sale picură bunătatea. Întreabă-l dacă îţi îngăduie să-i mulţumeşti aşa cum mulţumeşte o fiică tatălui ei.

Ea roşi mai mult ca înainte, dar întrebă totuşi:

— Îngădui, stăpâne?

— Da, îngădui.

Atunci ea se aplecă spre mine, care stăteam jos şi mă sărută pe gură şi pe amândoi obrajii, după care fugi repede.

Nu eram deloc mirat de felul acesta de a-şi arăta recunoştinţa, căci ştiam că fetelor le este îngăduit să-i salute pe cunoscuţi şi cu o sărutare. Pentru unul mai sus-pus o astfel de intimitate ar fi fost o insultă, de aceea bunătatea mea era de două ori mai mare, îngăduind sărutarea. Primarul îşi exprimă îndată mulţumirea:

— Emire, milostenia ta luminează casa mea, precum lumina soarelui încălzeşte pământul. Tu ai făcut un dar fiicei mele, pentru ca ea să-şi amintească de tine; îngăduie ca şi eu să-ţi dau o amintire, pentru ca să nu uiţi Spandarehul.

Se apleacă peste marginea estradei şi strigă în curte cuvântul „şoim”. Imediat se auzi un lătrat vesel; o uşă se deschise şi văzui că cei de jos făceau loc unui câine, pentru ca să poată urca pe scară sus la noi. După o clipă numai animalul era în faţa bătrânului, gudurându-se. Era unul din acei câini preţioşi de culoare galben-cenuşie, neobişnuit de mari şi puternici, care în India, Persia şi Turkestan şi până în Siberia sunt numiţi „slogi”. Kurzii numesc rasa aceasta rară „tazi”. Ei ajung din urmă gazelele cele mai repezi, prind adesea măgarul sălbatic şi iute ca vântul nu se tem nici de

panteră, nici de urs. Trebuie să mărturisesc că vederea acestui câine mă umplu de admiraţie. Era tot atât de preţios, în felul lui, ca şi calul meu.

— Emire, zise primarul, câinii kurzilor missuri sunt vestiţi dincolo de munţii noştri. Am crescut câţiva tazi, cu care m-aş putea mândri; nici unul nu se aseamănă însă cu acesta de aici. Să fie al tău!

— *Nezanum*, darul acesta este atât de preţios, încât nu-l pot primi, răspunsei eu.

— Vrei să mă insulţi? întrebă el, foarte serios.

— Nu, nu vreau asta, replicai eu. Vroiam numai să spun că bunătatea ta e mai mare decât a mea. Îngăduie să primesc taziul, dar dă-mi voie şi mie să-ţi dau sticluţa aceasta.

— Ce este? Un miros frumos din Persia?

— Nu. A fost cumpărată de mine la Beith Allah în oraşul sfânt Mecca şi conţine apă din fântâna Zem-Zem.

O desprinsei de la gât şi i-o dădui. El era atât de uimit încât uită să întindă mâna ca s-o ia, astfel că i-o pusei în poală.

— O, emire, ce faci? exclamă, în cele din urmă, vrăjit. Tu aduci în casa mea darul cel mai minunat pe care l-a dat Allah pământului. Este adevărat că-mi dăruieşti asta?

— Ia-l, căci ţi-o dau din toată inima.

— Binecuvântată să-ţi fie mâna şi norocul să fie veşnic în calea ta! Veniţi încoace, bărbaţi şi pipăiţi sticla aceasta, pentru ca bunătatea marelui emir să vă fericească şi pe voi!

Sticluţa trecu din mână în mână. Le făcusem cu ea cea mai mare bucurie ce se poate închipui. După ce însufleţirea primarului se mai potoli, el mi se adresă din nou:

— Stăpâne, câinele acesta este acum al tău. Scuipă-i de trei ori în bot şi i-al sub mantila ta azi, când te duci la culcare şi atunci nu te va mai părăsi niciodată.

Englezul văzuse totul, fără să priceapă mare lucru, aşa că mă întrebă acum:

— Dăruit Zem-Zem, master?

— Da.

— Scăpat de ea. Apa este apă!

— Ştii ce am primit în schimb?

— Ce?

— Câinele ăsta.

— Cum? Ce? Nu se poate!

— Pentru ce să nu se poată?

— Prea preţios. Cunosc eu la ei. Acesta face cincizeci de lire.

— Ba mai mult. Dar cu toate acestea este al meu.

— Pentru ce?

— Pentru că i-am dăruit brăţara fiicei primarului.

— Straşnic individ! Colosal noroc! Întâi cal de la Mohammed Emin, care nici nu se poate plăti, apoi copoi! Eu în schimb am ghinion. N-am găsit măcar un singur *Fowling-bull*. Îngrozitor!

Mohammed admiră şi el câinele şi cred că mă şi pizmuia puţin. Trebuie să recunosc că aveam noroc.

Înainte de a mă duce la culcare, mersei din nou la cai, unde dădu peste mine primarul.

— Emire, îmi dai voie să-ţi pun o întrebare? zise el cu glas încet.

— Vorbeşte!

— Vrei să pleci la Amadiya?

— Da.

— Şi mai departe?

— Asta nu ştiu încă.

— Este vreo taină la mijloc!

— Bănuieşti aşa ceva?

— Da.

— Pentru ce?

— Ai cu tine un arab care nu prea este prevăzător. Şi-a suflecat mâneca veşmântului şi atunci am văzut tatuajul braţului său. El este un duşman al kurzilor şi al mutessarifului;

este un haddedihn. Aşa este?

— Este un duşman al mutessarifului, nu însă şi al kurzilor, răspunsei.

Omul acesta era cinstit, aşa că nu-l puteam minţi. Chiar dacă i-aş fi spus un neadevăr, el n-ar fi crezut.

— Arabii sunt totdeauna duşmanii kurzilor, dar el este prietenul tău şi oaspetele meu, aşa că nu-l voi trăda. Ştiu eu ce caută la Amadiya.

— Spune!

— Sunt multe zile de când soldaţi de-ai mutessarifului au adus pe aici un prizonier. Au poposit la mine. Prizonierul era fiul şeicului haddedihnilor şi urma să fie ţinut închis la Amadiya. Semăna atât de bine cu prietenul tău cum numai un tată şi un fiu pot semăna.

— Astfel de asemănări se văd adesea.

— Ştiu şi nici nu vreau să-ţi răpesc taina; un lucru ţin să-ţi spun însă; dacă te întorci de la Amadiya, vino la mine, fie că este ziuă sau toiul nopţii, în taină, sau pe faţă. Îmi eşti bine venit, chiar dacă va fi cu tine şi tânărul arab despre care vorbeam mai adineaori.

— Îţi mulţumesc.

— N-ai ce să-mi mulţumeşti! Tu mi-ai dat apa sfintei Zem-Zem, aşa că te voi ocroti în orice nevoie şi primejdie. Dar dacă drumul te duce în altă direcţie, atunci trebuie să-mi împlineşti o rugăminte.

— Şi anume?

— În Valea Beryari se află castelul Gumri. Acolo locuieşte fiul vestitului Abd el Summit Bei; una din fiicele mele este nevasta lui. Salută-i pe amândoi din partea mea. Îţi voi da un semn, după care vor recunoaşte că eşti prietenul meu.

— O voi face.

— Împărtăşeşte-le orice rugăminte ai pe inimă; ei ţi-o vor îndeplini cu bucurie, căci nici un kurd isteţ nu-i iubeşte pe turci şi pe mutessariful din Mosul.

După ce spuse acestea intră în casă. Ştiam ce urmărea. Ghicise ce plănuiam noi şi vroia să ne fie de folos. Mă dusei şi eu la culcare şi luai ogarul cu mine. A doua zi dimineaţă aflarăm că tălmaciul englezului plecase din Spandareh, pornind pe drumul spre Bebozi.

Dormisem cu Mohammed Emin în aceeaşi încăpere; englezului i se dăduse altă odaie. Când intră acum la noi, fu întâmpinat cu un hohot de râs. Nimeni nu-şi poate închipui înfăţişarea pe care o avea scumpul nostru master David Lindsay. De la gât până la picioare era numai roşu şi negru — cei drept fără pătrăţele deocamdată — şi pe căpăţâna ascuţită stătea cuşma kurdă de care atârnau panglici ca braţele unui polip.

— *Good morning*. De ce râdeţi? întrebă el foarte serios.

— De bucurie pentru înfăţişarea dumitale atât de amuzantă, *sir.*

— *Well!* Încântat!

— Ce porţi sub braţe?

— Aici? Hm! Un pachet, aşa cred.

— Asta văd şi eu. Dar ce conţine?

— Este *hat-box*-ul meu, cutia de pălării.

— Ah!

— Am învelit pălăria, de asemenea şi jambierele şi cizmele.

— Le puteai lăsa aici.

— Aici? Pentru ce?

— Vrei să le cari după dumneata nimicurile astea nefolositoare?

— Nefolositoare? Nimicuri? Grozav! Mai am nevoie de ele.

— Dar nu chiar imediat.

— Ne întoarcem pe aici?

— Nu prea este sigur.

— Atunci iau cu mine *hat-box!*

Veşmântul larg fâlfâia în jurul trupului său slab, ca o zdreanţă în jurul unei sperietoare de păsări, dar asta nu-l

stingherea deloc. El se aşeză alături de mine şi zise:

— Acum sunt kurd. *Well!*

— Un kurd veritabil.

— Faimos, minunat! Straşnică aventură!

— Ceva îţi mai lipseşte însă.

— Ce?

— Graiul.

— Voi învăţa.

— Asta nu merge atât de repede şi dacă nu vrei să ne păgubeşti, atunci eşti nevoit să te hotărăşti pentru una din două...

— Anume?

— Ori treci drept mut...

— Mut? *Dumb*? Fioros! Nu merge!

— Da, drept mut, sau surdo-mut.

— *Sir,* eşti nebun!

— Mulţumesc. Aşa rămâne totuşi. Care vasăzică sau treci drept mut, sau ai făcut un jurământ...

— Jurământ? *Well!* Bună idee! Interesant! Ce fel de jurământ?

— Să nu vorbeşti.

— Să nu vorbesc? Nici un cuvânt? Ah!

— Nici un singur cuvânt!

— Nici o silabă?

— Nici una! Asta numai atunci când suntem observaţi. Dacă ne aflăm singuri însă, poţi vorbi cât pofteşti.

— Bine. Nu este chiar aşa de rău. Voi face jurământ. Când începe asta?

— Îndată ce vom pleca din Spandareh.

— *Well!* Suntem înţeleşi.

După cafeaua de dimineaţă ni se dădură fel de fel de merinde pentru drum, apoi încălecarăm. Ne luasem rămas-bun de la toţi ai casei, afară de stăpânul însuşi. Primarul pusese să i se înşeueze calul, ca să ne însoţească o bucată de

drum.

La ieşirea din Spandareh începea un drum foarte anevoios pentru cai, care ducea în sus spre Munţii Tura Ghara. Cu toate acestea ajunserăm cu bine în creştet; aici bătrânul opri, scoase din desagă un pachet şi-mi zise:

— Te rog să-i dai acest pachet soţului fiicei mele, dacă vei ajunge la Gumri. I-am făgăduit ei un şal persian şi lui un ham pentru armăsarul, aşa cum au kurzii din Pir Mani. Dacă le duci aceste lucruri, ei vor şti că eşti prietenul şi fratele meu şi te vor primi ca pe mine însumi. Dar pentru binele tău doresc totuşi să te întorci iar la mine.

Arătă spre un călăreţ care venise în urma noastră şi care stătea acum cu Halef şi Ifra.

— Acesta este omul care-mi va aduce înapoi veşmântul pe care-l poartă străinul. Lui îi poţi da şi pachetul dacă vei vedea că drumul nu te duce la Gumri. Şi acum ne despărţim! *Aaleïk sallam, u rahhmet Allah* — pacea şi îndurarea fie cu tine!

Ne îmbrăţişarăm şi ne sărutarăm, apoi strânse şi celorlalţi mâna şi porni înapoi. Cunoscusem într-unsul un om la care astăzi mă gândesc cu respect şi plăcere.

3. În fortăreaţă

Drumul cobora în Valea Amadiyei. Valea aceasta este formată din gresie şi e brăzdată de numeroase văgăuni în care curg râuri spumegânde, purtându-şi apele spre Zab. Văgăunile şi terenurile sunt acoperite cu păduri de stejari, care dau o recoltă bogată de gogoşi de ristic, permiţând locuitorilor un negoţ însemnat cu aceste produse ale naturii.

La şes se află numeroase aşezări chaldee, din păcate puţin populate sau chiar pustii şi părăsite, deoarece chaldeii se retrag în munţi din cauza terorii dezlănţuite de turci sau a jafurilor pricinuite de triburile kurde.

Prin ţinutul acesta călăream acum spre ţinta noastră.

— Pot vorbi? mă întrebă Lindsay, încetişor.

— Da. Că doar nu ne aude nimeni.

— Dar kurdul din spatele nostru?

— El nu poate auzi.

— Satul acela se numeşte Spandareh?

— Cum ţi-a plăcut dumitale?

— Foarte mult. Şi dumitale, sir, nu?

— Minunat! Gazde bune, mâncare faină, dans frumos, câine admirabil!

Şi privirea i se îndreptă spre copoiul care mergea alături de calul meu şi pe oare fusesem destul de prevăzător să-l leg cu o frânghioară de scara şeii. De altminteri câinele părea să se fi împrietenit cu calul şi ghicea că devenisem stăpânul lui.

— Da, îi răspunsei lui Lindsay, totul a fost bun, mai cu seamă mâncarea.

— Excelentă! Eu am căpătat chiar şi porumbel.

— Hm! Crezi într-adevăr că era porumbel?

— *Well!* De ce nu?

— Pentru că n-a fost.

— Nu? N-a fost porumbel? Ba a fost!

— Ba n-a fost.

— Dar ce atunci?

— A fost ceea ce zoologii numesc pe latineşte… *vespertitio murinus* sau *myotis*.

— Eu nu-s zoolog. Nici latineşte nu ştiu.

— „Porumbelul” acesta se numeşte liliac.

— Lili…

La auzul acestui cuvânt el făcu o strâmbătură cum nici un alt om de pe pământ n-ar fi putut-o face. Gura i se deschise cât intrarea unei peşteri, iar vârful nasului căpătă acea culoare albă despre care poetul ar fi cântat: „Nu ştiu ce să-nsemne că sunt atât de trist”…

— Da, liliac a fost, sir, liliac ai mâncat, dacă vrei să ştii.

Îşi opri calul şi privi în sus, spre cer. În cele din urmă auzii un clămpănit puternic: gura i se închise.

— …ac!!!

Cu această silabă completă cuvântul început înainte „lili…”, apoi se întinse de pe cal spre mine şi mă prinse de braţ:

— *Sir!*

— Ce este?

— Nu uita respectul pe care-l datorezi unui gentleman.

— L-am uitat oare faţă de dumneata?

— Într-o mare măsură!

— De ce?

— Cum poţi susţine că *sir* David Lindsay mănâncă lilieci?

— Lilieci? Am spus numai de unul singur.

— Tot aia e. Unul sau mai mulţi, insulta rămâne aceeaşi. Îmi vei da satisfacţie, să ştii!

— O şi ai.

— O am? Ah! Cum?

— Ai căpătat o satisfacţie care îţi va fi de ajuns.

— Care? Nu ştiu de nici una.

— Şi eu am mâncat liliac şi Mohammed Emin.

— Şi voi? Dumneata şi el? Ah!

— Da. Şi eu credeam că este porumbel. Când am întrebat însă, mi s-a spus că este liliac.

— Liliacul are aripi.

— Au fost retezate.

— Aşadar este adevărat?

— Foarte adevărat.

— Nu este o glumă?

— Este cât se poate de serios.

— Grozav! Oh, capăt colici, holeră, tifos, oh!

Făcu într-adevăr o mutră de holeric.

— Te simţi rău, sir?

— Foarte rău, da!

— Pot să te ajut?

— Repede! Cu ce?

— Cu un leac homeopatic.

— Ai vreunul? Mi-e într-adevăr rău. Ce leac ai?

— *Similia simiubus*.

— Iar zoologie?... Latineşte?

— Da. E pe latineşte: cui pe cui se scoate. Şi este şi zoologie: adică lăcuste.

— Ce? Lăcuste?

— Da, lăcuste.

— Împotriva răului la stomac? Să mănânc lăcuste?

— Nu mai este nevoie să le mănânci, căci le-ai şi mâncat.

— Le-am mâncat? Eu?

— Da.

— *Dulness*. Prostie! Cu neputinţă. Când?

— Aseară.

— Ah! Explică!

— Spuneai înainte că biftecul a fost foarte bun.

— Foarte! Straşnic de bun!

— N-a fost biftec.

— N-a fost? Sunt *englishman!* Cunosc bine.

— N-a fost totuşi. Am întrebat.

— Dar atunci ce a fost?

— Au fost lăcuste prăjite în ulei de măsline.

— Lă...

Iarăşi rămase cu vorba în gură, dar de data aceasta îşi ţinu buzele strânse tare şi colţurile lor ajunseră până aproape de urechi. Când în cele din urmă şi le desfăcu, îşi întregi cuvântul:

— ...custe!

— Da, lăcuste ai mâncat, *sir.*

— Ah! îngrozitor! Dar nici nu miroseau!

— Parcă ştii cum miroase? Ai mâncat vreodată din ele?

— *No*, *at no time*. Niciodată!

— Te asigur c-au fost lăcuste. Se prăjesc şi se taie bucăţele, apoi se pun în pământ, până capătă gust bun, după aceea sunt prăjite în untdelemn de măsline, cum ţi-am spus. Am luat reţeta de la nevasta primarului, aşa că ştiu foarte bine ce zic.

— Groaznic! Capăt crampe...

— Ei, eşti mulţumit cu satisfacţia pe oare ţi-am dat-o?

— Ai mâncat şi dumneata lăcuste?

— Nu.

— Nu? Pentru ce nu?

— Pentru că nu mi s-a dat.

— Numai eu?

— Numai dumneata singur. E o atenţie care ţi s-a acordat.

— Şi ai ştiut?

— La început nu. Dar pe când mâncai am întrebat.

— De ce nu mi-ai spus îndată?

— Pentru că atunci ai fi făcut ceva care ar fi supărat-o pe gazdă.

— Master, asta nu dau voie! Da! Şiretlic! Viclenie! Viclenie! Mă voi bate cu dumneata! Voi boxa, sau...

Îşi întrerupse vorba, căci se auzi o împuşcătură şi glonţul

îmi smulse o fâşie din turban.

— Jos şi pitiţi-vă îndărătul cailor! strigai.

Mă aruncai în aceeaşi clipă de pe cal şi tocmai la timp, căci răsună o a doua împuşcătură şi glonţul trecu deasupra mea. Repede dezlegai câinele şi strigai:

— *Sert* — pe el!

Câinele scoase un lătrat scurt, ca şi cum ar fi vrut să spună că m-a înţeles, apoi ţâşni în tufiş.

Ne aflam într-o strungă ale cărei margini erau acoperite cu stejari tineri, apropiaţi unul de altul. A pătrunde acolo ar fi fost primejdios, căci ne-am fi expus gloanţelor puşcaşului nevăzut; ne adăpostirăm deci îndărătul cailor şi ciulirăm urechile.

— *Maschallah!* Cine-o fi? întrebă Mohammed Emin.

— Arnăutul, răspunsei eu.

Deodată se auzi un ţipăt şi imediat după asta un chelălăit puternic al câinelui.

— Doyan l-a prins! spusei eu foarte liniştit.

— Ifra, du-te şi adu-l încoace pe ticălos!

— *Allah illa Allah!* Emire, nu mă duc; s-ar putea să fie zece sau chiar o sută şi atunci sunt pierdut.

— Şi măgarul tău ar deveni orfan, nătărăule! Bagă de seamă la cai! După mine!

Pătrunserăm în mărăcinişul des şi n-avurăm mult de mers. Nu mă înşelasem: era arnăutul. Câinele stătea deasupra lui şi într-o poziţie care mă umplu de uimire pentru inteligenţa extraordinară a animalului. Arnăutul scosese pumnalul ca să se apere, astfel că ogarul îl culcase la pământ şi se aşezase în aşa fel pe braţul drept al arnăutului încât acesta să nu şi-l poată mişca. În acelaşi timp îl ţinea cu dinţii de gât, nu prea tare, însă aşa încât la cea mai mică mişcare ticălosul ar fi fost pierdut.

Îi luai laşului pumnalul din mână, apoi unul din pistoalele de la brâu; celălalt, descărcat, zăcea la pământ.

— *Geri* — înapoi!

La porunca aceasta, Doyan dădu drumul arnăutului. Acesta se ridică şi îşi duse mâna la gât.

— Vrei să ucizi oameni, ai! îi zisei. Ce să-ţi fac acum?

— Sidi, porunceşte şi-l spânzur imediat! spuse Halef.

— N-a nimerit pe nici unul din noi. Lăsaţi-l să-şi vadă de drum!

— Emire, zise Mohammed, ăsta este un animal sălbatic, care trebuie făcut nevătămător.

— A tras asupra mea şi nu va mai avea prilej s-o facă.

— Cară-te, ticălosule!

Cât ai clipi din ochi dispăru printre tufe. Câinele dădu să se ia după el, dar eu îl oprii.

— Sidi, trebuie să-l prindem, zise Halef. E un arnăut şi rămâne primejdios pentru noi.

— Unde ne-ar putea fi primejdios? La Amadiya cumva? Acolo nu se poate arăta, căci l-aş da pe mâna autorităţilor.

Mohammed şi englezul se împotriviră şi ei, dar eu mă întorsei la cai şi încălecai. Câinele mă urmă supus; băgai de seamă că nu mai era nevoie să-l leg şi-l lăsai liber.

Spre amiază ajunserăm la un sătuc numit Bebadi; părea foarte sărăcăcios şi după cât îmi dădui seama, avea locuitori nestorieni. Făcurăm un scurt popas şi îmbucarăm ceva.

Acum aveam în faţa noastră muntele în formă de con, pe-care se află aşezat Amadiya; ajunserăm foarte curând acolo. La dreapta şi la stânga drumului văzurăm grădini fructifere care păreau neîngrijite; oraşul însuşi nu făcea nici el o impresie impunătoare pe dinafară. Intrarăm printr-o poartă care fusese cândva năruită de tot şi apoi reparată ca vai de lume. Câţiva arnăuţi zdrenţăroşi stăteau acolo, având grijă ca nici un duşman să nu atace localitatea... Unul din ei îmi prinse calul şi un altul îl apucă de frâu pe acel al haddedihnului.

— Staţi! Cine sunteţi voi? mă întrebă el.

Arătai spre buluk emini şi zisei:

— Nu vezi că avem cu noi un soldat al sultanului? El îţi va da răspunsul.

— Eu te-am întrebat pe tine, nu pe el.

— La o parte! În lături!

La aceste cuvinte îmi săltai calul în sus; el făcu o săritură şi omul căzu la pământ. Mohammed îmi urmă pilda şi... p-aci ţi-e drumul! Îndărătul nostru îl auzirăm însă pe arnăut înjurând şi pe Ifra certându-se cu el. Ne întâlnirăm apoi faţă în faţă cu un om care purta un caftan lung şi o basma veche înfăşurată în jurul capului.

— Cine eşti tu, omule? îl întrebai.

— Sunt un evreu. Ce porunceşti?

— Ştii unde locuieşte comandantul?

— Da, ştiu.

— Du-ne la seraiul lui!

În Orient, cu cât te arăţi mai băţos, cu atât eşti mai bine văzut. Evreul ne călăuzi printr-un şir de uliţe şi bazare, care toate erau dărăpănate.

Această însemnată fortăreaţă de graniţă părea lăsată în părăsire. Viaţa lipsea cu totul de pe străzi şi din dughene; întâlnirăm numai puţini oameni şi aceia pe care-i văzurăm aveau o înfăţişare bolnăvicioasă şi mohorâtă şi erau mărturii vii ale climatului nesănătos al acestui oraş.

Seraiul, judecând după înfăţişare, nu merita câtuşi de puţin numele de palat. Semăna cu o ruină reparată şi nu se vedea nici măcar o santinelă la intrare. Descălecarăm şi lăsarăm caii în seama lui Halef, a kurdului şi a lui Ifra, care ne ajunsese din urmă. Dădurăm evreului un bacşiş apoi intrarăm.

Abia după ce străbăturăm câteva ganguri ne ieşi înainte un om, care atunci când ne văzu începu să alerge în întâmpinarea noastră.

— Cine sunteţi voi? Ce căutaţi aici? întrebă el cu glas mânios.

— Omule, vorbeşte mai frumos, altminteri îţi arăt eu îndată

ce înseamnă curtenia! Cine eşti tu?

— Eu sunt supraveghetorul acestui palat.

— Se poate vorbi cu mutesselimul?

— Nu.

— Unde este el?

— A ieşit călare.

— Aceasta înseamnă că este acasă şi-şi face keful.

— Vrei să-i porunceşti ce să facă şi ce nu?

— Nu; dar vreau să-ţi poruncesc să-mi spui adevărul.

— Cine eşti tu, de vorbeşti aşa cu mine? Eşti un necredincios, de cutezi să intri cu un câine în palatul comandantului?

Avea dreptate, căci lângă mine stătea ogarul şi mă privea cu nişte ochi care-mi spuneau lămurit că nu aştepta decât un semn al meu ca să se năpustească asupra turcului.

— Pune paznici la poartă, îi răspunsei, şi atunci nu va intra nimeni care nu trebuie să intre. Când pot sta de vorbă cu mutesselimul?

— Pe la apusul soarelui.

— Bine. Să-i spui că voi reveni.

— Şi dacă mă întreabă cine eşti?

— Atunci spune-i că sunt un prieten al mutessarifului din Mosul.

El rămase cam stingherit — noi însă ne întoarserăm la caii noştri şi pornirăm să ne căutăm locuinţă. Nu era greu de găsit aşa ceva, căci băgarăm de seamă că multe case erau goale; totuşi nu vroiam să mă instalez cu japca în vreuna din ele.

Cum călăream aşa, privind casele, ne ieşi înainte o făptură uriaşă, marţială. Omul mergea înţepat, ca un cal de paradă. Surtucul său de catifea precum şi pantalonul său erau acoperite cu fireturi; armele sale erau de mare preţ şi din ciubucul din care fuma ţanţoş în mers, atârnau — cum văzui mai târziu — paisprezece ciucuri de mătase. Se opri locului şi contemplă calul meu cu ochi de cunoscător. Oprii şi eu şi-l

salutai:

— *Sallam!*

— *Aaleikum!* răspunse el, înclinând capul cu semeţie.

— Sunt străin aici şi n-aş vrea să stau de vorbă cu vreun om de rând, zisei, cel puţin tot atât de semeţ, îngăduie-mi să mă informez la tine.

— Vorbirea ta îmi arată că eşti un effendi. Voi răspunde la întrebările tale.

— Cine eşti tu?

— Eu sunt Selim Aga, comandantul albanezilor care apără această vestită fortăreaţă.

— Şi eu simt Kara Ben Nemsi, un ocrotit al padişahului şi trimis al mutessarifului din Mosul. Caut o casă în Amadiya, unde să pot locui câteva zile. Îmi poţi arăta una?

El făcu un gest de respect şi zise:

— Allah să binecuvânteze măreţia ta, effendi! Tu eşti un domn mare, care trebuie să găsească adăpost în palatul mutesselimului.

— Supraveghetorul palatului m-a alungat şi... îmi căzu în vorbă Selim Aga.

— Mă duc să-l rup în bucăţi.

Zicând aceasta rostogoli ochii şi agită braţele. Omul acesta era desigur numai un fanfaron de rând.

— Lasă-l în pace! Să n-aibă cinstea de a avea la el oaspeţi care dau mult bacşiş.

— Bacşiş? întrebă viteazul. Tu dai mult bacşiş?

— Foarte mult.

— Oh, atunci ştiu o casă în care vei putea locui şi fuma ca şahul Persiei. Să te duc acolo?

— Da.

Făcu stânga-mprejur şi porni înainte, iar noi îl urmarăm. Ne duse prin câteva ulicioare pustii, până ajunserăm într-o piaţă mică, unde oprirăm.

Acesta era Maidan Judşelikum („Piaţa celor mari”).

Piaţa cu pricina avea toate însuşirile, numai mare nu era şi poate că tocmai din această cauză i se dăduse acest nume pompos. Vedeam aici foarte bine că mă aflam într-un oraş turcesc, căci hoinăreau vreo douăzeci de câini fără stăpân pe acest Maidan Judşelikum, dintre oare unii erau râioşi. La vederea ogarului meu ei izbucniră într-un concert de lătrături, căruia însă Doyan nu-i dădu nici o atenţie.

— Aici este casa despre care ţi-am vorbit, zise aga — şi arătă spre o clădire mare ce ocupa o latură întreagă a pieţei şi n-avea deloc înfăţişare urâtă. Spre partea din afară erau câteva ferestre prevăzute cu zăbrele de lemn, iar în jurul acoperişului orizontal se afla un parapet, ceea ce constituia un lux pentru locurile acestea.

— Cine locuieşte în casa asta? întrebai.

— Chiar şi eu, effendi, răspunse el.

— Şi a cui este?

— A mea.

— Ai cumpărat-o sau ai închiriat-o?

— Nici una, nici alta. A fost proprietatea vestitului Ismail Paşa şi a stat fără stăpân până am luat-o eu în stăpânire. Haide să ţi-o arăt.

Domnul comandant al arnăuţilor ţinea mult la bacşişul meu, după cât se vedea. Dar şi mie îmi era bine venită oferta lui, deoarece slujba sa îl punea în măsură să mă informeze asupra a tot ce-aş fi dorit.

Intrarăm în casă. În coridor stătea pe vine o femeie bătrână care curăţa ceapă şi mesteca cu lacrimi în ochi cojile care cădeau. După înfăţişare părea să fie sau străbunica jidovului rătăcitor, sau mătuşa uitată de moarte a legendarului Matusalem.

— Ascultă, dulcea mea Mersinah, îţi aduc bărbaţi, îi zise el, cu ton foarte drăgăstos.

Din pricina lacrimilor nu ne putea vedea, astfel că-şi şterse ochii cu ceapa pe care tocmai o avea în mână, ceea ce o făcu

să lăcrămeze şi mai mult.

— Bărbaţi? întrebă ea cu un glas care suna înăbuşit, ca răspunsul unui duh într-o şedinţă de spiritism.

— Da, bărbaţi, care vor locui în această casă.

Ea zvârli cepele cât colo şi se ridică de jos cu o repeziciune tinerească.

— Să locuiască în această casă? Eşti nebun, Selim Aga?

— Da, drăguţa mea Mersinah, vei fi gazda acestor domni şi-i vei sluji.

— Gazdă? Să-i slujesc? *Allah kerihm!* Cu adevărat că ai înnebunit. N-am oare şi aşa de lucru ziua şi noaptea, numai ca să te slugăresc pe tine? Alungă-i, alungă-i imediat! Ţi-o poruncesc!

El se simţi cam stingherit — se vedea bine. „Dulcea”, „drăguţa” Mersinah părea să parte sceptrul în această casă.

— Munca ta nu va fi mai mare, porumbiţa mea. Le voi lua o servitoare, care-i va servi.

— O servitoare? întrebă ea, cu glas cu totul schimbat. O servitoare! Şi desigur una tânără, frumoasă, nu?

— Asta depinde de aceşti bărbaţi, Mersinah.

Ea îşi înfipse braţele în şolduri, un gest tot atât de obişnuit în Orient ca şi în Apus şi răsuflă adânc. Asta era un semn că avea nevoie de o rezervă însemnată de aer, ca să-şi poată impune cum trebuie voinţa.

— De aceşti bărbaţi depinde? Ba de mine depinde, nu de ei! Aici sunt eu stăpână. Numai eu poruncesc aici! Eu hotărăsc ce se face şi eu îţi ordon să-i alungi pe aceşti bărbaţi. Auzi tu, Selim Aga? Să plece, imediat!

— Dar nici nu sunt bărbaţi, scumpa mea Mersinah.

Mersinah, care se numeşte „floare de mirt”, îşi şterse ochii din nou şi se uită la noi cu luare-aminte. Eram şi eu cam surprins de această afirmaţie a lui Selim Aga, căci ce alta puteam fi dacă nu bărbaţi?

— Nu, zise el, nu sunt bărbaţi, ci effendi, effendi mari, care

stau sub ocrotirea sultanului.

— Ce-mi pasă mie de sultan! Aici sunt eu sultană şi ceea ce spun...

— Dar ascultă, Mersinah, ei vor da bacşiş foarte bun.

Cuvântul „bacşiş” are în Orient un efect magic. „Floare de mirt” lăsă mâinile să-i cadă, schiţă un zâmbet care însă se transformă într-un rânjet şi se întoarse spre sir David Lindsay:

— Un bacşiş bun? Este adevărat?

Cel întrebat clătină capul şi arătă spre mine.

— Ce-i cu ăsta? mă întrebă ea. E sărit la minte?

— Nu, răspunsei eu. Ascultă cine suntem noi, tu suflet al casei! Acest bărbat, pe care l-ai întrebat acum, este un pelerin foarte evlavios din Londonistan; el sapă pământul cu toporişca sa, pe care o vezi aici, pentru a asculta graiul celor morţi şi a făcut jurământ să nu scoată o vorbă, până nu va căpăta dezlegare pentru aceasta.

— Un evlavios, un sfânt, un vrăjitor? întreabă ea speriată.

— Da. Te previn să nu care cumva să-l insulţi! Cestălalt bărbat este căpetenia unui mare popor care se află departe spre apus de aici, iar eu sunt un emir al acelor războinici care respectă femeile şi dau bacşiş. Tu eşti sultana acestei case. Îngăduie-ne s-o vedem, ca să ne dăm seama dacă putem locui într-unsa câteva zile.

— Effendi, vorbirea ta miroase a trandafiri şi garoafe. Gura ta e mai înţeleaptă decât botul acestui Selim Aga, bare uită mereu să spună ce trebuie şi mâna ta este ca mâna lui Allah, care dăruieşte binecuvântare. Ai mulţi servitori cu tine?

— Nu, căci braţul nostru este destul de puternic ca să ne ocrotim singuri. Avem numai trei însoţitori: un servitor, un kavas al mutessarifului din Mosul şi un kurd, care va părăsi încă azi Amadiya.

— Atunci îmi sunteţi bineveniţi! Vizitaţi casa şi grădina mea şi dacă vă place la mine, atunci ochiul meu va veghea asupra voastră şi vă va lumina.

Şi ca să poată veghea şi să ne lumineze cu ei, dânsa şi-i şterse încă o dată, apoi strânse de pe jos cepele, ca să ne netezească drumul. Viteazul agă al arnăuţilor părea să fie mulţumit cu deznodământul acesta. El ne duse mai întâi într-o odaie, care-i slujea de locuinţă. Era foarte încăpătoare şi ca singură „mobilă” avea un covor, care era folosit ca sofa, pat, scaun şi masă. De pereţi atârnau câteva arme şi pipe şi pe podea se afla o sticlă, în apropierea căreia se puteau vedea coji de ouă.

— Fiţi bineveniţi, domnilor, zise el. Să ciocnim în semn de prietenie.

Zicând aceasta se aplecă pentru a ridica atât sticla cât şi cojile de ouă, din care ne dădu fiecăruia în mână câte una. Apoi turnă din sticlă, care avea rachiul. Noi băurăm din aceste cupe... găinăreşti, în timp ce el duse de-a dreptul sticla la gură şi n-o luă până n-o goli. Apoi ne luă „cupele” din mână, sorbi ce mai rămăsese pe fundul lor, după care le, puse cu băgare de seamă jos.

— Propria mea invenţie! zise el cu mândrie. Vă miră că nu am pahare?

— Cred că preferi această frumoasă invenţie, paharelor, răspunsei eu.

— O prefer pentru că n-am pahare. Eu sunt aga al albanezilor şi am de primit drept soldă şi tain trei sute treizeci de piaştri pe lună; dar au trecut unsprezece luni de când tot aştept aceşti bani. *Allah kerihm*; Padişah... Dumnezeu este milostiv şi sultanul are nevoie el însuşi de ei!

Nu trebuia deci să mă mire că pentru albanez cuvântul „bacşiş” avea o atracţie atât de mare.

Aga ne plimbă acum prin toată casa. Era clădită încăpător, dar cam ruinată. Ne luarăm patru odăi, câte una pentru fiecare din noi şi una pentru Halef şi Ifra. Preţul era mic: cinci piaştri pe săptămână pentru fiecare odaie.

— Vreţi să vedeţi şi grădina? ne întrebă el apoi.

— De ce nu! Este frumoasă?

— Foarte frumoasă; la fel de frumoasă ca grădinile paradisului. Veţi vedea într-unsa tot soiul de copaci, buruieni şi ierburi pe care nici nu le cunosc. Ziua luceşte deasupra ei soarele, iar noaptea sclipesc peste ea ochii stelelor. Este foarte frumoasă.

— Dar ploaia cade şi ea asupra ei? întrebai eu, ca să-mi bat joc

— Când plouă îşi primeşte şi dânsa partea ei; ba uneori a căzut şi zăpadă peste ea. Vino s-o vezi!

În curte era un şopron, pe care-l închinarăm pentru cai. Grădina era pătrată şi măsura cam vreo patruzeci de paşi de fiecare latură, ceea ce nu era deloc mult. Văzui într-unsa un chiparos pipernicit şi un măr sălbatic. „Feluritele buruieni şi ierburi” constau din cânepă, pătrunjel şi talpa gâştei; minunea cea mare a acestei grădini era însă o brazdă pe care flămânzeau într-o paşnică armonie, una lângă alta, ceapa, usturoiul şi varza, un agriş, câteva nebunariţe şi câteva micşunele prăpădite.

— *Bir güzel bagtşe* — frumoasă grădină; nu-i aşa? întrebă aga, suflând un nor uriaş de fum.

— Straşnic de frumoasă! răspunsei eu.

— *Pek bereketli*. Foarte rodnică.

— *Gaiyet bereketli*. Nespus de rodnică.

— *Iyle sok güzel dikekler*. Şi multe plante frumoase, nu?

— *Syz fainiyu*. Nenumărate.

— Ştii tu cine s-a plimbat pe aici?

— Cine?

— Cel mai frumos trandafir din Kurdistan. N-ai auzit niciodată de Esma Han, care n-avea pereche de frumoasă ce era?

— A fost soţia lui Ismail Paşa, ultimul fiu legitim al califului abasidic?

— Da, văd, că ştii! Ea purta titlul de nobleţe „Han”, ca toate

femeile din această familie de seamă. Ismail Paşa a fost asediat de Mohammed; acesta a zvârlit în aer zidurile castelului, care a fost luat apoi cu asalt.

În urma acestui fapt Ismail şi Esma Han au fost duşi la Bagdad ca prizonieri. Aici a trăit şi a respirat ea. Emire, aş vrea ca dânsa să mai fie aici!

— Tot ea a sădit şi pătrunjelul şi usturoiul acesta?

— Nu, răspunse el foarte serios. Asta a făcut-o Mersinah, menajera mea.

— Atunci mulţumeşte-i lui Allah, că în locul Esmei Han o ai pe această dulce Mersinah aici.

— Effendi, vezi că uneori ea este foarte arţăgoasă.

— Nu trebuie să cârteşti împotriva acestui lucru, căci Allah împarte darurile în chip felurit. Şi a fost scris în cartea vieţii ca să respiri mireasma acestei flori de mirt.

— Asta aşa este. Dar spune-mi, emire, nu vrei să iei în arendă această grădină?

— Cât ceri pentru ea?

— Îmi plăteşti zece piaştri pe săptămână şi atunci puteţi să vă plimbaţi cu toţii prin ea şi să vă gândiţi la Esma Han cât veţi pofti.

Şovăii cu răspunsul. Grădina era lipită de zidul din fundul unei clădiri în care văzui două şiruri de găuri mici; asta mirosea a închisoare. Trebuia să mă informez.

— Nu cred că voi închiria această grădină, răspunsei.

— Pentru ce?

— Pentru că zidul acesta mă supără.

— Zidul acesta? De ce, effendi?

— Nu-mi place să stau în apropierea unei închisori.

— Oh, oamenii care stau acolo înăuntru nu te pot supăra cu nimic Găurile lor sunt atât de adânci încât ei nici nu pot ajunge la aceste ferestruici.

— Aceasta este singura închisoare din Amadiya?

— Da. Cealaltă s-a prăbuşit. Sergentul meu este însărcinat

cu supravegherea arestaţilor.

— Şi crezi că aceştia nu mă vor tulbura?

— Câtuşi de puţin. Nici nu-i vei auzi, nici nu-i vei vedea.

— Atunci îţi dau cei zece piaştri. Vei primi aşadar de la noi treizeci de piaştri pe săptămână, în total. Îngăduie-mi să-ţi plătesc chiar acum pentru prima săptămână.

Chipul lui străluci de bucurie auzind aceasta. Englezul băgă de seamă că vâram mâna în buzunar ca să plătesc. El clătină capul, îşi scoase propria pungă şi mi-o întinse. Ştiam că nu conta pentru dânsul, aşa că luai din ea trei ţechini şi-i dădui agăi.

— Ţine! Restul este bacşiş pentru tine.

Aceasta era mai mult decât de două ori suma pe care o avea de primit. De aceea el făcu o mutră foarte fericită şi zise plin de respect:

— Emire, *Coranul* spune: „cine dă dublu, va fi binecuvântat de Allah de o suită de ori”. Allah este datornicul tău; el te va răsplăti din belşug.

— Avem nevoie acum de covoare şi pipe pentru odăile noastre. De unde le putem împrumuta, agă? îl întrebai.

— Stăpâne, dacă mai dai două piese de aur din astea vei căpăta tot ce-ţi doreşte inima.

— Ţine-le!

— Alerg să vă aduc ce vă trebuie!

Părăsirăm grădina; în curte dădurăm peste Mersinah, sufletul palatului. Mâinile ei erau acum înnegrite de funingine. Amesteca cu degetul într-un vas plin cu unt topit.

— Emire, vrei să iei odăile? întrebă ea.

În timp ce punea această întrebare îşi scoase degetul din cratiţă şi-l linse cu limba pe care avusese grijă s-o scoată afară de-un cot.

— Le iau, răspunsei. De asemenea şi şopronul şi gradina.

— A şi plătit totul, spuse aga.

— Cât? întrebă ea.

— Treizeci de piaştri pentru prima săptămână.

De bacşiş nu pomeni deloc. Mai scosei încă un ţechin din pungă şi i-l dădui ei.

— Ia de ici, tu perlă a ospitalităţii! Acesta este cel dintâi bacşiş pe care-l capeţi. Dacă vom fi mulţumiţi de tine îţi vom da mai mult.

Ea luă repede moneda şi o vârî în buzunar cu aceeaşi grabă.

— Îţi mulţumesc, stăpâne! Voi purta de grijă ca să te simţi în casa mea tot atât de bine ca în poala patriarhului Ibrahim. Văd acum că tu eşti emirul vitejilor războinici care cinstesc femeile şi dau bacşiş. Duceţi-vă sus în odăile voastre! Vă voi face un pirindş vârtos, cu mult unt topit pe deasupra.

Zicând aceasta vârî iar degetul în cratiţă şi începu să amestece de zor.

— Bunătatea ta este neţărmurită, răspunsei eu, dar din păcate n-avem timp să ne folosim de ea, căci trebuie să ieşim acum.

— Dar doreai ca să vă fac de mâncare, emire?

— Spuneai doar că ai de lucru zi şi noapte numai ca să-l serveşti pe aga al tău, aşa că nu trebuie să te mai supărăm şi noi. Afară de asta ne aşteptăm să fim poftiţi mereu la masă de prieteni de-ai noştri şi când nu va fi cazul vom trimite să ni se aducă mâncare de la birt.

— Dar ospăţul de onoare nu trebuie să-l refuzi.

— Bine, atunci fierbe-ne câteva ouă: altceva nu trebuie să mâncăm azi.

— Ouă? Bine, le veţi căpăta, effendi, răspunse ea cu grabă. Dar când le mâncaţi, vedeţi să păstraţi găoacele, căci Selim Aga le foloseşte ca pahare.

Ne retraserăm pentru câtva timp în odăile noastre, unde Selim veni îndată cu pături, covoare şi lulele pe care le închiriase de la negustorii respectivi. Erau noi, astfel că erau şi curate; puteam fi deci mulţumiţi. Nu trecu mult şi se ivi şi

Mersinah, cu un capac de la o cutie veche de lemn, care servea de tavă. Pe acesta se aflau ouăle „ospăţului de onoare”. Alături se puteau vedea câteva plăcinte pe jumătate arse precum şi… cratiţă de pomină, cu unt, înconjurată de câteva coji de ouă în care se găsea sare murdară, piper măcinat gros şi nişte chimen foarte îndoielnic. Cât despre cuţite sau linguriţe nici pomeneală.

„Ospăţul”, la care o poftirăm, din curtenie şi pe Mersinah, se sfârşi cu bine. Ea mulţumi respectuos pentru cinstea neaşteptată ce i-o făcusem, apoi plecă cu „vesela” în bucătărie. Selim se ridică şi el şi întrebă:

— Ştii tu, stăpâne, unde mă voi duce acum?

— Ia s-aud!

— La mutesselim. Trebuie să afle ce oaspete de seamă eşti tu şi cum s-a purtat cu tine supraveghetorul palatului său.

Îşi şterse mustaţa de resturile de unt topit pe care-l consumase numai el cu Mersinah, apei plecă, lăsându-ne linguri.

— Pot vorbi, *sir?* întrebă Lindsay.

— Da, mister.

— Cumpără haine!

— Acum?

— Da.

— Cu pătrăţele roşii?

— Fireşte.

— Atunci să mergem la bazar.

— Dar eu nu vorbesc. Dumneata trebuie să cumperi, *sir,* uite bani!

— Cumpărăm numai haine?

— Dar mai ce?

— Ceva veselă de care avem nevoie şi pe care o vom dărui la plecare lui Selim sau gospodinei lui. Apoi tutun, cafea şi altele de care avem nevoie.

— *Well*, plătesc totul.

— Ne vom folosi deocamdată de punga dumitale, apoi ne vom socoti.

— Plătesc totul! S-a făcut.

— Merg şi eu? întrebă Mohammed Emin.

— Cum vrei. Cred însă c-ai face mai bine să te arăţi cât mai puţin cu putinţă. Şi în Spandareh ai fost recunoscut drept haddedihn, fără să mai spun că semeni foarte bine cu fiul tău, ceea ce-mi spunea şi primarul de acolo.

— Atunci rămân acasă.

Ne aprinserăm ciubucurile şi plecarăm. Gangul casei era plin de fum şi în bucătărie tuşea „Floricica”! Când ne zări, ea ieşi o clipă afară.

— Unde sunt oamenii noştri? o întrebai.

— La cai. Pleci?

— Ne ducem la bazar să cumpărăm de unele. Nu te deranja, tu paznică a bucătăriei! Uite că-ţi dă apa în foc!

— Las o să dea, mâncarea tot va fi gata.

— Mâncare? În cazanul ăsta mare o fierbi?

— Da.

— Atunci nu este pentru tine şi aga Selim?

— Nu. Gătesc pentru arestaţi.

— Aşa! Pentru cei care sunt aici alături?

— Da.

— Sunt mulţi nenorociţi dinte-ăştia acolo?

— Cam la vreo douăzeci.

— Toţi din Amadiya?

— O, nu! Sunt câţiva soldaţi arnăuţi care au greşit, câţiva chaldei, un kurd, câţiva locuitori din Amadiya şi un arab.

— Un arab? Păi pe aici nici nu sunt arabi!

— A fost adus din Mosul.

— Ce capătă ei de mâncare?

— Pâine, pe care o coc chiar eu, apoi la prânz sau după-amiază, cum îmi vine mai bine, mâncarea este caldă.

— Ce fel de mâncare este?

— Făină cu apă amestecată cu făcăleţul.

— Cine le-o duce?

— Eu însumi. Sergentul îmi deschide celulele. Ai văzut vreodată o închisoare, emire?

— Nu.

— Dacă vrei s-o vezi, să-mi spui numai şi te iau cu mine.

— Dar sergentul n-o să-mi dea voie.

— Ba o să-ţi dea, căci eu sunt stăpâna lui.

— Tu?

— Da, eu. Nu sunt eu stăpâna lui aga al lui?

— Asta este adevărat. Mă voi gândi dacă face de un emir ca mine să viziteze o închisoare şi să dea un bun bacşiş acelora care o îngăduie.

— Face, stăpâne, cum să nu facă! Poate că-ţi vei arata şi mărinimia faţă de arestaţi, pentru ca să poată cumpăra, de la mine, ceva de-ale mâncării şi tutun pe care nu au de unde le căpăta altfel.

Nimic nu m-ar fi putut bucura mai mult decât ceea ce aflasem acum. Fui însă destul de prevăzător să nu mai pun alte întrebări, căci aş fi putut stârni bănuieli. Halef, Ifra şi kurdul din Spandareh fură chemaţi să ne însoţească, apoi plecarăm.

Bazarurile erau pustii. Abia dacă găsirăm o cafenea, unde ni se servi o licoare care avea gust de orz prăjit. Acolo aflarăm pricina pustietăţii care domnea acum în Amadiya. Cu toţi munţii înalţi din jurul acestui oraş, el este totuşi foarte nesănătos, astfel că odată cu sosirea anotimpului mai călduros încep să bântuie friguri lente. Atunci locuitorii părăsesc localitatea şi se refugiază în pădurile învecinate, unde trăiesc în locuinţe de vară, numite „jilak”.

După ce băurăm misterioasa licoare şi ne îndoparăm ciubucurile, plecarăm să vedem de haine. Cafegiul ne dădu o adresă unde puteam găsi ce ne trebuia. Târguiala fu făcută în prezenţa englezului şi spre deplina sa mulţumire. Pentru un

preţ relativ ieftin, el căpătă un veşmânt roşu şi negru cu pătrăţele. Făcurăm apoi şi restul cumpărăturilor, cu care-i trimisem pe servitori acasă. Kurdul căpătă în dar o pungă din mărgele pentru tutun, pe care şi-o atârnă imediat de brâu, ca să se poată făli cu ea faţă de oricine.

Şi acum pornirăm prin oraş, ca să-l cunoaştem cât de cât, iar eu mă convinsei că această fortăreaţă de graniţă, atât de însemnată odinioară, putea fi uşor luată cu asalt de câteva sute de kurzi isteţi. Puţinii soldaţi pe care-i întâlneam, arătau flămânzi şi bolnavi de friguri, iar fortificaţiile se aflau într-o stare atât de jalnică, încât n-aveau dreptul la numele acesta.

Când ne întoarserăm acasă îl găsirăm pe aga Selim aşteptându-ne.

— Emire, te aştept de multă vreme, îmi zise el.

— Pentru ce?

— Trebuie să te duc la mutesselim.

— Să mă duci? întrebai, apăsând pe ultimul cuvânt.

— Nu, ci să te însoţesc. I-am povestit totul, iar supraveghetorului palatului său i-am ţinut pumnii sub nas. Allah l-a ocrotit, altminteri poate că l-aş fi ucis sau gâtuit.

Zicând aceasta dădu ochii peste cap şi îndoi cele zece degete ca nişte cleşti.

— Ce-a spus comandantul?

— Emire, să-ţi spun adevărul?

— Cred şi eu!

— Nu prea este bucuros de vizita ta.

— Aşa! Şi de ce adică?

— Nu iubeşte pe străini şi primeşte foarte rar vizite.

— Dar ce, este pustnic?

— Nu, însă în calitatea lui de comandant capătă pe lângă locuinţă şase mii şapte sute optzeci de piaştri pe lună şi i se întâmplă ca nouă tuturor: de unsprezece luni n-a primit nici un ban şi nu ştie ce să mănânce şi să bea. Cum s-ar putea bucura deci când primeşte oaspeţi de seamă?

— Vreau numai să-l văd şi să-i vorbesc, nu însă să şi mănânc la el.

— Asta nu se poate. El trebuie să te primească aşa cum cere rangul şi de aceea… a… a…

— Ei! Ce a… a…?

— A chemat la el pe evreii din oraş ca să se împrumute de la ei cu cinci sute de piaştri. Are nevoie de suma aceasta ca să cumpere ceea ce se cere pentru primirea ta.

— Şi i-au dat banii?

— *Allah il Allah*, nici ei nu mai au, căci până acum au trebuit să dea totul. Aşa că şi-a împrumutat un berbec şi încă multe altele pe lângă el. Asta este foarte rău, mai ales pentru mine, emire.

— De ce pentru tine?

— Pentru că trebuie să-i împrumut aceşti cinci sute de piaştri, sau… sau…

— Ei, sau…?

— Sau să te întreb dacă… dacă…

— Haide, vorbeşte odată!

— Dacă eşti bogat. Ah, emire, nici eu n-aş fi avut măcar o singură para, dacă nu mi-ai fi dat tu astăzi. Şi din asta a trebuit să dau Mersinei treizeci de piaştri.

Ca să împrumut mutesselimului cinci sute de piaştri însemna să-i dăruiesc. Era o sumă destul de frumuşică; din banii ce-i găsisem în desaga calului lui Abu Seif, aveam încă cea mai mare parte şi bunăvoinţa mutesselimului putea să ne fie de mare folos pentru scopul nostru. Cinci sute de piaştri puteam să dau şi cam tot atâta socoteam că scot de la master Lindsay, care pentru o aventură ar da cu plăcere această sumă. Mă dusei deci în odaia englezului, lăsându-l pe Selim să mă aştepte.

Sir David era ocupat cu îmbrăcatul. Chipul său lunguieţ strălucea de mulţumire.

— Cum arăt, mă întrebă el.

— Eşti un kurd sadea.

— *Well*, bun, foarte bun! Minunat! Dar cum înfăşor turbanul?

— Ia dă-l încoace!

În viaţa lui nu avusese încă un turban în mână. Îi pusei cuşma pe cap şi-i înfăşurai pânza roşu cu negru în jurul acesteia, cu o artă desăvârşită. Izbutii astfel să fac unul din acele turbane uriaşe cum purtau aici demnitarii şi bărbaţii de seamă. O astfel de acoperitoare de cap măsoară adesea patru picioare (33 cm) în diametru.

— Aşa, uite că am fabricat un mare khan kurd.

— Admirabil! Straşnic. Frumoasă aventură! Totul plătesc eu! Plătesc foarte bine!

— Vorbeşti serios?

— De ce n-aş vorbi serios!

— Ce-i drept ştiu că eşti foarte bogat şi te pricepi să foloseşti la timp potrivit...

El mă privi repede şi cercetător, apoi întrebă:

— Vrei bani?

— Da, răspunsei eu, simplu.

— Bun! Vei căpăta! Pentru dumneata?

— Nu. Cred că nu aşa m-ai cunoscut.

— Adevărat. Aşadar pentru cine?

— Pentru mutesselim.

— Ah! Pentru ce! La ce?

— Omul acesta este foarte sărac. Sultanul îi datorează leafa pe unsprezece luni. Din această cauză s-a folosit de sistemul cunoscut aici şi i-a cam stors pe localnici. Dar acum toţi au sărăcit şi nimeni nu-i mai poate împrumuta ceva. Vizita mea îl pune deci în mare încurcătură, căci trebuie să mă primească aşa cum se cuvine, însă nu are mijloacele trebuitoare pentru aceasta. De aceea a împrumutat un berbec şi altele şi mă întreabă în mod indirect dacă nu i-aş putea împrumuta cinci sute de piaştri. Este şi acesta un

sistem turcesc, căci la înapoierea banilor nu trebuie să ne aşteptăm. Deoarece însă avem tot interesul să-l câştigăm de partea noastră, am luat hotărârea...

Sir David mă întrerupse cu o mişcare repede a mâinii.

— Bine! Îţi dau o bancnotă de o sută de lire!

— Asta este prea mult, *sir.* După cursul din Constantinopol ar însemna unsprezece mii de piaştri. Eu vreau să-i dau de la mine cinci sute de piaştri şi te rog să-i dai şi dumneata aceeaşi sumă. Cu aceasta va fi mulţumit.

— O mie de piaştri! Prea puţin! Dacă iei şi pe mine plătesc totul. Dumneata nu dai nimic.

— Fie şi aşa!

— Spune Selim lasă pe noi facem ce ştim.

— Şi ce vom face?

— Cumpărăm în drum, dar punem înăuntru bani.

— Dar nu prea mult, *sir.*

— Cât? Cinci mii piaştri?

— Două mii este mai mult decât destul.

— Bun! Atunci două mii! Gata!

Mă întorsei la agă şi-i zisei:

— Spune-i comandantului că voi veni cu unul din însoţitorii mei.

— Când?

— Curând de tot...

— Numele tău îl şi cunoaşte; ce nume să-i mai spun?

— Hagi Lindsay-Bei.

— Hagi Lindsay-Bei! Bine! Şi piaştrii, emire?

— Îl rugăm să ne îngăduie să-i aducem un dar.

— Atunci trebuie să vă dea şi el unul.

— Noi nu suntem săraci; avem tot ce ne trebuie şi ne vom bucura mult dacă nu ne va dărui altceva decât prietenia sa. Te rog să-i spui asta!

Aga plecă mulţumit.

După cinci minute eram călare, cu şi englezul. Îi dădusem

de înţeles să nu rostească nici un cuvânt. Halef şi Ifra veneau după noi. Pe kurd îl trimisesem înapoi la Spandareh, cu veşmântul împrumutat şi multe complimente. Merserăm prin bazaruri, de unde cumpărarăm o stofă brodată pentru un veşmânt de sărbătoare şi o pungă frumoasă în care englezul puse douăzeci de medgidii de câte o sută de piaştri fiecare. În astfel de chestiuni master Lindsay era foarte larg, lucru ce avusesem prilejul să-l constat adesea.

Cumpărăturile odată făcute ne îndreptarăm spre palatul mutesselimului. În faţa acestuia stăteau vreo două sute de albanezi în ţinută de paradă, conduşi de doi mulasimi şi sub comanda supremă a viteazului nostru Selim Aga. El îşi scoase sarrasul şi comandă:

— Staţi drepţi!

Ei îşi dădură toată osteneala să facă ce li se ceruse, dar formară totuşi un soi de linie şerpuitoare, care se sfârşea într-o coadă foarte încovoiată.

— Muzica! Fluieraţi!

Trei flaute începură să se tânguie şi o tobă turcească produse un huruit care se auzea ca o râşniţă de cafea.

— Mai tare, mai cu inimă!

Şi în timp ce ni se făcea această primire atât de măgulitoare pentru noi, ne îndreptarăm caii spre intrare, ca să descălecăm. Cei doi locotenenţi alergară şi ne ţinură scările. Vârâi mâna în buzunar şi dădui fiecăruia din ei o monedă de argint de zece piaştri. Ei le primiră cu bucurie, fără să se simtă jigniţi în onoarea lor de ofiţeri.

Agăi îi dădui stofa şi punga, spunându-i:

— Anunţă-ne şi dă-i comandantului darul acesta!

El păşi înainte, plin de demnitate, iar noi îl urmarăm. Sub poartă stătea nazargiul palatului, care ne primi acum cu totul altfel decât prima oară. Încrucişa braţele pe piept, se înclină adânc şi murmură umil:

— *Bendeniz el oprir*, servitorul vostru vă sărută mâna;

stăpânul meu vă salută.

Trecui pe lângă el fără să-i răspund şi Lindsay se prefăcu şi el că nici nu-l băgase în seamă.

Trebuie să recunosc că domnul meu, cu toată culoarea ţipătoare a veşmântului său, făcea o impresie impunătoare. Costumul se potrivea parcă-ar fi fost făcut pe măsura lui şi conştiinţa că este englez şi încă bogat, dădea ţinutei sale o siguranţă care era foarte la locul ei aici.

Supraveghetorul palatului, cu tot dispreţul pe care-l arătasem, porni totuşi înainte şi ne călăuzi la etaj, într-o încăpere care părea să fie vestibulul. Acolo şedeau slujbaşii comandantului pe nişte covoare sărăcăcioase. La intrarea noastră se ridicară şi ne salutară cu respect. Cei mai mulţi erau turci şi câţiva kurzi. Aceştia din urmă făceau o impresie mai bună decât cei dintâi, care nu păreau să fie într-o situaţie materială strălucită. La una din ferestre stătea un kurd în oare ghiceai îndată pe unul din acei bărbaţi liberi din munţi. El privea afară, cu mutra posacă şi nerăbdătoare. Unul din turci se apropie de mine şi întrebă:

— Tu eşti emirul Hagi Kara Ben Nemsi, pe care-l aşteaptă mutesselimul?

— Eu sunt.

— Şi acest effendi e Hagi Lindsay-Bei, care a făcut jurământ solemn să nu vorbească?

— Da.

— Eu sunt grefierul comandantului. El te roagă să aştepţi câteva clipe.

— Pentru ce? Eu nu-s deprins să aştept şi el ştia că vin.

— Este reţinut de o chestiune însemnată, dar nu va dura mult.

Ce era această „chestiune însemnată”, putui vedea curând, când un servitor ieşi ca o furtună din odaia mutesselimului şi se întoarse peste câtva timp înapoi cu două cutii cărora le lipseau capacele. Cea mai mare conţinea tutun, iar cealaltă

boabe de cafea prăjită. Comandantul nu putuse face rost de aceste obiecte trebuitoare decât după ce primise banii noştri. Înainte de întoarcerea servitorului, Selim ieşi din odaia mutesselimului şi-mi spuse:

— Effendi, mai îngăduie o clipă! Vei putea intra îndată.

Kurdul care stătea la fereastră se întoarse atunci spre el.

— Şi când Dumnezeu voi putea intra eu?

— Vei fi primit încă astăzi.

— Încă astăzi? Am fost aici înaintea acestui effendi şi înaintea tuturor celorlalţi. Problema mea este importantă şi trebuie să plec înapoi chiar azi.

Aga Selim rostogoli ochii şi zise:

— Aceşti effendi sunt un emir şi un bei, tu însă eşti numai un kurd. Vii abia după ei.

— Am acelaşi drept ca dânşii, căci sunt trimisul unui om viteaz, care este şi el un bei.

Felul sincer şi curajos al acestui kurd îmi plăcu nespus, deşi plângerea lui era îndreptată indirect împotriva mea. Pe agă, însă, păru să-l supere foarte mult, căci îşi dădu ochii peste cap şi răspunse:

— Tu vii mai târziu la rând şi poate chiar deloc. Dacă nu-ţi place poţi pleca. Tu nu cunoşti nici măcar strictul necesar, ca să poţi păşi în faţa unui om mare şi puternic.

Aha! Kurdul uitase aşadar „strictul necesar”, adică bacşişul. El nu se dădu însă bătut şi răspunse:

— Ştii tu ce este strictul necesar pentru un kurd bervari? Sabia, asta este!

Zicând acestea lovi mânerul armei.

— Vrei să fac o probă? urmă el. Pe mine mă trimite beiul din Gumri; este o insultă pentru dânsul să fiu amânat mereu şi să trebuiască să aştept; va şti el cum să răspundă la asta. Plec!

— Stai! spusei eu.

Kurdul şi ajunsese la uşă. Beiul din Gumri, la care mă

trimisese primarul din Spandareh? Era un prilej minunat să înnod legătura cu el.

— Ce vrei? mă întrebă kurdul, cu asprime.

Mă apropiat de dânsul şi-i întinsei mâna.

— Vreau să te salut, căci făcând asta este la fel ca şi cum l-aş saluta pe bei.

— Îl cunoşti?

— Nu l-am văzut încă, dar mi s-a vorbit de el. Este un războinic foarte viteaz, căruia i se cuvine toată stima. Vrei să-i duci o solie din partea mea?

— Dacă pot, da.

— Poţi. Dar mai întâi îţi voi dovedi că ştiu să-l respect pe bei; vei intra înaintea mea la mutesselim.

— Vorbeşti serios?

— Cu un kurd viteaz nu se glumeşte.

— Auziţi? se adresă el către ceilalţi. Acest emir străin ştie ce înseamnă curtenia şi respectul. Dar şi un bervari nu este mai prejos.

Şi întorcându-se spre mine adăugă:

— Emire, îţi mulţumesc! Tu mi-ai bucurat inima. Dar acum voi aştepta cu plăcere până vei fi vorbit tu cu mutesselimul.

Îmi întinse mâna şi eu i-o strânsei călduros.

— Primesc, căci ştiu că nu vei avea mult de aşteptat. Spune-mi însă dacă după convorbirea cu comandantul vei mai avea timp să vii cu mine?

— Voi veni şi voi câştiga apoi timpul călătorind mai repede.

— Locuiesc la Selim Aga, comandantul arnăuţilor.

Înclină capul în semn de încuviinţare şi se dădu înapoi, căci în clipa aceasta un servitor deschise uşa ca să ne lase înăuntru, pe mine şi pe Lindsay.

Odaia în care intrarăm era căptuşită cu un tapet vechi de hârtie şi la peretele din fund avea o ridicătură înaltă ca de vreun picior, care era acoperită cu un covor. Acolo stătea mutesselimul. Era un bărbat lung şi slab, cu o figură isteaţă,

îmbătrânită înainte de vreme. Privirea îi era adumbrită şi nu prea trezea încredere. La intrarea noastră el se ridică şi ne arătă cu o mişcare din mâini să luăm loc la dreapta şi la stânga sa. Pentru mine nu era greu. Lui mister Lindsay însă îi veni cam anevoie să se aşeze cu picioarele îndoite, adică „turceşte”. Cui nu este deprins, îi amorţesc curând vârfurile picioarelor, aşa ca e nevoit să se ridice iar. Din consideraţie pentru englez trebuia deci să am grijă ca întrevederea să nu dureze prea mult.

— Bine veniţi să fiţi; viaţa voastră fie lungă! Ne întâmpină comandantul.

— La fel şi a ta! îi răspunsei eu. Am venit de departe, ca să-ţi spunem că ne bucurăm să-ţi vedem chipul. Belşugul să sălăşluiască în casa ta şi să-ţi izbutească tot ce pui la cale!

— Şi eu vă doresc noroc şi izbândă în toate. Cum se numeşte ţara care te-a văzut născându-te, emire?

— Germanistan.

— Are un sultan mare?

— Are mulţi padişahi.

— Şi mulţi războinici?

— Când padişahii din Germanistan îşi adună războinicii, ei văd câteva milioane de ochi aţintiţi asupra lor.

— Eu n-am văzut încă ţara aceasta, dar trebuie să fie mai mare şi vestită, de vreme ce tu stai sub oblăduirea sultanului.

Aceasta era o aluzie ca să mă legitimez — ceea ce mă grăbii să fac.

— Cuvântul tău este drept. Uite aici budjeruldiul padişahului!

El luă documentul, îl lipi de frunte, gură şi piept şi-l citi.

— Aici numele tău stă scris altfel decât Kara Ben Nemsi.

Ah, această nepotrivire era neplăcută. Faptul că-mi păstrasem aici numele dat de Halef, putea să devină periculos pentru noi; dar mă reculesei repede şi zisei:

— Vrei să-mi citeşti numele care stă scris pe pergament?

El încercă dar nu prea izbuti. Iar cât priveşte numele localităţii de origine trecu cu totul peste el, poticnindu-se.

— Vezi! spusei eu. Nici un turc nu poate citi şi exprima cum trebuie un nume din Germanistan; nici vin muftiu şi nici un mollah nu reuşeşte, căci graiul nostru este foarte greu şi se scrie cu alte litere decât al vostru. Eu sunt Hagi Kara Ben Nemsi şi lucrul acesta ţi-l va dovedi şi scrisoarea pe care mi-a dat-o către tine mutessariful din Mosul.

Zicând aceasta îi întinsei scrisoarea. După ce o citi el rămase mulţumit şi-mi dădu înapoi budjeruldiul, cu ceremonia obişnuită.

— Şi acest effendi este Hagi Lindsay-Bei? întrebă apoi.

— Aşa este numele lui.

— Din care ţară este el?

— Din Londonistan, răspunsei, ca să evit numele cunoscut de „Anglia”.

— A făcut jurământ să nu vorbească!

— Da.

— Şi poate face vrăji?

— Mutesselime, despre magie nu este bine să vorbeşti, cel puţin faţă de cineva pe care nu-l cunoşti încă.

— Ne vom cunoaşte noi, căci eu sunt un mare prieten al magiei. Crezi tu că se pot face bani?

— Da, bani se pot face.

— Şi că există o piatră filozofală?

— Există una, dar ea nu se află în pământ ci în inima omenească, aşa că nu poate fi fabricată prin chimie.

— Vorbeşti foarte nelămurit; dar văd că eşti un cunoscător al magiei. Există una albă şi una neagră; le cunoşti pe amândouă?

— Ba cunosc eu şi toate celelalte soiuri de magie.

— Mai sunt şi altele? Care?

— Una albastră, una verde şi galbenă, apoi una roşie şi cenuşie. Acest Hagi Lindsay-Bei a fost la început un adept al

celei cenuşii cu pătrăţele, acum însă a îmbrăţişat-o pe cea neagră cu roşu.

— Aceasta se şi vede după îmbrăcămintea lui. Selim Aga mi-a povestit că el duce cu sine o toporişcă, cu care sapă pământul, ca să cerceteze graiul morţilor.

— Aşa şi este. Dar să nu mai vorbim astăzi despre asta. Eu sunt un războinic şi un effendi, nu însă un profesor care-i învaţă pe alţii.

Viteazul comandant secase toate izvoarele provinciei sărăcite şi acum îşi căuta norocul în magie. Nu-mi putea da în gând să-l încurajez în superstiţia sa, dar în împrejurările de faţă nu aveam nici un motiv să-l dezamăgesc.

La cele din urmă cuvinte ale mele el bătu din palme şi porunci să se ducă pipe şi cafea.

— Am auzit că mutessariful a avut război cu iezizii? începu el alt subiect de vorbă.

— Şi eu am auzit, îi răspunsei, şi ca să preîntâmpin o altă întrebare din partea sa, adăugai:

— Desigur că i-o fi bătut în lege şi acum vor veni la rând încăpăţânaţii arabi.

El ciuli urechea şi mă privi cercetător:

— De unde bănuieşti asta, emire?

— A vorbit el însuşi cu mine despre aceasta.

— El însuşi? Mutessariful?

— Da.

— Când?

— Când am fost la el, fireşte.

— Cum aţi ajuns la asta? întrebă el, cam neîncrezător.

— Probabil pentru că avea încredere în mine şi este dispus să-mi dea o sarcină în legătură cu această campanie.

— Ce fel de sarcină?

— Ai auzit vreodată ceva despre politică şi diplomaţie, Mutesselime?

El zâmbi cu semeţie şi răspunse:

— Aş fi eu oare comandant al fortăreţei Amadiya daca n-aş fi diplomat?

— Ai multă dreptate. Dar atunci de ce nu-mi arăţi că eşti chiar?

— N-am fost cumva diplomat?

— N-ai fost.

— Întrucât?

— Pentru că mă întrebi de misiunea mea aşa de-a dreptul, ceea ce mă uimeşte nespus. Eu nu trebuie să pomenesc nimic despre ea şi tu ai fi putut afla despre ce este vorba, căutând să mă descoşi pe departe.

— De ce n-ai voie să-mi spui? Mutessariful nu are taine faţă de mine.

— Trebuie să mă întrebi, ca să afli ceva asupra acestei chestiuni; asta este doar cea mai sigură dovadă că mutessariful a fost mai sincer faţă de mine decât faţă de tine. Ce-ai zice dacă aş fi venit la Amadiya tocmai într-o chestiune care stă în legătură cu invazia lui în teritoriul arabilor?

— Asta nu e cu putinţă!

— Ba este foarte cu putinţă. Atâta îţi voi trăda, că după întoarcerea mea din Amadiya guvernatorul mă va trimite la păşunile arabilor, cu misiunea ca să studiez acolo în taină terenul şi să-i pot face propunerile mele.

— Este adevărat?

— Ţi-o spun în secret, aşa că este adevărat.

— Atunci eşti un om de încredere al lui.

— Probabil.

— Şi ai înrâurire asupra sa.

— Dacă-ar fi aşa, nu ar trebui s-o spun, căci altminteri aş putea pierde uşor această înrâurire.

— Emire, mă nelinişteşti.

— Pentru ce?

— Eu ştiu că harul mutessarifului nu luminează asupra mea. Spune-mi dacă eşti într-adevăr prietenul şi omul său de

încredere?

— El mi-a împărtăşit lucruri pe care altora nu cred că le-ar spune — mi-a vorbit înainte chiar de expediţia împotriva iezizilor; dacă sunt prietenul său, aceasta este o întrebare la care să nu-mi ceri să-ţi răspund.

— Te voi pune la încercare, ca să văd dacă ştii într-adevăr mai mult ca alţii.

— Fă-o! zisei plin de încredere, deşi în sinea mea eram puţintel îngrijorat.

— Pe care trib al arabilor îl are mai mult în vedere?

— Pe şammari.

— Şi pe care ramură a acestora?

— Pe haddedihni.

Chipul său căpătă o expresie pânditoare:

— Cum îl cheamă pe şeicul acestora?

— Mohammed Emin. Îl cunoşti?

— Nu. Dar am auzit că mutessariful l-ar fi luat prizonier. Cu siguranţă că ţi-a vorbit de asta, deoarece ţi-a dăruit încrederea lui şi vrea să te trimită la arabi.

Deşteptul de el se căznea într-adevăr să fie diplomat. Eu însă îi râsei în faţă:

— O, Mutesselime, mă pui la grea încercare. E Amad el Ghandur atât de bătrân încât să-l confunzi cu Mohammed Emin, tatăl său?

— Cum pot să-l confund, de vreme ce n-am văzut încă pe nici unul din ei?

Mă ridicai şi zisei:

— Să sfârşim convorbirea! Eu nu-s copil pe care să-l duci de nas. Dacă vrei să-l vezi pe prizonier, du-te la închisoare şi ceauşul ţi-l va arăta. Un lucru îţi zic: să nu spui nimănui cine este şi nu-l lăsa s-o şteargă! Atât timp cât viitorul şeic al haddedihnilor se găseşte în puterea mutessarifului, acesta din urmă poate pune arabilor condiţii. Şi acum îngăduie să plec.

— Emire, nu voiam să te insult. Rămâi te rog!

— Mai am şi alte treburi astăzi.

— Trebuie să rămâi, căci am pus să-ţi pregătească o masă.

— Pot mânca în locuinţa mea şi-ţi mulţumesc. Afară de asta, aşteaptă afară un kurd care are de vorbit grabnic cu tine. A fost aici înaintea mea şi vroiam să-i las întâietatea, el însă a fost curtenitor şi n-a primit.

— Este un trimis al beiului din Gumri; poate aştepta.

— Mutesselime, îngăduie să împiedic să faci o greşeală.

— Care anume?

— Te porţi cu acest bei cum te-ai purta cu un duşman, sau cu unul pe care nu trebuie să-l respecţi sau, de care să te temi.

Văzui lesne că-şi dădea osteneala să-şi stăpânească mânia.

— Vrei tu să-mi dai lecţii, emire, tu, pe care nici nu te cunosc?

— Cum aş putea cuteza să fac una ca asta, cu tine care eşti mai bătrân ca mine? Chiar de când vorbeam despre magie ţi-am arătat că te consider prea înţelept casa te mai învăţ ceva. Dar un sfat tot poate da unul mai tânăr altuia mai în vârstă.

— Ştiu eu singur cum trebuie să mă port cu aceşti kurzi. Tatăl lui a fost Abd el Summit Bei, care le-a dat atâta de furcă înaintaşilor mei şi mai ales bietului Selim Zillahi.

— Şi fiul lui să vă dea tot atât de furcă? Mutessariful are nevoie de trupele sale împotriva arabilor şi o parte din acestea trebuie să le ţină mereu pregătite contra iezizilor, în care nu poate avea încredere. Ce va spune el când îi voi împărtăşi că te porţi astfel cu kurzii din Bervari, încât este de temut şi aici o răscoală, când aceştia vor observa că guvernatorul nu are pentru moment puterea s-o potolească? Fă ce pofteşti, Mutesselime! Eu nu-ţi voi da nici lecţii, nici sfaturi.

Argumentul acesta îşi făcu efectul.

— Crezi că trebuie să-l primesc pe kurdul acela?

— Îţi repet: fă ce pofteşti!

— Dacă-mi făgăduieşti să mănânci cu mine, îl voi lasă să intre de faţă cu tine.

— În condiţiile acestea rămân, căci vroiam să plec numai pentru ca el să nu fie nevoit să aştepte din cauza mea.

Mutesselimul bătu din palme şi în odaie intră un servitor căruia îi porunci să-l introducă pe kurd.

Acesta păşi mândru înăuntru şi salută cu un „sallam” scurt, fără să se aplece.

— Eşti un sol al beiului din Gumri? îl întrebă comandantul.

— Da.

— Ce are să-mi spună stăpânul tău?

— Stăpânul meu? Un kurd liber nu are stăpân. El este beiul meu, căpetenia mea în luptă, nu însă stăpânul meu. Cuvântul acesta îl cunosc numai turcii şi perşii.

— Nu te-am chemat aici ca să ne certăm. Ce ai să-mi spui?

Kurdul ghici poate că eu eram pricina pentru care nu trebuise să mai aştepte afară. Îmi aruncă o privire plină de înţeles şi răspunse foarte serios:

— Mutesselime, aveam să-ţi comunic ceva, dar pentru că am fost nevoit să aştept atât de mult, am uitat despre ce este vorba. Beiul îţi va trimite deci un alt sol, care cred că nu va uita, dacă nu va fi nevoit să aştepte.

Ultimul cuvânt îl rostise de la uşă, apoi se făcu nevăzut. Comandantul făcu o mutră năucă. La aşa ceva nu se aşteptase, iar eu îmi spusei că nici un ambasador european n-ar fi procedat mai corect ca acest tânăr şi simplu kurd.

— Ticălosul! strigă mutesselimul, sărind în sus. Îl voi…

Se răzgândi însă şi rămase locului. Eu îmi îndopai ciubucul, nepăsător, şi-l aprinsei.

— Ce zici de asta, emire? întrebă el.

— Zic că am prevăzut-o. Un kurd nu se lasă insultat atât de uşor. Ce va face beiul din Gumri şi ce va spune mutessariful?

— Îi vei povesti?

— Eu voi tăcea, dar el va vedea urmările.

— Îl chem înapoi pe acest kurd.
— Nu va veni însă.
— Nu vreau să-l cert.
— Nu va crede asta. Unul singur l-ar putea îndemna să se întoarcă şi acesta sunt eu.
— Tu?
— Da. Eu sunt prietenul lui şi probabil că va asculta de mine.
— Eşti prietenul lui? Îl cunoşti?
— L-am văzut pentru întâia oară în odaia de alături. Dar i-am vorbit ca unui om care este trimisul unui bei şi prin asta cu siguranţă că l-am câştigat de prieten.
— Dar nu ştii unde se află!
— Ba ştiu.
— Unde este? A plecat din oraş. Calul său stătea jos.
— Este acasă la mine, unde l-am poftit.
— L-ai poftit? Va mânca la tine?
— Îl voi primi ca oaspete; lucrul principal este, însă, că am să-i încredinţez o solie pentru beiul său.
— Ce fel de solie?
— Credeam că eşti diplomat! Întreabă-l pe mutessarif.
— Emire, vorbeşti numai în enigme.
— Înţelepciunea ta va şti să le dezlege curând. Ţin să-ţi spun deschis că ai făcut o greşeală şi deoarece nu vrei să primeşti nici lecţii, nici sfaturi de la mine, îngăduie-mi cel puţin să repar această greşeală, trimiţând beiului din Gumri o solie foarte paşnică.
— Şi eu nu trebuie s-o cunosc?
— Ţi-o voi împărtăşi în taină, deşi este vorba de un secret diplomatic: am să-i trimit un dar.
— Un dar? De la cine?
— Asta nu pot să spun, dar poate că vei ghici, dacă îţi voi mărturisi că slujbaşul de la care vine locuieşte la apus de Amadiya şi ţine foarte mult ca beiul din Gumri să nu-i fie

duşman.

— Emire, acum văd într-adevăr că eşti omul de încredere al mutessarifului din Mosul, căci de la el vine darul, fie c-o spui ori nu.

Individul acesta era un prost şi pe deasupra, cu totul incapabil pentru slujba sa. Aflai mai târziu că era o creatură a înaintaşului său, care şi el făcuse un salt de la funcţia de nefus emini din Zilla, în Asia Mică, până la aceea de mutesselim la Amadiya.

Vizita mea la acest comandant luase o întorsătură cu totul neaşteptată. Nu puteam şti cu siguranţă drept cine mă lua, ci puteam face doar presupuneri. Discuţia mă făcu să-i spun sau să-l las să bănuiască lucruri care ar fi dat în vileag scopul prezenţei noastre acolo. Nu avea deloc stofă de înţelept al statului şi cu atât mai puţin de mutesselim. În sinea mea îmi era milă de el, căci mă gândeam că reuşita planului nostru îl va băga în bucluc. Mi-ar fi plăcut să-l scutesc de necazuri, însă nu mai aveam cum s-o fac.

Convorbirea ne fu întreruptă de aducerea mâncării. Ea se compunea din câteva bucăţi de friptură de berbec şi un pilaf slab. Comandantul îmbuca cu poftă, uitând să mai vorbească; după ce se satură, însă, întrebă:

— Te vei întâlni într-adevăr cu acel kurd la tine acasă?

— Da, căci cred că-şi va ţine cuvântul.

— Şi-l vei trimite la mine?

— Dacă vrei, da.

— Te va aştepta?

Aceasta era o aluzie uşoară, care nu putea fi pusă pe seama lipsei de ospitalitate, ci pe aceea a fricii ca solul să nu-şi piardă răbdarea şi la mine. De aceea răspunsei:

— Vrea să plece curând, aşa că ar fi nimerit să nu-l ţin prea mult. Îngădui să plecăm?

— Cu condiţia să-mi făgăduieşti că vei fi şi diseară oaspetele meu.

— Îţi făgăduiesc. Când doreşti să vin?

— Îţi voi trimite vorbă prin Selim Aga. Îmi eşti bine venit oricând şi ori de câte ori vei veni.

Masa noastră nu ţinuse aşadar prea mult.

Furăm conduşi de el până afară la poartă, unde ne aşteptau cei doi însoţitori cu caii.

— Ai un başbuzuc cu tine? întrebă comandantul.

— Da, drept kavas. Mutessariful mi-a oferit o escortă mare, dar eu sunt deprins să mă apăr singur.

Acum zări armăsarul.

— Ce cal! exclamă el. L-ai cumpărat sau l-ai crescut?

— Este un dar.

— Un dar? Emire, acela care ţi l-a dăruit a fost un prinţ. Cine era?

— Şi asta este o taină; dar poate că-l vei vedea curând.

Încălecasem şi imediat Selim Aga porunci oamenilor săi, care ne aşteptaseră:

— Ochiţi cu armele!

Ei duseră puştile la ochi, dar nici măcar două din ele nu erau în linie.

— Muzica, faceţi zgomot!

„Concertul” dinainte se repetă.

Când ajunserăm acasă, îl găsii pe kurd în odaia mea, stând pe covorul meu, fumând din pipa mea tutunul meu. Asta mă bucură, căci îmi dovedi că părerile noastre asupra ospitalităţii erau aceleaşi.

— *Reyir ati*, *hemşer!* Fii binecuvântat, prietene! îl salutai.

— Cum, vorbeşti limba kurdă? întrebă el, bucuros.

— Numai puţin, dar vom încerca să ne înţelegem.

Dădusem lui Halef însărcinarea să caute ceva de mâncare la vreun birt, pentru mine şi oaspetele meu, aşa că mă putui dedica solului beiului din Gumri. Îmi aprinsei şi cu pipa şi mă aşezai alături de el.

— Te-am lăsat să aştepţi mai mult decât aş fi vrut, îi zisei.

Trebuia să iau masa cu mutesselimul.

— Am aşteptat cu plăcere, răspunse el. Frumoasa fecioară care este gazda ta a trebuit să îmi dea o pipă şi am luat şi tutunul tău. Ţi-am văzut chipul şi ştiam că nu-mi vei lua în nume de rău asta.

— Tu eşti un războinic al beiului din Gumri; ceea ce este al meu este şi al tău. Trebuie să-ţi mulţumesc apoi pentru plăcerea pe care mi-ai făcut-o când mă aflam la mutesselim.

— Care plăcere?

— Eşti tânăr, dar te-ai purtat ca un bărbat, când i-ai răspuns aşa cum i-ai răspuns.

El zâmbi şi zise.

— Aş fi vorbit altfel cu el dacă aş fi fost singur.

— Mai aspru?

— Nu, mai blând. Deoarece era de faţă un martor, trebuia să apăr onoarea aceluia care m-a trimis.

— Ţi-ai atins scopul. Mutesselimul doreşte să te înapoiezi la el ca să-ţi îndeplineşti misiunea.

— Nu-i voi face plăcerea asta.

— Nici mie?

— O doreşti?

— Te rog chiar. I-am făgăduit să-ţi fac această rugăminte.

— Îl cunoşti? Eşti prietenul lui?

— Nu l-am văzut niciodată până astăzi.

— Atunci îţi voi spune eu ce fel de om este. De fapt ţi l-aş zugrăvi mai bine dacă ţi-aş zice numai că impozitul pe avere aduce acum la Amadiya abia douăzeci de mii de piaştri şi că el nu are, cum s-ar fi cuvenit, arenda impozitelor, căci i-a fost luată. Sultanul nu prea ascultă plângerile supuşilor săi, dar pe asta de aici a trebuit s-o asculte, căci prea era strigătoare la cer. El îi jefuia pe locuitori în aşa măsură, încât ei rămâneau şi în timpul iernii în munţi şi nu cutezau să se întoarcă în oraş. Acum întreg ţinutul a sărăcit şi foamea este tovarăşul nedespărţit al tuturor. Mutesselimul are mereu nevoie de bani

şi se împrumută de la toţi, iar cine nu-i dă trebuie să se aştepte la răzbunarea lui. Altfel, este un laş, care nu-şi arata curajul decât în faţa celor slabi. Soldaţii săi flămânzesc şi degeră de frig, pentru că nu capătă nici hrană, nici îmbrăcăminte, iar puştile bune ce le aveau le-a schimbat cu altele proaste, pentru, ca să vâre în buzunar câştigul şi atunci când soseşte pulberea pentru cele câteva tunuri care apără fortăreaţa, el ne-o vinde nouă, ca să capete bani.

Aceasta era o adevărată gospodărie turcească! Nu mai aveam de ce să mă mir de imprecizia exerciţiilor de tragere, la care fusesem martor.

— Şi cum stă el cu beiul tău? îl întrebai.

— Nu stă bine. Vin kurzi mulţi în oraş, pentru a face cumpărături ori pentru a vinde alimente. Pentru aceştia a pus un impozit, pe care beiul nu-l aprobă. Apoi mai face multe lucruri de-a dreptul revoltătoare. Doi kurzi au cumpărat de curând la Amadiya plumb şi pulbere şi la ieşirea din oraş li s-a cerut o dare pentru asta. Aşa ceva nu se mai întâmplase; ei n-aveau destui bani pentru plata acestei dări, care era mai mare decât preţul mărfii chiar, astfel că au fost vârâţi la închisoare. Beiul a cerut să fie eliberaţi şi a consimţit să li se ia plumbul şi pulberea — dar mutesselimul nu era de acord. El pretindea marfa confiscată, o amendă în bani şi plata cheltuieli lor de judecată şi închisoare, astfel că din douăzeci de piaştri s-au făcut o sută şi patruzeci. Până nu se plăteşte suma aceasta nu se dă drumul arestaţilor şi le socoteşte câte zece piaştri pe zi drept cheltuieli de întreţinere.

— În privinţa aceasta vroiai să stai de vorbă cu el?

— Da.

— Vrei să plăteşti suma?

— Nu.

— Atunci ce altceva?

— Am însărcinarea să-i spun că orice om din Amadiya care va călca teritoriul nostru, va fi arestat şi reţinut până când cei

doi kurzi se vor întoarce la noi.

— Aşadar represalii. Asta nu va avea mare rezultat, căci lui îi e totuna dacă un locuitor din Amadiya este sau nu prizonierul vostru. Afară de aceasta trebuie să ţineţi seamă de faptul că de aici ar putea lua naştere conflicte grave. Cel mai bun lucru ar fi dacă aceşti doi oameni ar izbuti să evadeze.

— Asta spunea şi beiul; dar fuga este cu neputinţă.

— De ce? Este atât de severă paza?

— Cât despre asta nu avem nici o grijă. Sunt acolo un sergent şi trei soldaţi, de care ne putem scăpa uşor, dar larma care s-ar stârni ne-ar putea fi primejdioasă.

— Primejdioasă! Nu văd.

— Principalul lucru însă este că nu se poate pătrunde în închisoare.

— Pentru ce?

— Zidurile sunt prea groase şi intrarea este închisă cu două uşi bine ferecate. Închisoarea se învecinează cu grădina acestei case, în care locuieşte aga arnăuţilor; orice zgomot neobişnuit îi poate atrage atenţia. Trebuie să renunţăm la gândul evadării.

— Chiar dacă s-ar găsi cineva care să fie dispus să vă ajute?

— Cine ar fi acesta?

— Eu.

— Tu, emire? Ah, asta ar fi minunat. Cum ţi-aş mulţumi! Cei doi sunt tatăl şi fratele meu.

— Cum te cheamă pe tine?

— Dohub. Mama mea e kurdă, din tribul dohubilor.

— Trebuie să-ţi spun că eu însumi sunt străin aici şi nu ştiu cum s-ar putea pune la cale o evadare; dar beiul tău mi-a fost recomandat şi ţin şi la tine. Voi cerceta chiar mâine ce se poate face în chestiunea aceasta.

Îndărătul acestei făgăduieli era şi un interes personal. Se

prea putea să avem nevoie de sprijinul beiului din Gumri şi pe acesta ni-l asiguram mai bine ajutându-i pe oamenii lui.

— Crezi aşadar că trebuie să mă duc la mutesselim?

— Da, du-te, la el şi mai încearcă o dată prin tratative; mi-am dat silinţa să-l influenţez, aşa că poate îi va elibera pe ai tăi.

— Ai făcut într-adevăr asta?

— Da.

— Cum ai procedat?

— Ca să-ţi spun aceasta ar trebui să mergem prea departe; dar îţi voi scrie câteva cuvinte care-ţi vor fi probabil de folos, dacă-mi urmezi sfatul.

— Ce mă sfătuieşti?

— Nu-i pomeni de represalii. Spune-i numai că dacă nu le dă drumul încă astăzi celor doi arestaţi, vei pleca imediat la mutessariful din Mosul şi-i vei spune că kurzii bervari se vor răscula. Cu acest prilej îi vei aminti în treacăt că vei călări prin ţinutul iezizilor şi vei sta de vorbă cu beiul Ali, căpetenia lor.

— Emire, asta este prea cutezător.

— Totuşi fă-o! Te sfătuiesc s-o faci şi am motivele mele pentru asta. Probabil că-i ţine arestaţi pe cei doi mai mult ca să vă stoarcă bani, de care are nevoie grabnică; acum însă motivul acesta cade, pentru că i-am făcut un dar însemnat în bani.

— Atunci mă voi duce la el.

— Şi chiar îndată. După aceea te întorci aici, pentru ca să-ţi pot încredinţa solia mea către bei.

Scrisei pe o foaie din carneţelul meu următoarele cuvinte în turceşte: „îngăduie-mi să te rog să iei în cercetare cererea acestui kurd şi fereşte-te să-l superi pe mutessarif”. După ce-mi pusei iscălitura, înmânai biletul lui Dohub, care plecă imediat cu el.

Halef tocmai se întorcea încărcat cu atâtea merinde şi

fructe, de parcă ar fi vrut să ne aprovizioneze pentru o săptămână întreagă.

— Foarte mult, îi zisei.

— Allah este mare, sidi, dar foamea mea este şi mai mare. Ştii tu că eu şi Ifra n-am mâncat nimic de azi-dimineaţă din Spandareh?

— Atunci mâncaţi! Dar înainte de toate serveşte la masă, pentru ca oaspetele meu să nu plece flămând de aici. Vin ai?

— Nu. Ai devenit un credincios adevărat şi tot mai vrei să bei băutura necredincioşilor? Allah, eu sunt un musulman şi vrei să cer vin la Amadiya?

— Atunci o să-mi fac rost singur.

— Nu, sidi, asta să nu faci; dar aici vorbesc mulţi limba kurdă, pe care n-o pricep deloc şi turceasca o ştiu prea puţin. Pot cumpăra deci numai lucruri al căror nume îl ştiu.

— Vin se numeşte pe turceşte „şarab” şi în limba kurdă, „şerab”; este uşor de reţinut. Lui master Lindsay i s-a făcut poftă. Aşadar du-te şi adu!

Plecă. Când se deschise jos uşa auzii glasul furios al Mersinahei, în care se amesteca vocea rugătoare a unui bărbat şi imediat Halef se întoarse înapoi.

— Sidi, jos este un om pe care gazda nu vrea să-l lase sus.

— Cine este?

— Un locuitor din Amadiya, a cărui fiică este bolnavă.

— Şi ce-are asta de-a face cu mine?

— Dă-mi voie să-ţi spun, sidi! Pe când cumpăram înainte pâine, veni un om în fuga mare, fiind cât pe ce să mă răstoarne. L-am întrebat de ce aleargă atât de vijelios şi el mi-a spus că se duce să caute un medic pentru fiica sa-care se îmbolnăvise subit şi trăgea să moară. L-am sfătuit atunci să vină la tine, dacă nu va putea găsi un medic şi uite c-a venit.

— Rău ai făcut, Halef. Ştii prea bine că nu mai am mica farmacie cu care vindecam când eram la Nil.

— Oh, sidi, tu eşti un mare învăţat şi poţi tămădui un bolnav şi fără grăunţe dintr-acelea pe care le dădeai atunci.

— Dar nici nu sunt medic!

— Te pricepi la toate însă.

Ce era de făcut? În amintirea bacşişului de atunci Halef o fi îndrugat cine ştie ce minuni despre mine şi acum trebuia să plătesc oalele sparte.

— Gazda noastră este mai deşteaptă ca tine, Halef. Dar du-te şi cheamă-l sus pe omul acela!

Plecă şi se întoarse îndată cu un bărbat căruia îi şiroia sudoarea pe faţă. Era un kurd, ceea ce se putea vedea după părul care îi cădea pe frunte de sub turban; totuşi purta îmbrăcăminte turcească.

— *Sallam!* salută el, grăbit. O, domnule, vino repede, altminteri moare fiica mea, care a şi început să vorbească despre cer.

— Ce-i lipseşte?

— Este stăpânită de un duh rău, care o va prăpădi.

— Cine a spus asta?

— Bătrânul hekim turc pe care l-am adus. El i-a atârnat o amuletă, dar spunea că nu va ajuta.

— Ce vârstă are fiica ta?

— Şaisprezece ani.

— Suferă de colici sau epilepsie?

— N-a fost niciodată bolnavă până azi.

— Ce face duhul rău cu ea?

— I-a intrat în gură, căci se plânge că-l zgârie gâtul; apoi i-a făcut ochii mai mari, pentru ca să se poată uita afară (duhul). Gura ei este roşie şi faţa la fel şi acum zace şi vorbeşte de frumuseţile cerului, în care poate privi.

În cazul de faţă era nevoie de ajutor grabnic, căci cu siguranţă că era vorba de o otrăvire.

— Voi încerca să te ajut. Locuieşti departe de aici?

— Nu.

— Mai este vreun medic afară de hekimul cel bătrân?

— Nu.

— Atunci haide repede!

Plecarăm. El mă duse prin trei străzi, apoi intrarăm într-o casă care pe dinafară părea destul de arătoasă. Proprietarul acesteia trebuia să fie un om cu stare. Trecurăm prin două odăi şi intrarăm în a treia. Pe o saltea şedea întinsă o fată iar lângă ea îngenuncheaseră câteva femei care plângeau; în apropiere un bătrân care-şi scosese turbanul şi cu faţa spre bolnavă, stătea ghemuit rostind rugăciuni.

— Tu eşti medicul? îl întrebai.

— Da.

— Ce i lipseşte acestei bolnave?

— Diavolul a intrat în ea, domnule.

— Prostii! Dacă diavolul ar fi într-unsa, n-ar vorbi despre cer.

— Tu nu pricepi asta, domnule. El a oprit-o pe fată să mănânce şi să bea. Era, ce-i drept, foarte frumoasă.

— Stăpâne, scap-o de la moarte pe fiica mea, se tânguia una din femei, şi-ţi vom da tot ce avem.

— Da, zise şi bărbatul care mă adusese, totul, totul vei căpăta, căci ea este singura noastră copilă, viaţa noastră.

— Salveaz-o! se auzi un glas din fundul încăperii. Vei căpăta bogăţii şi vei fi favoritul lui Dumnezeu.

Privii într-acolo şi zării o bătrână a cărei înfăţişare mă făcu să mă cutremur. Părea să aibă peste o sută de ani; trupul ei, încovoiat până la pământ, era numai piele şi oase, iar chipul făcea impresia unui cap de mort; din creştet îi atârnau aproape până la glezne nişte cozi grele de păr alb.

— Da, salveaz-o, salveaz-o pe strănepoata mea! repetă dânsa, ridicând rugător mâinile împreunate, de care atârnau nişte mătănii. Voi îngenunchea şi o voi ruga pe Maica Domnului ca să izbuteşti.

O catolică! Aici printre kurzi şi turci!

— Roagă-te! îi spusei eu mişcat. Voi încerca, dacă mai este cu putinţă, să-i dau un ajutor.

Bolnava zăcea cu ochii deschişi, senini, dar pupilele îi erau lărgite. Faţa îi era aprinsă, respiraţia şi pulsul repezi şi gâtul i se mişca în prada unei înecăciuni convulsive. Nici nu întrebai când se ivise boala, dar eram încredinţat că fata mâncase mătrăgună sau stramoniu.

— A vomat fiica ta? întrebai pe tatăl ei.

— Nu.

— Ai o oglindă?

— Una mică.

— Dă-o încoace!

Bătrânul râse înfundat.

— Duhul rău să se oglindească în sticlă!

Nu-i răspunsei de fel şi lăsai lumina soarelui care apunea să cadă astfel pe oglindă prin fereastră, încât să se răsfrângă pe chipul bolnavei. Raza strălucitoare nu avu nici un efect asupra irişilor fetei.

— Când a mâncat fiica ta pentru ultima oară?

— Asta nu ştiu, răspunse tatăl. A fost singură.

— Unde?

— Aici.

— N-a intrat nici un duh rău într-unsa, ci a mâncat sau a băut o otravă.

— *Allah il Allah!* E adevărat, emire?

— Da.

— Să nu credeţi! zise hekimul. Diavolul este în ea.

— Taci, nătărău bătrân! Aveţi lămâi aici?

— Nu.

— Cafea?

— Da.

— Puteţi face rost de gogoşi de ristic?

— Dintr-astea cresc din belşug în pădurile noastre. Avem câteva în casă.

— Preparaţi repede o cafea tare şi fierbinte şi fierbeţi gogoşi de ristic în apă. Trimiteţi şi după lămâi!

— Aoleu, vrea să-l hrănească pe diavol cu gogoşi de ristic, lămâi şi cafea! exclamă hekimul, împreunând mâinile de groază.

În lipsă de altceva vârâi degetul în gura bolnavei, ca s-o fac să vomite. După oarecare osteneală încercarea izbuti, deşi cu sforţări neînchipuite din partea fetei. Repetai experienţa, dar de data asta n-am mai reuşit.

— Este vreo farmacie prin apropiere? întrebai, deoarece era nevoie de un vomitiv.

— Chiar în strada aceasta.

— Du-mă repede acolo!

Plecarăm: călăuza mea se opri în faţa unei drogherii.

— Aici locuieşte attar[1]-ul, zise el.

Intrai în prăvălioară şi mă pomenii printre tot felul de lucruri folositoare şi nefolositoare: pomezi râncede, ciubucuri, plasturi uscaţi şi lumânări de seu, revent şi zahăr în aceeaşi ladă, cafea lângă flori de tei, piper boabe şi cretă pisată, foi de muştar într-o cutie de tablă pe care se putea citi „miere”; apoi cuie, inibahar şi sulfat de cupru, săpun, tutun şi sare, ochelari, oţet, antimoniu, cerneală, seminţe de cânepă, aţă, gumă, nasturi şi catarame, catran, nuci şi smochine.

Erau grămădite aici laolaltă, claie peste grămadă, într-o convieţuire paşnică şi peste toate veghea un omuleţ murdar, care avea o mutră ce te făcea să bănuieşti că ar fi încercat pe socoteală proprie toate bunătăţile din prăvălia lui. Câte nenorociri n-o fi căşunat până acum acest attar!

Pentru scopul meu nu putui căpăta decât sulfat de cupru şi o sticluţă de amoniac. Ne întoarserăm la bolnavă şi făcui încercarea cu sulfat, care dădu rezultate mulţumitoare, îi dădui apoi cafea tare cu zeamă de lămâie şi după acea zeama de gogoşi de ristic. Ca să evit un posibil atac de inimă

---

[1] Negustorul de buruieni.

pusei pe o rubedenie s-o zgâlţâie, s-o stropească cu apă rece şi să-i dea să miroasă din amoniac, ca să nu adoarmă; plecai promiţându-le că mă înapoiez curând.

Tratamentul acesta n-o fi fost cel mai bun, dar la altul nu mă pricepeam şi.... el avu succes. Acum când primejdia cea mare trecuse, mă puteam gândi şi la altele. Privii cercetător prin odaie şi văzui într-un colţ un coşuleţ, care era încă aproape plin cu dude. Printre acestea văzui câteva... boabe de mătrăgună.

— Vrei să vezi duhul rău care a intrat în bolnavă? îl întrebai eu pe hekim.

— Un duh nu poate fi văzut. Şi chiar dac-ar fi cu putinţă nu mi l-ai putea arăta, deoarece nu crezi în el. Dacă fata nu moare, înseamnă că amuleta mea i-a ajutat.

— N-ai văzut că i-am luat-o îndată de la gât? Uite-o aici, o voi deschide.

— Asta nu trebuie să faci! exclamă el, întinzând repede mâna.

— Dă drumul, bătrâne! Mâna mea este mai puternică decât a ta. De ce n-am voie s-o deschid?

— Pentru că este o vrajă înăuntru. Vei fi îndată stăpânit de acelaşi duh care zace în fată.

— Ia să vedem!

El dădu să mă împiedice, dar eu deschisei bucăţica pătrată de piele de viţel cusută pe margini şi... găsii înăuntru o muscă moartă.

— Nu te face de râs cu vietatea asta nevinovată, îi spusei, zvârlind musca jos şi călcând-o în picioare. Ei, unde este duhul acela al tău care trebuia să intre în mine?

— Aşteptă numai că va veni el!

— Îţi voi arăta eu diavolul care este vinovat de boala fetei. Ia priveşte aici! Ce-i asta? Tu eşti un hekim şi trebuie să cunoşti poamele acestea.

Îi ţinui mătrăguna în faţă si-l văzui înspăimântându-se.

— Allah să aibă milă de noi! Asta este Elum Kires![1]. Cine o mănâncă trebuie să moară, este pierdut, nu poate fi salvat!

— Din poama aceasta a mâncat bolnava, am văzut după ochii ei. Cine gustă din ea i se dilată ochii, ţine minte şi tu! Şi acum pune-ţi turbanul şi cară-te de aici, altminteri te silesc să mănânci, din aceste cireşe ale morţii, ca să vezi dacă o sinek[2] îţi poate salva viaţa.

Zicând acestea, luai boabele în mâna şi mă apropiai de el. Cuprins de o groază de moarte el îşi puse repede turbanul pe cap şi se cărăbăni fără să-şi mai ia rămas bun.

Cei de faţă văzură că am dreptate. Chiar şi fără cuvintele mele ei îşi dădură seama de asta după schimbarea în bine care se produsese cu bolnava. Începură să mă copleşească cu mulţumiri, de care nu putui scăpa decât plecând repede. Lăsai însă vorbă să mă cheme îndată ce starea bolnavei s-ar înrăutăţi.

Când ajunsei acasă, dădui peste Mersinah, care tocmai ţâşnea din bucătărie făcând gesturi furioase şi ţinând un linguroi mare în mână. Îndărătul ei zbură o cârpă mare udă, care fusese ţintită atât de bine, încât îi nimeri capul şi se învălătuci artistic în jurul lui. În acelaşi timp se auzi dinăuntrul cuhniei glasul lui Hagi Halef Omar.

— Stai tu, diavoliţă bătrână! strigă el. Să te mai prind o dată că-mi iei din cafeaua mea bună!

Mersinah îşi dezvălătuci cârpa umedă din jurul capului şi o făcu ghem, cu scopul ca s-o arunce în direcţie contrară — dar atunci mă zări pe mine.

— Oh! Emire, ce bine c-ai venit! Scapă-mă de acest turbat!

— Dar ce s-a întâmplat, trandafir din Amadiya?

— Spunea c-ar fi găsit în cutia ta cafeaua mea şi în punga mea pe a ta.

— Cred că este adevărat, nu?

---

[1] Crăiasa morţii!

[2] Muscă.

— Adevărat? Jur pe Ayeşa, mama tuturor sfinţilor, că nu m-am atins de cutia ta.

— Aşa, tu bunică a tuturor mincinoaselor şi hoaţelor! se auzi din bucătărie. Zici că nu te-ai atins de cafeaua noastră, pentru care am plătit douăzeci şi cinci de piaştri? Lasă că-i dovedesc eu lui sidi!

Şi ieşi din bucătărie, ţinând în mâna dreaptă cutia de cafea nou-nouţă şi în cea stângă o pungă mare, deschisă.

— Sidi, tu cunoşti cafeaua din Harimah?

— Ştii prea bine că o cunosc.

— Ia vezi unde este!

Examinai cutia şi punga cu atenţie şi zisei:

— E în amândouă, dar amestecată cu boabe mai proaste şi cu coji arse.

— Acum vezi, effendi! Eu am cumpărat Harimah bun şi mama şi străbunica asta de hoţomani face numai cafea proastă, amestecată cu coji. Vezi deci că a dat peste cutia mea?

— Sidi, tu eşti un mare războinic, un învăţat de seamă şi cel mai înţelept dintre toţi judecătorii, replică „Floricica”, fâlfâind cârpa pe dinaintea nasului lui Halef. Te rog să-l pedepseşti cum trebuie pe acest tată de răufăcător şi fiu de defăimător!

— Să mă pedepsească! exclamă Halef, uimit. Chiar aşa?

— Da! Zise ea cu hotărâre. Căci el este acela care a dat peste punga mea şi m-a înşelat. Numai el a amestecat cafeaua, ea să mă dea de ruşine în faţa ta.

— O, tu model al celor treizeci şi nouă de plăgi ale omenirii! strigă Halef, scos din fire. Îndrăzneşti să mă faci pe mine hoţ, pe mine? Dacă n-ai fi femeie, te-aş...

— Stai, Halef, lasă cearta, căci sunt eu aici şi voi face judecată dreaptă. Mersinah, tu susţii că acest Halef Omar a amestecat laolaltă cele două soiuri de cafea?

— Da, emire.

— Atunci el şi-a făcut partea lui de datorie în această pricină grea. Acum fă-ţi-o şi tu pe a ta şi desparte iarăşi cele două soiuri. Voi vedea îndată ce s-a făcut şi voi da sentinţa.

Ea deschise gura vrând să spună că este gata să facă apel sau recurs, dar Halef i-o luă înainte:

— Asta trebuie însă să se întâmple îndată, căci avem nevoie grabnică de cafea.

— Pentru ce?

— Ai oaspeţi sus.

— Pe cine?

— Trei kurzi, care te aşteaptă. Printre dânşii este şi acela care a fost adineaori.

— Atunci, până una alta, du-te şi cumpără altă cafea.

Urcai repede scara, căci cei doi kurzi nu puteau fi decât arestaţii. Aşa şi era. Când intrai, ei se ridicară şi Dohub vorbi:

— Acesta este emirul care ne-a salvat. O, effendi, mutesselimul a citit cuvintele tale şi mi i-a dat înapoi pe tata şi pe fratele.

— I-ai spus că vei pleca la Mosul?

— Da. Sfatul tău a fost bun, căci comandantul s-a făcut îndată mai prietenos şi când i-am dat rândurile tale, l-a chemat pe Selim Aga, care i-a adus apoi pe prizonieri.

— Şi ce-a rămas cu vama şi amenda?

— Ne-a iertat de totul, dar pulberea şi plumbul nu le recăpătăm. Emire, cum putem să-ţi mulţumim?

— Îl cunoşti pe nezanumul din Spandareh?

— Poarte bine chiar. Fiica lui este soţia beiului nostru şi el vine foarte adesea la Gumri, ca să-i viziteze pe amândoi.

— El este şi prietenul meu. Până azi-dimineaţă am fost oaspeţii lui şi m-a rugat să-l vizitez pe bei dacă mă voi duce la Gumri.

— Vino, vino la noi, emire! Te vom primi mai bine decât dac-ar veni mutesselimul sau mutessariful.

— Poate că vei veni, dar nu chiar aşa de repede.

Nezanumul mi-a dat un pachet pe care să-l predau beiului. Nu trebuie să rămână prea mult aici, de aceea vă rog să-l luaţi cu voi la Gumri. Salutaţi-l pe bei din partea mea şi spuneţi-i că sunt prietenul lui şi-i doresc tot norocul şi tot binele.

— Asta-i solia pe care ne-o dai?

— Da.

— Este prea puţin, emire.

— Poate că mai încolo îmi veţi putea face un serviciu.

— Cu dragă inimă. Vino numai şi porunceşte ce doreşti de la noi.

— I-aţi da ocrotire unui prieten de-al meu dacă ar fi prigonit de mutesselim şi s-ar refugia la voi?

— Comandantul nu va izbuti să-l descopere.

Mă întoarsei spre cel mai bătrân din cei doi, pe chipul căruia se putea citi suferinţele pe care le îndurase în închisoare, şi-l întrebai:

— Ştiţi cine era arestat împreună cu voi?

— Nu, răspunse el. Eram într-o celulă întunecoasă, unde intra foarte puţină lumină şi nu puteam nici auzi, nici vedea nimic.

Cu fiul său lucrurile se petrecuseră la fel.

— Sergentul care vă păzea este un om rău?

— N-a vorbit niciodată cu noi. Singurul glas omenesc pe care l-am auzit, a fost acela al bătrânei murdare care ne aducea mâncarea.

— Cum sunt drumurile de aici la Gumri?

— Trebuie să cobori întâi în valea de la Bervari şi asta pe o potecă atât de râpoasă, încât nu se poate călări, ci trebuie să duci caii de căpăstru. Valea este bogat împădurită cu stejari şi cuprinde sate locuite unele de kurzi şi altele de chaldei nestorieni. Vei trece şi prin câmpie, pe care noi o numim Nevdaşt şi unde se află satul kurd Maglana; ajungi apoi în cătunul kurd Hayis, în care locuiesc doar câteva familii sărace. Trebuie să treci peste multe ape, care toate se varsă

în Zab şi zăreşti Gumri încă de departe, deoarece este cocoţat pe o stâncă înaltă care stă singuratică în câmpie.

După ce mai stăturăm de vorbă câtva timp, îi poftii la masă. Cei doi arestaţi mâncară cu o poftă care mă făcu să ghicesc cât de bine îi îngrijise „Floricica”. Halef aduse şi cafea precum şi tutun, lucruri de care bieţii oameni duseseră cea mai mare lipsă în închisoare.

În cele din urmă plecară, tocmai când Selim Aga intră să-mi spună că mutesselimul este gata să mă primească. Dohub luă pachetul dat mie de primar şi rămăsei încredinţat că-mi câştigasem prieteni pe care mă puteam bizui în caz de nevoie.

Mă dusei mai întâi să-mi vizitez bolnava şi fui întâmpinat cu bucurie în odaia din faţă de părinţii ei.

— Cum se simte fiica voastră? îi întrebai.

— Oh, mult, mult mai bine, emire, răspunse bărbatul, înţelepciunea ta este mai mare decât mulţumirea noastră, căci fata a început să vorbească iar normal şi ne-a spus chiar că a mâncat din cireşele morţii. Şi bunătatea ta este mai mare decât am meritat şi ne-am închipuit, căci am aflat că nu eşti un medic care se duce pentru plată la bolnavi, ci un mare emir; favorit al sultanului şi prieten al mutessarifului.

— Cine ţi-a spus asta?

— Ştie întreg oraşul. Selim Aga nu mai încetează să te laude; mutesselimul te-a primit cu paradă şi la porunca ta a dat chiar drumul din închisoare unor arestaţi. Unul o spunea celuilalt şi astfel am aflat-o şi noi.

— Tu eşti un fiu al acestui oraş? După cum văd pari să fii kurd!

— Ai ghicit, effendi. Sunt un kurd din Lizan şi m-am strămutat pentru scurtă vreme la Amadiya, pentru că acasă nu mă simţeam în siguranţă.

— Şi de ce nu te simţeai în siguranţă?

— Lizan face parte din ţinutul Tijari şi este locuit în cea mai

mare parte de creştini nestorieni. Aceştia au avut mult de suferit, aşa că de curând este fierbere printre ei, ca şi cum ar vrea să se răscoale şi să se răzbune. Deoarece eu nu-s creştin, ci mahomedan, m-am pus la adăpost şi-mi pot vedea aici de treburi, până ce va fi trecut primejdia.

— Cu ce te ocupi?

— Cumpăr gogoşi de ristic şi le trimit spre Tigru, de unde sunt expediate mai departe.

— Tu eşti un musulman, dar bătrâna mamă pe care am văzut-o la tine este creştină. Cum se face?

— Emire, asta este o istorie, care ne îndurerează mult, pe mine şi pe soţia mea. Străbunul a fost un melek[1] vestit al tiyarişilor şi şi-a însuşit învăţătura lui Hristos, răstignitul. Soţia sa, străbuna, pe care ai văzut-o, a făcut la fel. Dar fiul lor a fost un adept credincios al Profetului şi s-a despărţit de tata. Acesta din urmă a murit şi fiul l-a urmat mai târziu, după ce a pierdut demnitatea de melek. Sărăcise din dragoste pentru Profet, cu toate că tatăl său fusese unul din prinţii cei mai bogaţi din ţară. Copiii lui au rămas şi ei săraci şi când m-am însurat cu soţia mea, care este nepoata lui, abia avea o rochie cu care să-şi acopere goliciunea. Dar ne iubeam şi Allah ne-a binecuvântat; am devenit bogaţi.

— Şi străbuna?

— N-am văzut-o niciodată, până când a venit într-o bună zi la noi în Lizan. Avea peste o sută de ani, îşi simţea sfârşitul aproape şi vroia să-şi vadă nepoţii. De atunci ne-a vizitat de două ori pe an, dar nu ştiu dincotro vine şi încotro merge.

— N-aţi întrebat-o?

— O singură dată, dar nu ne-a răspuns şi a dispărut pentru multă vreme. De atunci nu i-am mai pus această întrebare. Acum este la bolnavă. Vrei s-o vezi pe aceasta?

— Da, hai să mergem la ea!

O găsirăm pe fată mult mai bine. Roşeaţa dispăruse, pulsul

---

[1] Rege, domnitor.

era mai liniştit şi vorbea mai normal decât înainte. Pupilele se îngustaseră, dar înghiţea încă cu greutate. Se uită curioasă la mine şi ridică mâna să-mi mulţumească.

Îi sfătuii să urmeze a-i da cafea cu zeamă de lămâie şi recomandai şi o baie fierbinte la picioare. Când dădui să plec, bătrâna se ridică şi zise:

— Domnule, te-am crezut un hekim. Iartă-mă dacă ţi-am făgăduit plată.

— Plata mea este mulţumirea că ţi-am putut păstra în viaţă strănepoata.

— Dumnezeu ţi-a binecuvântat mâna, emire. El este puternic în cel slab şi milostiv în cel tare. Cât va mai zace bolnava?

— Câteva zile sunt de ajuns să-şi învingă slăbiciunea.

— Emire, eu trăiesc, dar nu în mine, ci în această copilă. Am murit de mulţi, mulţi ani; dar am reînviat în aceea pe care aş dori s-o văd cruţată de orice suferinţă sufleteasca şi trupească. Nu numai ei i-ai păstrat tu viaţa, ci şi mie şi tu nu ştii ce bine este asta pentru mulţi pe care nici nu-i cunoşti, nici nu i-ai văzut vreodată. Te mai întorci pe aici?

— Da, mâine.

— Atunci nu mai am ce-ţi spune astăzi.

Se întoarse şi se aşeză pe locul ei dinainte. Vorbea atât de misterios, încât şi pentru rubedeniile ei era o enigmă. Mă poftiră la masă, dar eu tocmai mâncasem şi la mutesselim mă aştepta desigur alt ospăţ, aşa că fui nevoit să refuz.

4. Evadarea

Când sosi la comandant, toţi slujbaşii şi toţi ofiţerii din garnizoană erau strânşi în jurul lui. Eu căpătai locul de cinste alături de el. Ne aflam într-o încăpere mai mare, asemănătoare unui salon; ar fi fost spaţiu destul ca să ne mişcăm liber, dar fiecare stătea liniştit pe locul lui, îşi fuma pipa, sorbea din cafea şi vorbea în şoaptă cu vecinul său. Când, însă, mutesselimul spunea ceva, toţi întindeau capetele să asculte, ca în faţa unui stăpânitor puternic.

Şi convorbirea mea cu el fu dusă cu glas încet. După câteva schimburi de cuvinte neînsemnate, dânsul zise:

— Mi s-a spus că ai vindecat azi o fată care era stăpânită de diavol. Hekimul meu l-a văzut intrând în ea; şi acum mi-a cerut să te alung din oraş pentru că eşti un vrăjitor.

— Hekimul tău este un prost, Mutesselime. Fata aceea a mâncat o poamă otrăvită şi eu i-am dat un leac cu ajutorul căruia otrava să fie făcută nevătămătoare. Nici nu poate fi vorba de diavol sau de un duh.

— Aşadar eşti hekim?

— Nu. Ştii doar cine şi ce sunt. Dar la apus de aici, mult dincolo de Stanbul, acolo unde sunt născut, fiecare om stăpâneşte mai multe cunoştinţe despre boli decât hekimul tău, care a vrut să-l alunge pe diavol cu ajutorul unei muşte moarte.

În acel moment mutesselimul mă întrebă:

— Aşadar cunoşti toate bolile?

— Toate! răspunsei eu, hotărât.

— Şi poţi face şi toate băuturile?

— Toate!

— Sunt şi băuturi pe care un bun musulman n-are voie să le bea?

— Da.

— Care sunt acestea?

— Băuturile preparate din produse a căror consumare a fost oprită de Profet, cum ar fi untura de porc şi vinul.

— Dar şi vinul este o doctorie, nu?

— Chiar una foarte însemnată.

— Când se bea dânsa?

— La anumite boli ale sistemului circulator şi nervos, precum şi ca întăritor şi stimulent al mistuirii.

Convorbirea lâncezi iarăşi. Cei de faţă începură din nou să stea de vorbă în şoaptă şi după câtva timp mutesselimul mi se adresă, tot încetişor:

— Effendi, sunt bolnav, foarte bolnav.

— Ah, este cu putinţă? Allah să-ţi dea înapoi sănătatea!

— Probabil c-o va face, căci eu sunt un bun musulman şi un adept credincios al Profetului.

— De ce boală suferi?

— Am întrebat pe mulţi medici pană acum şi toţi spun că sufăr de anumite boli ale sistemului circulator şi nervos, precum şi de mistuire grea.

Anevoie îmi putui opri râsul, faţă de această introducere care ţintea la o mică cerşetorie.

— Ţi-au dat medicii leacuri? îl întrebai.

— Da, însă nu mi-au ajutat. Oamenii aceia nu erau atât de deştepţi şi învăţaţi ca tine. Nu crezi că am nevoie de întăritoare şi stimulente?

— Sunt încredinţat de asta.

— Mi-ai da un astfel de leac?

— N-am voie.

— Pentru ce?

— Profetul mă opreşte.

— Profetul n-a vrut ca adevăraţii credincioşi să se prăpădească din cauza bolilor sistemului circulator şi nervos. Ai citit *Coranul* cu luare-aminte?

— Cu foarte multă luare-aminte.

— Atunci spune-mi dacă ai găsit măcar un singur medicament pe care *Coranul* să-l oprească?

— Nici unul.

— Ei, vezi! Atunci îmi vei da un întăritor?

— Nu am cele trebuitoare pentru prepararea acestuia.

— Iar glumeşti, căci le ai.

— De unde ştii asta?

— Servitorul tău a cumpărat azi astfel de lucruri de la un evreu.

Care vasăzică mutesselimul punea să ne supravegheze! Aflase de-acum că Halef cumpărase vin pentru englez. Trebuia deci să fim prevăzători, dacă nu vroiam ca planul nostru să fie trădat.

— Pentru aceasta trebuie mai multe decât ceea ce a cumpărat servitorul meu, îi răspunsei.

— Puţin este mai bine decât deloc. Tocmai pentru că sunt foarte slab, nu trebuie să amesteci multe lucruri. Vrei să-mi trimiţi un întăritor simplu?

— Bine, îl vei căpăta.

— Cât?

— O sticlă de doctorie plină.

— Emire, asta este mult prea puţin. Eu sunt comandant şi un bărbat foarte înalt, astfel că băutura se via sfârşi înainte de a fi trecut prin tot corpul. Nu-ţi dai seama de asta?

— Ba îmi dau seama şi de aceea îţi voi trimite o sticlă mare.

— Una? Un bolnav ia o singură dată medicamentul?

— Bine, vei căpăta două sticle.

— Eu zic să iau în fiecare zi câte o sticlă, timp de o săptămână.

— Mă tem că atunci vei deveni prea puternic, Mutesselime.

— Oh, emire, de asta nu trebuie să-ţi fie teamă!

— Atunci zici să încercăm cu o săptămână?

— Dar mai am o rugăminte pe lângă asta.

— Care?

— Supuşii unui mutesselim nu trebuie să ştie că stăpânitorul lor are un sistem nervos bolnav.

— Ai dreptate.

— Aşa că vei împacheta bine medicamentul, pentru ca nimeni să nu vadă că el este în sticle.

— Îţi voi împlini dorinţa aceasta.

— Ai şi tu nervi bolnavi, emire?

— Nu. De ce-aş avea?

— Pentru că ai trimis să-ţi cumpere doctoria.

— N-a fost pentru mine.

— Dar pentru cine? Pentru mutul Hagi Lindsay-Bei?

— Spuneai înainte că un mutesselim nu trebuie să lase să se afle că are un sistem bolnav. Sunt şi alţi oameni care nu trebuie să lase să se afle asta.

— Sau o fi fost pentru cel de-al treilea, care nu se arată deloc? Trebuie să fie foarte bolnav, de vreme ce nu iese din odaia lui.

Asta suna a interogatoriu. Se interesa de Mohammed Emin.

— Da, este bolnav, răspunsei eu.

— Ce boală are?

— O boală de inimă.

— Îl poţi lecui?

— Cred că da.

— Îmi pare rău că din pricina bolii nu l-ai putut aduce aici. Este un prieten de-al tău?

— Un prieten foarte bun.

— Cum îl cheamă?

— M-a rugat să nu-ţi spun încă numele lui. Îl cunoşti foarte bine şi vrea să-ţi facă o surpriză.

— Ah! O surpriză? Când?

— Îndată ce se va fi vindecat.

— Cât mai ţine asta?

— Numai câteva zile.

— N-ar fi mai bine să-l vizitez, deoarece nu poate veni la mine?

— Vizita aceasta l-ar irita foarte mult. Bolile de inimă sunt primejdioase.

— Atunci trebuie să aştept.

Iarăşi tăcu câtva timp, după care spuse:

— Ştii tu că eşti o taină pentru mine?

— Şi tu pentru mine.

— Pentru ce?

— Pentru că mă găseşti misterios. Spune-mi dacă până acum a cutezat cineva să vorbească cu tine atât de limpede şi de deschis, atât de sincer şi fără teamă ca mine?

— Acesta este adevărul, effendi. Nici nu l-aş sfătui pe altul s-o facă. Tu însă eşti un emir, stai în umbra sultanului şi mi-ai fost recomandat foarte călduros de mutessarif — aşa că am răbdat purtarea ta.

— Şi cu toate acestea sunt un mister pentru tine?

— Da.

— Îţi voi ajuta să dezlegi acest mister. Întreabă-mă!

— În primul rând aş vrea să ştiu cum ai ajuns sub ocrotirea sultanului, ce gândeşte sultanul despre mine şi ce planuri are cu tine şi cu mine? Dar pentru asta n-avem vreme azi. Vom vorbi mâine, când vom fi singuri.

Asta şi vroiam. Convorbirea încetă cu totul acum, căci intră un medah[1] pe care comandantul îl angajase pentru distracţia oaspeţilor săi. Pipele fură umplute din nou, ceştile la fel, apoi ascultarăm cu toţi cuvintele povestitorului de meserie.

Acesta se aşeză în mijlocul odăii şi îndrugă cu glas cântător şi plângăreţ poveştile de o mie de ori repetate ale lui Abu-Szaber. Învăţătorul cu gura strâmbă, despre Nureddin Ali şi Bedred din Hassan. Pentru asta căpătă doi piaştri, după care plecă.

---

[1] Povestitor.

Apoi mutesselimul se ridică, în semn că frumoasa petrecere se sfârşise. Oaspeţii îşi luară rămas-bun, se înclinară unul în faţa altuia şi fură fericiţi că pot pleca. Eu mai avui plăcerea, pe deasupra, să fiu luat de braţ de Selim şi însoţit acasă.

— Emire, îngăduie-mi să ţi iau braţul, mă rugă el.

— Păi l-ai şi luat!

— Ştiu că de fapt nu trebuia s-o fac, căci tu eşti un mare emir, un effendi înţelept şi un favorit al Profetului; dar eu te iubesc şi nu trebuie să te gândeşti că sunt un arnăut de rând, ci un agă foarte viteaz, care ar apăra această fortăreaţă împotriva a cincizeci de mii de duşmani.

— Ştiu asta. Şi eu te iubesc. Haide să mergem!

— Cine-i ăsta?

Arătă spre o făptura care stătuse la pândă după colţ şi acum trecu pe lângă noi şi dispăru în întuneric. Eu îl recunoscui îndată: era arnăutul care ne atacase; preferai să nu pomenesc însă de el acum.

— O fi fost unul din arnăuţii tăi, zisei.

— Da, cu toate astea n-am văzut încă chipul acesta.

— Lumina lunii înşelă.

— Ştii tu, emire, ce vroiam să-ţi spun acum?

— Ce?

— Hm!... Sunt bolnav!

— Ce-ţi lipseşte?

— Sufăr de sistemul circulator şi nervos.

— Selim Aga, cred că ai tras cu urechea.

— O, nu, effendi! Dar am auzit convorbirea voastră, căci eram cel mai aproape de mutesselim.

— Totuşi, atât de departe încât trebuia să tragi cu urechea ca să poţi auzi.

— Cum să nu tragi cu urechea, când ai nevoie de un întăritor?

— Cred că nu vrei să-l ceri de la mine?

— Dar de la cine, de la hekimul acela bătrân? El mi-ar da

muşte moarte.

— O vrei într-o sticlă de medicamente sau într-una mare?

— Vrei să spui în câteva sticle mari.

— Când?

— Chiar acum, dacă nu te superi.

— Atunci să ne grăbim să ajungem acasă.

— O nu, emire, căci acolo îmi stă în cale Mersinah. Ea nu trebuie să ştie că sufăr de mistuire grea.

— Ba tocmai că trebuie să ştie, căci ea îţi face de mâncare.

— Ar lua doctoria în locul meu. Eu cunosc un loc unde se poate bea în linişte şi siguranţă.

— Unde?

— Effendi, un astfel de loc nu poate fi decât la un evreu sau grec.

— Dar vei fi văzut şi atunci află oraşul întreg că nu te prea bucuri de un „sistem" sănătos.

— Nu vom fi decât noi doi. Evreul acela are o odăiţă în care nici măcar lună nu poate privi.

— Bine, să mergem! Dar să fim cu luare-aminte, ca să nu ne observe nimeni.

Aşadar iar un atac la punga mea! Lucrul însă îmi convenea de minune, căcii o mică-beţie îmi putea aduce foloase.

După ce străbăturăm câteva ulicioare strâmte şi întortocheate, oprirăm în faţa unei căsuţe sărăcăcioase. Intrarăm în gangul întunecos, unde Selim începu să bată din palme. Imediat apăru o făptură cu un felinar, luminându-l pe agă în faţă.

— Dumneavoastră sunteţi, alteţă? Vai, cum m-am speriat, când am văzut două făpturi în loc de una, a voastră, pe oare sunt deprins să am onoarea s-o primesc în fiecare zi cu plăcere şi cu supunere în casa mea.

— Deschide, bătrânule!

— Să deschid? Ce? Odaia? Cea mică, sau cea mare?

— Cea mică.

— Pot să fiu sigur că omul pe care l-aţi adus în casa mea nu-şi va da drumul la gură şi-i va spune tot mutesselimului?

Bătrânul dădu în lături câteva scânduri, îndărătul cărora ieşi la iveală o uşă. Ea ducea într-o încăpere foarte mică, a cărei podea eră acoperită cu o rogojină. Câteva perne de muşchi înlocuiau scaunele.

— Să aprind lampa? întrebă evreul.

— Fireşte!

— Ce doresc domnii să bea?

— Ca de obicei.

Se făcu lumină şi bătrânul mă putu vedea mai bine acum.

— Katera Musa[1], ăsta este un effendi înalt şi un mare erou al războiului, căci este acoperit cu *silah*[2]-uri strălucitoare, poartă un Coran de aur la gât şi are un *simbehl*[3] ca Jehoşua, cuceritorul Canaanului. Aşa că nu se cuvine să servesc din cel obişnuit şi trebuie să mă duc în ungherul pivniţei, unde este îngropată o băutură pe care n-o capătă oricine.

— Ce fel e? întrebai.

— E vin de Tirbeldi Haidari, dintr-o ţară pe care nimeni n-o cunoaşte şi undei cresc struguri ale căror boabe sunt mari cât merele şi al căror suc poate nărui zidurile unui oraş întreg.

— Adu o sticlă! porunci aga.

— Ba nu, adu două căni! Trebuie să ştii că vinul de Tirbeldi Haidari se păstrează numai în căni mari de pământ şi se bea din ulcele, zisei eu.

— Îl cunoşti? întrebă evreul.

— L-am băut adesea.

— Unde? În ce ţară?

— Numele pe care l-ai spus este al unui oraş care se află în Terbidiyan, în Persia. Vinul este bun şi nădăjduiesc că te-ai priceput să-l păstrezi cum trebuie. Cum îl vinzi?

---

[1] Pentru numele lui Moise.

[2] Arme.

[3] Mustaţă.

— Tu eşti un om de seamă, de aceea îl vei căpăta aproape degeaba. Vei plăti treizeci de piaştri pe cană.

— Asta se cheamă aproape degeaba? Adu cele două căni, ca să-l gust. Apoi îţi voi spune cât dau.

Evreul plecă. Într-un ungher se aflau câteva pipe, alături de o lădiţă cu tutun. Ne aşezarăm jos şi luarăm câte o pipă, fără ţeava prin care trecea, fumul. Scosei ţeava mea din buzunar şi o înşurubai; apoi încercarăm tutunul: era tutun persan bun.

— Ce este dincolo, de partea cealaltă a casei, Selim Aga? îl întrebai eu.

— O băcănie şi o cafenea. În spate este o tavernă de opium şi o cârciumă pentru popor; aici la noi însă nu intră decât persoane de seamă.

Trebuie să spun că mă bucuram de întâmplarea cu vinul acesta. Este un vin natural roşu, gros şi foarte tare, din care ajung trei înghiţituri pentru ca să ameţească uşor pe un om neobişnuit cu băutura. Selim îndrăgea băutura lui Tata Noe, dar eram încredinţat că o cană îl va da gata.

Cârciumarul veni cu două căni, cam de câte un litru fiecare. Hm, bietul de tine, Selim Aga! Gustai o înghiţitură... Vinul suferise în călătorie, era însă, bun de băut.

— Ei, alteţă, cum este? întrebă evreul.

— Este aşa încât îţi voi da douăzeci de piaştri de cană.

— Este puţin, zău este puţin! Pentru douăzeci de piaştri îl voi lua înapoi şi-ţi voi aduce altul.

— În ţara de unde vin dau pe o cană ca asta patru piaştri. Vezi că vreau să plătesc bine, dar dacă nu ţi-e de ajuns, poţi să-l iei înapoi.

Zicând acestea mă ridicai.

— Din care să aduc?

— De nici un fel. Îl beau numai pe acesta pentru douăzeci de piaştri, pe care mi-l vei lăsa şi cu cincisprezece. Dacă nu vrei, plec şi n-ai decât să-l bei singur!

— Atunci îl va bea alteţa sa Selim Aga.

— El merge cu mine.

— Dă douăzeci şi nouă de piaştri!

— Nu dau.

— Douăzeci şi opt!

— Noapte bună, bătrâne!

Deschisei uşa.

— Vino încoace effendi! Ţi-l cu douăzeci de piaştri, căci este o cinste pentru mine să te am de oaspete în casa mea.

Evreul luă banii şi zâmbi mulţumit, în timp ce aga gustă puţin, apoi trase o duşcă.

— *Allah illa Allah! Wallah*, *Billah*, *Tallah!* Aşa vin n-am băut încă. Crezi tu că e bun pentru un „sistem” bolnav, emire?

— Foarte bun!

— Oh, dac-ar şti asta „Floricica”!

— Are şi ea un „sistem”?

— Şi încă unul foarte însetat, effendi.

Trase a doua înghiţitură, apoi a treia.

— Nici nu-i de mirare, zisei eu, are multe griji.

— Nu pentru mine, ştie Allah!

— Dar pentru arestaţii tăi.

— Le duce o dată pe zi mâncarea: pâine şi apă amestecată cu făină.

— Cât îţi dă mutesselimul pentru fiecare arestat?

— Treizeci de parale pe zi

O nimica toată! Şi din astea desigur că jumătate rămâneau lipite de mâinile lui Selim.

— Şi cât capeţi tu pentru supraveghere?

— Doi piaştri pe zi, pe care însă nu i-am primit niciodată. E de mirare deci că nu cunosc deloc încă acest medicament minunat?

Mai trase o înghiţitură.

— Doi piaştri? Asta este foarte puţin, cu atât mai mult cu cât arestaţii trebuie să-ţi dea multă bătaie de cap şi osteneală.

— Osteneală? Câtuşi de puţin! Ce osteneală să-mi dau cu ticăloşii aceştia? Mă duc o dată pe zi la închisoare, ca să văd dacă nu cumva o fi murit vreunul.

— Cam pe la ce ceas faci asta?

— Când îmi vine la îndemână.

— Şi noaptea?

— Da, dacă am uitat s-o fac ziua şi am drum pe acolo. *Wallah*, tocmai îmi dă în gând că n-am dat încă azi pe acolo!

— Sosirea mea te-a împiedicat.

— Aşa este, effendi.

— Atunci trebuie să te mai duci.

— Nici prin gând nu-mi trece.

— Pentru ce nu?

— Nu merită ticăloşii să mă ostenesc pentru ei.

— Ai dreptate. Dar n-o să-ţi pierzi prin asta respectul?

— Care respect?

— Eşti doar agă, un ofiţer superior. Arnăuţii şi subofiţerii tăi trebuie să aibă teamă de tine. Nu?

— Da, trebuie, sigur că trebuie! Pe Allah, asta aşa e!

— Şi sergentul, care este în închisoare, nu?

— Şi acela, fireşte! Mazirul ăsta este chiar un câine încăpăţânat. Trebuie să aibă frică!

— Atunci trebuie să-l supraveghezi bine, să-l surprinzi uneori, da să vezi dacă-şi face datoria cu conştiinţă, altminteri nu se va teme niciodată de tine.

— Aşa voi face; da, pe Allah, aşa voi face!

— Dacă este sigur că nu vii, te pomeneşti că şade la cafenea sau cu dansatoarele şi îşi râde de tine.

— Să îndrăznească numai! Îl voi surprinde, mâine sau chiar astăzi încă! Emire, vrei s-o facem amândoi?

Mă ferii să-i dau de înţeles că n-aveam dreptul să intru în închisoare; dimpotrivă, făcui în aşa fel încât să creadă că-i făceam onoare însoţindu-l.

— Merită un asemenea individ să vadă chipul unui emir?

— Doar nu mă însoţeşti de dragul lui, ci o faci pentru mine.

— Atunci trebuie să mi se arate şi mie cinstea care se cuvine unui emir şi effendi care a studiat legile.

— Asta se-nţelege! Va fi aşa ca şi cum însuşi mutesselimul m-ar însoţi. Vei inspecta închisoarea.

— Atunci merg, căci sunt încredinţat că arnăuţii aceia nu mă vor lua drept un kavas.

Mai avea o mică rămăşiţă pe fundul cănii şi eu nu mă lăsasem mai prejos ca el. Ochii i se micşoraseră şi vârfurile mustăţilor stăteau pe ceartă.

— Mai luăm o cană, Selim Aga? îl întrebai.

— Nu, effendi, dacă nu te superi. Trebuie doar să-l surprind pe mazirul acela. Vom mai veni mâine aici.

Adevărul era că nu sergentul îi dădea bătaie de cap, ci bietul agă începuse să simtă primejdia vinului din Tirbeldi Haidari. Puse pipa de-o parte şi se ridică puţintel cam nesigur pe picioare.

— Cum a fost tutunul, effendi? mă întrebă el.

Ghicii care era motivul, aşa că-i răspunsei.

— Prost. Provoacă dureri de cap şi ameţeli.

— Pe Allah, ai dreptate! Tutunul acesta slăbeşte sistemul circulator şi cel nervos, pe câtă vreme eu am venit aici ca să le întăresc. Hai să mergem!

— Trebuie să-l înştiinţăm pe negustor că plecăm?

— Da.

Bătu din palme. Acesta era semnalul; apoi ieşirăm afară, la aer curat.

— Haide, emire, dă-mi braţul! Ştii doar că te iubesc. Nu era atât iubirea, cât slăbiciunea „sistemului” care-l făcu să-şi exprime dorinţa aceasta; căci atunci când îl izbi în faţă aerul proaspăt al nopţii, începu să facă nişte acrobaţii care mă puseră pe gânduri.

— Nu-i aşa, emire, că Mahomed a fost un băiat deştept? întrebă el atât de tare, încât un trecător se opri, ca să ne

privească mai binişor.

— De ce spui asta?

— Pentru că n-a oprit medicamentele. Dacă ar fi făcut-o şi pe asta, atunci ar fi trebuit să facem cerneală din struguri. Ştii tu unde este închisoarea?

— În spatele casei noastre.

— Da; tu ai totdeauna dreptate, emire. Dar unde este casa noastră?

— Tocmai în faţa închisorii, agă.

El se opri, sau mai curând încercă să stea locului şi mă privi surprins.

— Emire, eşti taman un individ tot atât de deştept ca bătrânul Mahomed. Dar eu una îţi spun: tutunul acela mi s-a urcat atât de tare la cap, încât văd închisoarea şi la dreapta şi la stânga. Care este adevărul?

— Nici una, nici alta. La dreapta este un stejar şi la stânga sus este un nor.

— Un nor? *Allah illa Allah!* Îngăduie să te ţin ceva mai strâns!

Bietul agă mă duse, sau mai bine zis se lăsă dus, până când în cele din urmă izbutii să ajung cu el înaintea clădirii pe care o ţineam drept închisoare, deşi n-o văzusem încă din faţă.

— Asta e închisoarea? îl întrebai.

El îşi împinse turbanul pe ceafă şi privi în toate părţile.

— Hm! Cam seamănă. Emire, nu vezi pe nimeni prin apropiere pe care să-l putem întreba? Am fost nevoit să te ţin atât de strâns încât mi se învârtesc ochii şi asta e rău, căci casele astea aleargă pe dinaintea mea ca o caravană în galop.

— Nu văd nici un om. Dar aici trebuie să fie.

— Ia să încercăm!

Îşi vârî mâna în brâu căutând ceva peste care nu putea da.

— Ce cauţi? îl întrebai.

— Cheia de la uşa închisorii.

— O ai la tine?

— Totdeauna. Ia pune şi tu mâna şi vezi poate o găseşti.

Căutai şi găsii cheia îndată. Ar fi trebuit să dea de ea de la început, căci era atât de mare cât un pistol.

— Uite-o! Să descui?

— Da, haide! Dar mă tem că nu vei găsi gaura, căci „sistemul” tău a suferit mult.

Cheia se potrivea şi uşa scârţâi îndată în balamale.

— S-a găsit! zise el, sunetele astea le cunosc eu foarte bine. Hai să intrăm!

— Să încui uşa la loc?

— Se înţelege. Într-o închisoare trebuie să fii prevăzător.

— Cheamă-l pe paznic!

— Pe sergent? Pentru ce?

— Ca să ne lumineze.

— Nici prin gând nu-mi dă. Doar vreau să-l surprind pe ticălos.

— Atunci trebuie să vorbeşti mai încet.

Dădu s-o ia înainte, dar se poticni şi era să cadă, dacă nu l-aş fi ţinut cu amândouă mâinile.

— Ce-a fost asta? Emire, să ştii că am intrat într-o casă străină.

— Unde e încăperea în care se află sergentul? La parter?

— Nu, la etaj.

— Şi scara unde este: în faţă sau în dos?

— Hm! Unde o fi! Cred că în faţă. De la uşă mai faci şase până la opt paşi.

— La dreapta sau la stânga?

— De... unde stau eu? încolo sau încoace? O, emire, sufletul tău nu suportă bine doctoria, căci m-ai aşezat atât de strâmb încât gangul acesta nu merge drept, ci de jos în sus.

— Ia vino încoace! Îndărătul tău este uşa; aici e dreapta şi aici stânga. De care parte merge scara în sus?

— Aici, la stânga.

Păşirăm cu băgare de seamă înainte şi în curând izbii într-adevăr cu piciorul de prima treaptă a unei scări.

— Uite treptele, agă!

— Da, astea sunt. Vezi să nu cazi, emire! Tu n-ai fost niciodată în casa asta: te voi călăuzi cu băgare de seamă.

Se atârnă cu toată greutatea de mine, astfel că fui nevoit să-l trag pe sus pe scara pe care n-o cunoşteam.

— Acum suntem sus. Unde este odaia sergentului?

— Vorbeşte mai încet, căci aud totul. La dreapta, prima uşă!

El mă trase după dânsul, dar drept înainte, în loc spre dreapta; îl răsucii deci împrejur şi după câţiva paşi dădui peste o uşă, pe care o pipăii.

— Simt două zăvoare, dar nici o broască.

— Nu există broască.

— Zăvoarele sunt trase.

— Atunci să ştii că tot am nimerit într-o casă străină.

— Voi deschide.

— Da, fă-o, ca să văd cum stau cu tine.

Trăsei zăvoarele grele şi uşa se deschise în afara. Intrarăm.

— Există vreo lumină în odaia sergentului?

— Da. Lampa şi scăpărătoarea se află la stânga, într-o gaură din zid.

Îl sprijinii de perete şi începui să caut. Descoperii gaura cu cele de trebuinţă şi aprinsei lampa.

Încăperea era strâmtă şi mică. Pe podea era întinsă o rogojină, care servea drept „mobilă la toate”. O oală spartă, o pereche de ghete rupte, un papuc, un urcior de apă gol şi-un bici zăceau de-a valma pe pământ.

— Nu-i aici. Unde-o fi omul ăsta? întrebă aga.

— O fi la arnăuţi, care fac şi ei de pază aici.

Luă lampa şi porni înainte, clătinându-se, dar se izbi de uşă.

— Nu mă împinge, emire! Haide, ţine lampa! Mai bine te călăuzesc eu, căci altminteri m-ai putea rostogoli pe scări în jos. Te iubesc şi-ţi sunt prieten, cel mai bun prieten; de aceea te sfătuiesc să nu mai bei niciodată doctoria aceea persană. Te faci violent de tot.

E drept că trebuia să mă folosesc de oarecare violenţă, ca să-l aduc nevătămat jos. Când ajunserăm în faţa uşii pe care mi-o arătă, o găsii şi pe aceasta închisă şi când o deschisei, văzui că şi odaia asta era goală. Semăna mai mult cu un grajd decât cu odaia de locuit a unui om şi te făcea să bănuieşti lucruri triste cu privire la adăpostirea bieţilor arestaţi.

— Şi de aici au plecat! Emire, aveai dreptate. Ticăloşii aceştia s-au cărăbănit, în loc să stea de pază. Dar îi voi învăţa eu să le fie frică de mine. Voi pune să li se dea bastonada; ba voi pune chiar să-l spânzure.

Încearcă să-şi dea ochii peste cap, cum îi era năravul, dar nu izbuti; vinul îşi făcea efectul din ce în ce mai mult; ochii i se închideau.

— Ce facem acum? întrebai eu.

— Tu ce crezi, emire?

— Eu, în locul tău aş aştepta, pentru ca să-i întâmpin pe arnăuţi aşa cum merită.

— Fireşte că aşa voi face. Dar unde aşteptăm?

— Aici sau sus.

— Aici. Nu mai urc, effendi, căci devii prea greu pentru mine. Ia te uită cum te clatini. Şezi jos!

— Păi era vorba să inspectăm închisoarea?

— Da, aşa vom face, zise el cu glas obosit. Dar oamenii aceştia n-o merită. Sunt ticăloşi, hoţi şi bandiţi, kurzi şi un arab, care este cel mai păcătos dintre toţi.

— Unde se află individul ăsta?

— Aici, alături, pentru că trebuie supravegheat cu cea mai mare străşnicie. Stai jos!

Mă aşezai alături de el, deşi pardoseala era din pământ şi

de o murdărie fără seamăn. Selim căscă.

— Eşti obosit? mă întrebă el.

— Puţintel.

— De aceea căşti aşa. Dormi, până vin ei. Te voi trezi eu. *Allah illa Allah*, ai devenit foarte slab. Eu o să mă fac cât mai comod cu putinţă. Se întinse, îşi sprijini cotul în pământ şi puse capul în palmă. Se făcu linişte deplină şi după câtva timp capul îi căzu cu totul în jos. Comandantul închisorii adormise.

De câte ori nu citisem că un arestat scăpase din temniţă din cauza îmbătării paznicilor săi! Şi uite că acum, datorită unei beţii, aveam în puterea mea pe toţi arestaţii din închisoare. Să-i dau drumul haddedihnului? Asta n-ar fi fost înţelept. Nu eram pregătiţi să părăsim imediat oraşul. La poartă stăteau santinele, care cu siguranţă că ar fi intrat la bănuială. Întreaga vină ar fi căzut pe bietul agă şi toată lumea m-ar fi arătat pe mine drept făptuitor, ceea ce mi-ar fi provocat mari neplăceri. Era mai bine ca prizonierul să dispară în aşa fel încât fuga lui să rămână neînţeleasă. Aveam acum putinţa aceasta şi îmi era lesne să îndepărtez orice bănuială. Hotărâi deci ca azi să vorbesc numai cu haddedihnul şi evadarea să se producă atunci când va fi fost pregătită îndeajuns.

Selim Aga stătea întins pe jos şi sforăia tare, cu gura deschisă. Îl zgâlţâii la început încet, apoi mai tare, dar el rămase ca un buştean. Luai lampa şi părăsii odaia, a cărei uşă o închisei încetişor. Pusei şi unul din zăvoare, pentru a evita orice surpriză. Băgasem de seamă înainte că toate uşile erau fără broaşte, fiind prevăzute numai cu câte două zăvoare. Aşa că n-aveam nevoie să caut vreo cheie.

Mă simţii totuşi puţin cam neliniştit când mă pomenii singur pe coridorul întunecos, unde lampa mică pe care o aveam în mână abia dacă făcea o pată de lumină. Dar eram pregătit pentru toate. Dacă ar fi intervenit ceva, aş fi cutezat orice ca

să nu plec fără prizonierul meu. Trăsei zăvorul, deschisei şi lăsai uşa larg căscată, ca să pot auzi orice zgomot după ce voi fi intrat înăuntru.

Mă pomenii în faţa unui adevărat bârlog, mai bine zis o gaură. Fără nici o treaptă, încăperea din faţa mea era cu vreo doi coţi în pământ. Avea o lungime de patru şi o lăţime de doi paşi, fără nici o tencuială şi fără nici un fel de podea. Sus, sub tavan, era una din acele găuri pe care le văzusem ziua din grădina casei şi afară de un urcior cu apă, nu văzui nimic altceva decât pe prizonier în bârlogul său.

Zăcuse pe pământ umed, dar la intrarea mea se ridicase. Cu ochii adânciţi în orbite şi slab ca un cadavru, avea totuşi o ţinută mândră şi ochiul său fulgeră mânios când mă întrebă:

— Ce vrei? Nu se mai poate nici dormi aici?

— Vorbeşte încet! Eu nu-s paznic. Cum te numeşti?

— De ce întrebi?

— Vorbeşte mai încet, ca să nu fim auziţi! Cum te cheamă?

— Asta o ştii, răspunse el cu glas încet.

— Bănuiesc, dar vreau să aflu din gura ta cine eşti.

— Mi se spune Amad el Ghandur.

— Atunci eşti acela pe care îl caut. Făgăduieşte-mi să rămâi liniştit de tot, orice s-ar întâmpla!

— Făgăduiesc.

— Mohammed Emin, tatăl tău, este pe aproape.

— *Allah ill Al*...

— Taci! Putem fi trădaţi.

— Cine eşti tu?

— Un prieten al tatălui tău. Am venit ca oaspete la haddedihni şi am luptat alături de părintele tău împotriva duşmanilor voştri. Am aflat atunci că eşti arestat şi am pornit amândoi să te eliberăm.

— Allah fie lăudat! Dar nu pot crede.

— Ba să crezi! Uite, fereastra asta da într-o curte, care răspunde într-o grădină, ţinând de casa în care locuim noi.

— Câţi oameni sunteţi?

— Numai patru. Tatăl tău, eu, încă un prieten şi servitorul meu.

— Cine eşti tu şi cine este acest prieten?

— Lasă asta pe mai târziu, căci acum trebuie să ne grăbim.

— Plecăm?

— Nu, căci nu suntem încă pregătiţi şi am venit aici întâmplător, fără să fi ştiut dinainte. Ştii să citeşti?

— Da.

— Însă n-ai lumină pentru asta.

— Numai la amiază este destulă lumină.

— Atunci ascultă: te-aş putea scoate chiar acum de aici, dar asta ar fi prea primejdios; te asigur însă că nu va trece mult timp şi vei fi liber. Nu ştiu încă ce vom hotărî; dacă însă vei auzi o piatră căzând prin fereastră, s-o ridici, căci de ea va fi legată o hârtie în care va sta scris ce să faci.

— Domnule, îmi redai viaţa, căci eram deznădăjduit. Cum aţi aflat că am fost dus la Amadiya?

— Mi-a spus-o un iezid, cu care te-ai întâlnit la apă.

— Aşa e, zise el repede. Oh, acum văd că spui adevărul. Voi aştepta, dar salută-l pe tata din parte-mi!

— O voi face încă azi. Ţi-e foame?

— Foarte tare.

— Ai putea ascunde pâine, lumânare şi scăpărătoare?

— Da. Scurm cu mâinile o gaură în pământ.

— Ţine pumnalul meu pentru asta. Este bine oricum să ai o armă. Dar ţin mult la el şi vezi să nu fie descoperit.

El îl luă repede şi-l lipi de buze.

— Domnule, Allah să te răsplătească pentru asta! Acum am o armă şi voi fi liber chiar dacă voi nu veţi putea veni.

— Ba vom veni! Să nu te pripeşti! Graba te-ar putea aduce în primejdie, pe tine şi pe tatăl tău.

— Voi aştepta o săptămână întreagă. Dacă până atunci nu vei fi venit, voi lucra singur.

— Bine! Dacă se va putea, îţi voi aduce încă în noaptea asta prin fereastră mâncare, lumânări şi o scăpărătoare. Poate că vom putea sta şi de vorbă. Dacă nu va fi primejdios vei auzi şi glasul tatălui tău. Acum rămâi cu bine, căci trebuie să plec!

— Domnule, dă-mi mâna!

Îi întinsei mâna şi el mi-o strânse cu putere.

— Allah să binecuvânteze această mână! Acum du-te, ca să nu ţi se întâmple nimic!

Încuiai uşa la loc şi mă întorsei la agă. El mai dormea, sforăind şi mă aşezai lângă dânsul. Statui aşa ca la vreun ceas, pană auzii paşi, care se opriră în faţa închisorii, închisei repede uşa noastră, care stătuse deschisă până acum, şi-l zgâlţâii pe agă. Nu era lucru uşor, mai ales că trebuia făcut repede. Izbutii să-l pun pe picioare şi el mă privi mirat.

— Tu, emire? Unde suntem?

— În închisoare! Haide, vino-ţi în fire!

— În închisoare? Ah! Cum am ajuns aici?

— Adu-ţi aminte de evreu şi de doctorie! Adu-ţi aminte şi de sergentul pe care trebuia să-l surprindem!

— De serg… *Maschllah*, acum ştiu! Am adormit. Unde este el? N-a venit încă?

— Vorbeşte mai încet! Auzi? Stau după uşă şi vorbesc între ei.

Bietul Selim arăta foarte prăpădit; dar cel puţin îşi recăpătase memoria şi putea sta drept pe picioare. Şi acum, când uşa casei fu încuiată, el luă lampa în mână, deschise uşa noastră şi ieşi afară pe gang. Eu îl urmai. Arnăuţii rămaseră speriaţi locului, în timp ce el se îndrepta spre ei.

— De unde veniţi, câinilor? se răsti la dânşii.

— De la cafenea, răspunse sergentul, după oarecare şovăială.

— De la cafenea, ai! În loc să staţi de veghe, ai! Cine v-a dat voie să plecaţi?

— Nimeni…

Oamenii tremurau de spaimă şi-mi era milă de ei. Neascultarea lor îmi fusese mie de mare folos. La lumina slabă a lămpii putui vedea totuşi cum aga îşi rostogolea ochii. Probabil însă că-şi dădu seama că nu stătea încă bine pe picioare, aşa că se răzgândi şi zise:

— Mâine vă veţi căpăta pedeapsa.

Puse lampa pe una din treptele scării şi se întoarse spre mine:

— Sau crezi, poate, emire, ca să dau chiar azi sentinţa? Vrei să-i pun să se biciuiască ei între ei?

— Amână până mâine pedepsirea lor, Selim Aga! Tot nu scapă ei de dânsa.

— Îţi fac pe plac. Hai să plecăm!

Deschise uşa şi o încuie la loc pe dinafară.

Ne duserăm acasă, unde ne aştepta „Floricica”.

— Atât de mult ai stat la mutesselim? întrebă ea, bănuitoare.

— Mersinah, răspunse el, îţi spun că ne-a poftit să rămânem până dimineaţă, dar te ştiam pe tine singură acasă şi de aceea am renunţat la ospitalitatea comandantului. Nu vreau ca ruşii să-ţi taie capul. Vom avea război.

Ea împreună mâinile, speriată:

— Război? Între cine?

— Între turci, ruşi, perşi, arabi şi kurzi. Ruşii se şi află la vreo patru ceasuri de aici, la Serahru, cu o sută de mii de oameni şi trei mii de tunuri.

— O, Allah! Mor… am şi murit! Trebuie să lupţi şi tu?

— Da! Unge-mi încă în noaptea asta cizmele! Dar să nu sufli o vorbă faţă de nimeni! Războiul este încă secret şi oamenii din Amadiya nu trebuie să afle decât mâine, când ruşii vor fi împresurat oraşul.

Ea se clătină, pe picioare şi se aşeză pe cea dintâi oală pe care o găsi la îndemână…

— Chiar mâine? Vor fi aici mâine?

— Da.

— Şi vor împuşca?

— Da.

— Selim Aga, nu-ţi voi unge cizmele! zise ea categoric.

— Pentru ce nu?

— Tu nu trebuie să mergi la război; nu vreau să fii împuşcat.

— Bine! Asta îmi convine de minune, căci atunci înseamnă că mă pot duce la culcare. Noapte bună, effendi! Noapte bună, dulcea mea Mersinah!

El plecă şi „Floricica” privea cam mirată după dânsul, apoi mă întrebă:

— Emire, este adevărat că vin ruşii?

— Nu e sigur încă. Cred că aga a luat lucrurile ceva cam prea în serios.

— Oh, tu picuri balsam în inima mea rănită. Nu este cu putinţă să fie ţinuţi departe de Amadiya?

— Ne vom mai gândi la asta. Ai ales boabele de cafea?

— Da, stăpâne. A fost o muncă foarte grea; dar diavolul acela de Hagi Halef Omar nu mi-a dat răgaz până n-am isprăvit. Vrei să vezi?

— Ia arată-mi!

Aduse cutia şi punga şi văzui că într-adevăr îşi dăduse multă osteneală.

— Şi cum va fi judecata ta, emire?

— Deoarece mâinile tale gingaşe au trebuit să atingă de atâtea ori boabele astea, cafeaua să fie a ta. Şi vasele pe care le-am cumpărat azi sunt tot ale tale; paharele însă le dăruiesc lui Selim Aga.

— O, effendi, tu eşti un judecător drept şi înţelept. Tu ai mai multă bunătate decât aveam eu oale şi cafeaua asta aromată e o dovadă de mărinimia ta. Allah să călăuzească inima ruşilor, ca să nu vină şi să nu te împuşte. Crezi tu că voi

mai putea dormi liniştită azi?

— Vei putea, te asigur.

— Îţi mulţumesc, căci odihna este singurul lucru de care se mai poate bucura o femeie chinuită.

— Tu dormi aici jos, Mersinah?

— Da.

— Nu însă în bucătărie, ci mai în faţă?

— Effendi, o femeie se cuvine să stea la bucătărie şi tot acolo trebuie să şi doarmă.

Hm! Asta era neplăcut. Şi-apoi, gluma proastă a lui Selim îmi încurca socotelile. Cu siguranţă că „Floricica” nu va adormi azi îndată ce va pune capul jos. Urcai sus şi mă dusei în odaia lui Mohammed Emin. El se culcase, dar se trezi imediat. Îi povestii aventura mea în închisoare şi dânsul fu uimit la culme.

Împachetarăm ceva merinde, o lumânare şi o scăpărătoare şi ne furişarăm într-o odaie goală, care dădea spre curtea casei. Avea numai o fereastră, adică o deschizătură pătrată, prevăzută cu un oblon. Acesta era întredeschis şi când privii afară văzui streaşină care înconjura această parte a curţii mici, numai la cinci picioare sub mine. Ieşirăm afară pe fereastră şi de pe streaşină jos în curticică. Poarta acesteia din urmă era încuiată; ne găseam aşadar singuri şi merserăm în grădina în care şezuse cândva frumoasa Esma Han. Acum ne mai despărţea de închisoare numai un zid, a cărui creastă o puteam atinge cu măna.

— Aşteaptă! îi zisei şeicului. Vreau să văd întâi dacă nu vom fi observaţi.

Mă săltai pe zid şi mă lăsai jos de partea cealaltă. Din prima ferestruică de la dreapta, de la parter, văzui ieşind o rază slabă de lumină. Acolo era odaia în care dormise Selim şi acolo şedeau desigur acum arnăuţii, care de teamă nu puteau dormi. A doua ferestruică era a încăperii în care ne aştepta Amad el Ghandur.

Cercetai curticica strâmtă, fără să descopăr ceva suspect şi găsii încuiată şi uşa care ducea din închisoare în curte. Mă întorsei la locul unde îl lăsasem pe şeic şi-l chemai pe nume.

— Mohammed!

— Cum este?

— Totul în regulă. Poţi veni dincoace?

— Da.

— Însă încet!

Într-o clipă fu lângă mine.

Străbăturăm curtea şi ajunserăm sub curticica pe care aproape c-o puteam ajunge cu mâna.

— Apleacă-te şeicule, sprijină-te de perete şi opinteşte-ţi mâinile pe genunchi.

El făcu întocmai şi eu mă urcai pe spatele său; ajunsei cu faţa tocmai în dreptul ferestruicii carcerei.

— Amad el Ghandur! şoptii înăuntru, apoi îmi întorsei repede urechea să ascult.

— Tu eşti, emire? se auzi de jos.

— Da.

— Este şi tata aici?

— Este. Îţi va lăsa în jos merinde şi lumânare şi va vorbi cu tine. Aşteaptă! Va fi îndată-sus.

Mă dădui jos de pe spatele arabului şi-l întrebai:

— A fost greu?

— Mult nu se putea sta aşa, căci poziţia nu prea e comodă!

— Atunci vom face altfel, ca să poţi sta mai mult cu fiul tău: te vei urca pe umerii mei, ca să pot sta în picioare şi să rămâi acolo cât vei vrea.

— Te-a auzit?

— Da. A întrebat de tine. Am în buzunar o sfoară, cu care vei putea lăsa pachetul în jos.

Sfoara fu fixată; din mâinile împreunate la spate făcui o treaptă, pe care bătrânul puse piciorul şi se urcă. După ce îi prinsei genunchii cu mâinile, ca să nu alunece, el îngenunche

pe umerii mei, fără nici o teamă. Dădu drumul pachetului în jos şi acum se încinse o convorbire în şoaptă, din care nu putui auzi decât cele spuse de şeic. Din când în când el mă întreba dacă nu-mi era prea greu. Era un om înalt şi voinic, aşa că fui mulţumit când după vreo cinci minute sări jos.

— Emire, trebuie să iasă de aici; nu mai pot aştepta, zise el.

— Până una-alta să plecăm! Ia-o înainte şi eu voi purta de grijă să şterg urmele de picioare, ca să nu fie văzute în timpul zilei.

— Pământul este tare ca piatra!

— Prevederea este mama înţelepciunii.

El porni înainte şi eu îl urmai curând. Peste puţin ne aflam amândoi în casă. Dorea să-mi împărtăşească imediat planul de eliberare a fiului său, dar l-am sfătuit să doarmă puţin.

A doua zi dimineaţa mă dusei înainte de orice s-o vizitez pe pacienta mea şi văzui că nu mai era nimic de temut. Făcui apoi o plimbare prin oraş, ca să descopăr un loc în zidul acestuia, pe unde ar fi fost cu putinţă să ieşim dintr-unsul fără să trecem prin poartă. Găsii unul, dar nu era pentru cai, ci numai pentru oameni pe jos.

Când mă întorsei acasă, Selim Aga tocmai se sculase.

— Emire, acum este ziuă, zise el.

— De mult, îi răspunsei.

— Vreau să zic că putem sta de vorbă mai bine ca ieri despre problema noastră.

— Problema noastră?

— Da, a noastră; doar ai fost şi tu de faţă. Să raportez, sau nu?

— Eu în locul tău aş renunţa.

— Pentru ce?

— Pentru că este mai bine să nu se vorbească de faptul că ai fost la închisoare noaptea trecută. Oamenii tăi au băgat de seamă că mersul tău nu era prea sigur şi la un eventual

interogatoriu ar putea pomeni de asta.

— E adevărat. Când m-am trezit adineauri, hainele mele arătau foarte rău şi a trebuit să frec mult până să le curăţ de murdărie. E de mirare că Mersinah n-a băgat de seamă. Aşadar eşti de părere să nu raportez?

— Întocmai. Ai putea să-i dojeneşti pe oamenii tăi şi mărinimia asta a ta îi va orbi ca o rază de soare.

— Da, effendi, voi începe prin a le ţine o cuvântare grozavă.

Ochii i se rotiră ca roata unui ventilator. Apoi rămaseră deodată nemişcaţi şi chipul său luă o expresie foarte blândă.

— Şi după aceea îi voi graţia, ca un padişah care dăruieşte milioanelor sale de supuşi viaţa şi bunurile.

Dădu să plece, dar se opri în uşă, căci afară descălecase un călăreţ şi auzii un glas cunoscut întrebând:

— *Sallam*, domnule! Eşti tu cumva Selim Aga, comandantul albanezilor?

— Da, eu sunt. Ce doreşti?

— Locuieşte la tine un effendi, căruia îi zice Hagi Emir Kara Ben Nemsi şi are cu el alţi doi effendi, precum şi un servitor şi un başbuzuc?

— Da şi ce-i cu asta?

— Îngăduie-mi să vorbesc cu el.

— Uite-l aici!

Selim se dădu în lături, astfel că omul mă putu vedea. Nu era nimeni altul decât Selek, iezidul din Baadri.

— Effendi, zise el cu mare bucurie, îngăduie să te salut!

Ne strânserăm mâinile şi acum văzui că venise cu un cal al beiului Ali, din care ieşeau aburi. Era de presupus că-mi aducea o solie şi încă una foarte însemnată.

— Du-ţi calul în curte şi vino apoi sus la mine! îi zisei.

Când furăm singuri în odaia mea, el scoase de la brâu o scrisoare pe care mi-o întinse.

— De la cine? îl întrebai:

— De la beiul Ali.

— Cine i-a scris-o?

— Mir Şeic Khan, căpetenia preoţilor.

— Cum ai găsit locuinţa mea?

— Am întrebat la poarta oraşului de tine.

— Şi de unde ştii că sunt doi effendi la mine? Când am fost la voi era numai unul singur.

— Am aflat asta la Spandareh.

Deschisei scrisoarea; cuprindea lucruri interesante, câteva veşti bune, care-i priveau pe iezizi şi una proastă, care mă privea pe mine.

— Ce? Un astfel de succes a avut delegaţia lui Ali? întrebai eu. Anadoli Kasi Askeri[1] a venit cu ea la Mosul?

— Da, emire. El îl iubeşte pe Mir Şeic Khan al nostru şi a făcut o anchetă severă. Mutessariful va fi înlocuit.

— Şi makredşul din Mosul a fugit?

— Da. El era vinovat de toate greşelile pe care le-a făcut mutessariful. Au ieşit la iveală lucruri foarte rele. De unsprezece luni nici un subguvernator n-a primit sumele trebuitoare şi nici un comandant şi soldat nu şi-a primit solda. S-a renunţat la umilirea arabilor, care a fost poruncită de Înalta Poartă, pentru că el a vârât în buzunar toate sumele care erau trebuitoare pentru asta. Şi multe altele la fel. Kavasii, care trebuiau să-l aresteze pe makredş, au sosit prea târziu, căci el fugise. Toţi beii şi kiaiyahii din împrejurimi au primit ordinul să pună mâna pe el îndată ce s-ar arăta pe undeva. Anadoli Kasi Askeri bănuieşte că a fugit la Bagdad, pentru că era prieten cu veliul[2] de acolo.

— Cred că greşeşte. Individul a fugit cu siguranţă în munţi, unde este mai greu să pună mâna pe el şi se va duce mai curând în Persia decât la Bagdad. De banii de drum îşi va face rost uşor, în calitatea sa de judecător.

---

[1] Judecător suprem.

[2] Vicerege.

— Ai dreptate, effendi. Chiar aseară s-a aflat la noi că în dimineaţa zilei de ieri a fost la Alkoş şi seara la Mungaysi. Se pare că vrea să vină la Amadiya, dar pe cale ocolită, pentru că se teme să treacă prin ţinuturile iezizilor, pe care le-a atacat.

— Beiul Ali bănuieşte pe bună dreptate că sosirea makredşului aici mi-ar putea pricinui greutăţi mari. Şi eu nu pot dovedi cu nimic că el însuşi este un fugar urmărit.

— O, emire, beiul Ali e înţelept. Când a auzit de fuga makredşului, mi-a poruncit să încalec cel mai bun cal al său şi să călăresc toată noaptea, ca să ajung înaintea lui aici, dacă într-adevăr ar avea de gând să vină la Amadiya. Şi când am plecat din Baadri, mi-a dat două scrisori pe care le-a primit din Mosul. Iată-le! Vezi dacă te poţi folosi de ele!

Le desfăcui şi le citii. Una era din partea lui Anadoli Kasi Askeri către Mir Şeic Khan, prin care i se aducea acestuia la cunoştinţă îndepărtarea din slujbă a mutessarifului şi a makredşului. A doua cuprindea împuternicirea oficială dată lui Ali, de a-l aresta pe makredş şi de a-l transporta la Mosul îndată ce se va arăta prin ţinuturile sale. Amândouă erau prevăzute cu semnătura şi sigiliul Kasi Askeri.

— Hârtiile acestea îmi sunt de mare preţ, zisei. Cât timp le pot păstra?

— Sunt cu totul ale tale.

— Aşadar alaltăieri seară makredşul a fost la Mungaysi?

— Da.

— Atunci poate sosi azi aici şi eu n-am nevoie de scrisori decât pentru ziua de astăzi. Poţi aştepta atâta?

— Aştept cât porunceşti, emire.

— Bine. Acum du-te cu două uşi mai departe şi vei da acolo de cunoscuţi, anume de Hagi Halef şi de Ifra.

Vestea că makredşul ar putea veni la Amadiya mă îngrijorase la început; îndată, însă, ce mă văzui în stăpânirea celor două scrisori, îngrijorarea asta dispăru şi puteam

aştepta în linişte venirea sa. Eram încredinţat că vestea demiterii mutessarifului putea să aibă drept urmare eliberarea haddedihnului, însă îmi schimbai părerea după ce citii în scrisoare că ostilităţile împotriva arabilor nu erau o chestiune personală a mutessarifului, ci veneau chiar din ordinul de la Poartă.

După-amiază, „Floricica" veni în odaia mea:

— Effendi, vrei să vii cu mine în închisoare?

Asta îmi convenea, dar trebuia să vorbesc mai întâi cu Mohammed Emin; de aceea, îi răspunsei:

— Acum n-am vreme.

— Dar mi-ai făgăduit şi ai spus că vrei să îngădui arestaţilor să cumpere câte ceva de la mine?

— Îmi voi ţine cuvântul; dar abia peste un sfert de ceas voi avea timp.

— Atunci aştept, emire. Însă nu putem merge împreună.

— Este şi aga Selim de faţă?

— Nu, căci el este de serviciu acum la mutesselim.

— Atunci spune-i sergentului să mă lase să intru când voi veni. Aşa că tu poţi pleca de pe acum, iar eu vin mai târziu.

O luă din loc foarte încântată. Nici nu-şi dădu osteneala să se gândească dacă sergentul mă va lăsa să intru, având în vedere că nu aveam permisiunea superiorului său.

Mă dusei imediat la şeic şi-i adusei la cunoştinţă despre apropiata mea vizită la închisoare. Îl sfătuii să fie gata de fugă şi să-l trimită pe Halef să cumpere în taină veşminte turceşti pentru fiul său. Apoi, îmi aprinsei un ciubuc şi pornii cu paşi ţanţoşi pe străzile oraşului. Când ajunsei aproape de închisoare, văzui uşa acesteia deschisă şi pe sergent... aşteptându-mă.

— *Sallam!* salutai scurt şi cu semeţie.

— *Sallam aaleikum!* răspunse el. Allah să binecuvânteze intrarea ta în această casă. Trebuie să-ţi mulţumesc mult.

Intrai înăuntru şi el închise uşa după mine.

— Să-mi mulţumeşti? întrebai într-o doară. Pentru ce?

— Aga Selim a fost aici. Era foarte mânios. A vrut să pună să ne biciuiască, dar în cele din urmă ne-a spus că ne iartă, pentru că tu te-ai rugat pentru noi. Fii atât de bun şi urmează-mă!

Urcarăm scara pe care în ajun aga o găsise cu atâta greutate. Pe coridor - se afla Mersinah cu un cazan de tablă în care era „ciorba” aceea faimoasă, iar pe jos stăteau împrăştiate pâinile frământate de mânuţele ei gingaşe. Vai, ce pâini! Alături de ea stăteau arnăuţi, ţinând în mâini nişte străchini goale, care păreau să fi fost culese de la gunoi. Ei se înclinară până la pământ, rămaseră însă muţi.

— Emire, porunceşti să începem? întrebă Mersinah.

— Da.

Imediat fu deschisă prima uşă. Încăperea pe care o văzui avea şi ea o gaură, însă podeaua se afla la acelaşi nivel cu coridorul. Înăuntru era un turc.

El nu se ridică şi nu ne învrednici cu nici o privire.

— Dă-i două porţii, căci este un musulman! îi spusei eu sergentului.

Omul căpătă două polonice cu „ciorbă” într-o strachină mai mare şi o bucată de pâine. În celula alăturată se afla tot un turc, care capătă o porţie asemănătoare. Locatarul din a treia celulă era un kurd.

— Câinele ăsta capătă numai o singură porţie, căci este un om din Balan[1].

Îmi venea să-l trag de urechi pe „domnul sergent” pentru acest sistem, pe care-l aplică peste tot. După ce se sfârşi cu celulele de sus, coborârăm în gangul de jos.

— Cine se află aici? întrebai.

— Cei mai răi. Un arab, un evreu şi doi kurzi din tribul Bulamuh. Vorbeşti limba kurdă, emire?

— Da.

---

[1] Un sat al kurzilor – Kazikan.

— Cred că nu vrei să stai de vorbă cu arestaţii?

— Nu, căci nu merită.

— Ai dreptate. Dar noi nu ştim nici kurda, nici araba şi câinii ăştia au totuşi mereu ceva de spus.

— Atunci voi încerca să stau de vorbă cu ei. Asta şi vroiam; numai că nu crezusem că voi face şi plăcere paznicilor prin aceasta.

Celula unuia din kurzi fu deschisă. El stătea chiar lângă uşă, nenorocitului îi era desigur foame, căci când i se dădu lingura cu „ciorbă”, rugă să i se dea o bucată de pâine mai mare decât de obicei.

— Ce vrea? întrebă sergentul.

— Mai multă pâine. Dă-i!

— Va căpăta, pentru că te rogi tu pentru el. Ajunserăm şi la evreu. Nu spusei nimic, că acesta putea vorbi turceşte. Avea unele plângeri îndreptăţite însă nimeni nu le lua în seamă.

Al doilea kurd era un bărbat bătrân. El nu ceru decât să fie dus în faţa judecătorului. Sergentul îi făgădui şi râse.

În cele din urmă fu deschisă ultima celulă. Amad el Ghandur stătea ghemuit într-un ungher şi părea că n-are de gând să se mişte de acolo, dar când mă zări se ridică.

— Acesta este arabul? întrebai.

— Da.

— Nu vorbeşte turceşte?

— Nu vorbeşte deloc.

— Niciodată?

— Nici un cuvânt. De aceea nici nu capătă mâncare caldă.

— Să vorbesc cu el?

— Încearcă!

Mă apropiai şi-i zisei:

— Să nu vorbeşti cu mine!

El mă ascultă şi râmase tăcut.

— Vezi că nu răspunde! spuse sergentul, furios. Spune-i că eşti un mare emir şi atunci cred că va vorbi.

Acum ştiam bine că paznicii nu pricepeau araba. Şi chiar dacă ar fi ştiut, dialectul haddedihnilor le era străin.

— Fii pregătit astă-seară! îi spusei lui Amad. Poate că voi fi în măsură să mai vin o dată azi.

El rămase tăcut şi nici o fibră nu se clinti pe chipul său.

— Nici acum nu vrea să vorbească! spuse sergentul. Nu va căpăta pâine astăzi, dacă nici lui effendi nu-i răspunde.

Inspecţia celulelor era sfârşită. Fui poftit să vizitez şi restul clădirii şi mă supusei, deşi nu mă interesa. Când furăm gata, Mersinah se uită la mine cu o privire întrebătoare.

— Poţi face cafea pentru arestaţi? o întrebai.

— Da.

— Şi le dai o porţie mare de pâine la asta?

— Da.

— Cât costă?

— Treizeci de piaştri, effendi.

Scosei banii şi-i dădui, spunând:

— Ţine! Dar vreau să capete toţi.

— Toţi vor căpăta, effendi.

Dădui bătrânei şi sergentului câte cincisprezece piaştri, iar arnăuţilor câte zece, un bacşiş la care nu se aşteptaseră. Ei nu mai ştiau cum să-mi mulţumească şi nu încetară să facă plecăciuni chiar atunci când ajunsesem de mult în stradă.

Acasă, mă dusei îndată la Mohammed Emin. Îl găsii acolo şi pe Halef, care-i adusese costumul. Nimeni nu văzuse, căci nici aga, nici Mersinah nu fuseseră acasă.

Îi povestii şeicului cum decursese vizita şi el zise bucuros:

— Aşadar, astă-seară!

— Dacă va fi cu putinţă, da.

— Dar cum vrei s-o faci?

— Dacă întâmplarea nu-mi aduce ceva mai bun, voi căuta să capăt cheia de la agă şi…

— Nu ţi-o va da.

— O iau! Apoi aştept până adorm paznicii şi deschid lui

Amad celula.

— Asta e prea primejdios, emire. Te vor auzi.

— Nu cred. În cursul nopţii trecute n-au dormit, aşa că vor fi obosiţi. Apoi le-am mai dat şi un bacşiş pe care cu siguranţă că-l vor plasa în rachiu şi acesta îi va face şi mai somnoroşi. De altminteri am băgat de seamă că broasca uşii de la intrare se deschide fără zgomot. Dacă voi fi cu luare-aminte nu se poate să nu izbutesc.

— Dar dacă te prind?

— Tot nu mi-e teamă. Faţă de paznici am un pretext, iar dacă mă găsesc cu arestatul, atunci trebuie lucrat repede…

— Unde-l vei duce pe Amad?

— Va părăsi îndată oraşul.

— Cu cine?

— Cu Halef. Plec acum cu el călare, ca să caut prin împrejurimile oraşului un loc care să slujească de ascunzătoare. Halef îşi va întipări drumul în minte şi-l va conduce acolo pe fiul tău.

— Dar paznicii de la poartă?

— Aceştia nu-i vor vedea pe cei doi, căci eu ştiu un loc pe unde se poate trece de partea cealaltă a zidului.

— Şi vom pleca şi noi în acelaşi timp, nu?

— Ba vom rămâne cel puţin o zi încă, pentru ca să nu cadă nici o bănuială asupra noastră.

— Dar în vremea asta Amad va fi în cea mai mare primejdie, căci va fi căutat prin toate împrejurimile oraşului.

— M-am îngrijit şi de asta. Nu departe de una din porţi stânca pe care este aşezat Amadiya formează o prăpastie în care prea puţini ar cuteza să coboare. Vom duce acolo câteva zdrenţe ale vechiului său veşmânt, după ce-l vom fi rupt în bucăţi. Acestea vor fi găsite şi se va presupune că a căzut în prăpastie în timpul nopţii.

— Unde îşi va schimba hainele?

— Aici. Şi barba trebuie să-i fie rasă imediat.

— Atunci, trebuie să-l văd! Vai, emire, ce bucurie!

— Cu condiţia să taci din gură!

— Dar gazda noastră îl va vedea venind, căci ea stă mereu în bucătărie, cu uşa deschisă.

— Vei căuta să împiedici asta. Halef te va înştiinţa când vine Amad şi atunci te vei duce jos şi vei face astfel încât gazda noastră să nu-l vadă. Lucrul nu este greu şi în vremea asta Halef îl va duce în odaia ta, pe care o vei încuia până mă întorc eu acasă.

Îl auzii pe Halef scoţând afară caii şi ieşii. Trecând pe lângă uşa englezului, care era deschisă, îl văzui pe Lindsay făcându-mi semn să intru.

— Pot vorbi, sir?

— Da.

— Aud cai. Pleacă? Încotro?

— Afară din oraş.

— *Well!* Merge şi eu.

— Am de gând să fac o partidă de călărie prin pădure. Vei fi silit să te tăvăleşti puţintel prin tufe.

— Mă voi tăvăli.

Cât ai clipi din ochi el fu gata. Calul lui fu şi el înşeuat şi în curând trecurăm prin poarta care ducea la Asi şi Mia. Era întocmai cum îmi spusese kurdul. Dohub: poteca, foarte râpoasă, ne obliga să ducem caii de căpăstru. La poartă nu ne oprise nimeni, deoarece acolo stăteau de pază arnăuţi, care mă cunoşteau de la parada din ajun.

Ajunşi jos în vale, dacă am fi luat-o la dreapta am fi dat de locuitorii din Amadiya, care se retrăseseră în munţi. De aceea o luarăm spre stânga, de-a dreptul în pădure. Aceasta era aici atât de rară, încât nu ne împiedica să călărim şi după un sfert de ceas ajunserăm într-un luminiş unde descălecarăm, ca să ne întindem la pământ.

— De ce aţi venit aici? întrebă Lindsay.

— Caut o ascunzătoare pentru Amad el Ghandur.

— Ah! Liber curând?

Îi împărtăşii planul meu.

— Admirabil! exclamă el. Primejdie frumoasă! Prinde! Boxează! Împuşcă! *Well!* Iau parte şi eu la liberare.

— Oh, master, nu mi-ai putea fi de nici un folos.

— Nu? Pentru ce? Culc la pământ oricine vrea să se împotrivească. Eu *englishman* liber! *Yes!*

— Ei, lasă, o să vedem! Aici sus la stânga este locul pe unde se trece peste zid. În ţinutul acesta trebuie deci să ne căutăm o ascunzătoare. Vrei să căutăm împreună?

— Sigur! Sigur!

— Atunci să ne despărţim. Dumneata mergi drept înainte iar eu merg mai mult pe de lături. Cine a găsit un loc bun, trage cu pistolul şi aşteaptă acolo până vine celălalt.

Halef rămase cu caii, iar noi pornirăm înainte. Pădurea devenea mai deasa, dar căutai mult timp, fără să găsesc un loc potrivit care să ofere siguranţă deplină. Deodată auzii o împuşcătură la stânga mea. Pornii în direcţia de unde venise şi auzii curând o a doua foarte aproape de mine. Englezul stătea într-un mărăciniş din care se înălţau patru stejari uriaşi. Era desculţ şi-şi scosese veşmântul de deasupra. Turbanul era şi el azvârlit la pământ.

— Am tras de două ori. Puteam să greşesc, căci ecoul înşeală în pădure. Găsit ascunzătoare?

— Nu.

— Am eu una.

— Unde?

— Ghiceşte! N-o să ghiceşti.

— Ia s-o vedem!

Era desculţ şi pe jumătate dezbrăcat; asta însemna că se căţărase şi ascunzătoarea trebuia deci căutată pe vreunul din stejari. Dar aceştia erau atât de groşi încât ar fi fost cu neputinţă să te caţeri pe ei. Totuşi, lângă unul dintr-unşii se înălţa trunchiul subţire al unui coconar, împletindu-şi coroana

în formă de umbrelă cu ramurile întinse ale stejarului. Sus de tot trunchiul se sprijinea de o creangă puternică de stejar, astfel că aceasta putea fi ajunsă de pe coconar şi deasupra locului unde atingea trunchiul, văzui o scorbură în stejar.

— Am găsit, *sir!* zisei eu.

— Unde?

— Colo sus. Trunchiul este găunos.

— *Well!* Găsit. Fost sus eu.

— Te caţeri bine, după cum văd.

— Ca şopârla! *Yes!*

— Dar în orice caz copacul trebuie să fie găunos de tot.

— Foarte găunos.

— Şi cine intră înăuntru cade jos şi nu mai poate ieşi.

— Aşa este, nu mai poate ieşi.

— Atunci toată ascunzătoarea nu mai face două parale.

— Ascunzătoarea este bună, foarte bună. Numai trebuie să poarte grijă să nu cadă jos om.

— În ce fel?

— Ah, nu ştii? Hm, master Lindsay om deştept! Frumoasă aventură! Minunat! Eu plăteşte, plăteşte bine. Taie retevei şi priponeşte în scorbură, de-a curmezişul. Mult muşchi aici. Pune deasupra muşchi. Aşa nu poate cade jos. Ascunzătoare gata. Vilă frumoasă. Minunată vilă!

— Ai dreptate. Cât de mare este diametrul scorburii?

— Cam patru picioare. Mai jos şi mai mult. Dumneata poţi căţăra?

— Da. Mă voi duce să văd cum stau lucrurile.

— Nu urcă mâinile goale. Ia retevei cu dumneata.

— Aşa voi face. Sunt destule crengi de stejar pe aici.

— Dar cum aduce sus? Caţără şi duce cu dumneata? Nu merge.

— Am lasoul. În toate călătoriile mele l-am luat cu mine, căci este unul din obiectele cele mai folositoare.

— *Well!* Atunci începem tăiem crengi.

— Dar să fim cu băgare de seamă, master. Mai întâi să ne încredinţăm că suntem singuri. Convorbirea noastră în englezeşte n-o poate pricepe nimeni aici, aşa că prin asta nu ne-am putea trăda. Dar înainte de a începe lucrul, trebuie să ne punem la adăpost.

— Atunci cercetează! Eu tai crengi în vremea asta.

Făcui un ocol în jurul locului şi mă încredinţai că nu eram observaţi. Apoi îi ajutai englezului să construiască o „vilă” sus în copac. Tăiarăm vreo duzină de trunchiuri subţirele, lungi ca de patru picioare, din tufişuri, dar în aşa fel încât să nu lăsăm nici o urmă, apoi îmi desfăşurai brâul, sub care purtam lasoul petrecut în jurul trupului. Până la cea dintâi ramură a coconarului ajungea el. În timp ce englezul strânse împreună rămurelele şi le legă cu unul din capetele curelei împletită în opt, eu luai între dinţi celălalt capăt şi mă căţărai în copac Fireşte că mă dezbrăcasem în parte, ca să nu fiu stingherit în mişcări. Ajuns pe prima cracă trăsei legăturica în sus. Lindsay veni în urmă şi astfel aduserăm materialul până în faţa scorburii, unde fu legat. Cercetai scorbura şi văzui că avea lărgimea arătată, devenea din ce în ce mai mare în jos şi ajungea până la pământ.

Începurăm acum să fixăm rămurelele, ca să facem din ele o podea. Lucrul trebuia făcut cu băgare de seamă, pentru ca să nu se surpe. Cu ajutorul cuţitelor izbutirăm să facem treaba după câtva timp.

— Acum muşchi, paie şi frunziş!

Coborârăm înapoi şi strânserăm din materialele, acestea atâtea cât ne trebuia. Le transportarăm sus în două rânduri şi în curând scorbura fu transformată într-o ascunzătoare în care putea sta foarte bine un om.

— Bine lucrat! Zise englezul, ştergându-şi sudoarea de pe frunte. Amad va locui minunat aici. Acum trebuie încă mâncare şi băutură, pipă şi tutun şi divanul gata.

Ne întoarserăm la Halef, care începuse să fie îngrijorat

văzând că lipsisem atât de mult.

— Master Lindsay, acum rămâi dumneata cu caii, căci trebuie să-i arăt şi lui Hagi Halef Omar ascunzătoarea.

— *Well!* Dar vii îndată înapoi! *Yes!*

— Ştii să te caţeri? îi întrebai pe Halef, când ajunserăm la stejari.

— Da, sidi. Am cules eu multe curmale din palmieri. De ce?

— Asta este cu totul altfel de căţărare. Aici este vorba de un trunchi neted, care nu oferă nici un sprijin. Vezi gaura în trunchiul stejarului, acolo deasupra ramurii?

— Da, sidi.

— Ia caţără-te sus şi te uită la ea! Trebuie să te urci pe coconarul acesta şi apoi de-a lungul crengii de stejar.

El încercă şi izbuti.

— Effendi, ăsta este un adevărat chioşc, zise dânsul, când se întoarse jos. Acum l-aţi construit?

— Da. Ştii unde este fortul din Amadiya?

— La stânga, aici.

— Atunci ascultă ce-ţi spun! Cred că astă-seară îl voi putea scoate din închisoare pe Amad el Ghandur. El trebuie scos din oraş încă în cursul nopţii şi asta o vei face tu.

— Sidi, paznicii ne vor vedea.

— Ba nu. Există un loc unde zidul e atât de dărăpănat încât puteţi ajunge neobservaţi de partea cealaltă. Îţi voi arăta locul acesta când ne vom înapoia. Acum însă se pune chestiunea ca să daţi de copacul acesta şi în timpul nopţii, căci gaura dintr-unsul trebuie să-i slujească haddedihnului drept ascunzătoare până-l vom scoate dintr-unsa. De aceea vei porni de aici în sus spre stânga, pentru ca să cunoşti bine drumul pe care veţi merge la noapte, apoi te întorci îndărăt la noi. Întipăreşte-ţi bine terenul în minte! După ce îl vei fi pus la adăpost pe Amad, va trebui să te întorci neobservat în locuinţa noastră, căci nimeni nu trebuie să ştie că unul din noi a părăsit oraşul.

— Sidi, îţi mulţumesc!

— Pentru ce?

— Pentru că îmi îngădui iarăşi să fac ceva singur; căci e multă vreme de când stau cu mâinile în sân.

El plecă şi eu mă întorsei la Lindsay, care stătea tolănit pe muşchi şi privea la cer.

— Încântător în Kurdistan! Lipseşte numai ruine! zise englezul.

— Ruine sunt destule pe aici, chiar dacă nu din cele vechi de mii de ani, ca la Tigru. Poate că vom fi siliţi să umblăm prin ţinuturi în care te vei putea încredinţa de existenţa ruinelor. Din văile Kurdistanului s-a ridicat spre cer vâlvătaia satelor incendiate şi aburul valurilor de sânge vărsat. Ne aflăm într-o ţară în care viaţa, libertatea şi proprietatea sunt mai primejduite decât în oricare alta. Să ne dorim să nu fim nevoiţi a ne încredinţa de asta pe propria noastră piele.

— Eu însă vreau să mă încredinţez, master! Vreau să am aventuri! Doresc să lupt, să boxez, să împuşc! Plătesc!

— Se poate găsi prilej pentru asta şi fără plată, sir. Căci îndată ce ieşim din Amadiya se sfârşeşte teritoriul turcesc şi încep acele ţinuturi locuite de kurzi, care sunt supuse Sublimei Porţi numai cu numele, sau îi plătesc tribut. Acolo paşapoartele noastre nu mai fac două parale; ba se poate chiar să fim priviţi cu duşmănie tocmai pentru că avem recomandaţii din partea turcilor şi consulilor.

— Atunci nu le arătăm.

— Cred şi eu. Cel mai bun lucru ca să câştigi de partea ta aceste hoarde pe jumătate sălbatice, este să te laşi cu încredere în seama ospitalităţii lor. Un arab mai poate avea gânduri ascunse când primeşte pe un străin în cortul său — un kurd însă niciodată. Dacă totuşi s-ar întâmpla vreodată aşa ceva şi dacă n-ar exista altă putinţă de salvare, atunci te pui la adăpostul femeilor şi eşti în deplină siguranţă.

— *Well*, mă voi lăsa ocrotit de femei! Admirabil! Foarte

bună idee, master!

După vreun ceas Halef se întoarse înapoi. El mă asigură că va găsi ascunzătoarea chiar noaptea, numai să izbutească să iasă afară din oraş. Scopul plimbării noastre era astfel atins şi ne întoarserăm la Amadiya. Orânduii lucrurile în aşa fel încât să trecem pe acolo unde zidul era dărăpănat.

— Acesta este locul despre care ţi-am vorbit, Halef. Când vei ieşi mai târziu, vezi să cercetezi cu luare-aminte spărtura asta, dar aşa încât să nu bată la ochi.

— Asta va trebui s-o fac curând sidi, căci nu mai avem mult până să însereze.

Într-adevăr, când ajunserăm acasă ziua era pe sfârşite. Nu mai avui răgazul să mă odihnesc, căci Selim mă întâmpină în uşă:

— *Hamdulillah*, slavă lui Allah că vii în sfârşit! zise el. Te-am aşteptat cu durere.

— Cu durere? Pentru ce?

— Mutesselimul mă trimite să te aduc la el.

— Ce să fac acolo?

— Nu ştiu.

— Nici nu bănuieşti?

— Vrea să stai de vorbă cu un effendi, care tocmai a sosit.

— Cine este?

— Mutesselimul m-a oprit să-ţi spun.

— Ei aş! Mutesselimul nu-mi poate ascunde nimic. Ştiam de mult că acest effendi va veni.

— Ştiai? Dar este o taină!

— Îţi voi dovedi că eu cunosc această mare taină. Makredşul din Mosul a venit — aşa este?

— Într-adevăr, ştii! zise el, uimit. Dar nu este singur la mutesselim.

— Cine mai este?

— Un arnăut.

Bănuiam cine este, astfel că spusei:

— Şi asta ştiu. Îl cunoşti?

— Nu.

— Nu-i aşa că n-are arme?

— *Allah akbar!* Aşa este! Effendi, tu ştii totul.

— Cel puţin vezi că mutesselimul nu e omul care să-mi poată ascunde mie ceva.

— Dar, emire, ei trebuie să fi vorbit rău, de tine.

— Pentru ce?

— N-am voie să pomenesc de asta.

— Bine, Selim Aga, văd acum că eşti prietenul meu şi mă iubeşti.

— Da, te iubesc, emire; dar serviciul cere să mă supun.

— Atunci află că-ţi voi da încă azi porunci faţă de care te vei supune la fel ca şi cum le-ai fi primit de la comandantul tău. De când se află makredşul aici?

— De aproape două ceasuri.

— Şi de atâta timp mă aştepţi?

— Ba nu. Makredşul a venit singur, în taină şi fără nici o escortă. Eu tocmai mă aflam la mutesselim când el a intrat. Spunea că vine în secret deoarece călătoreşte într-o problemă foarte însemnată, de care nimeni nu trebuie să afle nimic. Au stat de vorbă şi atunci comandantul a pomenit de tine şi de tovarăşii tăi. Makredşul trebuie să te cunoască, pentru că l-am văzut devenind foarte atent şi i-a cerut mutesselimului să te descrie. „El e!”. Exclamă dânsul apoi şi-l rugă pe comandant să mă trimită afară. Ceva mai târziu m-a chemat înăuntru şi mi-a poruncit să te aduc şi…

— Ei, şi?…

— Şi… Emire, fireşte că este adevărat că te iubesc şi de aceea îţi voi spune… Dar mă vei trăda?

— Nu; îţi făgăduiesc.

— Mi-a poruncit să iau cu mine câţiva arnăuţi, cu care să ocup piaţa aceasta, pentru ca tovarăşii tăi să nu poată pleca. Şi pentru tine stau în palat pregătiţi câţiva din arnăuţii mei.

Spunea să te arestez şi să te vâr la închisoare.

— Ah, asta este foarte interesant! Aşadar una din celulele tale a şi fost pregătită pentru mine?

— Da, vei sta alături de arab şi am pus câţiva saci cu paie înăuntru! Căci mutesselimul spunea că tu eşti un emir şi trebuie să fii tratat altfel decât ceilalţi arestaţi.

— Pentru atenţia aceasta îi sunt într-adevăr recunoscător. Şi tovarăşii mei urmează să fie închişi?

— Da, însă în privinţa lor nu mi s-au dat încă ordine.

— Ce spune Mersinah despre asta?

— Stă în bucătărie şi plânge întruna.

— Săraca de ea! Dar spuneai şi despre un arnăut?

— Da; el era acolo încă înainte de sosirea makredşului şi a stat de vorbă mult timp cu mutesselimul. Apoi am fost chemat şi întrebat dacă effendi acela îmbrăcat în roşu şi negru nu vorbeşte nimic nici acasă.

— Şi ce-ai răspuns?

— Adevărul. Nu l-am auzit scoţând nici o vorbă.

— Bine! Hai să mergem!

— Emire, e adevărat că am căpătat ordinul să te aduc, dar vezi că eu te iubesc… N-ai vrea mai bine să fugi?

Arnăutul acesta de treabă îmi era într-adevăr prieten.

— Nu, nu vreau să fug, Selim, căci n-am nici un motiv să mă tem de mutesselim sau de makredş. Te-aş ruga însă să mai iei pe unul odată cu mine.

— Pe cine?

— Pe solul care a venit la mine.

— Îl voi chema. Este în curte.

Intrai în bucătărie. O găsii pe Mersinah stând ghemuită la pământ şi având o mutră atât de întristată încât mă simţii mişcat.

— Oh, ai venit, effendi! exclamă ea, ridicându-se. Grăbeşte-te, grăbeşte-te! i-am poruncit lui Selim Aga să te lase să fugi!

— Îţi mulţumesc pentru asta, Mersinah! Dar nu voi fugi.

— Atunci te vor închide, emire!

— Vom vedea!

— Dacă o vor face, effendi, voi plânge tot timpul şi-ţi voi face ciorbele cele mai bune care există.

— Nu vei avea nevoie să găteşti pentru mine, căci nu mă vor închide; te încredinţez de asta!

— Emire, îmi redai viaţa spunând cuvintele acestea. Dar totuşi ar putea-o face şi atunci îţi vor lua tot ce ai. N-ai vrea să-mi laşi mie banii şi celelalte lucruri care-ţi sunt scumpe? Îţi voi păstra totul şi nu voi sufla nici un cuvânt.

— Te cred, înger ocrotitor al acestei case. Dar nu este nevoie de o asemenea prevedere.

— Atunci fă cum vrei! Acum du-te şi Allah fie cu tine!

Plecarăm. Când străbătui piaţa, văzui îndărătul uşilor câtorva case pe arnăuţii de care pomenise aga. Aşadar lucrul era serios. Soldaţi stăteau şi în palat, pe gang şi pe scara acestuia, ba chiar şi în vestibul.

Comandantul nu era singur în odaia lui, ci la intrare stăteau cei doi locotenenţi, iar Selim Aga nu se retrase nici el, ci se aşeză jos acolo.

— *Sallam aaleikum!* salutai nepăsător de tot.

— *Aaleikum*! răspunse comandantul rezervat şi arătă spre un covor din apropiere:

Mă prefăcui că nu văzusem, sau nu pricepusem semnul lui şi mă aşezai alături de el, unde mai şezusem şi înainte.

— Am trimis după tine, începu el, dar n-ai venit. Unde ai fost, effendi?

— Am plecat la plimbare.

— Unde?

— Afară din oraş.

— Ce căutai acolo?

— Să-mi mai dezmorţesc calul. Ştii că un armăsar nobil trebuie îngrijit.

— Cine a mai fost cu tine?

— Hagi Lindsay-Bei.

— Acela care a făcut jurământ să nu vorbească?

— Da.

— Am auzit că nu prea respectă jurământul acesta.

— Aşa!

— El vorbeşte.

— Aşa!

— Şi cu tine.

— Aşa!

— Ştiu asta foarte sigur.

— Aşa!

Acest „Aşa” îl cam scoase din sărite pe mutesselim.

— Păi trebuie să ştii şi tu asta, zise el.

— Cine ţi-a spus că el vorbeşte?

— Unul care a fost dintr-ai lui.

— Cine este?

— Un arnăut, care a venit azi să vă acuze.

— Ce-ai făcut tu?

— Am trimis după tine.

— Pentru ce?

— Pentru ca să-ţi iau un interogatoriu.

— *Allah illa Allah!* Aşadar pe temeiul acuzaţiei unui ticălos de arnăut trimiţi la mine, pentru ca să mă tratezi — pe mine, un emir şi un effendi — ca pe un păcătos, ca el! Mutesselime, Allah să-ţi binecuvânteze mintea, ca să nu ţi-o pierzi!

— Emire, roagă-l pe Dumnezeu pentru propria ta minte, căci vei avea nevoie de ea.

— Asta sună a ameninţare.

— Şi cuvântul tău sună ca o insultă.

— După ce mai întâi m-ai insultat tu. Dă-mi voie să-ţi spun ceva, Mutesselime! Aici în pistolul ăsta sunt şase gloanţe şi în celălalt tot atâtea. Vorbeşte ce ai de vorbit cu mine, dar gândeşte-te că un emir din Germanistan nu este un arnăut şi nici nu se lasă asemuit cu unul dintr-aceştia. Dacă tovarăşul

meu nu-şi ţine jurământul, ce-l priveşte asta pe un arnăut? Unde este omul acesta?

— E în slujba mea.

— De când?

— De mult.

— Mutesselime, nu spui adevărul! Ieri încă acest arnăut nu era în serviciul tău. Este un om de care îţi voi povesti eu şi altele. Dacă Hagi Lindsay-Bei vorbeşte, asta priveşte conştiinţa sa, nu e treaba altuia.

— Ai avea dreptate, dacă aş şti despre el numai asta.

— Dar ce mai este?

— Este prietenul unui om care-mi este foarte suspect.

— Cine este acest om?

— Tu însuţi!

Mă prefăcui foarte mirat.

— Eu? *Allah kerihm*, Dumnezeu este milostiv, el va fi mărinimos şi cu tine.

— Mi-ai vorbit despre mutessarif şi mi-ai spus că ar fi prietenul tău.

— Aşa şi este.

— Ba nu este adevărat.

— Ce? Mă faci mincinos? Atunci nu mai pot rămâne aici. Îţi voi da prilejul să dovedeşti această insultă.

Mă ridicai, ca şi cum aş fi vrut să părăsesc selamlâcul.

— Stai! strigă comandantul. Rămâi!

Mă întorsei spre el.

— Mi-o porunceşti?

— Da.

— Ai vreun drept să-mi porunceşti?

— Aici eşti sub ordinele mele şi când îţi poruncesc să rămâi, trebuie să te supui.

— Şi dacă nu rămân?

— Atunci te silesc. Eşti prizonierul meu.

Cei doi locotenenţi se ridicară; Selim Aga făcu la fel, dar

foarte încet şi cu neplăcere, după cum putui observa.

— Prizonierul tău? Ce-ţi dă în gând? *Sallam!*

Mă îndreptai iar spre uşă.

— Opriţi-l! porunci el.

Cei doi locotenenţi mă înhăţară, unul de o parte, altul de alta. Rămăsei pe loc şi râsei în faţă întâi celui din dreapta, apoi celui din stânga; după aceea zburară unul în urma celuilalt prin încăperea respectivă şi se prăbuşiră la pământ în faţa mutesselimului.

— Ia-i în primire, Mutesselime! Ridică-i de jos! Îţi spun că voi pleca de aici când voi pofti şi nici unul din arnăuţii tăi nu mă va opri! Dar acum voi rămâne, căci mai am de vorbit cu tine. Întreabă deci mai departe ce ai de întrebat!

O asemenea împotrivire nu i se mai întâmplase viteazului comandant; el era obişnuit ca fiecare să se închine în faţa sa şi se părea că nu prea ştie ce are de făcut acum.

— Spuneam, zise iar în cele din urmă, că nu eşti prieten cu mutessariful.

— Dar ai citit scrisoarea lui.

— Şi ai luptat împotriva sa.

— Unde?

— La Şeic Adi.

— Dovedeşte!

— Am un martor.

— Să poftească!

— Îţi voi îndeplini această dorinţă.

La un semn al său Selim Aga părăsi încăperea. După câteva clipe se întoarse cu... makredşul din Mosul. Acesta nu mă învrednici cu nici o privire, trecu pe dinaintea mea şi se aşeză lângă comandant pe locul unde şezusem eu înainte, luând în mână ciubucul narghilelei care se afla acolo.

— Acesta este omul de care spuneai, effendi? îl întrebă mutesselimul.

El aruncă o privire dispreţuitoare asupra mea şi răspunse:

— El este!

— Vezi? spuse comandantul. Makredşul din Mosul, pe care-l cunoşti, e martor că ai luptat împotriva mutessarifului.

— Este un mincinos.

Magistratul ridică ochii spre mine şi scrâşni:

— Vierme!

— Vei face îndată cunoştinţă cu acest vierme! răspunsei eu, liniştit. Repet: eşti un mincinos, căci n-ai văzut că am tras armele împotriva trupelor mutessarifului.

— Au văzut-o alţii.

— Dar tu nu. Şi comandantul mai spunea că tu însuţi ai văzut-o. Numeşte martorii!

— Topşizii au povestit-o.

— Atunci au minţit şi ei. Eu n-am luptat cu dânşii; nici o picătură de sânge n-a curs. S-au predat fără nici o împotrivire, ei şi tunurile lor. Apoi, când aţi fost împresuraţi în Şeic Adi, l-am îndemnat pe bei să fie bun şi mărinimos, astfel că numai mie trebuie să-mi mulţumiţi că n-aţi fost împuşcaţi cu toţii. Din asta vrei să scoţi dovada că aş fi un duşman al mutessarifului?

— Ai atacat tunurile şi le-ai capturat.

— Asta recunosc cu plăcere.

— Dar pentru aceasta vei răspunde la Mosul.

— Ei aş!

— Da. Mutesselimul te va aresta şi te va trimite la Mosul, pe tine şi pe toţi care sunt cu tine. Există un singur mijloc să vă salvaţi.

— Care?

Făcu un semn şi ofiţerii intrară.

— Tu eşti un emir din Frankistan, căci nemsii sunt frânci, începu acum makredşul. Ştiu că stai sub ocrotirea consulilor lor şi că deci n-avem voie să te ucidem. Dar ai făptuit o crimă care se pedepseşte cu moartea. Trebuie să te trimitem prin Mosul la Stambul, unde vei căpăta în mod sigur pedeapsa.

Făcu o pauză. Se părea că nu-i vine atât de uşor s-o întoarcă aşa cum voia.

— Spune mai departe! îl îndemnai eu.

— Ai fost însă un favorit al mutessarifului şi pe de altă parte şi mutesselimul te-a primit prieteneşte, astfel că aceştia doi nu vor să ai parte de o soartă atât de tristă.

— Allah să le ţină în seamă asta în ceasul lor din urmă.

— Da! De aceea este cu putinţă să renunţăm a urmări mai departe chestiunea aceasta, dacă...

— Ei, dacă?

— Dacă ne spui cât preţuieşte viaţa unui emir din Germanistan.

— Nu preţuieşte nimic.

— Nimic? Glumeşti!

— Ba vorbesc foarte serios. Nu preţuieşte nimic.

— Întrucât?

— Pentru că Allah îl poate chema la dânsul şi pe un emir în orice moment.

— Ai dreptate; viaţa stă în mâna lui Allah; dar ea este un bun care poate fi ocrotit şi păstrat.

— Nu prea pari să fii un bun musulman, căci altminteri ai şti că drumurile omului sunt înscrise în cartea vieţii.

— Şi cu toate astea omul poate pierde viaţa dacă nu ascultă de această carte. Vrei tu să faci asta?

— Bine, makredşe! La cât ai preţuit tu propria ta viaţă?

— Cel puţin zece mii de piaştri.

— Atunci viaţa unui nemsi preţuieşte tocmai de zece mii de ori mai mult, adică o sută de milioane de piaştri. Cum se face că un turc are un preţ atât de scăzut?

El se uită la mine mirat:

— Eşti tu un emir atât de bogat?

— Da, de vreme ce posed o viaţă atât de scumpă.

— Atunci cred că vei preţui viaţa ta aici în Amadiya la douăzeci de mii de piaştri.

— Fireşte.

— Şi pe aceea a lui Hagi Lindsay-Bei tot la atâta.

— Întocmai!

— Şi zece mii pentru al treilea.

— Nu este prea mult.

— Şi sluga ta?

Ce-i drept el e arab, dar un om viteaz şi credincios, care preţuieşte tot atâta cât oricare altul.

— Atunci crezi că şi el merită zece mii?

— Da.

— Ai făcut socoteala cât face împreună?

— Şaizeci de mii de piaştri. Nu?

— Da. Aveţi atâţia bani la voi?

— Suntem foarte bogaţi, effendi.

— Când vreţi să plătiţi?

— Nu vrem deloc.

Era nostim să vezi cu ce mutră mă priviră cei doi, întâi pe mine, apoi ei între ei.

— Ce vrei să zici cu asta, effendi?

— Vreau să zic că eu sunt de fel dintr-o ţară în care domneşte dreptatea. La noi, cerşetorul preţuieşte tot atâta în faţa judecătorului cât şi regele. Şi când padişahul nostru păcătuieşte, el este pedepsit de lege. Nimeni nu-şi poate răscumpăra viaţa, căci nu există nici un judecător care să fie ticălos. Osmanlâii însă n-au altă lege decât punga şi de aceea fac negoţ cu dreptatea. Eu nu-mi pot plăti viaţa, dacă am meritat să-mi fie luată.

— Atunci o vei pierde.

— Nu cred. Un nemsi nu face negustorie cu viaţa sa, în schimb ştie să şi-o apere.

— Effendi, apărarea îţi este cu neputinţă.

— Pentru ce?

— Vina ta este dovedită şi ai şi mărturisit-o.

— Nu-i adevărat. N-am mărturisit nici o vină, ci am

recunoscut numai că v-am luat tunurile. Şi asta e o faptă care nu va fi pedepsită.

— Aşa crezi tu. Refuzi deci să primeşti propunerea noastră mărinimoasă.

— N-am nevoie de nici o mărinimia.

— Atunci trebuie să te arestăm.

— Încercaţi!

Comandantul mai stărui şi el pe lângă mine, dar pentru că refuzai şi de data asta, el bătu din palme şi cei trei ofiţeri se iviră iarăşi.

— Duceţi-l de aici! le porunci el. Nădăjduiesc, effendi, că nu te vei împotrivi să mergi cu ei. Afară stau destui oameni ca să înfrângă orice împotrivire. În timpul cât vei sta închis o vei duce bine…

— Taci, Mutesselime! îl întrerupsei eu. Aş vrea să-l văd pe acela care ar avea puterea să mă biruie. Unul ca mine vă face praf pe voi cinci în trei secunde, iar arnăuţii tăi bolnavi de friguri o rup la fugă când o să mă vadă. Că aş duce-o bine ca arestat cred şi eu, căci este în propriul vostru interes. La Mosul nu voi fi trimis, căci asta nu-i poate fi de folos makredşului; el vrea doar să-mi răscumpăr viaţa, căci are nevoie de bani ca să treacă graniţa.

— Să treacă graniţa? întrebă mutesselimul. Cum trebuie să înţeleg cuvintele tale?

— Întreabă-l pe el însuşi!

Îl privi pe makredş, care făcea feţe-feţe.

— Ce vrea să zică? îl întrebă el.

— Nu-l pricep! răspunse magistratul.

— Ba mă pricepe foarte bine, replicai eu. Mutesselime tu m-ai insultat; vrei să mă arestezi; mi-ai făcut o propunere care ar avea urmări foarte rele pentru tine, dacă aş vorbi despre asta. Amândoi m-aţi ameninţat; dar acum voi lua eu arma în mână, după ce am văzut cât de departe cutezaţi să mergeţi. Ştii tu cine este omul acesta?

— Makredşul din Masul.

— Te înşeli. Nu mai este, căci a fost destituit.

— Destituit!

— Omule, te gâtui! strigă makredşul.

— Destituit! exclamă comandantul a doua oară, pe jumătate speriat, pe jumătate întrebător.

— Da. Selim, ţi-am spus mai adineaori că-ţi voi da azi un ordin pe care va trebui să-l duci la îndeplinire. Acum îl vei auzi: arestează-l pe acest om şi vâră-l în celula în care trebuia să fiu vârât eu. Va fi transportat apoi la Mosul.

Bietul agă se holbă întâi la mine, apoi la ceilalţi, dar fireşte că nu făcu nici o mişcare, ci rămase pe loc.

— E nebun, zise makredşul, ridicându-se.

— Tu eşti nebun, de vreme ce cutezi să vii la Amadiya. De ce n-ai mers pe drumul drept, ci ai luat-o prin Mungaysi? Vezi că ştiu totul. Uite dovada, Mutesselime, că am dreptul să cer arestarea lui.

Şi-i dădui scrisoarea adresată beiului Ali. El se uită întâi la semnătură şi exclamă:

— De la Anadoli Kasi Askeri?

— Da. Se află la Mosul şi cere predarea acestui om. Citeşte!

— Este adevărat! Dar ce face mutessariful?

— A fost şi el destituit. Citeşte şi scrisoarea astalaltă!

I-o dădui şi el o citi.

— *Allah kerihm*, Dumnezeu să fie milostiv cu noi! Se întâmplă lucruri mari.

— Da, se întâmplă. Mutessariful a fost destituit, makredşul la fel. Vrei să fii şi tu destituit?

— Emire, tu eşti un trimis secret al lui Anadoli Kasi Askeri, sau poate chiar al padişahului.

— Cine sunt, n-are importanţă aici; dar vezi că ştiu totul şi aştept să-ţi faci datoria.

— Effendi, mi-o voi face. Makredşe, n-am încotro; stă scris aici... Trebuie să te arestez.

— Fă-o! răspunse magistratul.

Un pumnal luci în mâna lui şi cât ai clipi din ochi străbătu odaia şi ajunse la uşă. Alergarăm după el şi ajunserăm tocmai la timp să vedem că Selek, care venise cu mine, îl trântise la pământ şi-i pusese piciorul pe piept, căutând să-i smulgă pumnalul. Fu dezarmat cu ajutorul nostru şi adus înapoi în selamlâc.

— Cine este omul acesta? întrebă comandantul, arătând pe Selek.

— Este un sol pe care mi la trimis beiul Ali din Baadri. El se întoarce acolo şi-i poţi îngădui să însoţească transportul. În felul acesta voi fi sigur că makredşul nu va evada. Dar îţi voi mai preda pe unul.

— Pe cine, emire?

— Să vină arnăutul care m-a acuzat.

— Aduceţi-l! porunci comandantul. Unul din ofiţeri ieşi şi-l aduse pe arnăut.

— Întreabă-l unde îşi are armele! spusei eu.

— Unde le ai?

— Mi-au fost luate.

— Unde?

— În somn.

— Minte, Mutesselime! Acest om i-a fost dat lui Hagi Lindsay-Bei de către mutessarif; el a tras asupra mea şi a fugit; ne-a pândit apoi pe drum şi a tras din desişul pădurii încă două gloanţe asupra mea, care însă n-au nimerit. Câinele meu l-a prins, dar l-am iertat şi i-am dat drumul să plece. Cu prilejul acesta i-am luat armele, pe care kavasul meu le mai are. Să-i chem pe martori, ca să arate că spun adevărul?

— Emire, te cred. Arestaţi-l pe acest câine şi vârâţi-l în gaura cea mai adâncă din închisoare!

— Stăpâne, porunceşti să-l iau şi pe makredş? îl întrebă Selim pe comandant.

— Da.

— Mutesselime, să fie legat mai întâi! zisei eu. A încercat o dată să fugă şi va mai încerca.

— Legaţi-l!

Fură duşi amândoi şi eu rămăsei singur cu comandantul. Bietul om era atât de năucit, că se lăsă greoi pe covor şi oftă:

— Cine ar fi crezut?

— Tu nu, Mutesselime.

— Emire, iartă-mă! Eu nu ştiam nimic din toate astea.

— Desigur că arnăutul s-a întâlnit înainte cu makredşul şi s-a înţeles cu el, altminteri n-ar fi îndrăznit să apară în faţa noastră, deoarece aveam motive să cerem pedepsirea lui.

— Nu va mai trage el asupra nimănui, n-avea grijă! Îngăduie-mi să-ţi dau o pipă!

Ceru să se mai aducă o narghilea şi o aprinse cu mâna lui chiar. Apoi zise cu ton slugarnic aproape:

— Emire, îţi închipui că am vorbit serios?

— Ce?

— Că vroiam să iau bani de la tine.

— Da.

— Te înşeli, effendi. M-am supus voinţei makredşului şi ţi-aş fi dat înapoi partea mea.

— Dar de fugit, aş fi putut fugi?

— Da. Vezi că-ţi vroiam binele.

— Asta nu trebuia să faci, dacă acuzaţia împotriva mea era întemeiată.

— Te vei mai gândi la asta?

— Nu, dacă faci aşa fel ca să pot uita.

— Vei uita, emire. Vei uita, precum ai uitat şi altceva.

— Ce anume?

— Doctoria.

— Da, Mutesselime, chiar că am uitat de ea. Dar o vei căpăta încă azi, îţi făgăduiesc.

Un servitor intră şi raportă:

— Stăpâne, afară este un baş-ceauş[1].

— Ce vrea?

— Vine din Mosul şi spune că-solia lui e importantă.

— Să intre!

Sergentul-major intră şi înmâna comandantului o scrisoare prevăzută cu o pecete mare; era pecetea lui Anadoli Kasi Askeri. O deschise şi după ce o citi zise omului să vină a doua zi dimineaţa să ia răspunsul.

— Emire, ştii tu despre ce este vorba? mă întrebă, după plecarea militarului.

— O scrisoare a judecătorului suprem al Anatoliei.

— Da. Îmi scrie despre destituirea mutessarifului şi a makredşului. Pe acesta din urmă să-l trimit la Mosul îndată ce se va arăta pe aici. Îl voi da mâine acestui baş-ceauş. Să pomenesc ceva de tine în scrisoarea mea?

— Nu. Voi scrie eu însumi. Dar vezi să dai o escortă îndestulătoare.

— Cât despre asta să n-ai nici o grijă, mai ales că urmează să plece şi un alt arestat de seamă.

— Cine?

— Arabul. Anadoli Kasi Askeri mi-o porunceşte şi spune că fiul şeicului va fi trimis la Stambul ca ostatic.

— Când pleacă transportul?

— Înainte de prânz. Voi scrie chiar acum scrisoarea.

— Atunci nu vreau să te mai tulbur.

— O, effendi, prezenţa ta mi-e mai dragă decât orice.

— Şi ochiul tău este pentru mine ca ochiul celui mai bun prieten, dar timpul tău este preţios şi nu trebuie să ţi-l răpesc.

— Dar mâine dimineaţă vii?

— Poate.

— Vreau să fii de faţă la plecarea transportului, ca să vezi că port grijă de toate.

— Atunci voi veni. *Sallam!*

---

[1] Sergent-major.

— *Sallam!* Allah să te călăuzească!

Când ajunsei acasă mă pomenii cu „Floricica” prinzându-mă de mâini şi răsuflând uşurată:

— *Hamdulillah*, effendi, trăieşti şi eşti liber! Eşti un mare erou. Servitorii tăi şi solul străin au spus-o. Dacă te-ar fi arestat, ai fi culcat la pământ pe toţi din palat şi poate că şi pe Selim Aga.

— Pe el nu, dar pe toţi ceilalţi da, răspunsei eu.

— Tu eşti precum Kalad cel Puternic. Barba ta stă la dreapta şi la stânga ca barba unei pantere şi braţele tale sunt ca picioarele unui elefant. Era o descriere metaforică, fără îndoială. Ah, „Floricico” ce atentat la blonda mea podoabă facială şi la membrele mele atât de preţioase. Trebuia să fiu şi eu la fel de curtenitor şi răspunsei:

— Gura ta grăieşte ca versul unui poet, Mersinah şi buzele tale se revarsă ca o oală plină cu miere dulce; vorbirea ta face bine ca un plasture pe un cucui şi sunetul glasului tău nu poate fi uitat de acela care l-a auzit odată. Ţine, ia aceşti cinci piaştri ca să-ţi cumperi khol şi hena pentru genele tale şi unghiile trandafirii ale mâinilor tale. Inima mea vrea să se bucure privindu-te, pentru ca sufletul să-mi întinerească şi ochiul să fie vrăjit de graţia mersului tău.

— Stăpâne, tu eşti mai viteaz decât Ali, mai înţelept decât Abu Bekr, mai puternic decât Simsah[1] şi mai frumos decât Hossein, Armadenul. Porunceşte ce friptură să-ţi fac! Sau vrei poate ceva fript şi copt? Fac pentru tine tot ce ceri, căci cu tine a intrat bucuria în casa mea şi belşug peste pragul uşii mele.

— Bunătatea ta mă mişcă, o, Mersinah; n-o pot răsplăti cu nimic. Dar nu mi-e nici foame, nici sete când zăresc strălucirea ochilor tăi, culoarea obrajilor tăi şi forma drăgălaşă, a mâinilor tale. A fost Selim Aga aici?

— Da şi mi-a povestit totul. Duşmanii tăi sunt răpuşi. Du-te

[1] Samson.

sus şi mângâie-i pe ai tăi, care sunt foarte îngrijoraţi pentru tine.

Îi ascultai sfatul.

— În sfârşit, te-ai întors! mă întâmpină englezul. Mare grijă am avut! Vroiam să venim iar pe la dumneata. Noroc c-ai venit.

— Ai fost în primejdie? mă întrebă şi Mohammed.

— Nu prea. A trecut. Ştii că mutessariful a fost destituit?

— Din Mosul?

— Da, de asemenea şi makredşul.

— De aceea a venit aşadar Selek aici?

— Da. Nu ţi-a povestit nimic când am plecat noi după-amiază?

— Nu. E un om tăcut. Dar atunci Amad poate fi liber, căci numai mutessariful l-a ţinut arestat.

— Aşa sperasem şi eu, dar lucrurile stau mai prost. Sultanul aprobă purtarea turcilor faţă de voi şi judecătorul suprem din Anatolia a poruncit ca fiul tău să fie trimis ca ostatic la Stambul.

— *Allah kerihm!* Când trebuie să plece?

— Mâine înainte-de prânz.

— Atacăm în drum escorta.

— Atâta timp cât avem nădejde să-l eliberăm prin şiretlic, nu trebuie să prăpădim nici o viaţă omenească.

— Dar mai avem timp numai o singură noapte.

— Este destul.

Mă adresai apoi englezului:

— *Sir,* am nevoie de vin pentru mutesselim.

— Merită vin ticălosul ăsta? Poate bea apă! Cafea, ceai de tei, odolean şi lapte bătut.

— M-a rugat de vin!

— Tâlharul! Dar n-are voie să bea. E mahomedan.

— Musulmanii îl beau cu aceeaşi plăcere ca noi. Aş vrea să-mi păstrez bunăvoinţa lui atât timp cât avem nevoie de ea.

— Bine! Să capete vin! Cât?

— O duzină de sticle. Dau eu jumătate şi dumneata jumătate.

— Pfui! Nu cumpăr jumătate vin. Uite bani!

Îmi întinse punga şi nici nu se uită cât iau, ca un adevărat gentleman ce era.

— Cum stăm? întrebă apoi. Salvăm pe Amad?

— Da.

— Astăzi?

— Da.

— Cum?

— Eu mă duc cu Selim să beau vin şi caut...

— Bea şi el vin? mă întrerupse dânsul.

— Şi încă cum!

— Halal musulman! Merită ciomăgit.

— Tocmai împrejurarea asta este în folosul nostru. Se va îmbăta şi atunci îi şterpelesc cheile închisorii. Apoi îi dau drumul afară arabului, care se va duce la tatăl său, unde îşi va schimba hainele. După aceea Halef îl va călăuzi la vila pe care ai construit-o dumneata pentru el.

— *Well!* Foarte frumos! Dar eu ce fac?

— Întâi de toate bagi de seamă. Când îl aduc, dau un semnal colo după colţ. Voi cârâi ca o cioară trezită din somn. Atunci Halef va alerga jos ca să deschidă uşa şi s-o ţină pe Mersinah în bucătărie. Dumneata vii cu Mohammed la scară şi îl întâmpinaţi pe Amad, ca să-l duceţi sus. El se va îmbrăca în timp ce mă aşteptaţi până mă întorc acasă.

— Pleci iarăşi?

— Da, trebuie să mă înapoiez la Selim Aga, ca să nu trezesc nici o bănuială şi să-i strecor înapoi cheile.

— Greu lucru pentru dumneata. Dacă te prinde?

— Am pumni şi dacă nu ar fi de ajuns, am şi arme. Acum, însă, hai să luăm împreună cina!

În timpul mesei Mohammed fu şi el instruit în amănunţime.

Halef aduse vinul şi-l împacheta bine.

— Pe ăsta îl duci acum la mutesselim! îi zisei.

— Are de gând să bea, sidi? întrebă el, mirat.

— Să-l folosească cum o vrea. Nu dai pachetul decât lui personal şi-i spui că i-am trimis doctoria. Şi acum ascultă! Când mă vei vedea plecând cu aga Selim, te iei după noi pe furiş şi bagi de seamă bine în ce casă intrăm! Dacă se întâmplă să fie nevoie de mine cumva, vii şi mă chemi.

— Unde te voi găsi în casa aceea?

— Intri în gang şi mergi vreo opt paşi drept înainte; baţi apoi la dreapta într-o uşă, îndărătul căreia voi fi eu. Dacă te vede patronul îi spui că-l cauţi pe emirul străin care bea din cană. Ai priceput?

— Da, răspunse el şi plecă cu pachetul. Mohammed Emin era într-o frământare de nedescris.

Îşi luase toate armele şi încărcase flinta din nou. Inimă de tată!

Nu-l mai văzusem aşa de când se luptase cu duşmanii în Valea cu Scări. Nu-mi ardea de râs. Dragostea de tată este sfântă! Şi eu lăsasem acasă un tată care îndurase pentru mine destule griji şi lipsuri, aşa că puteam să-l înţeleg foarte bine.

În cele din urmă, Selim se întoarse de la mutesselim. Îşi luă cina în bucătărie, apoi merserăm în taină la evreul nostru. Selim cunoscuse îndeajuns efectul vinului, aşa că de data aceasta fu cu luare-aminte: bău numai cu sorbituri mici şi foarte încet.

Stăteam de vreo trei sferturi de oră cu vinul în faţă şi singurul efect pe care-l făcu băutura asupra lui Selim fu că acesta deveni mai tăcut şi mai visător, determinându-l să se sprijine într-un cot, dus pe gânduri. Tocmai voiam să-l mai îndemn la băutură, când se auziră ciocănituri în uşă.

— Cine este? întrebă aga.

— Trebuie să fie Halef.

— Ştie el unde suntem?

— Da.

— Effendi, ce-ai făcut?

— Dar nu ştie ce facem.

— Nu-l lăsa înăuntru!

Cât de bine făcusem că-l spusesem lui Halef unde mă duc! Faptul că venea să mă ia era o dovadă că se întâmplase ceva deosebit. Deschisei uşa şi ieşii pe gang.

— Halef!

— Sidi, tu eşti?

— Da, ce s-a întâmplat?

— A venit mutesselimul.

— Prost lucru! Asta ne poate distruge toată opera. Du-te! Venim şi noi îndată. Dar să rămâi mereu la uşa odăii mele, ca să te am lângă mine imediat ce voi avea nevoie de tine.

Intrai înapoi în odăiţă şi zisei tovarăşului meu:

— Selim Aga, a fost norocul tău că i-am spus lui Halef unde suntem. Mutesselimul te aşteaptă acasă la tine.

— *Allah illa Allah!* Vino repede, effendi! Ce vrea?

— Halef n-a ştiut să-mi spună.

— Trebuie să fie ceva important. Grăbeşte-te!

Lăsarăm vinul în părăsire şi pornirăm repede spre casă. Când ajunseserăm, îl găsii pe mutesselim şezând pe locul de cinste în odaia mea: se lăsa luminat de felinarul de hârtie roşie şi trăgea din narghileaua mea. Când mă văzu intrând, se ridică.

— Ah, Mutesselime, tu aici la mine! Allah să-ţi binecuvânteze intrarea în această casă şi să facă să te simţi bine alături de mine!

În sinea mea însă aveam cu totul altă dorinţă...

— Emire, iartă-mă că am venit la tine. Stăpâna acestei case, căreia Allah i-a dat un chip cum nu este altul, mi-a spus să urc aici. Vroiam să vorbesc cu aga Selim.

— Atunci îngăduie să plec iarăşi.

Acum era nevoit să mă poftească să rămân acolo, altminteri ar fi contravenit tuturor regulilor turceşti de curtenie.

— Rămâi, emire şi ia loc! Şi aga să ia loc! Căci ceea ce cer de la el poţi ştii şi tu.

Fură aduse pipele de rezervă. În timp ce le aprindeam, îl privii cu luare-aminte pe comandant. Lumina roşie a lanternei nu-mi îngăduia să-i văd bine chipul, dar glasul său părea să aibă acea intonaţie care se poate auzi atunci când limba începe să-şi piardă sprinteneala ei obişnuită.

— Ce crezi tu, effendi, makredşul este un prizonier de seamă?

— Cred că da.

— Eu la fel. De aceea mă îngrijorează mult gândul că ar putea izbuti să fugă.

— Dar e închis şi păzit cu străşnicie.

— Da, însă asta nu-i de ajuns pentru mine. Selim Aga, în noaptea asta nu voi dormi şi mă voi duce de două sau trei ori la închisoare, ca să mă încredinţez că este într-adevăr în celula lui.

— Stăpâne, voi face eu asta în locul tău! zise Selim.

— Atunci îl vezi tu, dar nu eu şi tot nu voi putea dormi. Mă voi duce singur. Dă-mi cheia!

— Ştii stăpâne, că mă superi cu asta?

— Nu vreau să te supăr, ci numai să mă liniştesc pe mine. Anadoli Kasi Askeri este un om foarte aspru. M-aş vedea atârnat de funia de mătase dacă-l las pe arestat să scape.

Îndeplinirea planului nostru devenea imposibilă. Mă hotărâi repede: vin sau violenţă! În timp ce aga se mai ciondănea cu superiorul său, mă ridicai şi ieşi pe coridor, unde se afla Halef:

— Adu din tutunul cel mai bun şi păstrează banii aceştia cu care să te duci acolo unde m-ai găsit: cere de la evreu să-ţi dea din vinul acela de Tirbeldi Haidari, din care am băut înainte.

— Cât să aduc?

— Un vas în care să încapă zece căni dintr-acelea pe care le are evreul. Vasul ţi-l va împrumuta el.

— Să aduc băutura diavolului în odaie?

— Nu. Voi veni eu s-o iau din camera ta. Dar başbuzucul nu trebuie să ştie nimic. Dă-i bacşişul acesta! Să plece în oraş şi să rămână cât o pofti. Să se ducă să se prezinte başceauşului, cu care va călători mâine. În felul acesta scăpăm de dânsul.

Când intrai înapoi în odaie, aga tocmai dădea comandantului cheia. Acesta o vârî în buzunar şi-mi zise:

— Ştii tu că makredşul a fost nesupus?

— Da. A vrut întâi să-l miruiască pe aga şi apoi a încercat chiar să-l omoare.

— Va plăti pentru aceasta!

— Şi, zise Selim, când i-am cerut să-şi golească buzunarele, a refuzat.

— Ce avea în ele?

— Bani mulţi.

— Emire, cui aparţin aceşti bani? întrebă comandantul, iscoditor.

— Tu trebuie să-i iei în primire.

— Asta este adevărat! Hai să mergem!

— Mutesselime, vrei să mă părăseşti! îl întrebai eu. Vrei să mă insulţi?

— Am venit în vizită, dar nu sunt oaspetele tău.

— N-am ştiut că vii. Îngăduie-mi să-ţi ofer o pipă cum rar se poate fuma aici.

Halef tocmai intra cu tutunul; era de o calitate superioară, iar comandantul îl va aprecia foarte mult. De altminteri eram foarte hotărât să-l ţin acolo şi să nu-l las să plece. Din fericire, nu era nevoie să mă folosesc de forţă, căci el acceptă pipa. Şi în timp ce fumam şi stăteam de vorbă; băgai de seamă că ochii săi se îndreptau mereu spre uşă. Ceru cafea şi atunci îl

întrebai:

— Ai căpătat doctoria, Mutesselime?

— Da. Îţi mulţumesc, effendi.

— A fost destul?

— N-am numărat încă.

— Şi nici n-ai gustat din ea?

— Puţin.

— Cum a fost?

— Foarte bună. Dar am auzit că există şi una dulce de tot.

Aga Selim ştia foarte bine despre ce era vorba. El zâmbi pe sub mustaţă şi se uită la mine cu nişte ochi...

— Da, există şi una dulce de tot, răspunsei eu.

— Dar este rară?

— Nu.

— Şi tămăduitoare?

— Foarte. Seamănă, cu laptele care curge din copacii Paradisului.

— Dar în Amadiya nu există dintr-asta?

— Eu pot prepara din ea pretutindeni, chiar şi aici.

— Şi cât durează până este gata?

— Zece minute. Dacă vrei să aştepţi atâta, vei gusta din băutura Paradisului, pe care huriile i-o servesc lui Mahomed.

— Aştept!

Ochii săi sclipiră de bucurie, iar ai lui Selim şi mai mult. Părăsii odaia şi mă dusei la Mohammed Emin.

— Emire, acum s-a sfârşit!

— Nu, ci abia începe.

— Dar cheia n-o mai capeţi acum!

— Poate că nici nu voi avea nevoie de ea. Ai răbdare!

Lindsay îşi făcu şi el apariţia:

— Luat din tutunul meu! Cine fumează din el?

— Comandantul.

— Foarte bine! Bea vinul meu, fumează tutunul meu. Admirabil!

— De ce n-ar face-o?

— Să rămână acasă! Ne stinghereşte fuga!

— Poate că o înlesneşte chiar. Am trimis după vin.

— Iar?

— Da. Dintr-acela persan. Doboară şi un elefant. Dulce ca mierea şi tare ca un leu.

— *Well!* Beau şi eu vin persan!

— Am purtat de grijă să fie şi pentru dumneata. Îi voi înveseli pe cei doi, apoi vom vedea ce este de făcut.

Mă dusei în bucătărie şi pusei să se facă focul.

Înainte de a se aprinde bine Halef se întoarse, aducând un vas mare cu vinul ameţitor. Pusei pe foc o oală plină cu vin şi o dădui în seama „Floricicăi”. Apoi mă întorsei la englez.

— Aici este dintr-acela persan, îi zisei. Dar daţi paharele încoace!

Când intrai în odaia mea, cei doi turci mă priviră cu nerăbdare.

— Am adus doctoria, Mutesselime. Gustă din ea rece, apoi îţi voi da caldă, ca să vezi cât de bună este.

— Spune-mi lămurit, effendi, dacă este vin sau doctorie?

— Băutura aceasta este cea mai bună doctorie pe care o cunosc azi. Bea-o şi spune-mi dacă nu-ţi înveseleşte inima.

El gustă o dată, apoi încă o dată. Pe chipul său se aşternu ca o lumină.

— Tu însuţi ai descoperit această băutură?

— Nu, ci Allah o dă acelor pe care-i iubeşte mai mult.

— Crezi aşadar că el ne iubeşte?

— Fireşte.

— Despre tine ştiu că eşti un favorit al Profetului. Mai ai multă din băutura asta?

— Uite! Bea tot!

Umplui iarăşi paharele. Ochii săi sclipiră şi mai tare ca înainte.

— Effendi, ce este Ladakia, Djebeli şi tutunul din Şiras faţă

de această doctorie! Ea este mai bună ca cea mai fină aromă a cafelei. Vrei să-mi dai reţeta cum se prepară?

— Să-mi aduci aminte să ţi-o scriu înainte de a părăsi Amadiya. Dar uite cana aici. Beţi! Trebuie să mă duc jos la bucătărie, ca să prepar restul doctoriei.

Într-adins coborâi încetişor scara şi deschisei cu băgare de seamă uşa bucătăriei... Precum mă aşteptam, „Floricica” stătea în faţa oalei şi scotea cu o ceşcuţă din vinul fierbinte, pe care-l sorbea cu o plăcere nespusă.

— Mersinah, vezi să nu-ţi arzi dinţii!

Ea se întoarse speriată şi scăpă jos ceşcuţa.

— O, sidi, a intrat un păianjen în oală şi am vrut să-l scot afară, se scuză ea.

— Şi păianjenul acesta ţi l-ai turnat în gură?

— Nu, effendi, ci numai ceea ce atârna de păianjen.

— Dă încoace ulcica aceea de jos!

— Poftim, emire!

— Umple-o cu băutura aceea!

— Pentru cine?

— Pentru tine.

— Dar ce este, emire?

— Este o doctorie născocită de un medic persan, pentru ca să întinerească pe cei bătrâni. Cine bea destul dintr-unsa, are parte de fericire şi cine bea neîncetat, se bucură de viaţa veşnică.

Ea îmi mulţumi în cuvinte înflorate şi eu plecai sus cu restul vinului. Cei doi băutori stăteau unul lângă altul şi păreau foarte veseli amândoi.

— Ştii tu, effendi, despre ce vorbim? mă întrebă comandantul.

— Văd eu că vă sfădiţi, dar nu ştiu pentru ce.

— Ne întrebăm care sistem suferă mai mult, al meu sau al lui. Cine are dreptate?

— Cui îi ajută mai mult doctoria, sistemul aceluia trebuie să

fi suferit mai mult.

— Înţelepciunea ta este prea mare ca s-o putem pricepe. Ce ai în oala aceasta?

— Asta este *Itşki itşkilerin*[1], căci n-are pereche.

— Şi vrei s-o încercăm?

— Dacă doreşti, îţi torn dintr-unsa.

— Toarnă-mi!

— Şi mie, effendi! mă rugă Selim.

Nu era decât vin fiert, fără nici o mirodenie, dar îi aduse în acea stare de pupături şi îmbrăţişări, de „să trăieşti, că eşti de milioane!”. Mutesselimul ajunse chiar să şteargă barba agăi sale, prin încâlceala căreia se rătăciseră câţiva stropi din miraculosul medicament. Făceau o larmă şi un scandal, exact ca doi novici ce erau. Mă luară părtaş la petrecere chiar şi pe mine, care doar mă făceam că beau: mutesselimul nu mă mai slăbea din îmbrăţişări, iar aga mă luase pe după gât şi nici chip să-mi mai dea drumul.

Deodată, Selim se ridică pentru a se duce să aducă o lampă nouă pentru felinar. Izbuti să se aşeze pe picioare, apoi, însă, întinse braţele şi genunchii începură să-i bâţâie ca unuia care încearcă să patineze pentru întâia oară.

— Ce ţi s-a întâmplat agă? întrebă comandantul.

— Oh, stăpâne, am *Baldyr cekmiş*[2]. Cred că trebuie să mă aşez din nou.

— Aşează-te! Te voi ajuta.

— Cunoşti vreun leac?

— Unul foarte bun. Şezi!

Aga se aşeză din nou. Comandantul se ridică puţin şi întrebă cu bunăvoinţă:

— În care pulpă ai cârcelul?

— În cea dreaptă.

— Ia dă piciorul încoace!

---

[1] Băutura băuturilor.

[2] Cârcei.

Selim i-l întinse şi superiorul său începu să tragă de dânsul din toate puterile.

— *O, jazik*, aoleu, stăpâne! Cred totuşi că este în cea stângă.

— Atunci dă-l încoace pe stângul!

Selim îi întinse celălalt picior şi mutesselimul începu să tragă şi de acesta din toate puterile.

— Cred că acum a trecut! zise aga, cu un oftat.

— Atunci ridică-te şi încearcă să mergi.

Selim se ridică şi-şi dădu toată osteneala, izbutind să stea drept ca o lumânare. Cât despre mers însă, păţi la fel ca pasărea care se avântă pentru prima oară în zbor.

— Ia aleargă! îi porunci mutesselimul. Haide, te voi sprijini eu.

Dădu să se ridice, dar îşi pierdu echilibrul şi fu nevoit să renunţe. Găsi însă repede soluţia, punând mâna pe umărul meu, de oare se propti bine. Apoi îşi crăcăna picioarele şi se holbă mirat la lampa roşie.

— Emire, lampa ta cade jos.

— Ba eu văd că atârnă bine.

— Ba cade şi hârtia se aprinde. Văd de-acum flăcările...

— Eu nu văd nimic.

— *Maschallah!* O văd căzând şi totuşi rămâne sus. Nu te clătina aşa, Selim Aga, altminteri te prăbuşeşti.

— Nu mă clatin, effendi.

— Ba eu văd foarte bine că te clatini.

— Tu însuţi te clatini, stăpâne.

— Eu? Aga, încep să mă neliniştesc mult de sistemul tău. Nervii tăi te împing încolo şi încoace şi mistuirea ţi-a căzut în picioare. Bălăbăneşti şi legeni capul ca şi cum ai vrea să înoţi. O, Selim Aga, doctoria asta a fost prea minunată şi prea tare pentru tine. Te va doborî.

— Te înşeli, stăpâne! Ceea ce spui tu este cazul cu tine. Văd picioarele tale dănţuind şi braţele tale săltând. Capul ţi se

învârteşte de jur-împrejur. Effendi, eşti foarte bolnav. Allah să-ţi trimită ajutor, pentru ca sistemul tău circulator să nu se prăpădească cu totul.

Asta era prea mult pentru mutesselim. El strânse pumnul şi ameninţă:

— Selim, bagă de seamă! Cine spune că sistemul meu nu este în regulă, pe acela pun să-l biciuiască sau să-l închidă!

— Dar ce-am făcut? Am vârât oare cheia în brâu?

Duse mâna la acesta şi găsi ceea ce căuta.

— Aga, ridică-te şi însoţeşte-mă! Voi merge acum să inspectez închisoarea. Emire, doctoria ta este într-adevăr ca laptele paradisului; dar ea ţi-a răsturnat stomacul, căci mereu te întorci cu capul în jos. Îngădui să plecăm?

— Dacă vrei să-i vizitezi pe arestaţi, nu trebuie să te împiedic în îndeplinirea datoriei tale.

— Atunci mergem. Îţi mulţumim pentru primirea pe care ne-ai făcut-o. Vei mai pregăti din doctoria aceea?

— Îndată ce vei dori.

— Cea fierbinte este mai bună decât cea rece, dar îi trece omului prin şira spinării şi-i vâră oasele unele într-altele. Allah să te ocrotească şi să-ţi dea odihnă bună!

Se apropie de agă şi-l luă, de braţ, apoi porniră şi eu îi urmai. La scară se opriră.

— Selim Aga, coboară tu întâi!

— Stăpâne, cinstea aceasta ţi se cuvine ţie.

— Eu nu-s mândru; tu doar ştii asta.

Ţinându-se cu mâinile de pereţi aga puse cu băgare de seamă un picior după altul pe trepte. Mutesselimul îl urmă, dar treaba mergea greu, cu atât mai mult cu cât scara îi era străină.

— Effendi, mai eşti aici? întrebă el.

— Da.

— Nu ştii că obiceiul cere să-ţi petreci oaspeţii până la uşă?

— Ba ştiu.

— Dar nu mă petreci.

— Dă-mi voie atunci s-o fac.

Îl luai de braţ şi-l sprijinii. Acum lucrul mergea mai bine. Jos la uşă se opri, ca să răsufle adânc.

— Emire, makredşul ăsta este de fapt tot un prizonier, zise el.

— La drept vorbind, da.

— Atunci trebuie să te încredinţezi dacă mai este acolo.

— Vă voi însoţi.

— Hai şi dă-mi braţul!

— Ai două braţe, effendi, zise aga. Dă-mi şi pe celălalt!

Cei doi turci se atârnaseră cu toată greutatea de mine, dar beţia lor era în acel stadiu în care de bine, de rău mai eşti încă stăpân pe tine însuţi. Mersul lor era nesigur, dar înaintarăm totuşi repede. Strada era întunecoasă şi pustie. Nu întâlnirăm nici un om.

— Arnăuţii tăi se vor speria când mă vor vedea, zise mutesselimul către agă.

— Şi eu cu tine! se făli acesta.

— Şi eu cu voi! completai eu.

— Arabul mai este acolo?

— Stăpâne, crezi tu că eu las astfel de oameni să evadeze? întrebă Selim Aga, foarte supărat.

— Îl voi vizita şi pe el. A avut şi dânsul bani?

— Nu.

— Cât crezi tu că are makredşul la el?

— Asta nu ştiu.

— Trebuie să dea tot ce are. Dar, Selim, ar fi bine ca arnăuţii tăi să nu fie de faţă.

— Atunci le voi porunci să plece.

— Dar dacă trag cu urechea?

— Îi încui.

— Bine. Dar după ce plecăm vor sta de vorbă cu arestatul.

— Vor rămâne închişi.

— Aşa este bine. Banii aceştia aparţin mutesselimului, care-i va da un bacşiş frumos agăi arnăuţilor.

— Cât, stăpâne?

— Asta nu pot şti încă, deoarece trebuie să văd mai întâi cât are la el.

Ajunserăm la închisoare.

— Descuie, Selim!

— Păi cheia este la tine, stăpâne.

— Aşa este!

Duse mâna la brâu şi scoase cheia, ca să deschidă. Dibui ce dibui, dar nu găsi gaura cheii.

— Dă-mi voie să deschid eu, effendi.

Îi luai cheia din mână, descuiai, o scosei afară, intrai pe gang şi vârâi cheia pe dinăuntru înapoi în gaură.

— Intraţi! Voi încuia eu la loc.

Ei intrară. Mă prefăcui că vreau să încui, dar răsucii din nou cheia repede înapoi şi încercai de formă dacă încuiasem bine.

— S-a făcut! Uite cheia, Mutesselime!

Arnăuţii ne ieşiră în întâmpinare, cu lămpile în mână.

— Este totul în regulă? întrebă mutesselimul, cu demnitate.

— Da, stăpâne.

— N-a fugit nici unul?

— Nu.

— Nici arabul?

— Nici.

— Dar makredşul?

— Nici el, răspunse sergentul.

— Norocul vostru, câinilor! Altminteri aş fi pus să vă biciuiască până la sânge. Căraţi-vă sus în odaia voastră! Selim Aga, încuie-i!

— Emire, nu vrei să faci tu asta? mă întrebă gazda mea.

— Cu plăcere.

Într-adevăr, îmi făcea plăcere. Aga luă una din lămpi şi eu îi dusei pe oameni sus.

— De ce suntem închişi, stăpâne? mă întrebă sergentul.

— Arestaţii vor fi interogaţi.

Îi lăsai să intre în odaie şi pusei zăvoarele pe dinafară, după care coborâi iarăşi. Deoarece comandantul şi aga erau mai departe, uşa care dădea afară se afla în întuneric. Mă furişai într-acolo şi o întredeschisei, apoi mă întorsei repede la cei doi.

— Unde este makredşul? îl auzii pe mutesselim întrebând.

— Aici!

— Şi haddedihnul unde se află? întrebai eu, ca să le-o iau înainte, căci trebuia să mă îngrijesc ca să se deschidă întâi celula arabului.

— Aici, îndărătul uşii a doua.

— Atunci deschide!

Comandantul păru să fie de acord cu cererea mea. El dădu din cap şi Selim deschise.

Arabul auzise venirea noastră şi stătea în picioare în gaura sa. Mutesselimul se apropie şi întrebă:

— Tu eşti Amad, fiul lui Mohammed Emin?

Nu căpătă nici un răspuns.

— Nu poţi vorbi?

Aceeaşi tăcere.

— Câine, lasă că ţi se va deschide gura! Mâine vei fi dus de aici!

Amad nu scoase nici o vorbă; îşi ţinea însă privirea aţintită asupra mea. Printr-o clipire repede din ochi îi dădui de înţeles să fie atent; apoi Selim puse iar zăvorul.

Acum fu deschisă cealaltă uşă. Makredşul stătea-sprijinit de zid. Privirea sa era aţintită asupra noastră.

— Makredşe, cum te simţi? întrebă comandantul cu oarecare batjocură, desigur din cauza vinului.

— Facă Allah să fii în locul meu!

— Profetul nu va îngădui asta. Soarta ta este foarte rea.

— Eu nu mă tem.

— Ai vrut să-l ucizi pe agă.

— Merită.

— Ai vrut să-l mituieşti.

— E prost ca o curcă.

— Ai vrut să-l plăteşti.

— Ticălosul ar trebui să fie spânzurat.

— Poate că ţi s-ar putea împlini dorinţele, zise comandantul cu viclenie.

— Cum? întrebă makredşul, tresărind. Vorbeşti serios?

— Da.

— Vrei să tratezi cu mine?

— Da.

— Cât ceri?

— Cât ai la tine?

— Mutesselime, am nevoie de bani de drum.

— Îţi vom lăsa cât îţi trebuie.

— Bine, atunci să tratăm. Însă nu aici.

— Dar unde?

— Într-o încăpere care este pentru oameni, nu pentru şobolani.

— Atunci vino sus!

— Daţi-mi mâna!

— Dă-i-o, Selim! zise comandantul, care părea să nu aibă încredere în echilibrul său.

Cu aga lucrurile se petreceau la fel, căci mă înghionti şi-mi spuse:

— Effendi, fă-o tu!

Întinsei deci braţul, îl prinsei pe makredş de mână şi-l trăsei afară.

— Încotro îl ducem? întrebai.

— În celula paznicilor, răspunse comandantul.

— Să las uşa asta deschisă sau…

— Las-o întredeschisă!

Îmi făcui de lucru cu uşa, ca să-i las pe cei trei să intre mai

întâi în celulă, dar nu merse; comandantul mă aştepta pe mine. Trebuia deci să mă gândesc la altceva.

Întâi intră makredşul, după el comandantul cu lampa, apoi aga şi la urmă eu. În clipa următoare fu de ajuns să-i dau un ghiont în cotul comandantului, pentru ca să-i zvârl lampa din mână.

— Aga, ce faci? strigă acesta.

— N-am făcut-o eu, stăpâne.

— M-ai înghiontit. Acum este întuneric. Adu alta lampă!

— O voi lua pe aceea a arnăuţilor, zisei eu şi părăsii celula.

O încuiai pe dinafară, mă apropiai de uşa celulei alăturate şi trăsei încetişor zăvorul.

— Amad el Ghandur!

— Tu eşti, emire?

— Da, vino repede sus!

El ieşi afară cu ajutorul meu şi eu pusei iar zăvorul.

— Nu vorbi, ci grăbeşte-te! îi şoptii.

Îl prinsei de mână, îl dusei repede la uşa care dădea afară, ieşii cu el şi trăsei uşa după mine.

Aerul proaspăt îl făcu să se clatine. Era foarte slăbit.

Îl luai iar de mână şi pornirăm în goană. Bietul Amad gâfâia...

— Încă puţin! îl îndemnai eu. Uite colo locuinţa mea şi tot acolo este şi tatăl tău.

Scosei cârâitul convenit şi imediat zării o rază de lumină, după care recunoscui că uşa casei fusese deschisă.

Străbăturăm în goană piaţa şi îndărătul uşii dădurăm de Halef.

— Repede înăuntru! îi strigai.

Alergai îndărăt şi ajunsei la închisoare după nici două minute de când o părăsisem; urcai scara, pe întuneric, ca să mă duc să iau o lampă de la arnăuţi şi după câteva clipe eram iarăşi jos, în celula paznicilor.

— Ai lipsit mult, effendi, zise mutesselimul.

— Paznicii vroiau să ştie pentru ce au fost închişi.

— Să le fi dat câte o palmă în loc de răspuns. De ce ne-ai încuiat pe noi?

— Păi era un arestat aici cu voi.

— Eşti foarte prevăzător, emire. Bine ai făcut; pune lampa jos şi să începem!

Era de la sine înţeles că mutesselimul nu avea da gând să-i dea drumul arestatului în schimbul banilor acestuia. Vroia numai să-şi însuşească banii printr-o viclenie, pentru că se temea de împotrivirea makredşului.

Dar nu era decât o dovadă de lipsă de încredere şi totodată, o mare imprudenţă. Amândoi erau la fel de abţiguiţi, iar makredşul putea să-i doboare, să le fure - cheia şi să evadeze, fără ca arnăuţii zăvorâţi înăuntru să-i poată sta în cale.

— Acum, spune câte parale ai la tine? începu comandantul.

— Mai bine spune-mi tu cât ceri!

— Pot spune suma, numai dacă ştiu că eşti în măsură să plăteşti.

— Să aud!

— Dai trei mii de piaştri?

— E prea mult, răspunse makredşul, rezervat.

— Atunci dă patru mi!!

— Ei, te urci în loc să cobori.

— Şi tu cobori în loc să urci. Un mutesselim nu poate îngădui târguiala. Dacă nu spui da, urc şi mai sus.

— N-am atâţia bani. Două mii ţi-aş putea da.

— Mâna ta este închisă, dar o vei deschide tu. Acum cer cinci mii.

— Mutesselime, îţi dau cele trei mii.

— Cinci am spus!

Ochii makredşului se aţintiră cu furie asupra comandantului şi spaima pentru banii săi îi era întipărită pe frunte. Dar grija pentru libertatea sa era mai mare.

— Îmi făgăduieşti să-mi dai drumul, dacă-ţi plătesc?

— Îţi făgăduiesc.

— Jură-mi pe Profet!

— Jur!

Spusese cuvântul acesta fără să stea o clipă în cumpănă.

— Atunci numără! zise makredşul.

Vârî mâna în buzunarul pantalonului şi scoase un pachet înfăşurat într-o basma de mătase. Îl desfăcu şi începu să numere banii pe podea.

— Este? întrebă el, când sfârşi, de numărat.

Mutesselimul numără şi dânsul, apoi spuse:

— Sunt kaimi[1] în valoare de cinci mii de piaştri.

Dar vei fi ştiind şi tu că banii aceştia n-au valoarea întreagă. Lira sterlină, plătită cu kaimi, costă azi o sută patruzeci de piaştri, în loc de o sută zece, aşa că mai trebuie să dai două mii de piaştri.

— Mutesselime, gândeşte-te! Kaimii aduc o dobândă de şase la sută.

— Aşa a fost înainte, dar numai cu o parte din banii aceştia. Mai pune două mii!

— Eşti nedrept, Mutesselime!

— Bine, du-te în celula ta!

Năduşeala îi brobonea fruntea bietului makredş.

— Dar nu face două mii, zise el.

— Dar cât?

— O mie trei sute şaizeci şi trei.

— Rămâne cum am spus! Mai dai două mii.

— Eşti crud ca un tigru.

— Şi pe tine zgârcenia te va ucide.

Scrâşnind din dinţi makredşul numără iarăşi.

— Ţine! zise el în cele din urmă, gâfâind.

Mutesselimul numără din nou, strânse bancnotele şi le puse în buzunar.

---

[1] Bani de hârtie, cum sunt şi „selimii”.

— Exact! zise el. Mulţumeşte Profetului că ţi-a dat minte până la urmă, căci altfel aş fi cerut mai mult.

— Acum lasă-mă să plec! spuse celălalt.

Comandantul îl privi cu o mirare bine jucată.

— Să te las să pleci? Da, însă numai după ce vei fi plătit.

— Păi am făcut asta!

— Pe mine m-ai plătit, e drept, dar pe acest agă al arnăuţilor nu încă.

— *Allah illa Allah!* exclamă arestatul, furios. Doar ai cerut numai cinci mii de piaştri!

— Allah ţi-a întunecat mintea. De ce n-ai întrebat pentru cine sunt aceşti cinci mii de piaştri? Ei erau numai pentru mine. Aga trebuie să-şi primească şi el partea lui.

— Cât?

— La fel ca mine.

— Satana vorbeşte din tine!

— Plăteşte şi va tăcea!

— Nu plătesc!

— Atunci te întorci în celula ta!

— Oh, Mahomed, oh, voi califi, aţi auzit jurământul lui! Şeitanul a intrat în el; îl va prăpădi.

— Uleiul din lampă este pe sfârşite. Plăteşti sau nu?

— Îi dau o mie.

— Cinci mii! Nu te tocmi, căci iar urc!

— Nu-i am.

— Ba îi ai. Am văzut eu bine.

— Atunci dau...

— Vrei să cer şase mii?

— Eşti un tiran, da, eşti diavolul însuşi.

— Makredşe, am terminat!

Se ridică încet şi prevăzător.

— Stai! strigă celălalt. Voi plăti.

Începu din nou să numere, în timp ce comandantul se aşeză iarăşi. Afară de cei cinci mii de piaştri îi mai rămâneau

doar câteva bancnote.

— Uite banii! zise el. Şi Allah să-l afurisească pe acela care-i ia!

— Ai dreptate, makredşe, răspunse fostul său tovarăş, foarte liniştit. Acest agă al arnăuţilor nu va lua banii.

— Pentru ce?

— Pentru că sunt numai cinci mii; ai uitat să adaugi cele două mii.

Makredşul făcu o mişcare ca şi cum ar fi vrut să se arunce asupra comandantului; dar se răzgândi.

— Nu mai am decât aceste trei hârtii! strigă el.

— Atunci te închid. Poate că-ţi vei aduce aminte în celulă că mai ai şi alţi bani la tine. Haide!

Arestatul făcu o mutră ca de om care se înăbuşă, apoi însă vârî încă o dată mâna în buzunar şi scoase o pungă pe care o ţinu în aşa fel încât numai el să poată vedea conţinutul.

— Voi încerca dacă pot să mai adun atâta. Inima ta este de piatră şi sufletul tău s-a preschimbat într-o stâncă. Am aici numai mărunţiş de argint şi câteva medgidii de aur. Pe acestea din urmă le vei căpăta, dacă ajung.

El puse jos cele trei bancnote, apoi una câte una piesele de aur.

— Ţine! Acum sunt sărac, căci mai am cel mult patruzeci de piaştri şi de aceştia am nevoie, ca să nu flămânzesc.

Trebuie să mărturisesc că-mi era milă de el. Dar îmi dădui seama că va trebui să dea şi ultima para. Se părea că vederea banilor îl trezise cu totul pe mutesselim din beţia sa. Şi cu aga se petrecea acelaşi lucru. El duse repede mâna ca să ia banii, dar comandantul îl opri:

— Stai! Până una-alta banii aceştia rămân în păstrarea mea.

Îi strânse şi-i vârî în brâu.

— Acum sunt liber în sfârşit! zise makredşul.

Mutesselimul clătină capul, cu mirare adâncă:

— Liber? Dar ce, ai plătit?

— Ţi-ai pierdut minţile? Doar ai vârât banii la brâu!

— Ai mei şi ai lui Selim. Dar emirul acesta n-a căpătat nimic.

— Nici n-are de căpătat nimic.

— Cine ţi-a spus? El este aici şi trebuie să fie şi dânsul plătit. N-a fost el acela care a pus să fii arestat? Ai friguri, makredşe, altminteri ţi-ai da seama că de fapt el are mai mult de primit ca eu şi Selim împreună.

— N-are nimic de primit! răcni nenorocitul. Nu capătă nimic, căci nu mai am nimic şi nu i-aş da nici un piastru şi nici o para, chiar dac-aş avea milioane la mine.

— Mai ai bani.

— Patruzeci de piaştri, precum ţi-am spus.

— O, makredşe! Crezi tu că eu nu ştiu să deosebesc sunetul aurului de acela al argintului? Punga ta este plină încă de medgidii de aur de câte o sută şi cincizeci de piaştri şi ea este atât de mare încât poţi aduna mai mult decât îţi trebuie ca să-i plăteşti emirului. Te-ai îngrijit bine de bani de drum.

— Te înşeli!

— Arată-mi punga!

— Ea mea!

— Atunci ţine-o, dar plăteşte!

Makredşul se zvârcoli ca un vierme. Era o scenă urâtă, dar arunca o lumină vie asupra stărilor de lucruri din administraţia turcească de pe vremea aceea.

— Nu pot! zise makredşul cu hotărâre.

— Atunci urmează-ne în celulă!

— Nu merg! Te-am plătit!

— Vom şti noi să te silim.

— Atunci dă-mi îndărăt banii!

— Sunt ai mei. Gândeşte-te că te-am arestat şi am datoria să-ţi iau tot ce ai asupra ta.

— Aş plăti şi suma asta dacă aş avea.

— O ai. Şi dacă punga ta cuprinde prea puţin, am văzut la tine un ceasornic frumos şi pe degetele tale strălucesc inele care preţuiesc mai mult decât ceea ce mai cer eu de la tine.

— Rămâne cum am spus, nu pot! Cinci sute de piaştri voi da acestui om, care este cel mai mare duşman al meu.

Se uită la mine cu nişte ochi în care se putea citi o ură, sălbatică.

— Este ultimul tău cuvânt? întrebă comandantul.

— Da.

— Atunci haide, urmează-ne!

Se ridică de jos, hotărât şi aga făcu la fel.

Eu stăteam, la uşă şi mă dădui în lături, ca să fac loc mutesselimului. Din brâul acestuia ieşea la iveală cheia. Ochii prizonierului scăpărară. El făcu o săritură, smulse cheia, îl aruncă pe comandant peste agă încât amândoi zburară pe lângă mine, apoi o luă la goană spre uşă şi porni înainte pe gangul întunecos. Lampa fusese răsturnată şi râmaserăm cu toţii în beznă.

— După el! strigă mutesselimul.

Makredşul ar fi fost, salvat, dacă ar fi avut prezenţa de spirit să tragă uşa după el şi să pună zăvorul. Timp pentru asta ar fi avut, căci cei doi turci se împiedicară unul de celălalt, astfel încât eu, ca să pot ieşi repede afară, trebui să-l înhaţ şi să-l arunc înapoi.

Izbutii să pun mâna pe fugar tocmai în clipa când dădea să răsucească cheia în broască pe dinafară. El se întoarse spre mine şi încercă să-mi vâre mâna la brâu. Izbutise să-mi scoată cuţitul, căci tăişul acestuia îmi atinse mâna, rănindu-mă. Era atât de întuneric, încât nu-i puteam vedea mişcările. Ţinându-l deci strâns cu dreapta. Îl prinsei cu stânga de umărul drept şi de acolo pornii în jos, ca să-i apuc încheietura mâinii. Tocmai la timp, căci el şi ridicase braţul să lovească. Între timp cei doi turci ajunseră lângă noi şi comandantul mă înhaţă.

— Dă drumul, Mutesselime, eu sunt! îi strigai.

— L-ai prins?

— Da. Încuie repede uşa şi fă lumină! Nu ne poate scăpa.

— Îl poţi ţine singur, emire? întrebă aga.

— Da.

— Atunci mă duc să fac lumină.

Comandantul încuie uşa, dar nu cuteză să se apropie de noi. Eu îl adusesem pe makredş până la peretele de peste drum, dar nu-l putui trânti la pământ, pentru că nu-mi puteam libera mâna cu care trebuia să mă apăr de cuţit. Îl ţinui însă strâns, până când, după foarte mult timp, Selim veni cu lampa. Trebui să se ducă sus la sergent ca să ia ulei. El puse lampa pe una din treptele scării şi se apropie:

— Ia-i cuţitul! îi spusei.

El i-l smulse şi acum, având mâna liberă, îl prinsei pe makredş de piept. Dânsul dădu să mă înhaţe, dar mă aplecai repede şi în timp ce el ridică mâinile în aer, eu îl apucai de picioare şi-l culcai la pământ.

— Legaţi-l! zisei eu.

— Cu ce?

— Cu propria lui curea.

Treaba fu făcută repede. El se lăsă în voie, căci după sforţările făcute leşinase aproape.

— Ţine-i picioarele! porunci mutesselimu1 lui Selim.

Comandantul se apucă să golească buzunarele prizonierului, după aceea îi scoase şi inelele din degete şi vârî totul în brâu. Între timp aga îl apucă pe nenorocit de unul din picioare şi-l trase în faţa unei celule în care-l aruncă. Acum Selim trebui să urce sus ca să le dea drumul paznicilor şi să-i instruiască să fie cu toată luarea-aminte.

— Ia-le cheia de la poartă! îi strigă comandantul, în felul acesta nu poate deschide nimeni şi nici ei!

Selim făcu întocmai, apoi părăsirăm închisoarea. Afară mutesselimul se opri. Era cu totul treaz acum şi zise:

— Aga, voi nota acum tot ce am găsit asupra makredşului, căci trebuie să trimit totul la Mosul odată cu el. Vei iscăli şi tu, ca să pot dovedi că am scris adevărul, dacă cumva i-ar da în gând să susţină că a avut mai mult.

— Când să vin? întrebă Selim.

— Ca de obicei.

— Şi cheia o păstrezi tu?

— Da. Poate că mai vin o dată aci în cursul nopţii. Noapte bună, emire. Mi-ai fost azi de mare folos şi-mi vei spune cum te pot răsplăti.

El plecă, iar noi ne îndreptarăm spre casă.

— Effendi! zise aga cu glas foarte îngrijorat.

— Ce este?

— Aveam şapte mii de piaştri pe jos în faţa mea.

— Şi te bucurai?

— Foarte!

— Cere-i banii!

— Ştii ce se va întâmpla mâine?

— Ce?

— Va face o notă în care va arăta că makredşul a avut la dânsul o mie de piaştri şi eu voi iscăli. Restul, ceasornicul şi inelele, le va păstra, iar eu voi căpăta pentru asta, mari şi laţi, o sută de piaştri.

— Şi te vei mulţumi cu atât?

— Ba mă voi supăra de moarte!

— Însemnarea o primeşte baş-ceauşul?

— Da.

— Atunci vei căpăta mai mult.

— Cine-mi va da?

— Mutesselimul sau eu.

— Ştiu că ai o inimă milostivă; O, effendi, dacă cel puţin ai mai avea un dram din doctoria ta…

— Mai am. Vrei?

— Da.

— Îţi voi aduce în bucătărie.

Găsirăm uşa descuiată. În bucătărie „Floricica” stătea întinsă pe nişte bulendre şi dormea somnul drepţilor.

— Mersinah! strigă aga.

Ea nu-l auzi.

— Las-o să doarmă! îl rugai eu. Îţi voi aduce doctoria, apoi poţi merge să te odihneşti, căci ai nevoie.

— Numai Allah ştie cât îţi sunt de îndatorat!

Urcai sus şi-i găsii pe toţi adunaţi în odaia haddedihnului. Mă întâmpinară cu un potop de întrebări, aşa că fui nevoit să poruncesc tăcere. Plecai să duc vin lui Selim şi după ce mă încredinţai că se duce la culcare, mă înapoiai la ai mei.

Amad el Ghandur îşi schimbase veşmintele şi fusese bărbierit şi spălat de tatăl său. Arăta acum cu totul altfel decât înainte. În celulă, asemănarea cu şeicul era desăvârşită.

— Emire, îmi spuse el, eu sunt un beni-arab şi nu vreun grec flecar. Am auzit ce ai făcut pentru tribul meu şi pentru mine. Viaţa mea îţi aparţine, împreună cu tot ce este al meu.

Vorbise simplu, dar din toată inima.

— Nu eşti încă în siguranţă, îi zisei. Servitorul meu te va duce în ascunzătoarea care ţi s-a pregătit.

— Sunt gata. Te aşteptam numai pe tine.

— Te pricepi la căţărat?

— Da. Voi ajunge la ascunzătoare, deşi sunt foarte slăbit.

— Ţine lasoul meu. Dacă-ţi vor lipsi puterile se va căţăra Halef înainte şi te va trage după el. Ai arme?

— Uită-le colo! Tata mi le-a cumpărat. Ia-ţi pumnalul înapoi. Îţi mulţumesc.

— Şi merinde?

— Am şi merinde.

— Atunci plecaţi. Vom veni să te luăm în curând.

Fiul şeicului părăsi casa împreună cu Halef şi curând plecai şi eu pe furiş, ţinând pe braţ veşmintele sale vechi. Ajunsei

neobservat în apropierea văgăunii, rupsei în bucăţi haikul şi atârnai zdrenţele de ieşiturile de sârmă şi de mărăcinişul de acolo.

Întors acasă fui condus de englez în odaia lui. Avea o mutră foarte furioasă.

— Intră şi ia loc, *sir!* zise el. Proastă gospodărie! Mizerabil aici!

— Pentru ce!

— Stau la arabii aceştia şi nu înţeleg un cuvânt. Vinul meu dat gata, tutunul meu dat gata şi eu însumi dat gata. *Yes!*

— Îţi stau la dispoziţie ca să-ţi povestesc totul, *sir!* Deşi eram ostenit din cale-afară, trebui să-i fac pe plac, mai ales că tot eram nevoit să aştept înapoierea lui Halef. Acesta veni târziu de tot, când începuse să mijească de ziuă.

— Cum stăm? întrebă master Lindsay. Sosit cu bine la vilă?

— A mers puţintel cam greu.

— *Well!* Halef rupt hainele. Ţine, Halef, bacşiş!

Hagiul meu nu pricepu cuvintele englezeşti, în schimb ultimul cuvânt îl înţelese foarte bine. Întinse mâna şi luă o bancnotă de o sută de piaştri.

— Spune la el cumpără haik nou, sir!...

Astfel trecu seara asta plină de peripeţii şi putui în sfârşit să mă duc să mă odihnesc, cel puţin pentru câteva ceasuri, pe care le gustai din plin. Într-un somn adânc şi fără vise.

Mă trezi o voce ascuţită:

— Effendi! Emire! Trezeşte-te! Repede!

Aruncai o privire supărată din culcuşul meu. Selim stătea în faţa mea, fără manta şi turban. Arăta groaznic: părul îi cădea pe ochi, mustaţa i se înfoiase înspăimântător; încercă să-şi dea ochii peste cap, dar, din cauza vinului băut mai devreme, nu reuşii defel.

— Ce s-a întâmplat? îl întrebai foarte liniştit.

— Ridică-te! S-a întâmplat ceva groaznic!

De-abia reuşii să aflu de la el că mutesselimul a aflat de

evadarea tânărului arab şi că era teribil de furios.

Aga era foarte speriat; îmi ceru insistent să merg cu el la închisoare ca să-l calmăm pe mutesselim.

În scurt timp eram pe drum. În uşa închisorii mutesselimul îl aştepta pe agă. Nici nu se gândi să mă salute, ci îl înşfacă pe Selim de braţ şi îl trase pe coridor, unde stăteau gărzile tremurând de mama focului.

— Nenorocitule, ce-ai făcut? urlă el la agă.

— Eu, stăpâne? Nimic, n-am făcut nimic!

— Tocmai de asta ai greşit, că n-ai făcut nimic! Nu ai fost deloc vigilent!

— Unde trebuia să fiu vigilent, effendi?

— Aici, în închisoare!

— Dar eu nici nu puteam să intru în închisoare!

Mutesselimul încremeni. La asta nu se gândise!

— Eu nu aveam nici o cheie! vorbi aga mai departe.

— Nici o cheie... Da, e adevărat şi ăsta e norocul tău, căci altfel nu ţi-ar fi fost prea bine. Vino încoace şi uită-te şi tu în celulă!

Înaintarăm pe culoar. Uşa celulei era deschisă, iar înăuntru nu era nimic de văzut... gol!

— A şters-o! spuse aga.

— Da, a şters-o! tună mutesselimul.

— Cine i-a dat drumul?

— Da, chiar, cine? Ia spune, agă!

— Nu eu, stăpâne!

— Eu nici atât! Aici nu au fost decât gărzile.

Aga se întoarse spre ei.

— Veniţi încoace, ticăloşilor!

Se apropiară şovăielnici.

— Voi i-aţi dat drumul!

Sergentul îndrăzni să răspundă:

— Aga, nici unul dintre noi nu s-a atins de zăvor. Noi deschidem uşile abia după-amiaza, când împărţim mâncarea,

dar altfel n-a fost deschisă nici o uşă.

— Aşadar, eu am deschis primul uşa asta? întrebă comandantul.

— Da, effendi!

— Şi când am deschis-o, celula era goală. A evadat. Dar cum o fi reuşit? Ieri seară era încă aici; acum nu mai este. În timpul acesta numai voi aţi fost aici. Unul dintre voi trebuie că i-a dat drumul!

— Mă jur pe Allah că nu noi am deschis uşa asta! întări sergentul tremurând.

— Mutesselime, oamenii aceştia nu au avut nici o cheie, intrai eu în vorbă. Dacă unul dintre ei ar fi dat drumul prizonierului, atunci el trebuie să fie prin împrejurimi.

— Aşa este; eu am amândouă cheile, spuse el. Vom căuta peste tot.

— Şi trimite şi o strajă să cerceteze zidurile oraşului. Dacă a părăsit oraşul, cu siguranţă nu a putut ieşi pe vreo poartă, ci a sărit peste zid şi în cazul ăsta sunt convins că-l vom da de urmă. Hainele i-au mucegăit şi putrezit în celulă aşa de tare, că nu va putea trece stâncile cu ele.

— Da, porunci el unui arnăut, grăbeşte-te să duci străjilor ordinul meu să-l caute bine în tot oraşul.

Începu căutarea prizonierului, care ţinu o oră întreagă. Fireşte că nu i se găsi urma defel. Tocmai când voiam să renunţăm, apărură doi arnăuţi cu nişte resturi de haine.

— Am găsit zdrenţele astea la marginea prăpastiei, raportă unul din ei.

Aga lua resturile şi le cercetă cu luare-aminte.

— Effendi, asta este mantaua prizonierului, raportă el mutesselimului. O cunosc bine!

— Eşti sigur că o cunoşti?

— Ca pe barba mea, effendi!

— Deci, a fugit din închisoare!

— Da şi a căzut în prăpastie, spusei eu.

— Să mergem acolo şi să cercetăm! porunci el.

Plecarăm din închisoare şi ajunserăm la locul în care eu îi sfâşiasem veşmântul şi îl împrăştiasem primprejur. Acum, pe timp de zi, mă minunam că nu căzusem în prăpastie din cauza întunericului. Mutesselimul inspecta terenul.

— A căzut în prăpastie şi cu siguranţă este mort. Nu are cum să mai fie viu! Dar când o fi evadat?

Evident că întrebarea îi rămase fără răspuns. Comandantul se străduia de câteva ore să dea de capătul misterului. Tuna şi fulgera către oricine îi era prin preajmă şi nu e de mirare că îl ocoleam cât puteam.

Timpul nu-mi era îndeajuns, căci aveam multe de făcut, întâi îi cumpărai lui Amad el Ghandur un cal, apoi mă dusei la pacienta mea, pe care o cam neglijasem.

În faţa uşii stătea un catâr înşeuat. În odaia din faţă stătea tatăl, care mă întâmpină cu bucurie.

Pacienta, mea era ridicată în capul oaselor, obrajii îi erau iarăşi uşor îmbujoraţi, iar în ochi nu i se mai citea nici un semn de boală. Lângă pat stătea marna şi străbunica. Aceasta din urmă era într-un costum de călătorie; îşi pusese peste veşmântul alb un fel de mantilă neagră, iar pe cap purta un fel de şal, tot negru, dar care îi acoperea şi spatele.

Fata îmi întinse imediat mâna.

— Ah, îţi mulţumesc, effendi, căci acum e sigur că nu voi muri!

— Da, va trăi, spuse bătrâna. Trebuie c-ai fost trimisul lui Dumnezeu şi al Sfintei Fecioare, căci mi-ai salvat o viaţă care îmi este mai dragă decât orice pe lumea asta. Bogăţii nu am să-ţi ofer, căci tu eşti un mare emir şi ai tot ce-ţi trebuie; dar spune-mi, effendi, cum aş putea să-ţi mulţumesc?

— Mulţumeşte-i lui Dumnezeu şi nu mie, astfel recunoştinţa, ta o să ajungă acolo unde trebuie; căci el a fost cel care ţi-a salvat nepoata!

— Aşa voi face şi mă voi ruga şi pentru tine, stăpâne.

Dumnezeu va asculta ruga unei femei care nu-şi prea mai are locul aici pe pământ. Mai rămâi în Amadiya?

— Nu prea mult.

— Şi încotro pleci?

— Nimeni nu trebuie să ştie, căci am motive să nu spun nimănui. Dumitale însă pot să-ţi spun; voi pleca înspre răsărit.

— Aşadar mergi în acelaşi ţinut înspre care voi porni şi eu. Catârul meu mă aşteaptă pregătit în faţa casei. Poate nu ne vom mai vedea niciodată! Primeşte atunci binecuvântarea unei bătrâne care nu poate să-ţi ofer... ceva mai mult şi nici ceva mai bun! Însă o taină pot să-ţi împărtăşesc, care îţi poate fi de folos, înspre răsărit se anunţă zile grele şi se poate să trăieşti şi tu o asemenea zi. Te vei afla în mare nevoie şi primejdie într-un loc care se găseşte între Ashiehta şi Gundukta şi nu va fi nimeni să te ajute, aşa că, spune-i primului om cu care te vei întâlni că pe tine te va apăra Ruh'i Kulyan, Spiritul peşterilor. De nu te ascultă, spune-i altuia şi tot aşa, până găseşti pe vreunul care te poate ajuta.

— Ruh'l Kulyan? Spiritul peşterilor? Cine poartă numele ăsta ciudat? o întrebai pe bătrână.

— Asta nu poate să ţi-o spună nimeni.

— Dar tu poţi să-mi spui ceva despre el?

— Ruh'i Kulyan este o fiinţă pe care n-o cunoaşte nimeni. El este jumătate aici, jumătate dincolo, peste tot unde este cineva care se roagă şi care merită să îi fie răsplătită rugăciunea. În multe sate există un loc anume unde la un moment anume se poate vorbi cu el. Cei ce caută ajutor se duc acolo la miezul nopţii şi îi încredinţează necazurile lor. El le dă sfaturi şi încredere, dar ştie şi să ameninţe şi să pedepsească. Niciodată nu se vorbeşte despre el în faţa unui străin, căci numai celor buni şi prietenoşi le este îngăduit să afle unde poate fi găsit.

— Atunci, taina ta nu are cum să-mi fie de folos.

— De ce?

— Căci nimeni nu-mi va spune unde îl pot găsi, cu toate că vor vedea că îi cunosc numele.

— Atunci spune-le că ştii de la mine şi ţi se va spune locul unde îl poţi găsi. Numele meu este cunoscut în tot ţinutul Tiyani şi cei buni ştiu că trebuie să se încreadă în prietenii mei.

— Care îţi este numele?

— Marrah Durimeh.

Aflasem o taină nemaipomenită, dar care părea atât de neverosimilă, încât nu-i dădui nici cea mai mică însemnătate. Îmi luai rămas-bun şi plecai spre casă.

Ajuns acolo, îmi dădui seama că în bucătărie era o larmă îngrozitoare. „Floricica” aflase poate ceva care îi stârnise mânia, împrejurările în care mă aflam făceau ca cea mai mică întâmplare să fie importantă pentru mine, aşa că intrai în bucătărie. Mersinah îl muştruluia de mama focului pe bietul agă, ceea ce putui să-mi dau seama dintr-o privire. „Floricica” stătea cu mâinile ridicate ameninţător în faţa lui, iar el îşi ţinea ochii plecaţi, ca un băieţandru care primea o bruftuluială de la părintele său. Mă văzură intrând. „Floricica” se repezi îndată la mine.

— Ia priveşte-l bine pe Selim Aga!

Îi aruncă o privire poruncitoare bietului păcătos, iar eu îmi întorsei capul spre dreapta, ca să-l privesc, chipurile, cu seriozitate.

— Omul ăsta este aga arnăuţilor? întrebă ea.

— Da.

Îi dădui răspunsul cu toată convingerea mea, dar tocmai asta o întărâtă din nou.

— Aşa! Şi tu crezi despre el că ar fi comandantul unor bravi războinici? Îţi spun eu ce este! Laşul laşilor, asta e!

Aga deschise ochii şi încercă să ia un aer de dojana, dar nu prea reuşi.

— Nu mă înfuria, Mersinah, căci ştii că pot să fiu şi eu rău!

spuse el.

— Care-i pricina supărării? îndrăznii eu să întreb.

— Ăştia cincizeci de piaştri, răspunse „Floricica”, uitându-se pe jos cu cea mai dispreţuitoare mutră pe care o putea face.

Mă uitai, în jos şi văzui pe podea două monezi de douăzeci de piaştri din argint şi încă una de zece.

— Ce e cu banii ăştia?

— Sunt de la mutesselim.

Acum începui să bănuiesc urmarea şi întrebai:

— Pentru ce?

— Pentru prinderea makredşului. Effendi, ştii cumva câţi bani avea acesta la el?

— Cred că avea cam 24 de mii de piaştri.

— Aşadar, Selim spune adevărul. Banii ăştia mulţi i-a luat comandantul de la makredş şi i-a dat deşteptului ăsta de agă al arnăuţilor cincizeci de piaştri.

Spunând cuvintele acestea, chipul îi deveni tot o indignare. Dădu cu piciorul la monezile de argint şi mă întrebă:

— Şi ştii ce a făcut acest agă al arnăuţilor?

— Ce?

— A luat banii şi şi-a luat tălpăşiţa fără să spună un cuvânt! Întreabă-l dacă mint!

— Ce era să fac? se scuză Selim.

— Să-i arunci banii în faţă. Eu aşa aş fi făcut, sunt sigură! Mă crezi, effendi?

— Te cred!

De data asta spusesem adevărul. Se uită recunoscătoare la mine şi mă întrebă:

— Să-i dea banii înapoi, nu?

— Nu!

— Nu?

— Nu.

Îl întrebai pe agă:

— Ai semnat lista pe care comandantul trebuie s-o trimită

la Mosul?

— Da.

— Cât a declarat?

— Patru sute de piaştri de aur şi optzeci şi unu de piaştri de argint.

— Doar atât?

— Da.

— Ceasul şi inelele?

— Nu.

— Îţi este sus-pus şi tu nu trebuie să ţi-l faci duşman; de aceea e bine că-ai acceptat banii. Mai ştii ce ţi-am promis?

— Da, ştiu.

— Mă voi ţine de cuvânt şi voi vorbi cu comandantul. Tu trebuie să primeşti cel puţin o mie de piaştri.

— Chiar aşa, effendi? întrebă Mersinah.

— Da. Banii nu sunt nici ai mutesselimului, nici ai agăi, dar oricum ajung pe mâini care nu au nici un drept asupra lor şi poate să rămână aşa cum s-a întâmplat. Dar aga nu trebuie să fie înşelat atât de ruşinos!

— Aşadar, trebuie să mai primească încă şapte mii?

— Nu va primi atâta, asta am spus-o ca pe o pildă. Selim baş-ceauşul a plecat?

— Nu, effendi.

— Totuşi, el urmează să plece la amiază.

— Mutesselimul trebuie să scrie altă înştiinţare, căci în cea veche spunea că îl va trimite pe arab. Poate baş-ceauşul trebuie să aştepte până îl vom prinde din nou pe evadat.

— Pentru asta nu mai e nici o speranţă.

— De ce?

— Căci acesta şi-a găsit moartea pe stânci.

— Şi dacă noi ne-am înşelat?

— Cum aşa?

— Mutesselimul pare să creadă acum că evadatul mai trăieşte.

— Ţi-a mărturisit el asta?

— Nu, dar mi-am dat eu seama din vorbele pe care le-a rostit.

— Atunci îi doresc să nu aibă putinţă de a se înşela.

Mă retrasei în camera mea. Să fi trezit eu sau vreunul dintre noi suspiciunea comandantului? Se prea poate. Dar în cazul acesta e bine să mă aştept la orice. Totuşi, înainte de a da de ştire tovarăşilor mei, revăzui în minte cele ce se întâmplaseră. Nu găsii nimic bătător la ochi şi tot nu mă dumirisem când aga urcă în grabă scara şi intră la mine.

— Effendi, a venit un sol de la mutesselim. Întreabă dacă vrem să mai mergem încă o dată la închisoare.

— E chiar aici?

— Da.

— Aşteaptă-mă jos. Vin îndată.

Solul venise cu gânduri paşnice sau, oare, cu gânduri potrivnice? Mă hotărâi să fiu pregătit pentru ultima variantă. Amândouă revolverele erau încărcate.

Îmi luai şi pistoletele cu mine şi mă dusei la Halef, care stătea singur în odaia lui.

— Unde este buluk eminiul?

— L-a luat cu el bas-ceauşul.

Nu era de mirare, dar îmi dădui seama că avusesem dreptate să fiu suspicios.

— Cât de departe a plecat?

— Chiar acolo unde te duci tu să-ţi cumperi cal.

— Hai cu mine la haddedihn!

Acesta stătea pe podea şi fuma.

— Emire, mă întâmpină el, Allah nu m-a dăruit niciodată cu răbdare, ca să aştept prea mult pentru lucrurile după care tânjesc. Ce mai avem noi de făcut în oraşul ăsta?

— Poate vom pleca în curând. Se pare că am fost trădaţi.

Se ridică alene şi cu aerul unui bărbat care este cu adevărat surprins, dar care se simte îndeajuns de tare ca să-

şi ascundă uimirea şi să facă faţă urmărilor.

— De unde ai dedus asta, effendi?

— Deocamdată nu e decât o bănuială. Comandantul a trimis după mine să mă duc la închisoare, unde mă aşteaptă. Mă voi duce dar voi fi prevăzător. Dacă nu mă întorc într-o oră, atunci înseamnă că mi s-a întâmplat ceva rău.

— Voi veni după tine! strigă Halef.

— Nu trebuie să vii după mine, căci poate mă voi afla în închisoare şi chiar ca prizonier. Voi puteţi să alegeţi: ori fugiţi, ori încercaţi să mă eliberaţi.

— Nu te vom părăsi! mă asigură haddedihnul cu o voce calmă.

Ce mândru şi drept stătea în faţa mea; cu barba lui albă şi lungă ce-i ajungea până la brâu, părea icoana însăşi a unui bărbat temerar şi totuşi chibzuit.

— Îţi mulţumesc! Dacă mă vor face prizonier, am hotărât că asta se va întâmpla doar după o luptă crâncenă. Dar legat nu mă voi lăsa nicicum, iar apoi este posibil să vă pot indica celula în care mă aflu.

— Şi cum vrei să faci asta, sidi? întrebă Halef.

— Voi încerca să mă caţăr pe zid şi să vă fac semn cu vreo haină de-a mea, pe care o voi pune aşa încât să o puteţi vedea. Pe urmă poate reuşiţi să-mi trimiteţi vreo veste prin aga sau prin Mersinah. Oricum, mult timp nu o să stau închis. Pentru orice eventualitate, ţineţi-vă caii înşeuaţi. Mai departe chibzuiţi şi voi; eu nu am timp, căci mutesselimul aşteaptă şi trebuie să merg şi la englez.

Şi acesta stătea pe un covoraş şi fuma.

— Bine că ai venit, *sir!* mă salută el. Vreau plecăm!

— Cum aşa?

— Aici nu este sigur!

— Vorbeşte desluşit!

Se ridică, se duse lângă fereastră şi arătă spre acoperişul casei din faţă.

— Uite acolo!

Mă uitai cu atenţie într-acolo şi recunoscui chipul unui arnăut, care stătea tolănit pe burtă şi ne ţinea sub observaţie locuinţa.

— Trebuie urcat pe acoperişul nostru, spuse Lindsay calm şi dat un glonte omului de acolo!

— Eu merg acum spre închisoare, unde mă aşteaptă mutesselimul. Dacă nu mă înapoiez într-o oră, atunci mi s-a întâmplat ceva şi sunt reţinut. În cazul acesta voi scoate afară din celula unde voi fi închis o bucată dintr-o haină, pe care voi să o puteţi vedea din spatele ferestrelor sau de pe acoperiş.

— Foarte frumos, mare plăcere o să fie. Trebuie să-l cunoşti pe master Lindsay!

— Înţelege-te cu Halef. O rupe puţin pe englezeşte.

— Facem pantomimă. *Yes!*

Plecai. De mine aveau grijă trei bărbaţi pe care mă puteam bizui. În plus, Amadiya era deja pustie: jumătate din garnizoană avea de furcă cu febra, iar de mutesselim aveam eu grijă.

Selim stătea deja în uşă. Discuţiile duraseră prea mult pentru el şi acum încerca să-şi răscumpere neglijenţa. Comandantul stătea ca mai de dimineaţă, tot în uşa închisorii, care era deschisă. Se dădu înapoi când ne văzu. Pe drumul de acasă până aici am iscodit cu mare luare-aminte, dar nu am văzut nici un om care să pară că ar fi avut sarcina de a mă supraveghea.

Cele două străzi pe unde am venit erau pustii şi nici în apropierea închisorii nu era nimeni.

Comandantul mă salută foarte politicos, dar neîncrederea mă făcu să descopăr foarte lesne că în spatele acestei politeţi se ascundea şiretenia acestuia.

— Effendi, începu el, după ce închise uşa, nu am găsit trupul evadatului.

— L-aţi căutat şi în văgăună?

— Da. Oamenii mei au coborât cu frânghii în prăpastie, dar evadatul nu era acolo.

— Dar i-am găsit hainele în acel loc!

— Poate doar şi le-a lepădat acolo.

— În cazul ăsta trebuie să fi avut alte haine de schimb!

— Poate a avut. Ieri au fost cumpărate nişte veşminte din oraş.

Spunând acestea mă privi cercetător, socotind că mă voi trăda printr-un gest. Dar se întâmplă tocmai invers: vorbele lui mă puseră în gardă. Acum ştiam clar la ce mă puteam aştepta de la el.

— Pentru el? întrebai eu zâmbind neîncrezător.

— Aşa cred. Da şi a mai fost cumpărat un cal.

— Tot pentru el?

— Aşa mă gândesc. Şi el se mai găseşte încă în oraş.

— Şi vrea să iasă din oraş aşa, la vedere? Vai, Mutesselime, cred că sistemul tău nu este în regulă şi trebuie să-ţi mai trimit din medicamentul acela!

— Niciodată nu voi mai pune gura pe aşa ceva! îmi răspunse el, oarecum jenat. Am convingerea că a fugit într-adevăr din închisoare, dar că se află încă în oraş.

— Ştii şi cum a evadat?

— Nu, dar sunt convins că aga sau străjile sunt vinovate că a reuşit să fugă.

— Oare unde s-o fi ascuns?

— Voi afla şi pentru asta trebuie să mă ajuţi şi tu, effendi.

— Eu? Cu plăcere, dacă-mi stă în putinţă.

La intrare aruncasem iute o privire în sus pe scară, şi văzusem mai mulţi arnăuţi postaţi acolo decât fuseseră cu o zi înainte. Era clară intenţia lor de mă opri acolo.

Convingerea asta îmi fusese întărită şi de vorbele imprudente ale comandantului. Aruncai o privire spre chipul destins al agăi şi îmi dădui seama că nu ştia nimic despre planurile mutesselimului. Bănuiala acestuia cădea şi asupra

lui Selim, aşa că ajunsei la concluzia că evadatul va fi căutat şi la el şi la mine acasă.

— Am auzit, spuse comandantul, că poţi adulmeca orice fel de urmă cu multă iscusinţă.

— Cine ţi-a spus?

— Başbuzucul tău, care ştie de la sluga ta, Halef.

Aşadar, îl interogase pe başbuzuc. Iată pricina pentru care acesta fusese ridicat!

Comandantul vorbi mai departe:

— Te rog pe tine să-l cauţi pe evadat!

— Dar l-am căutat o dată!

— Însă nu aşa de amănunţit cum trebuie când vrei într-adevăr să descoperi o urmă. Câteodată se întâmplă că nu observi un fleac care este, de fapt, foarte important.

— Ai dreptate. Prin urmare, trebuie să scotocesc prin toată închisoarea?

— Da. Dar trebuie să începi chiar cu celula în care a fost închis, căci evadarea de acolo a început.

Ah, ce turc şmecher! În spatele meu auzii treptele scârţâind. Arnăuţii coborau tiptil scara.

— Ai dreptate, spusei eu, chipurile nebănuind nimic. Lasă uşa dinspre celulă deschisă.

— Deschide. Selim Aga! porunci el.

Aga împinse zăvorul şi deschise uşa larg până la celulă.

Mă apropiai, dar cu mare băgare de seamă, aşa încât să pot evita orice lovitură din spate şi mă uitai foarte atent înăuntru.

— Nu văd nimic bătător la ochi, Mutesselime.

— De aici, nu ai ce vedea; trebuie să intri în celulă effendi!

— Dacă tu crezi că aşa e nevoie, voi face întocmai cum spui, îi dădui eu replica dezinvolt.

Intrai, scosei uşa din balamale şi o pusei de-a curmezişul pe podea, astfel încât să o pot supraveghea din celulă. La asta nu se aşteptase bravul comandant. Îi cam încurcasem

socotelile!

— Ce faci acolo? mă întrebă descumpănit şi arţăgos.

— Am scos uşa din ţâţâni, după cum vezi, îi răspunsei eu.

— Pentru ce?

— Ei, când vrei să dai de o urmă, trebuie să fii foarte prevăzător şi să ţii totul sub observaţie.

— Dar nu era nevoie să scoţi uşa; acum ai mai puţină lumină în celulă decât înainte.

— Corect! Dar ştii tu care sunt cele mai sigure dovezi?

— Care?

— Acelea pe care le descoperi în faţa unui martor. Pe astea, îl bătui eu conspirativ pe umăr, ştie un effendi din Germanistan să le descopere şi să le tălmăcească cu multă siguranţă.

— Ce vrei să spui? mă întrebă el buimăcit.

— Vreau să spun că eu te mai consider încă un mare diplomat. Te pricepi să-ţi ţii ascunse planurile şi secretele. De aceea îţi voi face pe plac şi voi intra în celulă.

— Ce vrei să spui cu planuri?

— Înţelepciunea ţi-a dat gândul care trebuie. Aşa e: numai un puşcăriaş poate să ghicească cum a evadat un alt puşcăriaş. Slavă lui Allah că a lăsat pe pământ oameni aşa de înţelepţi!

Ţâşnii înăuntru în celulă şi mă aplecai ca şi cum aş fi cercetat podeaua. Aşa putui să văd pe sub braţ cum mutesselimul îi făcu agăi un semn discret cu ochiul. Amândoi se aplecară deodată să ridice uşa, care era grea şi să o pună la loc în balamale. Mă întorsei brusc spre ei.

— Mutesselime, lasă uşa acolo unde e!

— Uşa trebuie să stea acolo unde îi este locul.

— Atunci mă duc şi eu unde îmi este locul.

Mă pregătii să mă ridic, dar nu-mi fu prea uşor, pentru că celula nu prea era înaltă.

— Stai pe loc! îmi porunci el şi făcu repede un semn, la

care năvăliră înăuntru mai mulţi arnăuţi înarmaţi. Eşti prizonierul meu!

Bietul Selim se înspăimântă. Se uită mai întâi la mutesselim, apoi la mine.

— Prizonierul tău? Glumeşti!

— Ba sunt foarte serios.

— Cred că ţi-ai pierdut minţile peste noapte! Cum poţi să-ţi închipui că eşti în stare să mă arestezi?

— Eşti deja închis şi aşa o să rămâi până când îl vom găsi pe evadat!

— Mutesselime, nu cred că o să-l găseşti!

— De ce, mă rog?

— Asta-i o faptă pe care o poate împlini doar un bărbat înzestrat cu înţelepciune şi curaj, ori pe tine Allah, Atoateştiutorul, te-a scutit de amândouă însuşirile astea!

— Vrei să mă batjocoreşti? Ia vezi până unde te întinzi cu deşteptăciunea asta a ta! Ridică uşa şi trage zăvorul!

Scosei unul din pistoale.

— Te sfătuiesc să laşi uşa!

Arnăuţii încremeniră uimiţi.

— Puneţi mâna pe el, nenorociţilor! ordonă el ameninţător.

— Oameni buni, nu vă lăsaţi împuşcaţi! le spusei, apăsând încet pe trăgaci.

— Îndrăzneşte să tragi! strigă mutesselimul.

— Să îndrăznesc? Vai, Mutesselime, dar ăsta nu e deloc semn de îndrăzneală. Cu oamenii tăi mă pot înţelege foarte bine. Tu vei fi primul care va primi glontele meu!

Efectul fu ciudat, căci temerarul erou din Amadiya dispăru îndată din faţa uşii, dar glasul îi tună:

— Închideţi-l, mişeilor!

— Nu o faceţi, căci pe cel care va îndrăzni să închidă uşa asta îl voi trimite drept în focurile Gheenei!

— Împuşcaţi-l, atunci! urlă comandantul dintr-o parte.

— Mutesselime, nu uita cine sunt! O ofensă la adresa mea

te poate costa capul!

— Mă ascultaţi, mucoşilor sau trebuie să vă împuşc chiar eu! Selim Aga, înşfacă-l!

Nepotul cumnatului nurorii nepoatei mamei surorii vitrege a „Floricicăi de mirt” urmase pilda sus-pusului său şi se lipise de perete cât putuse de departe. Era la mare strâmtoare, iar eu trebuia să-l scap.

— Daţi-vă puţin înapoi, oameni buni, că acum începe distracţia!

Îndreptai ţeava armei spre ei, făcându-mi astfel drum liber. Dintr-o sforţare ajunsei sus lângă comandant. Îi ţineam pistolul sub nas.

— Mutesselime, acolo jos nu am găsit nici o urmă!

— *Allah illa Allah!* Emire, lasă pistolul ăsta!

Nici nu-i trecu prin minte că purta şi el la brâu o armă cu care se putea apăra!

— Te vei duce înapoi la locul tău de-abia atunci când gărzile tale se vor întoarce din nou jos. Selim Aga ia-l în primire!

Cât ai clipi din ochi, aga dădu ascultare ordinului.

— Cărăbăniţi-vă şi să nu ne mai vedem!

Gărzile se retraseră imediat în josul scării.

— Aşa şi acum bag pistolul înapoi. Ah, Mutesselime, în ce situaţie de ocară te-ai adus singur! Viclenia ţi-a jucat feste, autoritatea nu ţi-a folosit la nimic şi uită-te la tine cum stai aici ca un *fakara ghinakiar*, ca un osândit, care trebuie să ceară îndurare. De ce vroiai să mă închizi?

— Pentru că trebuia să caut şi la tine acasă.

— Şi nu trebuia să fiu şi eu de faţă?

— Te-ai fi împotrivit.

— A, ăsta-i un semn de respect! Îmi place să aud asta! Crezi că ceilalţi nu s-ar fi apărat?

— Tu eşti cel mai rău! De ceilalţi nu ne-ar fi fost teamă.

— Te înşeli, Mutesselime. Eu sunt cel mai blând dintre ei.

Hagi Halef Omar este un erou; Hagi Lindsay-Bei este un curajos, iar cel de-al treilea, pe care nu l-ai cunoscut încă, îi întrece pe cei doi. Din mâinile lor nu ai fi scăpat viu! Şi cât de mult crezi că aş fi stat eu închis?

— Cât aş fi vrut eu!

— Aşa crezi tu? Vezi armele astea şi punga asta cu gloanţe şi cu cartuşe? Aş fi tras în zăvor sau în balamale şi în două minute aş fi fost unde sunt acum. Iar oamenii mei ar fi ştiut chiar de la prima împuşcătură că sunt în primejdie şi ar fi venit deîndată să mă ajute.

— Nu ar fi putut să intre aici.

— Un glonte de carabină deschide cu mare uşurinţă un lacăt vechi. Vino încoace, vreau să-ţi arăt ceva!

Îl îndreptai spre celulă şi îi arătai ferestruica prin care se putea întrezări un petic de cer; dar acum în cadrul ferestrei se putea vedea cineva îmbrăcat în haină roşie cadrilată, care stătea cu o carabină în mână şi se uita cu mare atenţie înspre închisoare.

— Îl cunoşti pe omul acela? îl întrebai.

— Hagi Lindsay-Bei!

— Chiar el e! Stă pe acoperişul casei mele şi aşteaptă semnul pe care l-am convenit cu el. Mutesselime, viaţa ta atârnă de un fir de păr. Ce acuzaţie îmi aduci?

— Tu i-ai dat drumul prizonierului!

— Cine spune asta?

— Eu. Am martori.

— Vrei să mă arestezi pe mine, care sunt un effendi şi un bei, un emir care este mult mai sus pus decât tine, care stă sub ocrotirea sultanului şi căruia nu-i e frică de nimeni?

— Da, n-ai frică de nimeni şi tocmai de aceea vroiam să te am aici în siguranţă, ca să-ţi pot controla locuinţa.

— Poţi să o cercetezi în prezenţa mea!

— Acum n-o mai fac eu, îmi voi trimite oamenii. Aha, acum se temea de „erou”, de „curajos” şi de celălalt, care-i întrece

pe toţi.

— Îmi dau consimţământul chiar şi aşa, numai să nu faceţi prea multă vâlvă. Le dau voie să cotrobăie fiecare cotlon. Vezi, dar, că nu aveai de ce să mă închizi, Mutesselime!

— N-am ştiut.

— Cea mai mare greşeală a ta a fost că ai putut să-ţi închipui că m-aş fi predat orbeşte şi m-aş fi lăsat închis cu uşurinţă. Să nu mai faci aşa ceva, căci îţi spun: viaţa ta atârnă de un fir de păr.

— Dar, emire, dacă descoperim evadatul la tine în casă, atunci chiar trebuie să te închid.

— Atunci n-o să am nimic împotrivă.

— Dar acum nu pot să te las să pleci acasă!

— De ce?

— Trebuie să fiu sigur că nu dai vreun ordin să fie ascuns evadatul.

— Bine. Însă ia aminte la mine, tovarăşii mei nu vor permite oamenilor tăi să cerceteze casa, ba, dimpotrivă, vor doborî pe oricine îndrăzneşte să calce pe acolo.

— Dă-le de ştire în scris să lase oamenii mei să intre.

— Aşa voi face. Aga Selim le poate duce înştiinţarea numaidecât.

— Nu. El nu!

— De ce?

— I-ar putea preveni.

— Ah, dar aga îţi este credincios şi nu spune sau nu tăinuieşte nimic despre prizonier! Aşa e, Selim?

— Stăpâne, îi spuse acesta superiorului său, îţi jur că nu ştiu absolut nimic, iar effendi este cu totul nevinovat!

— Pentru el să nu bagi mâna în foc, dar spre binele tău aş vrea să cred ce-mi spui despre tine. Emire, mergem împreună la mine, unde vom mai vorbi despre treaba asta. Te voi pune faţă-n faţă cu cel care te acuză.

— Chiar asta vreau şi eu!

— Pe unul din martori poţi să-l asculţi chiar acum!

— Cine e?

— Arnăutul care stă acum la închisoare din pricina ta.

— A, el?

— Da. Am cercetat astăzi încă o dată celulele şi i-am întrebat pe toţi prizonierii dacă au observat ceva azi-noapte. Am fost şi la el şi am auzit ceva ce-ţi este foarte potrivnic!

— Vrea să se răzbune! Dar mai bine nu vrei să trimiţi una din gărzile tale la mine acasă? Dacă scriu eu înştiinţarea aş putea face vreo greşeală sau oamenii mei ar putea crede că a scris-o altcineva!

— Pe străji le-ar crede şi mai puţin!

— Nu cred. E mai bine ca straja ta să-l ia cu el pe servitorul meu, care poate fi convins că eu şi nu altcineva a dat voie să mi se percheziţioneze casa!

— Vei vorbi cu el doar cu mine de faţă?

— Da.

— Atunci voi porunci să fie adus.

Îl chemă pe unul din arnăuţi şi îi dădu ordinul, apoi Selim trebui să deschidă carcera în care era închis kavasul care îl însoţise pe englez.

— Ridică-te, îi porunci mutesselimul şi spune-mi dacă îţi mai menţii declaraţia pe care mi-ai făcut-o mai devreme?

— Repet-o!

— Omul căruia îi spui Hagi Lindsay-Bei este un englez care ne-a luat de la Mosul pe mine şi pe tălmaci, căruia i-a povestit cum că el caută un bărbat care a plecat să elibereze un prizonier.

Aşadar, până la urmă, master *Fowling-bull* şi-a dat drumul la gură!

— L-a numit pe bărbatul acesta? îl întrebai eu pe arnăut.

— Nu.

— I-a spus tălmaciului numele prizonierului care trebuie eliberat?

— Nu.

— Şi nici locul în care se află prizonierul?

— Nu.

— Mutesselime, arnăutul acesta mai are ceva de spus?

— Asta-i tot.

— Nu, asta nu-i totul! Selim Aga, închide-l la loc!

— Ah, Mutesselime, ce diplomat măreţ eşti! În Stambul îţi voi lăuda cu prisosinţă meritele, iar apoi ţi se va grăbi urcarea într-un post mult mai înalt decât cel în care eşti acum. Poate padişahul te va unge chiar vicerege al Bagdadului. Hagi Lindsay-Bei vrea să caute un bărbat. A spus el că eu aş fi acel bărbat? Acest bărbat vrea să elibereze un arestat. A spus el că acesta trebuie să fie neapărat prizonierul tău? Oare îşi lasă un englez patria sa, care se află la o depărtare de aproape o mie de zile de mers cu cămila de aici, ca să elibereze un arab din închisoare? Când şi-a părăsit ţara habar nu avea cum arată un arab.

— Dar tu eşti prietenul lui Amad el Ghandur?

— Îţi spun că nici eu nu l-am mai văzut până când n-am intrat aici, în închisoarea asta. Hagi Lindsay-Bei nu înţelege nici turceşte, nici arăbeşte, iar tălmaciul său nu poate să vorbească bine englezeşte. Cine ştie ce a auzit şi ce a înţeles omul acesta? Poate Hagi Lindsay-Bei i-o fi spus vreo poveste!

— Dar el nu vorbeşte!

— Odinioară vorbea. Jurământul tăcerii l-a făcut mult mai târziu.

— Acuma hai să asculţi şi ceilalţi martori! Bate cineva la uşă, trebuie să fie sluga ta.

Deschise uşa. Arnăutul îl adusese pe Halef, căruia îi spusei că sunt de acord să mi se cerceteze casa, apoi îi mai spusei:

— Vreau să-i dovedesc mutesselimului că îi sunt prieten, aşa că oamenii lui trebuie lăsaţi să caute peste tot. Acum du-te!

— Încotro te duci acum?

— La mutesselim.

— Pe urmă te întorci?

— Asta n-o mai ştiu.

— Într-o oră se pot face şi se pot vorbi foarte multe. Dacă nu te înapoiezi până atunci, vom veni după tine şi te vom lua.

Plecă. Comandantul făcu o mutră foarte descumpănită. Purtarea bărbătească a bravului meu Halef îl pusese cu botul pe labe.

În vestibulul selamlâcului său se aflau mai mulţi funcţionari şi servitori. Mutesselimul făcu un semn spre unul din cei dintâi, care intră împreună cu noi. Ne aşezarăm, dar nu mi se dădu nici o pipă.

— Acesta este omul! spuse mutesselimul, arătând spre funcţionar.

— Care om?

— Care te-a văzut.

— Unde?

— Pe uliţa care duce spre închisoare. Ibrahim, grăieşte!

Omul văzu că nu fusesem arestat; îmi aruncă o privire şovăielnică şi povesti:

— Veneam de la palat, stăpâne. Se făcuse foarte târziu. Deschisesem uşa casei mele şi tocmai când voiam să intru, auzii paşi care se apropiau grăbiţi. Erau doi bărbaţi care mergeau foarte repede. Dădură colţul şi dispărură, apoi auzii croncănitul unui corb.

— I-ai recunoscut pe cei doi?

— Numai pe acest effendi. Ce-i drept, era beznă, dar l-am recunoscut după statură.

— Celălalt ce statură avea?

— Măruntă.

— Dar ei te-au văzut?

— Nu, căci stăteam pitit în spatele uşii.

— Poţi să pleci!

Acesta se retrase.

— Ei, acum ce mai zici, emire?

— Toată seara am fost cu tine!

— Dar ai dispărut câteva minute, când ai adus lampa. Bănuiesc că atunci ai dat drumul prizonierului şi te-ai grăbit să te întorci, căci ştiai că noi te aşteptam.

Izbucnii în râs.

— Vai, Mutesselime! Oare când vei deveni şi tu un bun diplomat? Bag de seamă că sistemul tău are nevoie de un întăritor.

— Dă-mi voie să pun şi eu câteva întrebări!

— Dă-i drumul.

— Cine avea cheia uşii de la intrarea în închisoare?

— Eu.

— Puteam să ies afară dacă voiam?

— Nu, răspunse el şovăind.

— Cu cine am fost la mine acasă?

— Cu Selim Aga.

— Spune-mi, acest agă al arnăuţilor este mai înalt sau mai scund decât mine?

— Mai scund.

— Şi acum te întreb pe tine, agă: am mers cu paşi de melc sau cu paşi repezi?

— Cu paşi repezi, răspunse el.

— Mutesselime, un corb care croncane sau ţipă în somn poate avea vreo legătură cu evadatul nostru?

— Emire, e o potriveală miraculoasă!

— Nu este nici un miracol, ci este ceva atât de simplu şi de firesc, că mă şi înspăimântă îngustimea minţii tale. Chiar mă-îngrijorezi! Ştii bine că tu aveai cheia şi nimeni nu putea să iasă. M-am dus acasă cu aga şi am trecut chiar pe uliţa unde locuieşte funcţionarul tău. Şi asta o ştii bine! Tu vrei să mă osândeşti pentru o poveste care nu face altceva decât să mă disculpe? Eram prietenul tău. Ţi-am făcut daruri, ţi l-am dat pe makredş, a cărui arestare ţi-a adus cinste şi îţi dă nădejde

de mărire; ţi-am dat o doctorie care să-ţi bucure sufletul şi pentru toate astea îmi mulţumeşti arestându-mă? Piei din ochii mei! M-am înşelat asupra ta! Şi încă altceva rău: îţi arunci neîncrederea şi asupra agăi arnăuţilor, care ştii că-ţi este credincios, care a luptat şi era gata să-şi dea viaţa pentru tine!

Selim Aga prinse şi el curaj:

— Da, aşa este! spuse el solemn, punând mâna pe sabie şi rostogolindu-şi ochii. Viaţa mea îţi aparţine, stăpâne şi sunt în stare să mă jertfesc pentru tine!

Era prea mult pentru comandant. Îmi întinse mâna şi îmi spuse:

— Iertare, emire! Ai dreptate. Nu voi mai pune să ţi se percheziţioneze casa.

— Ba, dimpotrivă. Acum stăruiesc chiar eu s-o faci!

— Dar nu mai este nevoie!

— Rămân neclintit în dorinţa mea.

Mutesselimul se ridică şi ieşi.

— Effendi, îţi mulţumesc că m-ai scăpat de bănuielile mutesselimului, spuse şi aga.

— Stai să vezi că voi face încă şi altele pentru tine!

Comandantul se întoarse foarte supărat şi spuse:

— Afară aşteaptă baş-ceauşul care trebuie să meargă la Mosul…

— Care l-a luat pe başbuzucul meu, îi tăiai vorba, ca tu să-l poţi întreba despre mine? Măcar ai aflat ceva care să mă acuze?

— Nu, n-a avut decât cuvinte de laudă despre tine. Dar spune-mi ce să-i scriu lui Anadoli Kasi Askeri despre evadat?

— Adevărul!

— Mult rău o să păţesc, effendi. Nu crezi că-l mai bine să-i scriu că a murit?

— Asta e treaba ta!

— Nu-mi dai nici un sfat?

— Nu am nici un motiv s-o fac, până nu-mi vei fi prieten!

— Dar îţi voi fi prieten!

— Şi dacă reuşeşti să-l prinzi din nou? Sau dacă a ajuns cu bine în patria lui?

— Atunci mutessariful destituit s-a înşelat şi mi-a trimis un om despre care credea că este Amad el Ghandur, dar care nu era el. Şi sper să nu fiu nevoit să scotocesc peste tot ca să-l prind.

Iată adevărata înţelepciune a turcului de a ieşi din ananghie şi care mie mi-a fost foarte bine venită.

— Dar baş-ceauşul a aflat că arabul a fugit?

— Era alt arab, nu un haddedihn, ci un abu-salman, care a refuzat să plătească vama.

— Atunci grăbeşte-te să scapi de grija makredşului. Dacă şi el a izbutit să fugă, eşti pierdut.

— Într-o oră trebuie să plece transportul.

— Ai terminat lista cu lucrurile makredşului?

— E gata şi e semnată de mine şi de Selim Aga.

— Mutesselime, ai uitat o semnătură!

— A cui?

— A mea!

— Effendi, dar nu este neapărată nevoie de ea!

— Dar este de dorit să fie.

— De ce?

— S-ar putea să fiu întrebat despre toate acestea la Mosul sau la Stambul, dacă ceva nu va fi în ordine. Aşa că ar fi mai bine dacă m-aş semna şi eu. Totul ar fi în regulă. Un martor în plus ţi-ar fi şi ţie bine venit, căci îl cred în stare pe makredş să spună vorbe rele despre tine, ca să se răzbune.

Comandantul era clar năucit.

— Scrisoarea este deja închisă şi pecetluită, spuse el.

— Arată-mi-o!

Se ridică şi se duse în odaia de alături.

— Effendi, îmi şopti aga speriat, să nu mă trădezi că eu ţi-

am spus totul.

— Fii fără grijă!

Mutesselimul se întoarse ţinând în mână o scrisoare pecetluită. Mi-o întinse fără ezitare.

O luai ca să mă conving că este cea bună. O făcui sul, aşa încât să pot privi în interior. Pentru că nu avea coperţi, putui să-mi dau seama din câteva cuvinte pe care le zării că mutesselimul nu mă păcălise. Şi totuşi, cifrele pe care le căutam nu se aflau în locul pe care putusem să-l citesc. Cu toate astea mă prefăcui că le-am văzut şi citii rar şi cu voce tare:

— Patru sute de piaştri de aur — optzeci şi unu de piaştri de argint. Mutesselime, vei fi nevoit să deschizi scrisoarea asta, căci te-ai înşelat!

— Emire, asta-i treaba mea, nu a ta!

— Aşadar, când a trebuit să te ajut să arestezi makredşul şi să-i iei toţi banii, a fost numai treaba ta?

— Da, răspunse el naiv.

— Bun! Dar mi-ai promis cinci mii de piaştri, la care se adaugă încă două mii, căci banii de hârtie nu au o valoare deplină! Unde este suma asta?

— Emire!

— Mutesselime!

— Spui că-mi eşti prieten şi totuşi vrei să-mi faci rău!

— Spui că-mi eşti prieten şi totuşi vrei să mă păcăleşti!

— Trebuie să trimit banii la Mosul.

— Patru sute optzeci şi unu de piaştri. Da. Însă e de datoria ta să trimiţi toţi banii makredşului, dimpreună cu ceasul şi cu inelele. Faci aşa — nu-ţi mai cer nimic; nu faci aşa, atunci pretind partea care mi se cuvine.

— Dar tu nu ai nimic de primit, spuse el.

— Nici tu şi nici Selim Aga. El a primit ceva?

— Şapte mii de piaştri de hârtie, răspunse iute, ca să-i taie vorba lui Selim, care făcu o faţă de abia putui să mă abţin să

nu râd în hohote.

— Şi atunci, spusei eu, pentru ce îmi refuzi pe nedrept partea mea?

— Tu eşti un străin şi nu un angajat de-al meu.

— Poate ai dreptate, atunci cedez partea mea padişahului. Spune-i baş-ceauşului să treacă pe la mine înainte de a porni la drum, ca să-i dau raportul meu către Anadoli Kasi Askeri. Rămâi cu bine, Mutesselime şi îngăduie-mi să trec pe la tine astă-seară.

Plecai şi nici nu ajunsei bine la uşă, când mă strigă:

— Câţi bani vrei să declari?

— Toată suma de douăzeci şi cinci de mii de piaştri, un ceas şi inelele cu briliante.

— Şi tu cât vrei?

— Partea mea întreagă. Şapte mii de piaştri de hârtie, sau cinci mii de aur sau de argint.

— Effendi, nu era chiar atât de mult aur!

— Pot să deosebesc foarte bine sunetul aurului de cel al argintului, iar punga nu era prea mare.

— Eşti bogat, emire şi o să fii mulţumit cu cinci sute de piaştri!

— Două mii din aur, e ultimul meu cuvânt!

— *Allah illa kerihm!* Dar nu pot!

— Rămâi cu bine!

Făcui iarăşi cale-ntoarsă. Aşteptă până deschisei uşa, apoi mă chemă înapoi. Mersei mai departe şi când eram deja în stradă, auzii nişte paşi grăbiţi. Era Selim Aga, care mă striga să mă întorc.

Când intrai din nou în selamlâc, comandantul nu mai era acolo, însă veni şi el repede din odaia de alături, cu chipul întunecat şi duşmănos. Vocea îi tremura când mă întrebă:

— Prin urmare, vrei două mii?

— Din aur!

Se aşeză pe covor, şi-mi numără douăzeci de monezi de o

sută.

Mă aplecai, luai aurul şi îl băgai în buzunar. Aşteptă, câteva clipe, apoi mă întrebă supărat:

— Tot nu eşti mulţumit?

— Eu? Dimpotrivă, mă aşteptam să-mi mulţumeşti tu, căci ţi-am dăruit trei mii de piaştri!

— Eşti plătit şi nu mi-ai dăruit nimic. Când pleci?

— Încă nu ştiu.

— Te sfătuiesc să părăseşti oraşul chiar astăzi!

— De ce?

— Ţi-ai luat aurul, acum pleacă! Şi să nu te mai întorci niciodată!

— Mutesselime, nu face comedia asta cu mine, altfel îţi dau banii înapoi şi scriu şi o dare de seamă. Dacă am chef să rămân, atunci rămân şi când voi veni din nou la tine, tu să mă primeşti politicos. Dar, ca să-ţi iau o piatră de pe inimă, te înştiinţez că voi pleca chiar azi, dar nu înainte de a trece pe la tine, ca să-mi iau rămas-bun. Acum te las şi mă întorc la tovarăşii mei.

Cum ajunsei acasă, mă întâmpină o trupă de arnăuţi, care stăteau timizi într-o parte. În uşă stătea Mersinah, care se holba la ei, cu faţa aprinsă de mânie.

— Emire, s-a mai întâmplat vreodată aşa ceva? tună ea către mine.

— Ce?

— Ca un mutesselim să percheziţioneze casa propriului său agă al arnăuţilor?

— Nu am de unde să ştiu, înger al casei ăsteia, căci eu nu am fost vreodată agă de arnăuţi.

— Ştii ce caută?

— Îl caută pe arabul care a evadat! Auzi, să caute lupul în casa vânătorului! Numai să se întoarcă Selim Aga acasă odată, că-i spun eu ce ar fi trebuit să facă!

— Nu te certa cu el, căci şi aşa are destule de îndurat.

— Cum aşa?

— Eu voi pleca împreună cu tovarăşii mei.

— Tu?

Spaima ce-o cuprinse era de nedescris.

— Da. Am avut o dispută cu mutesselimul şi nu mai vreau să stau prea mult într-un loc unde porunceşte el.

— *Allah*, *Tallah*, *Wallah!* Stăpâne, nu pleca! Îi voi sili pe aceşti oameni să se poarte cu tine cu cel mai mare respect!

Era o promisiune la a cărei îndeplinire ar fi fost foarte interesant să asist. Din păcate, considerai că aşa ceva nu e posibil şi o lăsai pe Mersinah, care rămase jos. Vocea ei tuna şi fulgera de mama focului. Sus, în capul scării, mă aştepta başbuzucul, care îmi auzise vocea şi îmi ieşise în întâmpinare.

— Effendi, vreau să-mi iau rămas-bun de la tine!

— Hai înăuntru, să-ţi plătesc!

— Emire, eu am fost plătit deja!

— Cine ţi-a plătit?

— Omul cu faţa prelungă.

— Cât ţi-a dat?

— Atât!

Cu ochii strălucind de bucurie scoase din buzunar un pumn de monezi mari din argint, pe care mi, le arătă.

— Totuşi, vino. Dacă e aşa, vreau să-ţi plătesc asinul.

— *Allah kerihm!* Dar nu e de vânzare! strigă el speriat.

— Vreau să spun că trebuie să-i plătesc şi lui simbria.

— *Maschallah!* Atunci vin!

Veni cu mine în camera mea, care era goală, îi dădui nişte bani, care îl bucurară foarte mult.

— Emire, nu am mai văzut niciodată până acum un effendi atât de bun ca tine. Tare mi-ar fi plăcut să-mi fii căpitan, sau maior sau colonel! Te-aş fi apărat în bătălii şi m-aş fi luptat ca arunci când mi-am pierdut nasul. Asta a fost în marea luptă de la…

— Lasă asta acum, bunul meu Ifra. Sunt pe deplin convins

că eşti foarte curajos. Ai fost astăzi la mutesselim?

— Baş-ceauşul m-a dus la el şi a trebuit să răspund la multe întrebări.

— Ce fel de întrebări?

— Dacă evadatul se află la noi, dacă tu ai omorât mulţi turci în bătălia de la iezizi, dacă eşti într-adevăr un ministru de la Stambul şi încă multe altele.

— Ifra, drumul vostru duce spre Spandareh. Spune-i celui mai bătrân om de acolo că eu o pornesc astăzi la drum înspre Gumri şi că deja i-am trimis beiului din Gumri darul acela. Iar în Baadri te duci la Ali bei, ca să completezi ce-i va fi spus Selek.

— Şi el pleacă?

— Da, unde e?

— E la cai.

— Spune-i că poate să-i înşeueze. Îi voi da o scrisoare. Acum rămâi cu bine, Ifra şi Allah să te ocrotească pe tine şi pe asinul tău!

Cei trei prieteni stăteau în camera englezului, înarmaţi până în dinţi, pregătiţi de luptă. Halef mă îmbrăţişa de bucurie, iar englezul îmi întinse mâna cu un chip atât de fericit, încât îmi dădui seama că fusese foarte îngrijorat pentru mine.

— Avut pericol, *sir?* mă întrebă el.

— Am stat chiar în celula din care l-am scos pe Amad el Ghandur.

— Ah, splendidă aventură! Fost prizonier! Cât timp?

— Două minute.

— Apoi singur eliberat?

— Singur! Vrei să-ţi povestesc cum a fost?

— Mai e vorbă! *Well! Yes!* Frumoasă ţară aici, foarte frumoasă! În fiecare zi, alta aventură!

Îi povestii în engleză, apoi îi spusei:

— Într-o oră plecăm.

Chipul englezului deveni un extraordinar semn de întrebare.

— Spre Gumri, completai.

— Ieri nu-ţi părea prea frumos, master Lindsay!

— Eram supărat! Nu aveam nimic de făcut! Dar a fost frumos, foarte frumos! Romantic! *Yes!* Cum este la Gumri?

— Şi mai romantic!

— *Well!* Atunci mergem acolo!

Se ridică numaidecât şi se duse să vadă de cai. Astfel avui timp să le povestesc şi celorlalţi doi întâmplările prin care trecusem. Cel mai bucuros era Mohammed Emin, care-şi dorea din tot sufletul să ajungă cât mai repede la fiul său. Se ridică şi el foarte grăbit, ca să se pregătească de călătorie.

Mă întorsei în odaia mea să scriu o scrisoare către Ali. Îi raportai situaţia concis şi îi mulţumii pentru ambele scrisori, care îmi aduseseră mari servicii. Scrisoarea i-o înmânai lui Selek, care părăsi apoi Amadiya, preferând să plece singur.

Se auziră paşi grăbiţi urcând scările. Erau Selim şi Mersinah.

— Effendi, chiar vrei să pleci din Amadiya? mă întrebă el.

— Ai auzit, doar, ce-am spus când eram la mutesselim.

— Deja se pregătesc caii, suspină „Floricica de mirt”, care încercă să-şi şteargă ochii înlăcrimaţi, dar care nu reuşi să ajungă cu mâna decât până la nasul la fel de întristat.

— Încotro plecaţi?

— Plecăm spre Gumri, dar mutesselimul nu trebuie să afle, Selim Aga.

— Nu veţi ajunge astăzi acolo.

— Atunci vom petrece noaptea undeva pe drum.

— Stăpâne, mă imploră Mersinah, mai rămâi măcar noaptea asta la noi. Îţi voi găti cel mai bun pilaf pe care ştiu eu să-l fac.

— Am hotărât: plecăm.

— Dar nu ţi-e teamă de mutesselim?

— Chiar el ştie cel mai bine că nu mă tem de el.

— Şi eu ştiu, stăpâne, mă întrerupse Selim; doar i-ai smuls două mii de piaştri!

„Floricica” făcu ochii mari.

— *Maschallah!* Ce de bani!

— Şi încă de aur! mai spuse aga.

— Ai cui sunt banii ăştia?

— Ai emirului, se-nţelege! Emire, dar parcă trebuia să-mi pui şi mie o vorbă bună!

— N-ai făcut-o, effendi? se interesă Mersinah. Doar aşa ne-ai promis!

— Însă m-am ţinut de cuvânt!

— E-adevărat? Dar când ai vorbit cu mutesselimul?

— Când era de faţă şi Selim Aga.

— Stăpâne, dar nu am auzit nimic! spuse el solemn.

— *Maschallah*, ai surzit sau ce-ai păţit? Mutesselimul mi-a dat cinci sute de piaştri în loc de cinci mii, cât îi cerusem!

— Dar erau pentru tine, effendi!

— Selim Aga, ai spus că mă iubeşti şi eşti prietenul meu. Cum ai crede că aş putea să-mi încalc cuvântul dat? A trebuit să procedez ca şi cum banii ar fi fost pentru mine!

— Aşa ai făcut?

Se uită la mine înmărmurit.

— Aşa ai făcut? strigă Mersinah, care pricepu imediat. De ce a trebuit să faci aşa? Spune mai departe, emire!

— I-am explicat deja lui Selim…

— Effendi, strigă ea, nu-i mai explica nimic lui Selim, ăsta n-o să priceapă nimic niciodată! Mai bine spune-mi mie!

— Dacă aş fi cerut banii pentru agă, mutesselimul s-ar fi împotrivit…

— Aşa e, effendi, mă întrerupse ea repezit. Da, ar fi fost şi mai rău, căci după plecarea ta ar fi trebuit să dăm banii înapoi.

— De aceea m-am gândit să cer banii ca pentru mine.

— Şi de fapt, nu erau pentru tine? Ah, spune odată!

Brava „Floricică” tremura din tot corpul de lăcomie.

— Erau pentru agă, îi răspunsei.

— *Maschallah!* E adevărat?

— Bineînţeles!

— Aşadar, el trebuie să mai primească şi alţi bani pe lângă cei cincizeci de piaştri?

— Foarte mulţi bani!

— Câţi?

— Toţi banii.

— *Allah ill Allah!* Când, când?

— Chiar acum.

— *Hamdulillah!* Slavă şi laudă lui Allah! Şi acum dă-ne banii!

— Iată-i. Vino încoace, Selim Aga!

Îi pusei banii în palmă; vru să închidă pumnul repede, dar nu apucă, fiindcă Mersinah se şi repezi să-i smulgă banii cu o mână foarte expertă.

— Mersinah! tună el.

— Selim Aga! fulgeră ea.

— Sunt ai mei! mârâi el.

— Dar vor rămâne tot ai tăi! spuse ea solemn.

— Pot să-i iau şi singur! murmură el.

— La mine sunt mai în siguranţă! spuse ea.

— Măcar dă-mi şi mie ceva din ei! se rugă el.

— Lasă-i la mine! spuse ea mieros.

— Atunci dă-mi măcar cei cincizeci de piaştri de ieri!

— O să ţi-i dau, Selim Aga!

— Pe toţi?

— Pe toţi, dar lipsesc douăzeci şi trei de piaştri.

— Toţi! Şi lipsesc douăzeci şi trei de piaştri! Unde au dispărut?

— S-au dus pe făină şi pe apa pentru prizonieri.

— Dar apa nu costă nimic!

— Pentru prizonieri nimic nu e pe gratis, ia aminte! Dar, emire, acum ai rămas fără nici un ban!

Pe „Floricică” o apucase grija de mine abia acum, după ce îşi căpătase banii.

— Nici nu pot să primesc banii ăştia, da, nu am voie.

— Nu ai voie? Cum aşa?

— Îmi interzice credinţa.

— Credinţa? *Allah ill Allah!* Dar credinţa nu interzice să primeşti bani!

— Ba da! Căci banii nu sunt nici ai makredşului, care oricum nu cred că i-a câştigat pe cale cinstită şi nici ai mutesselimului sau ai lui Selim Aga. Însă banii ăştia ar fi dispărut oricum şi nu s-ar mai fi întors la proprietarul lor de drept. Asta a fost motivul pentru care l-am constrâns pe mutesselim să-napoieze o parte din ei. Dacă tot nu ajung acolo unde le este locul, e mai bine să rămână la tine, decât să încapă totul pe mâna mutesselimului.

— Effendi, credinţa ta e foarte bună! spuse demn Mersinah. Eşti un adevărat credincios al lui Allah! Binecuvântat să fii!

— Ia ascultă, Mersinah! Dacă aş fi fost un credincios al lui Allah, nu v-aş mai fi dat nimic şi aş fi păstrat totul pentru mine. Eu nu sunt musulman.

— Nu eşti musulman?! strigă ea uimită. Dar ce eşti?

— Creştin.

— *Maschallah!* Eşti un nessorah, un nestorian?

— Nu, credinţa mea nu e totuna cu cea a nestorienilor.

— Aşadar şi tu crezi în Omma Allah Marriyam[1]?

— Da.

— O, emire, creştinii care cred în ea sunt oameni buni!

— De unde ştii?

— Se vede şi pe tine, dar mai ştiu şi de la bătrâna Marrah Durimeh.

— A! O cunoşti?

---

[1] Sfânta Fecioară Maria.

— E cunoscută în toată Amadiya. Vine foarte rar pe aici, dar când vine, împarte bucurie fiecărui om cu care se întâlneşte. Şi ea crede în Omma Allah Marriyam şi este o binecuvântare pentru mulţi. Ia uite, mi-am adus aminte că trebuie să trec pe la ea!

— A plecat.

— Da, a plecat din nou, dar eu tot trebuie să trec pe acolo.

— De ce?

— Trebuie să anunţ că pleci.

— Cine ţi-a dat porunca asta?

— Tatăl fetei pe care ai vindecat-o.

— Nu pleci nicăieri!

— Ba trebuie!

— Rămâi, Mersinah, îţi poruncesc!

Îmi răcii degeaba gura, căci „Floricica de mirt” coborâse deja scările, şi când ajunsei la fereastră, o văzui traversând piaţa foarte grăbită.

— Las-o, effendi! spuse aga. A promis. Ah, de ce mi-ai dat banii cu ea de faţă! Acum n-o să mai văd nici măcar o para chioară din mâna ei!

— Dar îi foloseşte şi pentru tine!

— Nu, este foarte zgârcită. Ce nu foloseşte pentru noi sau pentru prizonieri, ascunde în aşa fel încât eu să nu-i pot găsi. E foarte mândră că îmi va lăsa mulţi bani după moartea ei, dar eu acum sufăr: fumez tutunul cel mai prost, iar când mă duc la evreu sunt nevoit să beau din vinul cel mai ieftin, care nu e deloc bun!

Bietul agă plecă mâhnit. Mă dusei şi eu după el până jos în curte, unde aşteptau caii înşeuaţi. Apoi făcui încă o plimbare prin oraş cu englezul, pentru unele cumpărături. Când reveniră din oraş, îi găsirăm pe toţi adunaţi în faţa casei. Lângă ei stătea un bărbat, pe care îl recunoscui de departe că era tatăl pacientei mele.

— Stăpâne, aud că vrei să pleci, mă întâmpină el. Am venit

să-mi iau rămas-bun de la tine. Fiica mea se va însănătoşi în curând. Mă voi ruga cu ea şi cu nevasta mea la Allah, ca să te apere! Ţi-am adus un mic yadikar, un cadou care să-ţi aducă aminte ele noi. Te rog din adâncul sufletului meu să-l primeşti!

— Îl primesc dacă este un *ufuk-defek*[1]; dacă este de valoare, nu-l primesc!

— Este atât de mic şi de neînsemnat, că mi-e ruşine să ţi-l dau ţie personal. Îngăduie-mi să-l înmânez slugii tale! Unde este?

— Acolo, la cai.

Scoase o învelitoare din piele împodobită cu mărgele şi i-o întinse lui Halef. Apoi văzui că-i mai dădu ceva. Îi mulţumii, apoi ne despărţirăm.

Acum urma partea cea mai grea: despărţirea de Selim Aga şi mai ales, de „Floricica de mirt”. Selim mergea pe la fiecare cal şi lega de grumazul lor panglici care arătau destul de bine. Îşi rostogolea ochii atât de înfricoşător, cum nu-l mai văzusem niciodată. Vârfurile mustăţii i se înfoiaseră şi din când în când, îşi ducea mâna la gât, de parcă nu-i ajungea aerul. Într-un final, îi întinse mâna lui Halef, ca să-şi ia rămas-bun. Începu să strige:

— Rămâi cu bine, Hagi Halef Omar! Allah să fie cu tine întotdeauna!

Nu stătu să audă şi răspunsul bravului Halef, ci sări la calul lui Mohammed să omoare o muscă pe grumazul animalului. Apoi se repezi energic la haddedihn şi-i întinse mâna:

— Allah să fie cu tine şi cu toţi ai tăi! Să mai vii pe la noi, dacă drumul te va mai purta vreodată prin Amadiya!

Brusc, se repezi la chinga armăsarului englezului, care atârna prea mult în jos. Se duse grăbit într-acolo, se vârî sub cal şi începu să tragă şi să smucească, de parcă se lupta cu o povară foarte grea. Când fu gata, întinse mâna englezului, şi-i

[1] Fleac.

spuse:

— Sidi, să-ţi fie drumul...

— *Well!* îi tăie vorba Lindsay, ţine!

Îi dădu un bacşiş care trebuie să fi fost foarte generos, după cum îl ştiam eu pe englez. Mărinimia acestuia îl zăpăci şi mai mult pe bunul agă al arnăuţilor, care o luă de la capăt:

— Sidi, să-ţi fie drumul precum...

— *Well!* dădu din cap Lindsay şi scoase la iveală o a doua ediţie a bacşişului, luând mâna întinsă de rămas-bun drept o cerere.

— Sidi, începu Aga şi mai tare, să-ţi fie drumul precum drumul Atotputernicului, iar...

— *Well*, spuse englezul a treia oară.

Dar aga îşi trase repede mâna şi profitând de faptul că eu tocmai voiam să încalec, veni la mine să-mi ţină scăriţa. Chipul i se însori, apoi i se întunecă; deschise gura, însă din ochi îi ţâşni un şuvoi pe care se căznea demult să şi-l reţină. Vru să rostească ceva, dar nu reuşi decât să scoată un sunet de neînţeles. Îi întinsei mâna adânc mişcat, după care el se duse grăbit înapoi în gang.

Atât aşteptase Mersinah. Păşi înainte, iţindu-se precum soarele de dimineaţă. Vru să înceapă şi ea cu Halef, dar eu dădui pinteni calului şi spusei:

— Halef, mergi şi tu cu ceilalţi jos în vale. Eu trebuie să mai trec pe la mutesselim, dar o să vă ajung din urmă.

Apoi mă întorsei către Mersinah:

— Îţi mulţumesc pentru tot. Rămâi cu bine! Allah sa-ţi dea viaţă veşnică şi să te gândeşti la mine când o sa găteşti pentru prizonieri vreuna din mâncărurile tale minunate!

— Rămâi sănătos, emire, tu, care eşti cel mai mărinimos...

Continuarea nu am mai apucat s-o aud. Plecai iute călare, cu câinele după mine, înspre palatul comandantului. Ajuns acolo, lăsai calul în faţa uşii şi intrai, luând şi câinele cu mine. În odaia din faţă erau câteva persoane pe care le mai

văzusem pe acolo. Când văzură câinele se dădură într-o parte, foarte speriaţi. Nimeni nu mai îndrăznise vreodată să intre cu un câine acolo.

— Unde este mutesselimul? întrebai.

— În selamlâc, îmi răspunse unul din ei.

— E singur?

— Supraveghetorul palatului e la el.

Intrai fără să mă anunţ, cu câinele după mine. Supraveghetorul făcu o faţă îngrozită, iar mutesselimul se ridică brusc.

— Effendi, ce faci? strigă el.

— Am venit să-mi iau rămas-bun de la tine.

— Cu câinele după tine!

— Este mai bun decât orice om pe care-l ştiu eu. Mi-ai spus să nu mă mai întorc niciodată, iar eu am venit cu câinele. Iată răspunsul unui emir din Germanistan. *Sallam!*

Făcui cale-ntoarsă la fel de iute precum venisem, dar când ajunsei afară, mă oprii puţin să-mi trag sufletul, timp în care nu apăru nimeni care să-mi ceară socoteală, încălecai şi plecai.

Prietenii mei ajunseseră de-abia dincolo de porţi, căci urările de rămas-bun ale „Floricicăi” îi cam ţinuseră în loc.

— Ce mai făcut la mutesselim? întrebă Lindsay.

Îi povestii.

— Extraordinar! Hm! Excelentă idee! *Yes!*

Se amuză şi râse mult timp de unul singur.

În curând trebui să descălecăm, căci drumul cobora în povârniş. Ajunserăm la locul pe care nu demult fuseserăm nevoiţi să-l ocolim. Halef trebui să rămână aici pe post de iscoadă, ca să ne dea de ştire în cazul în care am fi fost descoperiţi.

Ajunserăm în luminiş, ne legarăm caii şi o luarăm pe jos prin hăţişuri.

— Aici! spuse englezul, când ajunserăm la stejar. Vilă

minunată acolo sus! *Well!* Fumează tutun!

Într-adevăr, se putea zări un norişor de fum înălţându-se din „vila Amad”. Arabul stătea vârât în ascunzătoare şi nici nu băgă de seamă prezenţa noastră, până când nu începurăm să strigăm cât ne ţineau puterile. Scoase capul din vizuină şi ne recunoscu. Aerul tare şi răcoros de pădure, ca şi mâncărurile hrănitoare îl refăcuseră, astfel că putu să se dea jos din copac fără nici un ajutor. Îmi dădu înapoi lasoul cu care îl ajutasem să se urce cu o zi înainte.

Fără să mai zăbovim o clipă, ne întoarserăm şi încălecarăm, căci voiam să aşternem chiar în ziua aceea o bucată bună de drum între noi şi Amadiya. Halef raportă că nu văzuse nimic suspect. O luarăm la dreapta pe drumul care ducea la locuinţele de, vară ale celor din Amadiya.

Merserăm călare în susul văii, pe firul unui pârâu de munte cu malurile împodobite de o pădurice. În amonte pârâul se despărţea în mai multe braţe, iar valea se lărgea, făcând loc suficient pentru corturile şi bordeiele împrăştiate intr-o neorânduială pitorească, atât în vale, cât şi pe coastele văii.

Locul era din cale-afară de bine ales. Corturile şi colibele erau adumbrite de copacii de pădure şi de cei fructiferi, iar plantele agăţătoare acopereau ca o cuvertură groasă pereţii văii. Acest loc atât de sănătos şi aspru, dar totuşi plăcut, contrasta enorm cu cetatea Amadiya, cu aerul ei otrăvit.

Ceilalţi o luară înainte repejor, ca să scape de privirile iscoditoare, în timp ce eu şi englezul coborârăm până la casa unui zaraf, căci Lindsay voia să-şi facă o provizie de monezi autohtone.

Abia după o jumătate de oră ajunserăm din nou în vârf, deşi distanţa era de numai două mile englezeşti. Valea Bervari se întindea la picioarele noastre, iar în zare se vedeau Munţii Tiyari şi în special Asietah, cu vârfurile strălucitoare, căci era acoperit cu zăpadă. Era un loc sigur, unde turcii nu ne puteau ajunge.

La dreapta drumul urca spre Tkoma, iar mai departe, înspre sud, se vedeau înălţimile din Tura-Ghara, din Djebel Hair, din ţinutul Zibar. Bătrâna Marrah Durimeh îmi vorbise despre Tiyari şi Tkoma. Îmi adusei aminte de secretul ei şi începui să mă gândesc la Spiritul peşterilor care sălăşluia tocmai acolo. Ce-ar fi fost să ne întâlnim şi noi cu el?

5. Vendeta

Dădurăm pinteni cailor, ca să trecem cât mai repede prin Nevdaşt. Ajunserăm în satul Maglana, despre care îmi vorbise kurdul Dohub. Maglana era locuit de kurzi şi de creştini chaldei, care niciodată nu putuseră să ajungă la bună înţelegere! Ne oprirăm doar să ne informăm în legătură cu drumul, apoi pornirăm mai departe. Trecurăm prin sate câre erau acum doar o ruină şi a căror incendiere trebuie să-i fi costat pe locuitorii lor viaţa. Ruinele zăceau împrăştiate, animalele din pădure roseseră oasele bieţilor locuitori: priveliştea aceasta mă înfiora.

Ici şi colo se ridicau nori de fum; dădurăm cu ochii de zidul distrus al unei case; deodată apăru un călăreţ singuratic, care ne văzu şi făcu imediat cale-ntoarsă. Cu siguranţă nu ne aflam într-un loc prea prietenos!

Tocmai când noaptea se pregătea sa coboare pe pământ, dădurăm în sfârşit de un sat cu vreo treizeci de case. Era satul Tiah, acela în care aveam de gând să înnoptăm. N-aveam nici cea mai mică idee cum urma să fim primiţi acolo.

Fuseserăm zăriţi de departe.

Câţiva bărbaţi încălecară şi ne ieşiră înainte. Veniseră să vadă dacă aveam gânduri duşmănoase, sau dacă eram paşnici; să ne trimită de unde am venit sau să ne întâmpine cum se cuvine. La vreo două mii de paşi depărtare de satul lor se opriră să ne aştepte.

— Rămâneţi, în urma mea! spusei eu şi mă îndreptai spre ei.

Putui să observ că, la vederea calului meu, cei care mă aşteptau dădură din cap unul spre celălalt, minunându-se.

Mă simţii foarte mândru, dar intrai şi la bănuieli. Un cal bun, arme deosebite şi bani: cel care posedă unul dintre

aceste trei lucruri nu e sigur niciodată că, întâlnindu-se cu un popor de jefuitori ca acesta, va scăpa întreg şi netâlhărit.

Unul din ei făcu câţiva paşi înainte.

— *Ivari'l kher* — bună seara! îl salutai.

După ce stătu puţin pe gânduri, mă măsură cu privirea din cap până-n picioare, de la turban până la potcoavele calului, apoi începu să mă interogheze:

— De unde vii?

— De la Amadiya.

— Încotro?

— Înspre Kalah Gumri.

— Ce eşti? Turc sau arab?

— Nu, eu sunt...

— Gura! îmi porunci. Răspunde-mi la întrebare! Vorbeşti limba kurdă, dar nu eşti kurd. Eşti grec, rus ori persan?

Îi spusei că nu, iar el îşi epuiza cunoştinţele puţine pe care le avea. Aşadar, omul acesta mă credea un supraveghetor rus! Nu vrui să-i spun ce naţie aveam şi îl lăsai să ghicească singur. Nu reuşi deloc să ghicească şi de supărare dădu un pumn în ochi calului, care icni de durere.

— Atunci ce eşti? mă întrebă nervos.

— Un djermaka, un german, îi răspunsei cu mândrie.

— Un djermaka? mă îngână el. Eu îi cunosc pe djermaki. Locuiesc pe malul Mării Urmiah şi stau în colibe sărăcăcioase acoperite cu stuf.

Spusese astea pe un ton foarte dispreţuitor.

— Te înşeli, îl înfruntai eu. Djermakii nu locuiesc pe malul Mării Urmiah şi nici nu stau în colibe sărăcăcioase de stuf.

— Gura! Îi ştiu pe djermaki şi tu, dacă nu ştii unde locuiesc, atunci nu eşti unul din ei. Cine e kurdul de acolo? spuse arătând spre englez.

— Nu este kurd, e doar îmbrăcat în veşminte kurde.

— Dacă doar poartă veşminte kurde, atunci nu este kurd!

— Exact asta am spus şi eu!

— Şi dacă nu este kurd, atunci nu are voie să poarte nici haine kurde. Nu-i dăm noi voie. Ce neam e?

— Este un inglo.

— Un inglo? Eu îi, cunosc pe ingli. Locuiesc dincolo de munţii Ararat, sunt tâlhari nomazi şi rumegă *gumgu-muku kaurana*, şopârle.

— Iar te înşeli! Inglii nu locuiesc în Ararat, nu sunt tâlhari şi nici nu înfulecă şopârle.

— Gura! Eu am fost în ţara inglilor şi am înfulecat chiar eu ouă şi cârnaţi de şopârle. Dacă nu înfulecă aşa ceva, atunci nu e kurd. Cine sunt ceilalţi trei călăreţi?

— Unul este servitorul meu, iar ceilalţi doi sunt arabi.

— Din ce trib?

— Fac parte din marele trib şammar.

Spusei adevărul, căci mă gândii la duşmănia dintre turci şi şammari. Un duşman al turcilor este, deci, un prieten al kurzilor. Dar eu ştiam şi că triburile sudice ale şammarilor se războiesc cu kurzii, însă doar din cauza jafurilor kurzilor.

De fapt, chiar între triburile de kurzi există certuri şi vendete sângeroase. Noi ne aflam în mijlocul Kurdistanului, pe unde nu trecuse, cu siguranţă, nici un arab cu gânduri duşmănoase, iar eu aveam convingerea fermă că aceşti oameni nu ne vor face nici un rău.

— Eu îi cunosc pe şammari, începu din nou kurdul. Locuiesc la vărsarea râului Phrath, beau apă din mare şi au privire duşmănoasă. Se însoară cu propriile lor mame şi fac cârnaţi din carne de porc.

— Iar te înşeli. Şammari nu locuiesc pe malul mării şi nu mănâncă niciodată carne de porc.

— Gura! Chiar eu am fost la ei şi am văzut toate astea. Dacă aceşti oameni nu se însoară cu mamele lor, atunci nu sunt şammari. Şammari trăiesc în duşmănie cu neamul kurd din Sar Hasan şi Ziber şi de aia sunt duşmanii noştri. Ce căutaţi pe aici?

— Vrem să întrebăm dacă nu aveţi vreo colibă unde să ne putem odihni şi noi în noaptea asta?

— Avem multe colibe. Noi suntem kurzi bervari şi avem case. Veţi căpăta o colibă dacă ne veţi dovedi că nu ne sunteţi duşmani.

— Cum vreţi să vă dovedim?

— Să ne predaţi nouă caii şi armele voastre.

Vai, neam de kurd! Crezi că cei care fac cârnaţi sunt chiar atât de proşti? Aşa gândeam, dar de spus, am spus:

— Un bărbat nu se desparte niciodată de calul şi de armele sale.

— Atunci nu veţi rămâne să înnoptaţi la noi.

— Atunci vom pleca mai departe, îi dădui eu replica şi mă întorsei la prietenii mei.

Kurzii făcură şi ei cerc în jurul conducătorului lor.

— Ce ţi-a spus? mă întrebă englezul.

— Vrea să-i dăm caii şi armele, ca să putem rămâne aici.

— Să binevoiască să şi le ia singuri! mârâi el.

— Pentru numele lui Dumnezeu, *sir!* Astăzi nu vreau nici o împuşcătură! Kurzii sunt nişte răzbunători mult mai sângeroşi decât arabii, să ştii! Dacă ne purtăm duşmănos cu ei şi dacă rănim sau omoram pe vreunul din ei, suntem pierduţi, căci sunt de cinci ori mai puternici decât noi.

— Atunci ce e de făcut? întrebă el.

— Înainte de toate să ne vedem de drum şi dacă încearcă să ne împiedice, să negociem cu ei.

Vorbii şi cu ceilalţi şi îmi dădură cu toţii dreptate, deşi nici unul nu era laş. Aceşti kurzi nu proveneau toţi din acel sat, care nu ar fi putut să dea un număr atât de mare de războinici. Trebuie să se fi adunat aici dintr-un motiv oarecare şi se părea că erau într-o dispoziţie cât se poate de războinică. Ieşiră din cerc şi formară o grămadă aparent dezordonată, care nu se mişca din loc şi care părea să aştepte hotărârea noastră.

— Vor să ne baricadeze drumul, spuse Mohammed.

— Aşa se pare. Să nu folosim armele atâta timp cât nu suntem în pericol de moarte!

— Să dăm un ocol larg satului, propuse micul meu Halef.

— Aşa vom face! Haidem!

Pornirăm să dăm ocol, dar în acelaşi moment se puseră şi kurzii în mişcare, iar căpetenia lor îmi ieşi din nou călare înainte.

— Încotro? întrebă.

— Spre Gumri, îi răspunsei ferm.

Răspunsul meu se pare că nu fu pe placul căpeteniei kurzilor, căci îmi spuse.

— E prea departe şi se lasă noaptea. Nu veţi putea ajunge la Gumri.

— Vom găsi alte sate sau vom dormi sub cerul liber.

— Vă vor ataca animalele sălbatice şi voi sunteţi prost înarmaţi.

Încercă să ne ghicească intenţiile. Poate ar fi fost bine pentru noi să-l conving de contrariu, cu toate că dorinţa noastră de a ne păstra armele putea să-i provoace iritare. De aceea îi spusei:

— Avem arme foarte bune!

— Nu cred! răspunse el.

— O avem arme din care e nevoie doar de una ca să vă omoram pe toţi!

Râse şi îmi replică:

— Ai gura mare, dar vreau să-ţi văd şi arma despre care zici!

Scosei unul din revolverele mele şi îl întrebai pe kurd:

— Vezi flecuşteţul ăsta?

Apoi îl strigai pe Halef şi îi poruncii:

— Rupe o creangă dintr-un copac, curăţă-o de frunze şi ţine-o în sus, căci vreau să trag în ea!

Făcu întocmai, iar ceilalţi kurzi veniră mai aproape când îşi

dădură seama ce vreau să fac. Mă dusei călare cât mai departe şi ochii. Trăsei şase focuri, iar Halef luă craca şi le-o arătă kurzilor.

— *Katera chodeh!* Le-a nimerit pe toate şase!

— Nu e greu, mă lăudai eu. La noi, la djermaki, orice copil poate să facă asta! Minunea este că poţi să tragi cu flecuşteţul ăsta repede şi fără să-l mai încarci.

Dădu creanga oamenilor săi, şi în timp ce se uitau la ea, luai şase gloanţe şi încărcai din nou revolverul pe ascuns, fără ca ei să observe.

— Ce arme mai ai? mă întrebă el.

— Vezi dudul acela? Fii atent!

Descălecai şi pusei arma la ochi. Una, două, trei, cinci, opt, unsprezece împuşcături bubuiră. Kurzii scoteau la fiecare împuşcătura câte un strigăt de uimire. Pusei arma la loc.

— Du-te la copacul acela şi uită-te cu atenţie!

Se repeziră cu toţii, iar unii chiar săriră de pe cai, ca să vadă mai bine. Astfel eu câştigai din nou timp ca să-mi încarc revolverul. Experimentul mă ridică în ochii kurzilor, căci comandantul lor veni la mine şi îmi spuse:

— Stăpâne, toate cele unsprezece gloanţe sunt înfipte în copac, unul după celălalt.

Faptul că mi se adresase cu „stăpâne” părea să fie un semn bun.

— Nu ai văzut decât unele din armele noastre, îi spusei şi acum va trebui să mă crezi că nu ne e frică de animalele voastre sălbatice!

— Mai arată-ne şi alte arme de-ale voastre!

— Nu am timp acum de aşa ceva. Soarele apune, iar noi trebuie să pornim la drum!

— Mai aşteaptă puţin!

Se duse călare la oamenii săi şi tratã cu ei. Se întoarse şi-mi spuse:

— Puteţi să rămâneţi la noi!

— Dar nu vă dăm nici caii, nici armele!

— Nu. Sunteţi cinci la număr şi cinci dintre ai noştri s-au oferit să vă găzduiască. Tu vei locui la mine.

Hm, trebuia să fiu prevăzător. De ce au cedat? De ce nu ne lasă să plecăm mai departe?

— Totuşi, vom pleca mai departe, îi spusei, căci tu vrei să ne desparţi. Suntem tovarăşi de drum şi vom rămâne doar acolo unde vom putea fi împreună.

— Atunci mai aşteaptă puţin!

Iar se duse să trateze. De data asta dură puţin mai mult şi îmi făcui impresia că vor să ne reţină până ce se va face prea târziu pentru a mai putea pleca la drum. În sfârşit veni înapoi şi-mi spuse:

— Stăpâne, fie precum ţi-e voie. Vă dăm o casă în care să puteţi dormi cu toţii.

— E loc şi pentru caii noştri?

— Da, casa are o curte în care puteţi să lăsaţi caii.

— Vom sta singuri?

— Nimeni nu va vrea să vă deranjeze. Uite, tocmai am trimis unul din oamenii mei călare, să transmită ordinul. Mâncarea vreţi s-o primiţi în dar sau vreţi să vi-o plătiţi?

— Dorinţa noastră e să vă fim oaspeţi. Poţi să-mi promiţi asta?

— Îţi promit.

— Tu eşti chiar nezanumul acestui sat? Chiar conducătorul lui?

— Da.

— Atunci întinde-mi amândouă mâinile tale şi spune-mi că-ţi sunt prieten!

Făcu întocmai, dar nu fără o reţinere. De-abia acum mă simţii mai sigur şi făcui semn prietenilor mei să se apropie. Kurzii ne luară în mijlocul lor şi galoparăm până în sat, unde ne oprirăm în faţa unei case destul de arătoase.

— Asta este casa voastră pentru noaptea asta, ne lămuri

nezanumul. Intraţi!

Mă uitai la clădire de cum descălecai şi îi examinai exteriorul. Avea numai parter, iar pe acoperişul plat se afla un fel de şopron, în care se păstra fânul. Curtea era împrejmuită de un zid lat, înalt de vreo trei coţi şi care era năpădit de mărăcinişul crescut pe partea dindărăt a zidului. În curte se putea ajunge doar prin casă.

— Suntem mulţumiţi cu casa. De unde luăm nutreţ pentru caii noştri?

— Vă voi trimite.

— Dar acolo sus este nişte fân! spusei eu şi arătai spre şopron.

Se uită într-acolo, vizibil tulburat şi spuse:

— Asta nu e bun, poate să facă rău animalelor voastre.

— Cine se îngrijeşte şi de hrana noastră?

— Chiar eu vă voi aduce mâncare şi lumină. Dacă mai e ceva ce doriţi, să-mi spuneţi. Locuiesc în casa aceea.

Arătă spre o casă care era într-adevăr foarte aproape, încălecarăm şi ne duserăm caii în curta. Apoi cercetarăm cu privirea interiorul casei. Nu avea decât o singură încăpere, dar care era împărţită, printr-o împletitură subţire din salcie, în două părţi inegale. Fiecare din acestea avea două deschizături, care serveau drept ferestre şi care erau acoperite cu rogojini. Aceste deschizături erau într-adevăr înalte, dar atât de înguste, încât de-abia puteai să-ţi vâri capul prin ele. Podeaua era din humă nivelată cu piciorul şi avea un covor aşternut pe partea centrală a camerei. Acesta era singurul decor al casei.

Uşile puteau fi închise amândouă cu un zăvor puternic, aşa că eram în siguranţă aici înăuntru. În curte erau câteva obiecte din lemn şi nişte unelte al căror scop nu am reuşit să-l aflu.

Eram singuri, căci şi nezanumul rămăsese afară, aşa că am ţinut un consiliu.

— Crezi că suntem în siguranţă aici? mă întrebă şeicul.

— Mă cam îndoiesc. Nezanumul mi-a făcut o promisiune şi se va ţine de ea. Noi suntem oaspeţii lui şi ai întregului sat, dar mulţi dintre oamenii lui nu erau din satul ăsta.

— Aceştia nu au ce să ne facă, spuse el. Dacă vreunul din ei omoară pe unul dintre noi, atunci vor cădea prada răzbunării satului, ai cărui oaspeţi suntem.

— Şi dacă nu ne omoară, ci doar ne tâlhăresc?

— Ce ar putea să ne ia?

— Caii, poate armele, sau poate şi altele.

Şeicul Mohammed îşi mângâie zâmbind barba şi spuse:

— Ne vom apăra...

— Şi aşa să cădem pradă vendetei lor, completai eu.

— Să avem răbdare, fu el de părere.

În acel moment intră şi englezul, care dăduse o raita prin curte. Nasul şi gura i se strâmbaseră aşa de mult, încât era clar că dăduse peste ceva ciudat acolo afară.

— Hm! îşi drese glasul. Văzut ceva! Interesant! *Yes!*

— Unde? Dar povesteşte odată!

— Pfui! Fost în curte. Murdar loc! Văzut mărăcinişul pe zid şi urcat. Frumoasă privelişte de acolo! Uitat în sus pe acoperiş şi văzut un picior. *Well!* Un picior de om.

— L-ai văzut bine, sir?

— Foarte bine! *Yes!*

Mă gândii dacă văzusem vreo scară care să ducă sus pe acoperiş. Ieşirăm afară în curte să cercetăm. Nu găsirăm nimic. Nici înăuntrul casei nu descoperirăm nimic care să fi făcut posibil să se ajungă pe acoperiş. Dar era timpul să cercetăm bine, căci noaptea era foarte aproape.

Deasupra uşii din dos văzui o bârnă, care nu era mare, dar era suficientă pentru a o folosi ca sprijin. Îmi luai lasoul, îl legai de patru ori, făcând astfel un laţ şi îl aruncai într-acolo. Se agăţă de grindă şi putui să mă caţăr până pe acoperiş. Ajunsei în şopron, care era plin cu fân. Înaintai cu greu, dar

nu dădui peste nimic suspect. Dar când ajunsei înspre capătul şopronului, simţii ceva: era capul unui bărbat, care se ghemuise în colţul cel mai îndepărtat.

— Cine eşti? îl întrebai.

— U... ah! se auzi un căscat.

Omul voia să mă facă să cred că dormise.

— Ieşi afară! îi poruncii.

— U... ah! zise el din nou, dând la o parte mâna pe care i-o întinsesem şi ieşind încet la iveală, tot ghemuit.

Încă era lumină, aşa că putui să văd clar că acest bărbat nu dormise nici o clipită. Se uită la mine cu gura căscată, ca şi cum ar fi fost luat prin surprindere.

— Un străin! Cine eşti? mă întrebă.

— Mai întâi spune tu cine eşti!

— Casa asta e a mea! răspunse el.

— Aşa! Îmi convine să aud asta, căci vreau să aflu şi eu cum ai ajuns aici sus.

— Cu o scară.

— Unde e scara?

— În curte.

— Nu e în curte.

De-abia acum mă uitai cu atenţie mai îndeaproape şi zări scara la marginea acoperişului.

— Omule, dar trebuie să fi dormit ceva, căci ai uitat desăvârşire că ai tras scara după tine aici sus! Ia uite-o!

Se uita mirat împrejurul său şi spuse:

— Aici? Da, am dormit ceva!

— Acum, hai, trezeşte-te. Vino jos!

Spunând acestea, împinsei scara în jos, iar bărbatul coborî înaintea mea şi părăsi casa fără să scoată vreun cuvânt. Aşadar, mai întâi s-a prefăcut că e surprins de prezenţa unui străin în casa lui, apoi a plecat liniştit spre nezanum, fără să se intereseze cu ce drept stăteam în casa lui.

— Cine era? mă întrebă englezul.

— Proprietarul acestei case.

— Ce făcea acolo sus?

— Se făcea că doarme.

— Nu dormit! Cunosc băiatul! Acelaşi care ieşit înainte. Dumneata nu putut remarca, fost ocupat cu împuşcăturile. *Yes!*

— Oricum, e sigur că aici e la mijloc un plan neprietenos!

— Şi eu cred la fel. Dar ce fel de plan?

— Nu ne vor viaţa, ci bogăţiile.

— Bărbat suit acolo pentru văzut când adormim. Pe urmă dat semn, venit alţii, furat caii şi celelalte.

Şi ceilalţi credeau la fel. În amândouă odăile se făcuse deja întuneric, aşa încât nu ne mai puteam da seama dacă se putea ajunge pe acoperiş din interiorul casei. Şi totuşi ceva mă făcea să cred că se putea. Eram gata să aprind o bucată de lemn, din lipsă de altă sursă de lumină, când bătu cineva la uşă. Mă dusei să deschid. Era nezanumul însoţit de încă doi oameni, care aduseseră mâncare, apă şi două lumânări. Lumânările erau foarte grosolane, din ceară impură şi cu siguranţă dădeau puţină lumină. Aprinsei una din lumânări.

Nici unul din cei trei bărbaţi nu scosese nici un cuvânt, aşa că îl întrebai eu pe şeful satului:

— Am găsit un om pe acoperiş. Era într-adevăr proprietarul acestei case?

— Da, îmi răspunse monosilabic.

— Ce căuta acolo sus?

— Dormea.

— De ce urcase scara cu el?

— Nu voia să fie deranjat.

— Mi-ai spus că vom fi singuri în casă.

— Dar el stătea pe casă deja şi habar n-am şi nici el n-a ştiut că voi urma să fiţi oaspeţii noştri.

— Ba a ştiut.

— De unde? întrebă el aspru.

— Era afară cu voi. În afara satului, când am sosit noi.

— Gura! Era acasă!

Omul începuse iar să-şi ia tonul poruncitor. Dar eu nu mă lăsai intimidat şi începui din nou cu întrebările:

— Unde sunt cei care nu locuiesc în satul ăsta? Nu mai sunt aici.

— Spune-le că nu mai au ce căuta din nou pe aici!

— De ce?

— Lasă că ghiceşti tu.

— Gura! Nu ghicesc.

Plecă, urmat de ceilalţi doi.

Masa de seară fu una frugală: dude uscat, pâine, dovleac copt în cenuşă şi apă. Noroc că mai aveam la noi nişte provizii şi astfel nu am rămas nemâncaţi. În timp ce Halef punea masa eu ieşii cu tânărul haddedihn în antreu, luând cealaltă lumânare cu noi. Uşa ducea tot lângă colţul casei, iar antreul era format din zidul de temelie şi din zidul casei. Amad stătea cu lumina afară, iar eu mă urcai pe acoperiş şi începui să cercetez cu mare atenţie podeaua şopronului. Într-un sfârşit observai deasupra antreului o despicătură foarte îngustă, care forma un patrulater regulat. Băgai cuţitul şi... dădui la o parte un capac pătrat. Secretul era descoperit!

După ce mai cercetai puţin, găsii şi câteva locuri deasupra ambelor odăi, de unde se putea nu numai vedea, ci şi auzi ce se discuta jos în casă.

Coborâi din nou, ţinându-mi în frâu mânia.

— Hei! strigă englezul. Ce s-a întâmplat?

— Aduceţi caii înăuntru, căci pe ei au pus ochii! Afară, deasupra vestibulului este o deschizătură prin care se poate coborî de pe acoperiş şi se poate deschide uşa.

Kurzii voiau să aştepte până adormeam, ca apoi să ne fure caii şi să fugă cu ei.

— Este corect, foarte corect! Aşa vom face! *Yes!* Am căzut cu toţii de acord că aşa trebuie să procedăm.

Am acoperit ferestrele şi am adus caii în încăperea din spate, apoi am mutat scara în vestibul şi am dus câinele pe acoperiş. Kurzii puteau acum să sară gardul şi să intre în curte, căci oricum o găseau goală şi erau nevoiţi să plece precum veniseră. Poate mă înşelam şi ei nu aveau, de fapt, nici o intenţie tâlhărească! Ei, dar paza bună trece primejdia rea!

În sfârşit, acum puteam să discutăm despre planurile noastre de viitor, căci în Amadiya nu putusem deloc să o facem şi asta din cauză că fiecare moment putea să aduci ceva nou, iar pe drum nu ne gândiserăm la nimic altceva decât la cum să înaintăm cât mai repede. Am vorbit, bineînţeles, despre drumul care să ne ducă înapoi la Tigris.

— Cel mai scurt drum este cel care trece prin ţinutul iezizilor, îşi dădu cu părerea Mohammed Emin.

— Nu trebuie să o luăm pe acolo, răspunse Amad căci ar putea să mă recunoască cineva!

— Drumul ăsta nu e sigur şi din alte motive, intervenii eu, mai ales că nu ştiu cum şi-a întocmit raportul guvernatorul din Mosul. Nu putem nici să o luăm direct spre vest.

— Atunci ne mai rămân două variante de drum, ne lămuri Mohammed. Un drum este cel care trece prin Tiyari spre Buthan, iar celălalt este cel care ne duce în jos, spre Zab.

— Ambele sunt primejdioase în general, nu numai pentru evadat. Eu, unul, prefer drumul spre sud, mai ales că ne duce prin ţinutul lui Abu Salman.

Ceilalţi îmi împărtăşiră şi ei părerea, care îi convenea de minune şi englezului. Stabilirăm, aşadar, că urma să călărim spre Lizan, dincolo de Gumri, de acolo să urmăm firul apei până la marea întorsură a râului din ţinutul kurzilor şirvan şi zibar, apoi să o tăiem direct peste Munţii Thura Ghara şi Hair şi în cele din urmă să ajungem pe malul Akrei, care ne aducea din nou la Zab.

După ce ne puserăm cu toţii de acord cu traseul, ne

duserăm să ne odihnim. Dormeam buştean, când fui trezit de un ghiont în spate. Era englezul, care mă zgâlţâia de zor:

— Master, se aud paşi! E cineva afară!

Ciulii urechea şi auzii caii agitându-se, dar nu pusei prea mare bază pe auzul meu.

— Nu cred că e ceva care să ne alarmeze, spusei eu. Doar nu suntem în sălbăticie, ca orice zgomot omenesc să însemne apropierea unui pericol. Poate că cei din sat nu s-au culcat încă!

— Poate! *Well!* Noapte bună, master!

Se întoarse pe partea cealaltă, dar nu peste mult timp auzii şi eu destul de clar un zgomot care venea dinspre curte

— Sunt în curte! îmi şopti Lindsay.

— Aşa se pare. Vezi ce câine bun am? A înţeles că trebuie să păzească numai acoperişul, aşa că acum tace mâlc.

— Rasă nobilă! Nu vrea să-i sperie pe flăcăi, vrea să-i prindă!

Trecu ceva mai mult timp până reuşirăm să adormim din nou — cam o jumătate de ceas, dar iarăşi ne treziră nişte paşi care se auzeau umblând tiptil prin faţa casei, îl zgâlţâii pe Lindsay, care replică:

— Ascultă! Ce-or avea de gând?

— Vor crede că am dus caii înăuntru, aşa că vor pune o scară pe dinafară, ca să urce pe acoperiş, să poată coborî şi de acolo să ajungă la cai. Dacă reuşesc, nu le mai rămâne decât să deschidă uşa, să ne ia caii şi să plece cu ei.

— Nu trebuie să reuşească! strigă Lindsay.

De-abia termină de vorbit, că se auzi deasupra noastră un strigăt şi apoi câinele făcu un zgomot scurt, dar puternic.

— L-a înhăţat! se bucură Lindsay.

— Sst! Încet! îl atenţionai eu.

Se treziseră şi ceilalţi şi trăgeau acum cu urechea.

— Trebuie mers sus şi văzut! îşi dădu cu părerea englezul.

Se ridică şi se strecură afară. Trecură cinci minute bune

până se întoarse.

— Foarte frumos! *Yes!* Extraordinar! Fost sus, unde este un flăcău şi peste el, câinele. Nu îndrăzneşte să vorbească sau să mişte. Şi jos, în uliţă, mulţi kurzi. Nici ei nu vorbesc.

— Atâta timp cât câinele nu se aude lătrând, suntem în siguranţă. Dar dacă mai aduc vreo scară, atunci trebuie să mergem şi noi acolo.

O bună bucată de timp stăturăm cu urechile ciulite. Deodată se auzi un strigăt teribil — era un strigăt de moarte, fără urmă de îndoială şi imediat încă un strigăt şi lătratul victorios al câinelui. Situaţia devenise primejdioasă. Ne ridicarăm, îl chemai pe Halef, căci el îmi părea cel mai de încredere. Ieşirăm uşor în vestibul, apoi urcarăm scara spre acoperiş, unde... zăcea un bărbat. Mă uitai cu atenţie la el: era mort. Câinele îi sfâşiase ceafa. Din locul unde mă aflam răzbătu până la mine un sunet slab, slab de tot: era câinele care mă saluta în felul lui. Cam la cinci paşi de la cadavru, mai era încă un bărbat. Câinele îl omorâse pe primul, dar pe al doilea doar îl imobilizase.

Uitându-mă mai bine, văzui jos o adunătură mare de oameni. Nu mai aveam nici un dubiu că întreg satul fusese părtaş la planul de a ne fura caii sau mai ştiu eu ce! Primul care se urcase pe acoperiş fusese sfâşiat de câine, strigătul său punându-i pe ceilalţi în gardă. Dar când se urcă şi al doilea, câinele nu mai avu încotro şi îl înhaţă şi pe acesta.

Ce aveam de făcut?

Coborâi şi îl lăsai pe Halef sus, pe post de strajă. Mă sfătuii şi cu ceilalţi şi hotărârăm să nu scoatem nici un zgomot, pentru ca a doua zi dimineaţa să ne putem preface că nu am auzit nimic. Eram într-o situaţie de mare primejdie, deşi am fi fost în stare să ne apărăm foarte bine de un duşman şi mai numeros. Însă am fi ridicat tot ţinutul împotriva noastră şi nu mai aveam cale de în toarcere.

Se auzi o bătaie foarte puternică în uşa de la intrare. Kurzii

ţinuseră sfat şi acum veneau să ne înştiinţeze şi pe noi de rezultat. Aprinserăm una din lumânări, ne luarăm armele şi ieşirăm în vestibul.

— Cine e? întrebai.

— Chodeh, deschide! răspunse nezanumul, pe care îl recunoscui după voce.

— Ce doreşti?

— Am să-ţi spun ceva important.

— Poţi să-mi spui şi aşa!

— Trebuie să intru!

— Atunci, intră!

Nu îl mai întrebai dacă e singur, căci o a doua persoană nu trebuia nicicum să mai intre. Oamenii mei îşi puseră armele la ochi; dădui zăvorul la o parte şi mă aşezai îndărătul uşii, aşa încât să nu se deschidă decât pe jumătate şi să nu poată intra decât un singur om. Când văzu armele aţintite asupra lui, încremeni în uşă.

— Chodeh! Vrei să mă împuşti?

— Nu, dar suntem pregătiţi pentru orice; putea să fie vreun duşman la uşă!

Intră în casă, iar eu pusei zăvorul la loc.

— Ce doreşti, de vii să ne trezeşti din somn?

— Vreau să vă avertizez.

— Să ne avertizezi? De ce?

— De o mare primejdie. Sunteţi oaspeţii mei şi de aceea este de datoria mea să vă previn.

Îşi roti privirea împrejur şi văzu scara şi deschizătura din acoperiş.

— Unde vă ţineţi caii?

— Aici, în odaie.

— Înăuntru? Chodeh, dar casa este numai pentru oameni!

— Un cal bun este mai valoros pentru un călăreţ decât un om rău!

— Stăpânul acestei case se va înfuria, căci potcoavele

cailor îi vor distruge podelele!

— Îl vom despăgubi.

— De ce aţi adus caii înăuntru?

— Aici le este locul.

— Aţi dormit?

Îi răspunsei că da, iar el continuă:

— Aţi auzit vreun zgomot?

— Am auzit oameni trecând prin faţa casei, dar nu aveam nici o cădere să le interzicem să mai treacă prin faţa casei. Ba, am mai auzit şi nişte oameni în curte şi nu a fost prea plăcut. Curtea este a noastră. Dacă ne-am fi lăsat caii afară, atunci am fi tras asupra intruşilor, căci am fi fost încredinţaţi că sunt hoţi.

— Caii nu pot fi trecuţi peste zid şi mai ai şi un câine în curte, pe care ţi l-am văzut astăzi.

Schimbă vorba, dar eu nu mă lăsai.

— Da, caii nu pot fi trecuţi peste zid, ăsta o ştim şi noi, dar ar putea fi duşi prin vestibul.

— Dar nu se poate intra aici!

— Ia gândeşte-te mai bine, nezanumule! Dacă te urci pe acoperiş şi cobori înăuntru, atunci poţi să deschizi uşa dinspre curte şi pe cea din dos şi poţi lua toţi caii, mai cu seamă că uşile de la odăile unde suntem noi sunt închise cu zăvorul. Noi am fi fost închişi aici fără să ne putem apăra.

— Cine ar fi putut să urce pe acoperiş?

— A, dar am găsit un om ascuns acolo sus, care trăsese şi scara cu el. Asta ne-a trezit bănuiala, aşa că am adus caii înăuntru. Acum pot să urce şi o sută pe acoperiş, căci acolo vor rămâne mult şi bine, iar mâine de dimineaţă le veţi găsi leşurile acolo.

— I-aţi omorî?

— Nu, noi am dormi liniştiţi, căci ştim că ne putem lăsa în voia câinelui meu, care stă de pază sus.

— Dar un câine nu are ce căuta pe acoperiş!

— Un câine are ce căuta oriunde este nevoie să supravegheze ceva. Şi ia aminte: câinii djermakilor se plimbă cu mare plăcere pe acoperişuri! Aşadar, voiai să mă avertizezi! De ce? Încă nu mi-ai spus despre ce este vorba.

— Ceva mai devreme i s-a furat scara unui sătean şi când a plecat în căutarea ei, a găsit-o sprijinită de casa voastră. Erau şi nişte străini pe aici, care au dispărut repede. Aşa că ne-am gândit să vă avertizăm.

— Foarte mulţumesc! Însă poţi să te duci liniştit la casa ta, căci şi noi ne vom duce din nou la culcare. Câinele nu va lăsa nici un hoţ să intre în casă!

— Dar dacă omoară vreun om?

— Unul singur nu omoară el, ci îl ţine bine la pământ până când vin eu. Dar dacă mai apare încă unul atât de nechibzuit încât să urce şi el acolo, atunci îl omoară pe primul, ca să-l poată aranja pe cel de-al doilea.

— Chodeh, atunci s-a întâmplat o nenorocire!

— Cum aşa?

— A urcat deja şi al doilea.

— Eşti sigur?

— Foarte sigur!

— Vai, nezanumule, prin urmare ai fost de faţă când hoţii au vrut să intre peste noi! Ce mai, trebuie să-ţi mulţumesc ţie şi alor tăi pentru ospitalitate! Halal ospitalitate din partea ta şi alor tăi!

— Nu eram aici, mi s-a povestit.

— Deci a fost cineva aici care ţi-a povestit totul.

— Nu şi el a aflat de undeva.

— E acelaşi lucru. Cine a povestit primul trebuie să fi fost pe lângă hoţi. Dar ce mă priveşte pe mine? Eu nu am permis nici unui om să se urce pe acoperişul casei mele. Dacă vreunul, totuşi, se va urca, va trebui să ştie să şi coboare singur, fără ajutorul meu. Noapte bună, nezanumule!

— Nu vrei să te urci să vezi?

— N-am nici un chef de asta.

— Măcar lasă-mă pe mine să urc!

— Te las, pentru că tu nu eşti vreun hoţ şi ai venit mai întâi la mine ca să mă întrebi despre ce s-a întâmplat. Dar păzeşte-te de câine! Dacă te vede, te înhaţă şi te omoară, dacă mai e cineva acolo!

— Sunt înarmat spuse el.

— E mai rapid ca tine şi oricum, nu-l poţi omorî, căci trebuie să fii un om foarte bogat, ca să mă poţi despăgubi!

— Chodeh, vino cu mine sus! Sunt nezanum şi datoria îmi cere să merg şi să cercetez.

— Dacă trebuie să-ţi aperi slujba atunci îţi voi face pe plac. Hai sus!

O luai înainte şi el mă urmă. Ajuns sus, nezanumul privi în jur şi văzu cadavrele. Jos erau la fel de mulţi oameni cum fuseseră şi mai înainte.

— Chodeh, aici e cineva! strigă el.

Înaintai. El se aplecă şi pipăi cadavrul.

— Pe legea mea, e mort! Ah, stăpâne, ce-a făcut câinele tău?

— Şi-a făcut datoria. Nu te plânge de el, ci laudă-l! Acest om a vrut să-l atace pe proprietarul casei şi n-a avut habar că aici locuiesc oameni care nu se lasă călcaţi de hoţi sau de criminali.

— Dar unde e câinele? întrebă el.

Îi arătai unde era, iar el strigă:

— O, Chodeh, e cineva sub câine! Cheamă-ţi câinele!

— Aşa voi face, dar spune-i acelui om că nu trebuie să se mişte sau să scoată vreun cuvânt, altminteri e pierdut.

— Nu poţi să-l laşi aici toată noaptea!

— Leşul ţi-l voi putea preda, însă acest om rămâne la mine.

— De ce trebuie să rămână?

— Dacă mai îndrăzneşte cineva să mai pătrundă în casă sau în curte… va fi sfâşiat de câine. Acest om rămâne aici ca

ostatic.

— Iar eu îl cer, spuse nezanumul aspru.

— Şi eu îl păstrez! sună răspunsul meu.

— Sunt nezanum şi aşa îţi poruncesc!

— Scuteşte-mă de porunci! Vrei leşul sau nu-l vrei?

— Îi vreau pe amândoi: şi pe cel mort, dar şi pe cel viu!

— Nu o să fiu crud, aşa că îţi promit că omul acesta n-o să rămână toată noaptea în poziţia asta incomodă. O să-l iau cu mine jos, în casă. Dar orice atac împotriva noastră se va solda cu moartea lui!

Îşi puse mâna pe braţul meu şi rosti serios:

— Deja cel care zace aici sfâşiat vă cere moartea! Sau djermaki nu ştiu ce este vendeta?

— Ce tot vorbeşti de vendetă? Un câine a muşcat un hoţ. Asta nu e un caz care să ceară răzbunare!

— Ba o cere, căci a curs sânge, iar câinele vostru e vinovat!

— Chiar de-ar fi aşa, tot nu e treaba ta. Chiar tu însuţi mi-ai spus că acest hoţ era un străin.

— Ba este treaba mea, pentru că a curs sânge în satul meu. Rudele mortului vor cere socoteală, mie şi oamenilor mei. Dă-mi-i înapoi pe amândoi!

— Numai pe cel mort!

— Gura, strigă el, de data asta, după ce până acum vorbiserăm cu voce joasă. Îţi ordon încă o dată... şi dacă nu-mi dai ascultare, ştiu eu cum să te supun!

— Ce-o să faci!

— Scara este încă lângă casă! Pun oamenii mei să se urce. Te vor sili ei.

— Dar uiţi esenţialul: jos se află patru bărbaţi care n-au frică de nimeni, iar aici sus am câinele.

— Şi eu sunt sus!

— O să ajungi jos numaidecât, ia vezi!

Înainte de a se dezmetici îl apucai de braţul drept şi de şoldul stâng şi îl ridicai.

— Chodeh! urlă el.

Îl lăsai jos.

— Ce m-ar fi putut opri să te arunc de aici? Acum mergi şi spune-le alor tăi ce-ai auzit!

— Nu mi-l predai pe omul acesta?

— Deocamdată nu.

— Atunci păstrează şi mortul, va trebui să plăteşti pentru el!

Nu mai coborî înăuntru, în casă, ci se dădu jos direct pe scară, în stradă.

— Şi mai spune-le oamenilor tăi, îi strigai eu, să plece şi să ia şi scara cu ei. Vreau să am casa liberă, aşa că, pe cel care va mai rămâne prin jurul ei îl voi blagoslovi cu un glonte!

Ajunse jos şi începu să vorbească în şoaptă cu oamenii lui, care îi răspundeau tot în şoaptă. Nu puteam să înţeleg nici o iotă, dar după câtva timp scara fu luată, iar adunarea se împrăştie.

De-abia acum îmi chemai, câinele. Dădu drumul bărbatului, dar se îndepărtă de el doar cu un pas.

— Ridică-te! îi spusei kurdului, care se ridică greoi şi trase aer adânc în piept. Era foarte slăbuţ, iar vocea îi suna copilăroasă când strigă:

— Chodeh!

Nu rosti decât acest cuvânt, în care, însă, îşi revărsă tot preaplinul fricii de moarte îndurate până atunci.

— Ai arme la tine?

— Numai pumnalul ăsta.

Pentru siguranţă mă dădui un pas înapoi.

— Pune-l jos şi du-te doi paşi mai încolo!

Făcu întocmai, iar eu ridicai pumnalul de jos şi îl pusei la brâu.

— Acum, să coborâm!

Câinele rămase sus, iar noi ne dădurăm jos, unde ne aşteptau oamenii mei. Le povestii ce se întâmplase acolo sus.

Englezul se uită la prizonier, care părea sa ai ba vreo douăzeci de ani şi spuse:

— Master, flăcăul ăsta seamănă cu bătrânul! *Yes!*

De-abia acum îmi dădui şi eu seama că aşa era.

— Aşa e, pe legea mea! Să fie chiar fiul lui?

— Sigur! Foarte sigur! Întreabă-l!

Dacă aşa stăteau lucrurile, atunci grija pe care o vădise nezanumul faţă de băiat era cu totul întemeiată; dar asta însemna o încălcare din cale-afară de mare a ospitalităţii.

— Cine eşti? îl întrebai pe prizonier.

— Un kurd, îmi răspunse el.

— De pe ce meleaguri?

— Din Mia.

— Minţi!

— Stăpâne, îţi spun adevărul!

— Eşti din satul ăsta!

Ezită doar un moment, suficient însă ca eu să-mi dau seama că aveam dreptate.

— Sunt din Mia! spuse el din nou.

— Şi atunci ce-faci aşa de departe de ţinutul tău de baştină?

— Sunt trimisul nezanumului din Mia.

— Cred că pe nezanumul din Mia nu-l cunoşti la fel de bine ca pe cel de aici, căci eşti chiar fiul acestuia din urmă!

Se înspăimântă vizibil, deşi îşi dădea osteneala să nu lase să se vadă.

— Cine ţi-a spus minciuna asta? întrebă el.

— Eu nu mă las minţit. Nici de tine, nici de altcineva. Voi afla chiar mâine în zori cine eşti şi dacă m-ai minţit nu vei avea parte de îndurare!

Îşi coborî privirile jenat, iar eu fui nevoit să-i vin în ajutor:

— Ia seama cum te porţi, că la fel vei fi şi tu tratat! Dacă eşti sincer, atunci te voi ierta, căci eşti prea tânăr ca să fi făcut totul cu premeditare. Însă dacă nu renunţi la

îndărătnicia ta, să ştii că nu vei avea parte de altă companie decât cea a câinelui meu!

— Chodeh, oricum vei afla, îmi răspunse el. Da, sunt fiul nezanumului.

— Ce căutai în casa asta?

— Caii!

— Cum voiai să-i furi?

— Vă zăvoram în casă, apoi deschideam uşile, şi… caii erau ai noştri!

Această mărturisire nu era deloc ruşinoasă pentru el, căci la kurzi furtul de cai, ca şi atacurile tâlhăreşti erau considerate fapte cavalereşti.

— Cine e mortul pe care l-am lăsat sus?

— Stăpânul acestei case.

— Foarte înţelept! El trebuia să urce înainte, căci cunoştea cel mai bine locul. Dar de ce a fost nevoie să-l urmezi chiar tu? Doar mai erau şi alţi bărbaţi, mai puternici ca tine!

— Armăsarul pe care-l călăreai tu, chodeh, urma să fie al tatălui meu, iar eu trebuia să fiu atent să nu mi-l apuce vreun altul de căpăstru, căci acela care pune primul mâna pe frâiele unui cal devine proprietar cu tot dreptul asupra animalului.

— Aşadar, chiar tatăl tău a ordonat hoţia asta? Tatăl tău, care mi-a făgăduit ospitalitate!

— Ţi-a promis, dar nu sunteţi deloc oaspeţii noştri.

— Cum aşa? întrebai eu uimit.

— Locuiţi singuri în casa asta. Unde este cel care vă găzduieşte? Dacă aţi fi vrut ca stăpânul să rămână în casă cu voi, atunci v-am fi considerat oaspeţii noştri!

Iată ce lecţie primii, o lecţie care mai târziu îmi fu de folos.

— Dar tatăl tău mi-a promis şi s-a lăudat că vom fi în siguranţă.

— Nu are de ce să se ţină de promisiune, atâta timp cât voi nu ne sunteţi oaspeţi.

— Câinele meu a răpus gazda. Să fie ăsta motiv de

vendetă?

Dădu din cap afirmativ, iar eu mersei mai departe:

— Cine este cel care se va răzbuna?

— Mortul are un fiu aici, în sat.

— Sunt mulţumit de tine. Poţi să pleci!

— Chodeh, strigă el zăpăcit, dar bucuros, vorbeşti serios?

— Da. Ţi-am spus că vei fi tratat după cum te vei purta şi tu la rândul tău. Ai fost sincer, aşa că-ţi vei recăpăta libertatea. Spune-i tatălui tău că djermaki sunt oameni foarte paşnici, care nu iau viaţa nimănui, dar care, dacă sunt ofensaţi sau chiar atacaţi, ştiu să se apere cum se cuvine. Îmi pare rău că gazda noastră a căzut răpusă, dar vina nu o poartă decât el şi nu mă voi teme de cel care-i va răzbuna moartea.

— Poţi să-l răscumperi. Voi vorbi cu cel care vrea să-l răzbune.

— Nu răscumpăr nimic. Dacă nu ar fi avut de gând să ne jefuiască, ar mai fi fost şi acum în viaţă.

— Dar, stăpâne, veţi fi omorâţi cu toţii îndată ce se vor ivi zorii!

— Cu toate că ţi-am oferit libertatea şi te-am lăsat în viaţă!

— Da! Ai fost milostiv cu mine şi de aceea vreau să te pun în gardă. Vi se vor lua caii, armele şi banii. Nu veţi fi lăsaţi să părăsiţi satul până când nu veţi preda tot ce aveţi! În afară de asta, răzbunătorul îţi cere capul!

— Nu vor primi nici banii, darămite caii noştri, iar viaţa mea este în mâinile lui Dumnezeu şi nicidecum în mâinile unui kurd. Ne-aţi văzut armele atunci când am tras într-un copac, dar le veţi cunoaşte pe deplin de-abia atunci când vom ţinti asupra voastră.

— Chodeh, armele voastre nu ne vor face nimic, căci vom intra în cele două case de peste drum şi vom trage în voi fără să ne puteţi vedea.

— Aha, un asediu remarcai eu. Dar nu va ţine prea mult!

— Ştim şi noi. Nu aveţi nimic de mâncat şi de băut şi până

la urmă, tot veţi fi nevoiţi să ne daţi tot ce aveţi, spuse tânărul kurd.

— Aşa să credeţi voi! Spune-i tatălui tău că suntem prietenii beiului din Gumri.

— Nici n-o să vrea să audă. Un cal este mult mai valoros decât prietenia cu un bei.

— Gata. Poţi să pleci. Uite, ia-ţi pumnalul!

— Chodeh, vă vom lua caii şi toate celelalte, însă vă vom ţine la mare cinste, ca pe nişte oameni buni şi de ispravă!

Era naiv cum numai un kurd poate fi. Îl dusei spre uşă, în timp ce în spatele meu se ridicară glasurile oamenilor mei:

— Master, strigă Lindsay, îi dai drumul?

— Aşa e mai bine pentru noi.

— Dar povesteşte-ne! Ce ţi-a spus? Trebuie ştim tot! *Yes!*

Le istorisii toată discuţia mea cu tânărul kurd, iar ştirea că nezanumului trebuia să-i mulţumim pentru situaţia în care ne aflam, îmi aduse la urechi un potop de expresii care mai de care mai neînfrânate.

— Şi i-ai dat drumul tâlharului ăstuia, emire! spuse Mohammed Emin plin de reproş. De ce?

— În primul rând, pentru el, apoi, din calcul. Dacă îl opream aici, ar fi devenit un obstacol pentru noi şi în plus, ar fi trebuit să-l şi hrănim, pe când noi de-abia mai avem ceva de-ale gurii pentru noi! Aşa că el ne este acum recunoscător, si-i va îndemna pe ceilalţi mai degrabă la pocăinţă, decât la răzbunare. Nu ştim ce se mai poate întâmpla, nu vom fi siguri şi nu vom putea acţiona cu uşurinţă decât dacă suntem noi între noi.

Toţi fură de acord cu mine. Despre somn, nu mai era vorbă, aşa că hotărârăm să stăm de veghe.

Halef mă luă de braţ şi-mi spuse:

— Sidi, acum ai timp să te gândeşti şi la darul pe care mi l-a dat pentru tine bărbatul acela din Amadiya!

Aşa era, nu mă mai gândisem deloc la tocul primit în dar.

— Adu-l încoace!

Îl deschisei şi nu putui să-mi stăpânesc un strigăt de admiraţie. Avea o lucrătura foarte frumoasă şi curată, dar asta nu era nimic în comparaţie cu conţinutul! Înăuntru era un kaliun persan — o pipă cu apă pentru fumat călare. Era o pipă scumpă, care îmi atrase chiar şi invidia englezului. Păcat că acum nu puteam să fumez deloc, căci mai aveam doar câteva guri de apă!

— Ţi-a dat şi ţie ceva, Halef? îl întrebai pe servitor.

— Da, sidi, câteva medgidii de aur.

Începu să se crape de ziuă. Ne urcarăm pe acoperiş, de unde puteam supraveghea cea mai mare parte din sat. Văzurăm undeva departe câţiva oameni care stăteau şi păreau că sunt cu ochii pe noi. În apropiere nu se zărea nici o mişcare. La scurt timp se deschise uşa de la una din casele de peste drum şi ieşiră doi bărbaţi care se îndreptară spre casă noastră. La mijlocul drumului se opriră.

— O să trageţi în noi? întrebă unul din ei.

— Nu. Încă nu ne-aţi făcut nimic, le răspunsei eu.

— Nu suntem înarmaţi. Putem să luăm mortul?

— Veniţi încoace!

Halef cobori să deschidă uşa. Kurzii veniră sus pe acoperiş.

— Sunteţi rubedeniile lui? îi întrebai.

— Nu. Dacă am fi fost rude cu el, nu am fi venit să dăm ochii cu tine, chodeh.

— Şi de ce nu?

— Nu ne puteam răzbuna cum trebuie decât dacă nu ne cunoşti.

Iată încă o lecţie care îmi demonstra cat de multe are un om de învăţat într-o viaţă!

— Luaţi-l de aici! le spusei.

— Întâi de toate, avem să-ţi transmitem un mesaj de la nezanum.

— Ce are să-mi spună?

— Îţi trimite mulţumiri pentru că i-ai eliberat fiul a cărui soartă rămăsese în mâinile tale.

— Asta-i tot?

— Vă cere caii, armele şi toţi banii pe care-i aveţi la voi. Apoi, o să vă lase în pace. Nu are pretenţii şi la hainele voastre, pentru că aţi fost milostivi cu băiatul lui.

— Spune-i că nu va primi nimic.

— Te vei răzgândi, chodeh! Dar mai avem şi alt mesaj pentru tine!

— De la cine?

— De la fiul celui mort.

— Ce are să-mi spună?

— Îţi vrea capul.

— Îl voi da.

— Stăpâne, chiar o s-o faci? întrebă omul mirat.

— Da. Spune-i că trebuie să vină să şi-l ia singur.

— Stăpâne, glumeşti cu lucruri serioase! Avem însărcinarea să-ţi cerem viaţa sau greutatea ei în bani.

— Cât cere?

— Patru arme din acelea de care ai la tine, cu care se poate trage întruna şi cinci pistoale din acelea mici, cu care poţi să tragi şase gloanţe. Pe lângă astea, mai vrem trei cai şi doi catâri.

— Dar nu am aşa ceva!

— Trimite să ţi se aducă, iar tu rămâi aici până sosesc.

— Nu dau nimic!

— Atunci va trebui să mori. Vezi ţeava puştii care iese pe fereastra aia? Este puşca nezanumului, care, din momentul în, care îi voi duce răspunsul tău, va începe să tragă.

— Să facă precum doreşte.

— Nu vrei să ne dai nici celelalte lucruri pe care ţi le-am cerut?

— Nu. Luaţi-vă singuri ce poftiţi!

— Asta înseamnă război!

Îşi ridicară mortul, îl cărară jos pe scară şi îl duseră în casă. Noi zăvorârăm uşa în urma lor. Eu trebui să tălmăcesc prietenilor mei cererile celor doi trimişi ai nezanumului. Arabii stăteau foarte încruntaţi, căci cunoşteau prea bine cât de păcătoase şi de crude erau răzbunările sângeroase. Englezul, în schimb, avea o faţă foarte amuzată.

— A, splendid! Asediu! Bombardament! Vijelie! Năvală! *Well!* Dar nu vor avea curajul s-o facă, sir!

— Ba o vor face, master Lindsay! Ne vor bombarda şi vor trage în noi imediat ce ne vom lăsa văzuţi, căci...

Vorbele mele fură adeverite îndată printr-o împuşcătură, două, trei, patru... după care auzirăm câinele lătrând sus pe acoperiş. Mă repezii la scară şi scosei cu mare grijă capul în sus pe deschizătura din tavan. Ce văzui acolo mă făcu să zâmbesc: se trăgea asupra câinelui! Acesta lătra la fiecare glonte care trecea pe lângă el. Îl chemai la mine, îl luai în braţe şi îl adusei jos în casă.

— Ai văzut, master, că am avut dreptate? Trag în câine deja!

— *Well!* Ia să verificăm dacă trag şi în oameni!

Englezul deschise uşa şi ieşi doi paşi în faţa casei

— Ce-ţi trece prin minte, *sir!* Te rog să pofteşti imediat în casă!

— Pfui! Au praf de puşcă foarte prost. Ar fi putut să nimerească câinele!

Se auzi un glonte, care nimeri peretele casei. Lindsay cerceta cu atenţie locul şi arătă cu degetul înspre gaura făcută de glonte pentru a arăta trăgătorului că ratase cu aproape trei coţi. Al doilea glonte fu cât pe ce să-l nimerească, însă eu îl trăsei înăuntru pe englez. De-afară izbucni un strigăt şi se auzi a treia împuşcătură, care trecu aproape de umărul meu şi intră în cantul uşii Acesta fusese cu siguranţă fiul celui mort, care voise să mă atenţioneze prin strigătul lui că el fusese cel care îmi trimisese glontele.

Treaba devenise cam serioasă.

— Sidi, spuse Halef, noi nu tragem?

— Încă nu.

— De ce încă nu?

— De ce? Pentru că noi tragem mai bine ca ei.

— Asta aşa e. Dar mai întâi de toate trebuie să vedem cum putem să scăpăm fără să omoram vreunul din ei. Este de ajuns cel omorât de câine.

— Cum să scăpăm? Numai ce vom încerca să ieşim cu caii pe uşă şi ne vom trezi cu o ploaie de gloanţe!

— Dar oamenii ăştia vor caii noştri, aşa că nu vor trage în ei! Dacă ne vom ascunde îndărătul cailor, poate nu vor trage nici în noi!

— Vai, sidi! Decât să ne lase să plecăm cu caii, mai bine îi omoară şi pe aceştia!

— De ce să nu tragem şi noi, dacă ei trag în noi? O să fie câţiva tâlhari kurzi mai puţin! Şi ce dacă? Vom putea fugi; foarte bine, fără nici o împuşcătură!

— Hm! Nu prea merge!

— De ce nu?

— Ne facem de râs! Ar arăta ca o evadare! Ar fi scandalos!

— Şi ce ne-ar păsa nouă? Ştii bine, sir, că nu aş lua vreo hotărâre care să ne facă într-adevăr de râs. Aşadar, spune — ce planuri ai!

— Trebuie să ştim mai întâi dacă vom fi atacaţi din spate.

— Nu e nici o clădire în spate.

— Dar pe câmp? Spune mai departe!

— Am putea să facem o spărtura în zid!

— Da, într-adevăr, nu e o idee rea!

— *Well!* Foarte bine! Minunat! Master Lindsay are idee bună!

— Dar nu avem uneltele care ne trebuie!

— Eu am un târnăcop!

Englezul îşi cărase cu el târnăcopul, însă acesta nu era bun,

din păcate, decât să sapi un răsad în grădină şi nu să spargi un zid eu el!

— Târnăcopul ăsta e prea mic, sir. Poate vom găsi ceva în grădină. Hai afară!

Le împărtăşii şi celorlalţi planul englezului şi ieşirăm cu toţii afară. Mă urcai pe zid şi văzui că în această parte a casei nu era nimeni. Kurzii se gândiseră că am putea pleca cu caii doar prin ieşirea din faţă şi de aceea consideraseră că numai asta trebuia blocată, ca să ne poată prinde.

— Aici! îl auzii pe Lindsay strigând. Aici e ceva, *sir!*

Obiectul pe care îl ridică triumfător părea să fie o pârghie bătută în fier la vârf. Era foarte bună să spargem zidul cu ea.

— Merge! Acum trebuie să ne asigurăm că vom putea lucra nestingheriţi şi că nu vom trezi suspiciunea trăgătorilor kurzi. Halef să ducă în curte caii; Amad să se urce pe acoperiş, să supravegheze ca nimeni să nu bage de seamă ce vrem să facem. Eu cu Lindsay vom sparge zidul, iar Mohammed va trage o împuşcătură pe fereastră, ca să-i facem să creadă că ne aflăm cu toţii aici în odaie. Dacă reuşim să ieşim în modul ăsta, nu va fi o evadare dezonorantă, ci ne vom vedea de drum ca nişte adevăraţi cavaleri! De uimire kurzii vor uita şi să mai tragă!

Împărţirea sarcinilor s-a dovedit foarte eficientă. Halef s-a ocupat de cai, haddedihnul şi-a văzut de exerciţiile lui de tir, iar englezul şi cu mine am lucrat cu toată forţa la spargerea zidului. Nu puteam sparge peretele sus, unde era foarte uşor, căci ne-am fi putut trăda. Am fost nevoiţi să începem de jos, pentru că, atunci când intenţia noastră va fi fost descoperită, noi să nu mai avem decât câteva lovituri de dat ca să ne terminăm treaba.

Reuşirăm în sfârşit să scoatem prima bucată mare de piatră şi apoi veniră şi altele la rând. Când eram aproape pe sfârşite, îi strigarăm pe cei doi haddedihni, care încălecară pe cai. Master Lindsay dădu ultima lovitură.

— Acum dărâmăm totul! *Yes!*

Îşi luă avânt, se repezi înainte şi izbi în perete cu atâta putere, încât reuşi să-l dărâme, dar ultimele bucăţi de perete se izbiră de podea. Prin spărtură se făcu puţin loc, aşa că încălecarăm iute pe cai. Dintr-o săritură iscusită reuşirăm să trecem peste moloz şi să ajungem afară. Scăpaserăm de la ananghie şi plecam fără să ne achităm nota de plată către cei care ne găzduiseră!

— Şi acum încotro? întrebă Lindsay.

— O luăm uşor pe lângă colţul casei, apoi la pas prin sat. Ia-o tu înainte!

Englezul făcu întocmai. După el veniră cei trei arabi, iar eu încheiam convoiul. Intrarăm pe drumul dintre casa pe care tocmai o părăsiserăm şi cele două case din care se trăsese asupra noastră şi iată că presupunerea mea se adeveri: nu se trase în noi nici măcar un singur glonte. Dar nu ajunserăm prea departe când auzirăm în spatele nostru, strigătele kurzilor. Dădurăm pinteni cailor şi o luarăm la goană ca să ieşim din sat.

La ieşirea din cătun văzurăm că toţi caii sătenilor erau ieşiţi pe islaz şi păşteau la o depărtare bună de sat, aşa că puteam câştiga ceva timp până când stăpânii lor vor fi venit să-i încalece.

Drumeagul ne ducea printr-un ţinut de câmpie udat din belşug, care ne dădu prilejul să ne lăsăm caii să alerge cât puteau ei de repede. Îi lăsai mult în urmă pe ceilalţi şi asta nu doar din cauza armăsarului pe care-l aveam!

Într-un sfârşit văzurăm înapoia noastră un şir mare de călăreţi care ne luaseră urma. Mohammed Emin aruncă o privire îngrijorată calului pe care îl călărea fiul său şi spuse:

— Dacă nu am fi avut calul asta, nu am fi fost ajunşi din urmă aşa de uşor!

Avea dreptate. Era cel mai bun cal pe care-l puteam obţine din Madiya şi totuşi avea un mers atât de greoi şi un suflu

atât de obosit, încât era sigur că, dacă ar fi fost nevoit să alerge mult timp, nu ar fi rezistat.

— Sidi, întrebă Halef, nu vrei să omori nici un kurd, nu-i aşa?

— Atâta timp cât se poate evita, nu!

— Dar în caii lor putem să tragem? Altceva n-o să ne mai rămână de făcut.

Îşi luă flinta lui arăbească de pe umăr şi îşi căută gloanţele. Nu greşise niciodată ţinta nici măcar la o distanţă de cinci sute de paşi, iar carabina mea bătea chiar şi mai departe.

Kurzii se apropiau de noi din ce în ce mai mult. Strigătul lor suna cu totul altfel: nu mai era o joacă! Acum chiar că o luaseră în serios! Mergeau unul după celălalt. Se apropiară cam la cinci sute cincizeci de paşi, însă unul din ei veni mai aproape, ochi şi trase. Omul avea o flintă foarte buna. Văzurăm cum glontele trecu pe lângă noi şi nimeri într-o stâncă, din care săriră câteva bucăţele. Era un kurd încă tânăr, poate chiar răzbunătorul.

— *Well!* spuse englezul, în timp ce-şi lua şi el carabina. Jos cu tine, *boy!*

Puse puşca la ochi şi trase. Calul kurdului sări în sus, se clătină şi se prăbuşi.

— Poţi să te duci acasă! *Yes!*

Împuşcătura făcută cu sânge rece şi cu siguranţă fu urmată de un strigăt puternic al kurzilor. Aceştia se opriră, se sfătuiră între ei şi se luară iarăşi după noi. La puţin timp ajunserăm la un pârâu destul de lat, peste care însă nu era nici un podeţ. Era adânc, aşa că furăm învoiţi să căutăm un loc de unde să putem trece, ceea ce ne dădu de furcă. Kurzii se opriră. Câţiva dintre ei înaintară, totuşi, descălecară şi se postară îndărătul cailor lor. Văzurăm cum îşi reazemă ţevile puştilor pe spinarea cailor.

Descălecarăm repede şi noi şi ne postarăm în spatele animalelor noastre. Imediat răsunară împuşcăturile kurzilor.

Traserăm şi noi. Numai eu nu trăsei încă nici un glonte. Muniţia noastră se dovedi mai bună ea a lor, căci din patru împuşcături trei îşi ajunseră ţinta, în timp ce un singur glonte kurd atinse în treacăt coada calului englezului. Lindsay dădu din cap şi spuse;

— Ce idei proaste au! Mizerabile! Vor să împuşte un cal pe la spate! Numai un kurd poate face aşa!

— Caută un vad! strigai eu. Halef şi cu mine îi vom ţine la respect pe flăcăi!

Proprietarii cailor respectivi se întorseseră grăbiţi la ai lor, însă doi rămăseseră pe loc. Văzui că îşi încărcau din nou armele.

— Sidi, nu trage, mă rugă Halef. Lasă-mi mie cinstea asta!

— Bun!

Îşi încărcă flinta şi ochi. Odată cu împuşcătura lui răsunară încă două din spatele lui. Micul Halef nimerise foarte bine. Unul din cai se prăbuşi pe loc — fusese nimerit în cap. Celălalt o luă la sănătoasa cu salturi mari. Gloanţele celor doi kurzi îşi ratară ţinta.

— Sidi, dacă totul se va petrece în felul ăsta, kurzii vor rămâne în curând fără-nici un cal şi vor pleca acasă doar cu căpăstrul în mână. Îi vezi cum aleargă înapoi la ceilalţi? Să le spunem totuşi că au îndrăznit să se apropie prea mult!

— Ar trebui să-i avertizăm.

Kurzii se strânseseră iarăşi laolaltă, iar nezanumul stătea câţiva paşi în faţa lor, vorbindu-le foarte agitat. Până acum nu mai cunoscuseră încă vreo armă care să bată la o distanţă atât de mare ca cea dintre noi şi ei. Se uitară la mine uimiţi cum păşeam pe după cal şi cum îmi potriveam arma la ochi. O detunătură fu de ajuns; şi nezanumul se prăbuşi la pământ, cu cal cu tot. Ţintii ceva mai departe la dreapta şi nimerii şi calul următor. Kurzii începură să o ia la sănătoasa, urlând, înapoi spre sat, iar călăreţii rămaşi fără cai încercau să ţină pasul cu ceilalţi. Oamenii ăştia căpătaseră de cu o zi înainte

un respect mare pentru armele noastre, ceea ce fu salvator pentru noi.

Acum aveam timp să ne căutăm pe îndelete un vad, pe care îl şi găsirăm destul de repede. Trecurăm pârâul şi pornirăm înainte atât de repede, cât puteau să alerge caii.

Valea Bervari este udată de multe pârâuri, care izvorăsc din munte şi care se întâlnesc cu un braţ al râului Khabur, care se varsă în Zab. Cursurile acestea de apă sunt tivite cu arbuşti, iar câmpurile dintre ele sunt împodobite cu stejari, plopi şi alte foioase. Valea este populată în parte de kurzii bervari, în parte de creştinii nestorieni. Satele celor din urmă sunt, totuşi, mai izolate.

Îi pierdusem din vedere pe urmăritori. Ajunserăm la nişte cătunuri pe care le ocolirăm, căci nu ştiam peste ce puteam da acolo. şi totuşi, furăm observaţi de câţiva oameni care trebăluiau pe afară, aşa că o luarăm cât puturăm de repede la goană.

Din nefericire, nu cunoşteam bine drumul pe care trebuia să-l urmăm. Eu ştiam doar că Gumri se afla înspre nord; aceasta era singura informaţie care ne putea călăuzi. Multele pârâuri pe care le trecurăm ne obligară să alegem anumite drumuri. Într-un final ajunserăm într-un cătun care nu avea decât câteva case. Nu era bine să-l ocolim, căci era mărginit pe o parte de un pârâu destul de adânc, iar pe cealaltă parte de un crâng foarte des. Satul părea cu totul pustiu, aşa că intrarăm fără să ne facem vreo grijă.

Nici nu ajunserăm bine la prima casă, că izbucniră împuşcături care veneau din ferestruicile uneia din case.

— *Zounds!* strigă englezul şi se apucă de braţ.

Îl nimerise un glonţ. Şi eu căzusem, iar calul meu o luase la goană de rupea pământul. Mă ridicai şi reuşii să ies până la urmă din sat. Din fericire, căci acum se auzeau împuşcături şi din alte case. Văzui o dâră de sânge şi îmi dădui seama că armăsarul meu fusese rănit. Nu mă mai gândii la camarazii

mei, ci alergai fără să arunc o privire împrejur şi îmi găsii calul la marginea crângului, unde se oprise. Glontele îl nimerise în grumaz şi îi făcuse o rană nu periculoasă, dar cu siguranţă dureroasă. Încă îi mai cercetam rana, când sosiră şi prietenii mei. Trăseseră câteva gloanţe fără nici un rezultat şi apoi veniseră după mine, fără să sufere alte vătămări. Englezului îi sângera braţul.

— E grav, sir? îl întrebai.

— Nu. A intrat doar în carne. Ştii cine a fost? Nezanumul!

— Nu se poate!

— A tras de pe acoperiş. L-am văzut bine!

— Deci au luat-o pe scurtătură şi ne-au tăiat calea ca să ne prindă în cursă aici, în satul asta pustiu. Am avut noroc că nu s-au postat toţi pe acoperişuri! Am fi fost pierduţi! De pe ferestruicile alea nu poţi ochi cu mare siguranţă pe cineva care trece călare.

— Ce frumos ai zburat, master! mă tachină el. Fost foarte interesant să te văd fugind după armăsar! *Yes!*

— Nu-ţi port pică pentru bucuria asta, *sir.* Dar, acum, s-o, pornim la drum!

— S-o pornim la drum? Mă gândeam că trebuie mai înainte să le prezentăm mulţumirile noastre!

— Dacă facem asta, ne expunem iarăşi primejdiei! De altfel, ai nevoie să te bandajez, iar asta n-o putem face aici, cu duşmanul atât de aproape!

— *Well!* Aşa să fie!

Micul Hagi Halef Omar nu era nici el de acord cu mine.

— Sidi, spuse el, nu le dăm kurzilor ăstora o lecţie? Nu-i împiedicăm să se mai ia după noi?

— Şi cum vrei tu să facem asta?

— Unde crezi că-şi ţin caii?

— Unii din ei poate şi-i ţin în case, iar ceilalţi şi-i ţin sigur în afara satului, în vreo ascunzătoare.

— Atunci lasă-ne să căutăm ascunzătoarea şi să le luăm

armăsarii! N-o să ne fie greu; mai mult ca sigur că nu se încumetă să iasă în câmp deschis după noi şi nu cred că au lăsat străji prea numeroase la cai.

— Vrei să devii hoţ de cai, Halef?

— Nu, sidi. Dar tu numeşti propunerea mea hoţie de cai?

— În acest caz de legitimă apărare, cu siguranţă că nu. Dar ar fi cel puţin imprudent să acţionăm aşa. Avem nevoie de timp să găsim ascunzătoarea şi poate va trebui să ne luptăm cu străjile, ceea ce este cu totul nefolositor, căci nu mai avem mult până să ajungem în Gumri, unde ne vom afla în siguranţă.

Încălecarăm, aşadar şi pornirăm la drum. După ceva timp ne dădurăm seama că în urma noastră veneau iarăşi kurzii. Se ţineau atât de departe de noi, încât eram în deplină siguranţă. Mai târziu îi pierdurăm din ochi la o cotitură, însă iarăşi apărură înaintea noastră. Ne dăduseră ocol călare, să ne taie calea sau să ne iasă înainte în Gumri. Văzurăm până la urmă că plănuiseră să ne prindă în cursă la Gumri, căci înaintea noastră se înălţau deja contururile stâncilor izolate pe care se afla Kalh Gumri. Acesta este în realitate doar un fort mic, construit din humă, din care câţiva trăgători pricepuţi nu ar fi avut ce alege. Însă kurzii îl ţineau drept o fortăreaţă foarte puternică.

Ne apropiarăm cam cu câteva mile engleze de acest loc, când deodată izbucni un urlet sălbatic şi din tufişuri săriră mai mult de o sută de războinici kurzi, care năvăliră asupra noastră. Lindsay puse arma la ochi.

— În numele lui Dumnezeu, *sir,* nu trageţi! strigai eu la el şi îi dădui arma la o parte dintr-o săritură.

— De ce? întrebă el. Ţi-e teamă de el, master?

N-avui timp să-i răspund. Kurzii erau deja lângă noi şi printre noi şi ne împingeau unii în alţii. Un bărbat tânăr se apropie de mine şi ridică pumnalul să mă lovească. Îi smulsei arma din mână şi-l îmbrâncii. Apoi îl înşfăcai pe un altul de un

braţ.

— Tu eşti apărătorul meu! strigai eu la el.

Dădu din cap că nu.

— Eşti înarmat! răspunse el.

— Îţi predau toate armele. Uite, ia-le!

Luă armele şi apoi puse mâna pe mine.

— Asta este al meu toată ziua! le spuse celorlalţi.

— Şi ceilalţi, mai spusei eu.

— Ei nu au cerut protecţie, spuse el.

— O fac eu în locul lor. Ei nu vorbesc limba voastră.

— Atunci să facă bine să-mi predea şi ei armele, căci sunt de acord să le fiu *hal-am*[1].

Dezarmarea se făcu foarte repede, cu toate că nici unul din războinici nu fu de acord cu tactica asta. Cu excepţia celui care ridicase pumnalul asupra mea, se părea că toţi kurzii râvneau mai puţin la vieţile noastre, cât la a ne lua prizonieri. Unul din ei mă fixa cu o privare atât de duşmănoasă, încât putui să-mi dau seama că era răzbunătorul şi aceasta se adeveri nu peste mult timp. Când ne puserăm în mişcare, acesta profită de ocazie, scoase pumnalul şi îl aruncă asupra câinelui. Dar animalul fu mai rapid decât el. Se dădu înapoi, ca să se ferească de pumnal, apoi se aruncă asupra duşmanului şi îl înhaţă de încheietura mâinii. Auzirăm oasele pârâind în colţii animalului. Kurdul scoase un urlet şi dădu drumul cuţitului. Câinele îl aruncă la pământ şi-l înşfacă de ceafă. În acel moment o duzină de flinte se aţintiră spre curajosul animal.

— *Katera chodch!* strigai eu. Pentru numele lui Dumnezeu, armele jos, altfel îl sfâşie!

Un glonte care nu l-ar fi omorât imediat pe câine ar fi însemnat sfârşitul kurdului. Războinicii înţeleseră asta şi cum nici unul nu era prea sigur pe el, lăsară armele jos.

---

[1] *Hal* – unchi dinspre mama; *am* – unchi dinspre tata. Alăturarea celor două cuvinte înseamnă protector.

— Cheamă-ţi câinele! îmi porunci unul din ei.

— Asta a fost bestia care mi-a omorât vecinul! strigă un altul; era nezanumul, care ieşi la iveală de după un copac. Fusese înţelept şi precaut să se ţină la distanţa cuvenită până acum.

— Ai dreptate, nezanumule, îi răspunsei eu. Şi-i va sfâşia şi ceafa acestui om dacă i-o voi cere eu!

— Goneşte-l! mai porunci el odată.

— Mai întâi spune-mi dacă acest bărbat este răzbunătorul!

— El este.

— Atunci vreau să vă arăt că nu mi-e teamă de el. Doyan, *geri* — înapoi!

Câinele dădu drumul kurdului, care se ridică de jos. Durerea de mână era aşa de tare că nu putea să nu o bage în seamă, iar furia îl era încă şi mai mare. Veni în faţa mea şi îmi flutură ameninţător prin faţa ochilor membrul rănit.

— Câinele tău mi-a luat puterea din braţ! scrâşni el. Dar nu cred că o să-l las pe un altul în locul meu să se răzbune. *Ez heifi cho — desti cho — bigerim tera* — mă voi răzbuna pe tine cu propria mea mână!

— Vorbeşti ca un fricos de ale cărui bâlbâieli nu se sperie nimeni, îi răspunsei eu. Dă-mi braţul să te examinez şi să te bandajez!

— Eşti doctor? Nu vreau să primesc nici un *derman*[1] de la tine, chiar de-ar fi să mor. Tu, în schimb, vei primi un *derman* de la mine de n-o să poţi să-l duci! Aşa mă jur!

— Văd că deja te-a cuprins *ta*[2], aşa că ar trebui să mă laşi să-ţi salvez mâna.

— Mă va ajuta lecuitoarea din Gumri. Este un doctor mai mare ca tine! Îmi răspunse el ţâfnos. Tu şi cu taziul ăsta sunteţi doi câini şi precum câinii, meritaţi să muriţi!

---

[1] *Derman* înseamnă în limba kurdă praf de puşcă, dar şi medicament, leac.

[2] Febră, friguri.

Îşi înfăşură mâna într-un colţ din veşmântul său. Fuseserăm luaţi în mijloc şi tot convoiul se puse iarăşi în mişcare. Nici unul dintre kurzi nu avea calul cu el; toţi armăsarii fuseseră lăsaţi în Gumri. Eram puţin neliniştit pentru situaţia în care ne aflam, dar nu-mi era frică.

Kurzii mergeau pe lângă noi în tăcere. Cu siguranţă că nu se gândeau la nimic altceva decât să nu ne scape din mâini. Chiar şi micul meu Halef şi arabii nu scoteau nici un cuvânt. Doar englezul nu-şi putea învinge mânia.

— Frumoasă plăcintă ce ne-ai pus pe cap, sir! Ar fi trebuit să-i împuşcăm pe toţi flăcăii ăştia!

— Dar nu am terminat treaba încă, *sir.* Au sărit prea repede pe noi.

— *Yes!* Şi acum suntem înconjuraţi de ei. Să le predăm armele! Ce idee fatală! înfiorător! Să mai vin vreodată cu tine în Kurdistan! Cum se spune măgar în kurdă, master?

— *Ker*. Iar măgar tânăr sau pui de măgar se spune *dasic*.

— *Well!* Atunci, noi patru ne-am purtat ca nişte *dasici*, iar tu, ca un *ker* foarte bătrân şi foarte mare. Înţeles?

— Îţi rămân îndatorat, master Lindsay! Primeşti sincerele mele mulţumiri pentru recunoştinţa ta! Nu-ţi trece deloc prin minte că ar fi fost o sminteală să ne închipuim că noi, cinci oameni, am fi putut da gata două sute de războinici pregătiţi până în dinţi de luptă?

— Aveam arme mai bune ca ei!

— Dar am fi putut să le folosim de la distanţa asta? Şi dacă i-am fi ţinut la distanţă cu ele, atunci ar fi curs mult sânge — chiar şi de-al nostru! Şi apoi, vendeta! Ia gândeşte-te!

Deodată zărirăm un călăreţ care venea, în galop înspre noi. Când se apropie suficient ca să-i desluşim trăsăturile feţei, îl recunoscui pe Dohub, kurdul ale cărui rude fuseseră închise în Amadiya. La apariţia lui convoiul se opri. Dohub veni bucuros la mine şi-mi întinse mâna.

— Chodeh, ai sosit! Eşti prizonier?!

— După cum vezi!

— Ah, iertare! Eram plecat din Gumri şi când m-am întors am aflat că trebuie prinşi cinci bărbaţi străini. M-am gândit imediat la tine şi m-am grăbit să vin încoace ca să văd dacă aveam dreptate. *Chodeh*, *az kolame ta* — stăpâne, sunt sluga ta! Porunceşte ce vrei de la mine!

— Îţi mulţumesc, dar nu am nevoie de ajutorul tău, căci acest bărbat este deja protectorul meu.

— Pentru cât timp?

— Pentru azi.

— Emire, îngăduie-mi ca cu să-ţi fiu protector tot restul zilelor cât mai ai de trăit!

— Dar ţi se va permite?

— Da. Eşti prietenul nostru, al tuturor, căci vei fi oaspetele beiului. Te aşteaptă şi se bucură să-ţi ureze bun-venit ţie şi însoţitorilor tăi.

— Nu voi putea merge la el.

— De ce nu?

— Oare poate un emir să se lase văzut fără arme?

— Ah, acum văd că ţi-au fost luate toate armele.

Se întoarse către escorta noastră şi spuse:

— Daţi-le armele înapoi!

Kurdul rănit sări imediat ca ars:

— Sunt prizonieri şi nu au voie să poarte arme!

— Sunt liberi, căci sunt oaspeţii beiului! îi replică Dohub.

— Beiul însuşi ne-a poruncit să-i luăm prizonieri şi să-i dezarmăm!

— Nu a ştiut că ei sunt cei pe care-i aştepta.

— Mi-au omorât tatăl. Şi priveşte mâna asta. Câinele lui mi-a sfâşiat-o!

— Poţi să-ţi reglezi conturile cu el când nu va mai fi oaspetele beiului. Vino, chodeh, ia-ţi armele şi îngăduie-mi să te urmez!

Primirăm totul înapoi şi ne despărţirăm de ceilalţi, pornind

iute către Gumri.

— Acum, *sir,* îl întrebai eu pe Lindsay, ce mai crezi despre *ker* şi *dasic*?

— Nu am înţeles nimic din ce-aţi vorbit.

— Dar armele le-ai primit înapoi!

— *Well!* Şi mai departe?

— Urmează să fim oaspeţii beiului din Gumri.

— Îţi voi da satisfacţie, master, măgarul am fost eu!

— Mulţumesc, *sir!* Te felicit pentru acest verdict onorabil!

Toate grijile dispăruseră acum. Merserăm cu inima uşurată până la intrarea în oraş. Pătrunzând pe poarta îngustă a oraşului, nu putui să-mi stăpânesc un fior de groază la vederea reşedinţei lui Abd el Summit Bei, care avea un renume groaznic şi care, împreună cu Beder Khan Bei şi cu Nur Ullah Bei măcelărise locuitorii creştini din Tiyari cu miile.

Locul avea un aer foarte războinic. Străduţele înguste erau pline de atât de mulţi kurzi înarmaţi, încât era clar că majoritatea acestora nu aveau cum să facă parte din locuitorii oraşului. În această privinţă, mica fortăreaţă din Bervari făcea o cu totul altă impresie decât Amadiya, care era pustie şi neînsufleţită.

Ne întâmpină un kurd din Gerdaşt cu o lance în mână. Părea un sărăntoc pe lângă cei veniţi din Balani şi Sadi, pe care n-aş fi crezut să-i găsesc aici. Un kurd alegan din Munţii Bohtan flecărea cu un omerigan, care venise de prin ţinutul Diarbekir. Apoi ne întâmpinară doi reprezentanţi ai neamului amadi-manan. Mai erau războinici din neamurile bulanuh, hadir-zohr, hasanan-luh, delamikan, karaciur şi kartusi-basi. Puteau fi văzuţi oameni chiar şi din Kazikan, Samsat, Ku duk şi Kendali.

— Cum au ajuns aceşti străini la Gumri? îl întrebai pe Dohub.

— Mare parte sunt răzbunători care au venit aici să se împace sau mesageri din multe ţinuturi în care există teama

de o răscoală a creştinilor.

— Aveţi şi pe aici asemenea griji?

— Da, emire. Creştinii din Munţii Tiyari chelălăie precum câinii legaţi în lanţ. Vor să fie eliberaţi, dar lătrăturile lor nu le ajută la nimic.

— Am aflat că vor să dea năvală în Valea Bervari.

— Da, au ucis deja câţiva din neamul nostru. Dar sângele acestora li se va întoarce curând împotrivă. Am fost astăzi la Mia, unde mâine ar fi trebuit să se ţină o vânătoare de urşi şi am găsit satul pustiit.

— Există două sate cu numele Mia?

— Da. Amândouă sunt supuse beiului nostru. Satul dinspre munte este locuit doar de musulmani, iar cel din vale, de creştini nestorieni, care au dispărut brusc.

— Nu se ştie.

— Dar, chodeh, uite, aici este locuinţa beiului. Descalecă împreună cu însoţitorii tăi şi îngăduie-mi să merg să vestesc beiului sosirea ta!

Ne oprirăm dinaintea unei clădiri neînsemnate, care arăta că este reşedinţa unei căpetenii doar prin lungime şi prin nimic altceva. La porunca lui Dohub veniră câţiva kurzi să ne ia în primire caii şi să-i ducă la grajduri. Dohub se întoarse după câteva momente şi ne duse la bei.

Îl găsirăm pe bei în camera de primire a oaspeţilor, iar când ne văzu, veni chiar până la uşă să ne întâmpine. Mai erau acolo mulţi kurzi, care se ridicară la intrarea noastră. Beiul era un bărbat spre treizeci de ani, înalt şi bine făcut. Chipul său nobil avea trăsături tipice de caucazian şi era împodobit de o barbă neagră şi deasă. Pe cap avea un turban foarte mare cam de doi coţi diametrul, la gât avea atârnate pe un lanţ de argint amulete şi talismane. Tunica şi pantalonii erau împodobiţi cu o bogăţie de broderii. La brâu îi strălucea, pe lângă un pumnal şi două pistoale încrustate cu argint, un şnur damaschian şi o sabie fără teacă. Beiul nu lăsa impresia unei

căpetenii pe jumătate sălbatice de tâlhari şi de hoţi de cai, ci, dimpotrivă, avea trăsături delicate şi blajine, dar întru totul bărbăteşti, iar vocea îi suna prietenoasă şi plăcută, când ne salută.

— Fii bine venit, emire! Eşti fratele meu, iar camarazii tăi sunt prietenii mei.

Ne întinse mâna. La un semn al său fură adunate aproape toate pernele care se aflau în cameră, pentru ca noi să avem pe ce ne aşeza. Noi ne aşezarăm, iar ceilalţi rămaseră în picioare.

— Am auzit că pot să vorbesc cu tine în limba kurdă. Aşa e? mă întrebă el.

— Limba aceasta îmi este prea puţin cunoscută, iar prietenii mei nu o ştiu chiar deloc, îi răspunsei eu.

— Atunci îngăduie-mi să-ţi vorbesc în turcă sau arabă!

— Foloseşte-te de limba pe care să o poată înţelege şi oameni tăi aici de faţă, îi spusei eu din politeţe.

— Vai, emire, dar sunteţi oaspeţii noştri, aşa că ar fi mai bine să vorbim într-o limbă pe care să o priceapă şi prietenii tăi. Ce limbă le este lor mai pe plac?

— Araba. Dar, porunceşte mai înainte oamenilor tăi să se aşeze! Doar nu sunt turci sau perşi, ci sunt kurzi liberi, care nu au trebuinţă să se ridice decât când se salută.

— *Chodekar*, emire, văd că eşti un bărbat ce cunoşti neamul kurd şi îl cinsteşti. Le voi permite să se aşeze.

Le făcu un semn, iar eu înţelesei, din privirile pe care mi le aruncară când se aşezară, că sunt recunoscători pentru politeţea mea. Îmi era clar că aveam de-a face aici cu o căpetenie inteligentă, căci o persoană care să vorbească, în inima Kurdistanului, pe lângă câteva dialecte ale limbii sale materne şi turca şi araba, era o raritate. Era de aşteptat ca beiul să se poată folosi şi de limba persană. Şi iată că pe parcursul prea scurtei noastre întâlniri, presupunerea aceasta mi se adeveri.

Fură aduse pipe şi pe lângă ele, un vin foarte plăcut la gust, de care kurzii erau foarte încântaţi.

— Ce părere ai despre kurzii din Bervari? mă întrebă beiul.

Această întrebare fusese pusă fără nici o intenţie de a mă prinde în cursă, ci folosise doar ca introducere.

— Dacă toţi ar fi ca tine, atunci sunt sigur că aş putea povesti numai lucruri bune despre ei.

— Ştiu ce vrei să spui. Ai aflat numai lucruri rele despre ei, remarcă el.

— A, nu! Oare nu am găsit eu la Dohub şi la toţi ai săi doar prietenie?

— Ţi-ai câştigat singur din belşug prietenia mea şi a lor. Iar noi te-am răsplătit foarte prost. Poţi să mă ierţi? Nu ştiam că despre tine era vorba!

— Ba, să mă ierţi şi tu! Unul din oamenii tăi şi-a pierdut viaţa, pentru care, însă, noi nu purtăm nici o vină!

— Povesteşte-mi cum s-a întâmplat!

Îi făcui un raport amănunţit şi îl întrebai apoi dacă vede vreun motiv de răzbunare aici.

— După obiceiul locului, fiul trebuie neapărat să răzbune moartea tatălui, dacă nu vrea să-şi atragă dispreţul tuturor.

— N-o să reuşească prea uşor!

— Eşti oaspetele meu şi atâta timp cât te afli la mine şi în ţinutul meu, eşti în deplină siguranţă. Dar apoi, te va urmări pas cu pas, chiar de-ai merge până la capătul lumii!

— Nu mi-e teamă de el.

— Poate eşti foarte puternic şi îl vei învinge în luptă dreaptă. Însă după aceea vor apărea alţi răzbunători. Şi poţi, tu oare, să te fereşti de un glonte care e tras dintr-o ascunzătoare? Nu vrei să plăteşti preţul?

— Nu! răspunsei eu cu tărie.

— Allah trebuie că ţi-a dat mult curaj, dacă poţi înfrunta un răzbunător. Însă ar trebui să ai grijă ca acest curaj să nu te ducă la pierzanie. Ai fost la tatăl soţiei mele, în Spandareh?

— Am fost oaspetele şi prietenul său.

— Ştiu. De nu i-ai fi fost prieten, nu ţi-ar fi încredinţat darul pentru noi. Allah te ocroteşte, căci pe unde mergi îţi faci numai prieteni.

— Allah dă şi bun şi rău. Îşi fericeşte supuşii, dar îi şi mâhneşte, ca să-i pună la încercare. În Amadiya mi-am făcut şi duşmani.

— Cine ţi-a fost duşman? Mutesselimul?

— Acesta nu mi-a fost nici duşman, nici prieten — îi era frică de mine. Dar a venit la el un bărbat care mă ura şi care poartă vina că am fost închis.

— Cine era?

— Makredşul din Mosul.

— Makredşul? întrebă beiul foarte atent. Asta este duşmanul nostru, al kurzilor. De fapt, el este duşmanul tuturor; ce făcea prin Amadiya?

— Era în drum spre Persia, unde voia să se refugieze, căci Anadoli Khali Askeri venise să-l destituie pe el şi pe mutessariful din Mosul.

Această ştire îi provocă beiului o surpriză extraordinară. Se grăbi deîndată să o împărtăşească şi oamenilor săi, care o primiră tot cu o mare uimire. Fui nevoit sa povestesc totul foarte amănunţit.

— Aşadar şi mutesselimul va fi destituit? întreba beiul.

— Nu se poate şti. Era adjunctul mutessarifului, cel care trimitea în Amadiya pe oricine trebuia să dispară din Mosul.

— Deci, numai răufăcători!

— Nu numai. Nu ai auzit de Amad el Ghandur, fiul şeicului haddedihnilor?

— A fost şi el luat prizonier şi trimis la Amadiya?

— Da, nu a bănuit nimic din şiretenia lor!

— Să fiu eu un haddedihn, păi m-aş duce imediat în Amadiya să-l eliberez pe fiul şeicului meu!

— Beiule, dar este foarte greu!

— Şi totuşi, aş face-o! Adesea, viclenia este o armă mult mai bună decât autoritatea.

— Ştiu, totuşi, că există un haddedihn care s-a dus la Amadiya.

— Unul singur?

— Da.

— Singur nu prea are şanse de reuşită. Asta-i o treabă pentru mai mulţi.

— Şi totuşi a reuşit, îl contrazisei.

— *Tu katist nezani!* Nu mai spune! Chiar l-a eliberat pe fiul şeicului? Prin şiretenie sau prin autoritate?

— Prin şiretenie.

— Trebuie să fi fost un om brav şi hotărât, dar şi înţelept. Era un simplu războinic?

— Nu, era şeicul Mohammed Emin însuşi.

— Chodeh, ce-mi spui tu este un miracol! Dar te cred pe cuvânt. Vor putea merge netulburaţi spre casă?

— Asta o ştie doar Allah şi cu tine.

— Eu? Ce vrei să spui?

— Da, tu. Am auzit că nu se vor îndrepta spre vest, ci spre ţinutul Bervari, ca să ajungă la Zab şi să treacă de el.

— Ce mai aventură, emire! Amândoi eroii sunt bineveniţi la mine. Când au reuşit să evadeze?

— Ieri noapte.

— De unde ştii aşa de bine? I-ai văzut?

— Pe amândoi. Şi tu îi vezi, căci se află lângă tine. Acest bărbat este Mohammed Emin, şeicul haddedihnilor şi acesta este Amad el Ghandur, fiul său.

Căpetenia kurzilor sări în sus ca ars şi întrebă:

— Celălalt cine e?

— Sluga mea.

— Şi acesta?

— Prietenul meu, un bărbat care vine dintr-o ţară din Apus. Ne-am unit forţele şi l-am eliberat pe ostaticul din Amadiya,

spusei eu fără pic de îngâmfare.

Se iscă deodată o babilonie de lămuriri în kurdă, de chemări în turcă şi de saluturi în arabă. Se aduse vorba despre tot ce auziseră kurzii de la haddedihni. Eu fui nevoit să fac pe tălmaciul, însă mărturisesc că treaba asta mă făcu să năduşesc din plin. Cunoştinţele mele de kurdă erau atât de sărăcăcioase, iar araba, ca şi turca, erau vorbite într-un dialect din care mai mult ghiceam decât pricepeam înţelesul unor cuvinte şi expresii. Bineînţeles că făcui multe confuzii de care însă, cu tot rangul nostru, râserăm din toată inima.

La încheierea acestei întâlniri neobişnuit de animate beiul ne dădu asigurări că va face totul ca noi să putem pleca mai departe. Ne promise pieile atât de necesare pentru prea multele plute pe care trebuia să le facem şi câteva călăuze de încredere, care cunoşteau foarte bine cursul râului Khabur. Ne dădu şi recomandări către kurzii şirvan şi zibar, prin ţinutul cărora urma să ne ducă această călătorie. Cât despre o trecere prin masivul Tura Ghara înspre fluviul Akra, nici nu voia să audă, căci în acest ţinut protecţia sa ne-ar fi putut face mai mult rău decât bine.

— Acolo se află, ne spuse el, foarte mulţi nestorieni creştini, credincioşi ai diavolului şi neamuri mici de kurzi care se duşmănesc cu cei din Bervari. Acestea sunt populaţii de hoţi şi de criminali, iar munţii sunt atât de sălbatici şi de impracticabili, încât n-o să ajungeţi niciodată la Zab. Însă acum odihniţi-vă şi îngăduiţi-mi să-mi aştept aici sluga până când vom putea lua masa. Am multe de făcut astăzi, căci mâine nu voi mai fi în Gumri.

— Vrei să pleci la Mia? îl întrebai eu.

— Da. Cine ţi-a spus?

— Am aflat de la Dohub că vrei să te duci acolo să vânezi un urs.

— Unul? Sunt două familii de urşi care fac mult rău turmelor de pe acolo. E bine să ştii că în ţinutul kurzilor sunt

mulţi urşi şi continuă el cu oarecare mândrie, ghiaurii de pe aici spun că pentru ei există două nenorociri în ţara asta, una mai rea ca cealaltă: kurzii şi urşii.

— Ne îngădui şi nouă să te însoţim?

— Da, dacă aşa ţi-e voia. Trebuie să aveţi grijă ca acolo să nu daţi de primejdie.

— Noi nu vrem să avem grijă, ci să luptăm!

— Emire, ursul este un animal periculos!

— Te înşeli. Ursul care trăieşte prin defileurile şi prin pădurile kurde este o sălbăticiune foarte puţin primejdioasă. Există ţări unde urşii sunt de două ori mai mari şi mai puternici decât ai voştri.

— Mda, am auzit. Cică există o ţară unde nu e decât apă şi gheaţă şi unde urşii au blana albă şi sunt numiţi de arabii de acolo *hirdj el buz* — ursul gheţii. Ai văzut asemenea urşi albi?

— Da, cu toate că nu am fost în ţările acelea. Dar unii urşi sunt prinşi acolo şi duşi prin alte ţinuturi, unde poţi să-i vezi dacă plăteşti. Însă mai este o ţară unde se află urşi îngrozitor de mari, cu o blană cenuşie. Aceştia sunt cei mai puternici şi cei mai periculoşi. Un asemenea urs este pe lângă unul de-al vostru precum un cal pe lângă un căţel, de care te fereşti, dar de care nu ţi-e cu adevărat frică.

— Şi pe acesta l-ai văzut? mă întrebă el uimit.

— M-am luptat cu el.

— Şi l-ai învins, căci mai eşti încă în viaţă. Trebuie să te lupţi şi cu urşii noştri.

După toate acestea ne conduse într-o cameră în mijlocul căreia se afla o masă scundă, în jurul căreia erau aşezate cinci perne. Ne lăsă acolo şi apăru o femeie, în urma căreia mai intrară cinci servitoare cu tăvi pline de mizilicuri pentru cazul în care am fi fost foarte înfometaţi şi nu am fi putut aştepta până la masă. Era carne de căprioară friptă şi apoi fiartă în smântână, apoi stafide, dude în saramură şi o salată din frunze de plante pe care nu le cunoşteam. Păreau a fi

soiuri de urzici.

— *Ser sere men at* — fiţi bineveniţi în casa mea! ne salută ea. Cum l-aţi găsit pe tatăl meu, nezanumul din Spandareh?

— L-am găsit bine sănătos, iar Allah le-a dat şi celorlalţi sănătate, îi răspunsei eu.

— Luaţi şi mâncaţi mai întâi şi aveţi bunăvoinţa de a-mi povesti despre Spandareh. E aşa de mult de când nu am mai auzit nici o veste de acolo!

Îi îndeplinii dorinţa cât putui de repede. Era atât de fericită să poată discuta cu mine despre ţinutul ei natal, încât dădu voie şi ogarului să stea cu noi şi ca un semn de bucurie, îi dădu chiar şi resturile de la masa noastră. Găsiserăm aici o familie aşa de unită, care mă impresiona foarte plăcut.

Slugile se retraseră când nu mai avurăm nevoie de ele, iar noi ne făcurăm foarte comozi, sprijinindu-ne pernele de perete. Dar siesta asta atât de dulce ne fu tulburată de intrarea unui bărbat pe care nu ne-am fi aşteptat să-l vedem. Îşi purta braţul legat cu o cârpă, pe care o trecuse pe după gât.

— Ce doreşti? îl întrebai.

— Un bacşiş, stăpâne! Un bacşiş? Pentru ce?

— Ca să nu te mai omor.

— Bag de seamă că febra tot nu te-a lăsat. Dacă e ca vreunul din noi să merite vreun bacşiş din cauza pe care singur o denunţi, atunci acela sunt eu. Nu ţi-am spus nicidecum că nu te voi omorî, ci doar ţi-am redat libertatea atunci când te aflai în colţii câinelui meu. Tu, în schimb, ce ai făcut pentru mine? Ai tras în mine şi m-ai batjocorit. Asta ai făcut! Şi pentru asta ceri bacşiş? Şterge-o de aici, ca să nu mă auzi când voi râde de tine!

— Stăpâne, dar nu pentru asta îţi cer bacşiş, ci pentru că am primit preţul capului tău.

— De unde?

— De la bei. El te-a răscumpărat.

— Cât ţi-a dat?

— Un cal, o flintă şi cincizeci de oi.

— Aşadar, mai puţin decât pretindeai de la mine.

— Este şeicul meu, aşa că trebuie să mă supun lui. Dar dacă tot e aşa de puţin, trebuie să-mi dai bacşiş.

— Dacă eu aş fi un kurd liber şi mândru, nu aş cerşi bacşişuri precum un hamal turc. Pentru că tot ai făcut-o, îţi vei primi bacşişul. Dar nu acum, ci când ne vom lua rămas-bun.

— Cât îmi dai?

— Depinde de felul în care te vei purta cu noi.

— Nezanumul nostru va primi şi el ceva?

— Ţi-a poruncit el să mă întrebi asta?

— Da, aşa a făcut.

— Atunci spune-i că eu nu dau ceva unui cerşetor decât dacă vine în persoană să mă roage. Dacă nezanumul este un bărbat care trăieşte cu frica Profetului, atunci va primi de la fiecare dintre noi un dar bogat; însă trebuie să vină personal la noi. De altfel, l-am dăruit deja viaţa fiului său şi asta înseamnă mai mult decât orice dar.

Kurdul plecă. Primise răscumpărarea, dar arăta de parcă eu ar fi trebuit să mă feresc să-l întâlnesc în alte condiţii, aşa era de ameninţător!

— Ce voia flăcăul? întrebă Lindsay.

— Beiul i-a plătit răscumpărarea în locul nostru şi acum...

— Ce? Beiul?

— Da, *sir.* Din ospitalitate!

— Nobil! Foarte nobil! *Yes!* Cât?

— Un cal, o flintă şi cincizeci de oi.

— Cât face asta în bani?

— Nu mai mult de cinci pfunzi sau o sută de mărci.

— Trebuie dăm înapoi!

— În nici un caz! Asta ar însemna o mare insultă, *sir.* Noi trebuie să ne revanşăm printr-un cadou.

— Bun! Frumos! Ce dăm?

— Încă nu trebuie să ne frământăm mintea cu asta.

— Iar omul ăsta mai cere şi bacşiş? Master, cum se spune în kurdă o palmă, o scatoalcă?...

— *Sileik*.

— *Well!* De ce nu i-ai dat câteva sileici?

— Pentru că nu era locul potrivit. În schimb, i-am promis un bacşiş pe care-l va primi de îndată ce vom pleca de aici.

— Atunci permite-mi să i-l dau eu. Să-l ţină minte şi să-i fie învăţătură de minte!

După ce îşi termină treburile, beiul veni să ne conducă la curte, unde urma să luăm masa. Fuseseră invitate acolo cam patruzeci de persoane, dar în afara lor mai veniră încă altele, care, după obiceiul oriental, se invitaseră singure la masă fără nici o jenă.

Când masa era cam pe sfârşite, se dovedi că mâncărurile nu ajunseseră pentru toată lumea, astfel că musafirii nepoftiţi primiră o oaie vie pe care şi-o pregătiră singuri. Unul făcu o groapă în pământ; alţii aduseră pietre şi lemne pentru foc. Aceia care fuseseră desemnaţi înşfăcară oaia, îi tăiară gâtul, îi legară picioarele din spate şi o duseră la proţap. Nu îi scoaseră măruntaiele, dar unul din kurzi luă o gură de apă, îşi puse gura pe... animalului şi suflă toată apa înăuntru. O ţinu tot aşa cu îndeletnicirea asta caraghioasă, până când măruntaiele se umflară şi fură aruncate afară. Maţele fură tăiate în multe bucăţi, ca şi carnea, de altfel. Fiecare îşi înfăşură bucata de carne într-o bucată de maţ şi puse preparatul în groapa căptuşită cu pietre în care se făcuse fotul. Nu trecu mult şi pietrele fură aruncate cât colo, iar bucăţile de carne îşi luară drumul înspre gurile înfometate ale kurzilor.

După masă beiul ne duse să-i vizităm grajdurile. Văzurăm peste douăzeci de cai, însă dintre toţi doar un cal bălan era demn de interes. Urmară jocuri câmpeneşti şi cântece

acompaniate de o ghitară tânguitoare. În sfârşit, veni un bărbat care începu să ne povestească basme şi istorioare: *baka ki mir* — despre broasca muribundă; *yur bu sevan* — lupul păstor; *şiyeri kal* — leul cel bătrân; *kuvi în bizin* — vulpea şi capra.

Adunarea asculta poveştile cu cea mai mare atenţie, însă mie îmi plăcu cel mai mult când se sfârşiră, căci puteam, în fine, să mergem şi noi să ne odihnim! Beiul ne conduse într-o cameră care, pe lângă pereţi, avea divanuri ce urmau să ne servească drept paturi. Cum în odaie nu mai era nimic altceva, mă miră privirea încordată cu care ne urmărea beiul. Era privirea unui om care aştepta ca oaspeţii lui să descopere ceva extraordinar la el în casă, pe care să-l admire. Într-un târziu îmi dădui seama, după cum îşi tot întorcea privirile într-acolo, care era obiectul pe care trebuia să-l descoperim şi să-l admirăm. Aşa că mă repezii imediat şi izbucnii într-o uimire cât se putea de mare:

— Dar asta ce este? Vai, beiule, cu ce mare bogăţie te-a binecuvântat Allah! Comorile tale sunt mai mari ca cele ale beiului din Revandoz sau ca cele ale stăpânului djulamerik!

— Despre ce vorbeşti?

— Despre djamul preţios cu care ţi-ai împodobit palatul.

— Da, e foarte rar şi foarte scump, răspunse el cu modestie dar şi cu mândrie.

— De unde îl ai?

— L-am cumpărat de la un israelit, care l-a adus din Mosul ca să-l ducă în dar şahului din Persia.

Ar fi fost nepoliticos să întreb ce preţ a avut. Evreul născocise povestea cu şahul persan şi îl păcălise cu iscusinţă pe bei. Sticla era o bucată de geam obişnuită şi era mare cam de două palme. Era cel mai important ornament din cameră, iar beiul îl lipise pe hârtia din geam, considerându-l ca neavând pereche acolo. Beiul ne ură noapte bună cu convingerea că ne impresionase foarte mult cu fereastra lui.

Eram obosiţi şi doream cu ardoare să ne odihnim, aşa că ne lăsarăm cu mare plăcere în voia somnului.

6. Vânătoarea de urşi şi... de oameni

Dimineaţa următoare am fost treziţi chiar de bei.

— Emire, scoală-te, dacă vrei într-adevăr să mergi cu noi la Mia! Trebuie să o pornim la drum în curând!

Cum noi dormisem îmbrăcaţi, după obiceiul locului, puturăm să-l urmăm foarte repede. Primirăm cafea şi friptură rece, apoi ne duserăm să ne luăm caii.

Drumul spre Mia ducea prin mai multe sate kurde care erau înconjurate de grădini udate din belşug. Puţin înainte de a ajunge în sat, terenul se înălţa considerabil, aşa că am fost nevoiţi să trecem printr-un loc unde văzurăm că eram aşteptaţi de câţiva bărbaţi. Beiul se pare că fu surprins, căci îi întrebă de ce nu au rămas în Mia şi au venit până aici.

— Stăpâne, de ieri s-au întâmplat multe! Trebuie neapărat să te informăm! răspunse unul din ei. Dohub trebuie să-ţi fi spus că nestorienii au părăsit satul dinspre vale. Azi-noapte, unul din ei s-a dus în satul dinspre munte la un om căruia îi datora recunoştinţă şi l-a sfătuit să plece repede la Mia, dacă vrea să scape cu viaţă.

— Şi vouă vă e teamă de ei? întrebă beiul.

— Nu, căci noi suntem îndeajuns de puternici şi de curajoşi ca să ne măsurăm forţele cu ghiaurii ăştia. Dar dis-de-dimineaţă am aflat că locuitorii musulmani din Zawitha, Miniyanis, Murghi şi Lizan au fost măcelăriţi de creştini şi chiar aici, în apropiere de Seraruh, au fost pârjolite nişte case. Am venit în întâmpinarea voastră, ca să vă dăm vestea cât putem de repede.

— Aşa deci. Vom vedea ce este adevărat din tot ce-mi spui!

Pornirăm iute la drum, trecurăm, prin vale şi ajunserăm în curând la drumul care se despărţea în două, înspre satul de vale şi înspre cel de munte. O luarăm pe cel de-al doilea, căci

beiul avea o casă acolo. Ajunşi în sat ne întâmpină o ceată de kurzi înarmaţi cu lănci lungi şi cu suliţe scurte. Era trupa de vânătoare.

Descălecarăm şi supraveghetorul casei ne aduse de mâncat şi de băut. În timp ce noi ne ospătam, beiul ţinu în afara casei o adunare cu oamenii săi în legătură cu tulburările pricinuite de nestorieni. Rezultatul se pare că fu foarte mulţumitor, căci se întoarse în casă cu un zâmbet de om care fusese împovărat de griji inutile.

— Este vreo primejdie? îl întrebai.

— Nicidecum. Nestorienii au plecat ca să nu mai trebuie să le cerem vreo djerurn, vreo amendă. Fricoşii ăştia vorbesc de răscoală şi vărsare de sânge, în timp ce sunt bucuroşi dacă îi lăsăm în voia Domnului. Vino, am dat ordin de plecare. Vom merge călare spre Seraruh şi vom avea prilejul să verificăm dacă cei din Mia s-au speriat degeaba sau nu.

— Ne vom împărţi? îl întrebai eu.

— De ce?

— Vorbeai de două familii de urşi.

— Vom rămâne împreună şi le vom vâna pe rând. E departe de aici?

— Oamenii mei le-au luat urma şi mi-au spus că avem de mers cam o jumătate de ceas de aici. Chiar vrei să te lupţi cu urşii?

Încuviinţai, iar el îmi spuse:

— Vreau să-ţi dau şi câteva suliţe.

— Pentru ce?

— Nu ştii că ursul nu poate fi doborât de gloanţe? Îl poţi omorî doar dacă foloseşti suliţa.

Prin urmare, kurzii nu stăteau prea bine: ori erau ei prea laşi, ori armele lor erau prea proaste.

— Poţi să-ţi păstrezi suliţele. Un glonte ajunge să omori un urs.

— Faci cum doreşti, spuse el cu superioritate, dar să rămâi

tot timpul prin preajma mea, ca să te pot apăra.

— Allah să te apere, după cum şi tu vrei să mă aperi!

Plecarăm din sat. Trupa de călăreţi avea aerul că mergea la o vânătoare de gazele. Ajunserăm mai întâi într-o vale, apoi urcarăm munţii prin trecători şi păduri, până ajunserăm într-o pădurice de fag, unde erau multe tufişuri.

— Unde este bârlogul animalelor? îl întrebai pe bei.

Se uită doar înainte, fără să indice un loc anume.

— Li s-au găsit urmele?

— Da, pe partea cealaltă.

— A! Vrei să înconjori locul?

— Animalele vor fi obligate să vină spre noi. Trebuie să rămâi în dreapta mea, iar emirul acesta din Apus, care nici el nu vrea suliţă, să stea în stânga mea, ca să vă pot apăra.

— Urşii sunt cu toţii înăuntru? îl întrebai din nou.

— Păi unde să fie? Se strecoară afară doar pe timpul nopţii.

Eram dispuşi într-un fel ciudat, cum nu mai văzusem până atunci: formam un semicerc şi stăteam pe cai cam la patruzeci de paşi unul de celălalt.

— Putem să tragem când apare ursul? întrebai eu nerăbdător.

— Puteţi şi aşa, dar nu-l veţi omori, căci va fugi imediat!

— Dar tu cum procedezi?

— Când apare ursul, vânătorul care e cel mai aproape de el îi trimite o suliţă în pântece, apoi dispare cât poate calul său să alerge de repede. Ursul se ia după el, aşa că un al doilea vânător se ia după urs şi-i aruncă şi el o suliţă, apoi fuge. Deabia acum ursul se întoarce şi la fel face şi primul vânător. Apoi vin şi ceilalţi. Cine şi-a aruncat suliţa, se întoarce şi fuge, iar ursul va fi prins şi ţinut în loc de ceilalţi. Va primi atât de multe suliţe în pântece, încât îşi va da duhul, în sfârşit.

Îi traduseі şi englezului ce-mi spusese beiul.

— Proastă vânătoare! Păcat de blană!. Hai să facem un târg, *sir!*

— Ce târg?

— Vreau să-ţi cumpăr eu ursul!

— Dacă eu voi fi acela care îl ucide!

— Pfui! îl vreau viu!

— Mira-m-aş!

— Fie şi aşa! Cât îţi dau pe el?

— Dar nu pot să vând ursul, când încă nici nu-l am!

— Nici nu trebuie să-l ai! Când va ieşi din bârlog, tu îl vei împuşca doar să-l răneşti, apoi îl voi împuşca eu să-l omor! De aceea vreau să-l cumpăr de la tine!

— Cât dai?

— Cincizeci de pfunzi, *sir.* E suficient?

— Mai mult decât suficient. Dar voiam numai să văd cât oferi, căci nu am de gând să ţi-l vând.

Făcu o mutră foarte supărată.

— De ce, *sir?* Nu-ţi sunt cu prieten?

— Nu ţi-l vând, ţi-l dăruiesc!

Pe faţă i se întinse un zâmbet foarte satisfăcut.

— Şi totuşi trebuie să accepţi cei cincizeci de pfunzi, master!

— N-o să-i primesc!

— Atunci mă voi revanşa altfel! *Yes!*

— Eu îţi sunt deja dator cu mult mai mult. Însă o condiţie îţi voi pune. Sunt curios să văd în ce fel vor vâna kurzii ăştia urşii, aşa că te rog să nu tragi imediat. Lasă-i pe ei să-şi consume câteva săgeţi! E bine aşa?

— Bine, îţi voi face pe plac.

— Dar să fii atent! Să-l împuşti în ochi sau în inimă, deîndată ce se va ridica. Urşii de pe aici nu sunt foarte răi, dar sunt periculoşi.

— *Sir!* Vrei să-mi îndeplineşti o dorinţă?

— Cu mare plăcere, dacă ştiu şi eu despre ce este vorba.

— Dă-mi mie carabina ta. E mult mai bună decât a mea. Vrei să facem schimbul?

— Dacă îmi promiţi că puşca mea n-o să ajungă între ghearele ursului!

— O voi ţine bine între ghearele mele!

— Atunci, ia-o!

Făcurăm schimb de arme. Englezul era un trăgător bun, dar eu eram curios cum se va comporta într-o vânătoare de urşi.

Ceata kurzilor se desfăcu. Jumătate din ei plecară împreună cu câinii la hăituiala, iar noi, cealaltă jumătate, ramaserăm în urmă să ne aşezăm în linie. Halef şi cei doi arabi primiseră suliţele, aşa că se aşezară în mijloc, iar eu şi cu Lindsay furăm nevoiţi să rămânem pe lângă bei. Câinele nu mi-l trimisesem la hăituiala, ci îl oprisem lângă mine.

— Câinii voştri nu prind ursul, ci doar îl hăituiesc, nu-i aşa? întrebă beiul.

— Nu pot nici să-l prindă, nici să-l ţină în loc, căci ursul fuge de ei.

— Înseamnă că e laş!

— Îl vei vedea imediat!

Trecu vreme destul de îndelungată până când ne dădurăm seama după zgomote că hăitaşii se puseseră în mişcare. Izbucniră lătrături şi strigăte. Lătrăturile se apropiau mai repede, iar strigătele ceva mai încet. La câteva minute, un urlet ne avertiză că unul din câini fusese rănit. În fine, se auziră şi împuşcături. Haita năvăli cu o forţă şi mai mare acum.

— Atenţie, emire, mă preveni beiul. Trebuie să apară şi ursul!

Avu dreptate. Trosni ceva în tufişul de lângă noi. Şi ieşi la iveală un urs. Nu era nicidecum vreun Goliat; o împuşcătură dibace l-ar fi doborât imediat. Când dădu cu ochii de noi, se opri locului, ca să se poată hotărî ce are de făcut în situaţia critică în care se afla. Mormăi supărat şi ne aruncă o privire posomorâtă cu ochişorii lui strălucitori. Dar beiul nu-i lăsă

timp de gândire. În locul unde ne aflam, copacii erau mai rari, astfel că ne puteam deplasa călare. Se îndreptă către animal, ridică suliţa şi o aruncă în blana ursului, unde rămase înfiptă. Îşi întoarse apoi calul, care tremura de frica sălbăticiunii.

— Fugi, emire! mai apucă să-mi strige şi trecu ca o vijelie printre mine şi englez.

Ursul slobozi un urlet de durere, încercă să-şi scoată săgeata, dar, cum nu reuşi, o luă la goană după bei. În acel moment, doi din vânătorii de lângă noi se repeziră şi aruncară şi ei săgeţi înspre urs. Numai una îl atinse, dar nu rămase înfiptă. Ursul se întoarse deîndată spre ei. Beiul văzu asta, se întoarse şi se năpusti iarăşi înspre urs; aruncă o altă săgeată, care se înfipse şi mai adânc decât prima. Animalul turba de mânie. Se ridică şi încercă să rupă coada suliţei. Atunci năvăliră asupra lui ceilalţi doi călăreţi.

— Să trag acum, *sir?* îmi strigă englezul.

— Da, pune-i capăt torturii!

— Ţine-mi calul!

Îmi încredinţă armăsarul lui şi tocmai când voia să se întoarcă, se auzi un alt trosnet de crăci; în spatele nostru apăruse al doilea urs. Era, de fapt, ursoaica! Ieşi încet din tufişuri, căci se pare că avea un pui pe care trebuia să-l ocrotească. Era mai mare decât bărbăţelul ei, iar mormăitul său ne avertiza că era foarte supărată. Se pare că intraserăm în bucluc! Mai încolo era ursul, aici, ursoaica, la mijloc, noi. Dar master *Fowling-bull* nu-şi pierdu cumpătul.

— Ursoaica, *sir?* mă întrebă el.

— Poţi să fii sigur!

— *Well!* Trebuie să fii galant. Damele au întâietate!

Dădu din cap satisfăcut, îşi împinse turbanul spre ceafă, puse puşca la ochi şi se duse către ursoaică. Aceasta văzu inamicul apropiindu-se, îşi luă puiul între labele dinapoi şi se ridică, pentru a putea lupta cu cele din faţă. Englezul se apropie la trei paşi de ea, o ochi liniştit şi trase.

— Înapoi! îl avertizai eu.

Nu mai fu nevoie, căci sări imediat într-o parte şi îşi pregăti arma pentru a doua împuşcătură. Însă ursoaica îşi ridică labele în aer, se întoarse încet şi tremurând, se prăbuşi la pământ.

— E moartă? întrebă Lindsay.

— Da, dar mai aşteaptă.

— *Well!* Unde e celălalt?

— Acolo!

— Rămâi aici. Vreau să mai trag un glonte!

— Dă-mi puşca! Mai întâi vreau să o încarc.

— Durează prea mult!

Se duse în locul în care ursul rănit încă se mai chinuia cu urmăritorii lui. Beiul se pregătea să mai înfigă o suliţă în animal, când îl văzu pe englez şi se opri înspăimântat, îl crezu pierdut. Însă acesta se opri locului liniştit, când văzu că ursul se năpusti asupra lui. Îl lăsă să se apropie, aşteptă, apoi îşi descarcă arma în el. A doua împuşcătură fu fatală: animalul căzu răpus.

Se înălţă atunci un strigăt de victorie, care fu întrecut doar de urletul câinilor. Englezul, însă, se întoarse foarte liniştit la calul său şi îmi dădu înapoi puşca. Acum poţi s-o încarci, *sir! Yes!*

— Da, ia-ţi calul!

— Cum m-am descurcat?

— Foarte bine!

— *Well!* Mă bucur! E frumos în Kurdistan, minunat!

Kurzii nu-şi mai reveneau din uimire. Li se părea extraordinar ca un pedestraş să fi fost în stare să dea gata doar cu o singură armă doi urşi. Nu încăpea îndoială că master Lindsay se comportase mai mult decât exemplar. Pentru mine era o mare enigmă cum de fusese găsită familia de urşi stând laolaltă, căci puiul era destul de mare. Kurzii îşi dăduseră multă osteneală să biruie şi să lege puiul de urs,

căci beiul dorea să-l ducă în Gumri.

Cercetarăm apoi bârlogul urşilor, care se găsea într-un tufiş foarte des. Urmele găsite ne arătară că familia era formată doar din cei trei membri. Un câine murise şi alţi doi erau răniţi, dar ne puteam declara mulţumiţi de vânătoare.

— Stăpâne, mi se adresă beiul, acest emir de la soare-apune este un bărbat foarte curajos!

— Aşa e.

— Nu mă mai mir că cei din Bervari nu au putut să vă biruiască ieri, până când nu v-au luat repede prin surprindere.

— Dar nici ieri nu ne-ar fi biruit dacă eu nu le-aş fi ordonat oamenilor mei să nu se apere. Eu îţi sunt prieten şi nu vreau să omor vreun supus de-al tău.

— Cum a fost posibil să nimeriţi doi urşi drept în ochi?

— Am cunoscut un vânător care ţintea orice sălbăticiune şi orice duşman în ochi; era un bun ţintaş şi avea o armă foarte bună care niciodată n-a dat greş.

— La fel împuşti şi tu?

— Nu. Eu am tras mult cu puşca la viaţa mea, dar am ţintit în ochi doar în cazurile cele mai periculoase. Unde este cel de-al doilea loc de vânătoare?

— La răsărit, imediat după ce trecem de Seraruh. Vrem să pornim la drum.

Cei care luaseră pradă animalele rămaseră în urmă, iar noi o pornirăm mai departe. Ieşirăm din pădure şi ajunserăm într-o trecătoare pe unde curgea un râu. Furăm nevoiţi să urmăm cursul apei. Beiul călărea împreună cu cei doi haddedihni în fruntea convoiului. Halef se afla chiar în mijlocul kurzilor, iar eu eram împreună cu englezul în urma lor. Noi doi eram adânciţi într-o discuţie şi nici nu băgarăm de seamă că rămăseserăm atât de în urmă, încât îi pierduserăm din ochi pe kurzi. Deodată, răsună o împuşcătură.

— Ce-i asta? întrebă englezul. Am ajuns deja la urşi?

— Nici vorbă.

— Atunci cine trage?

— Hai să vedem!

Se auzi încă o salvă, ca şi cum cea de mai înainte nu ar fi fost decât un semnal. O luarăm la galop. Armăsarul meu zbura ca o săgeată, dar... se împiedică de o rădăcină încolăcită pe care eu o văzusem, voisem să opresc calul, dar fu prea târziu... Se răsturnă şi mă azvârli şi pe mine cât colo! Era a doua oară în două zile; din păcate, nu mai fui la fel de norocos ca mai deunăzi. Cred că mă lovii la cap sau patul puştii mă izbii în tâmplă, căci căzui leşinat.

Când îmi venii în simţiri, mă durea tot corpul. Îmi dădui seama că eram atârnat între doi cai. Răpitori mei fixaseră nişte prăjini de şeile cailor şi mă legaseră de ele. În faţa şi în spatele meu mergeau călare cam treizeci de indivizi cu chipuri de războinici, dintre care mai mulţi păreau să fie răniţi. Printre ei se afla şi master Lindsay, dar... legat şi el în lanţuri. Conducătorul convoiului călărea pe calul meu şi purta armele mele. Îmi luaseră cămaşa şi pantalonii, în timp ce englezului îi lăsaseră, pe lângă cele două piese vestimentare atât de necesare şi turbanul lui cel frumos. Nu încăpea îndoială că fuseserăm jefuiţi şi luaţi prizonieri.

Unul dintre călăreţi întoarse capul şi văzu că deschisesem ochii.

— Opriţi-vă! strigă el. Trăieşte!

Alaiul se opri numaidecât. Veniră cu toţii în jurul meu. Căpetenia mă întrebă:

— Poţi să vorbeşti?

Tăcerea nu mi-ar fi adus nici un folos, aşa că-l răspunsei că da puteam.

— Eşti beiul din Gumri? începu el interogatoriul.

— Nu.

— Să nu minţi.

— Îţi spun adevărul.

— Tu eşti beiul!

— Ba nu sunt!

— Atunci cine eşti?

— Un străin.

— De unde?

— Din ţara soarelui-apune.

Râse batjocoritor.

— Ia auziţi la el! Este un străin din ţara soarelui-apune care merge la vânătoare de urşi cu oamenii din Gumri şi din Mia şi vorbeşte limba acestei ţări!

— Am fost oaspetele beiului şi nu vorbesc prea bine limba voastră. Sunteţi nestorieni?

— Aşa ne spun musulmanii.

— Şi eu sunt creştin.

— Tu?

Izbucni iarăşi în râs.

— Tu eşti un hagiu, porţi veşminte musulmane. Vrei să ne tragi pe sfoară.

— Vă spun adevărul!

— Spune-ne atunci dacă Sidna Marriyam este mama Dumnezeului!

— Este.

— Spune-ne dacă un preot are voie să-şi ia nevastă?

— Nu are voie.

— Spune-ne dacă există mai puţin de trei taine bisericeşti!

— Există mai multe.

În ciuda primejdiei în care mă aflam, nu-mi trecu prin minte să mă lepăd de credinţa mea. Urmarea o aflai imediat.

— Atunci, să ştii că Sidna Marriyam a dat naştere doar unui om, că un preot are voie să se însoare şi că nu există decât trei taine bisericeşti: cina, botezul şi hirotonisirea. Eşti musulman sau, dacă eşti creştin, atunci trebuie să fii unul fals; cred că eşti dintr-aceia care îşi trimit preoţii să-i învrăjbească pe kurzi, pe turci şi pe persani împotriva noastră şi asta e şi mai grav decât să fi un supus al falsului profet.

Oamenii tăi au rănit pe unii dintre ai noştri, iar tu vei plăti vina asta cu sângele tău!

— Vă spuneţi creştini şi sunteţi însetaţi de sânge! Ce v-am făcut noi doi? Habar n-am dacă beiul v-a atacat pe voi, sau el a fost atacat de voi.

— L-am aşteptat, căci ştiam că trebuie să meargă la vânătoare prin defileu, însă am scăpat urma lui şi a oamenilor săi. Asta am avut să-ţi spunem.

— Încotro ne duci?

— Vei afla când vom ajunge acolo.

— Atunci măcar lăsaţi-mă să merg călare.

— Bine, aşa ne convine şi nouă. Însă vom fi nevoiţi să te legăm, ca nu cumva să ne scapi.

— Daţi-mi drumul odată!

— Cine este camaradul tău? A rănit doi oameni de-ai noştri şi a împuşcat un cal şi vorbeşte într-o limbă pe care noi nu o pricepem.

— Este englez.

— Englez? Dar poartă veşminte kurde!

— Pentru că sunt cele mai comode aici, în ţara asta!

— E vreun misionar?

— Nu.

— Ce învârte pe aici?

— Călătoreşte împreună cu mine prin Kurdistan, ca să vedem ce fel de oameni, animale şi plante, oraşe şi sate sunt pe aici.

— Asta e foarte rău pentru voi, căci în cazul ăsta sunteţi spioni. De ce vă interesează pe voi ţara asta? Noi nu venim în ţara voastră ca să vă spionăm oamenii, satele şi oraşele. Urcaţi-l pe cal şi legaţi-l de celălalt, care zice c-ar fi englez. Ţineţi aproape şi caii lor!

Ordinul fu ascultat numaidecât. Oamenii aceştia aveau la ei atâtea frânghii şi curele, încât nu încăpea îndoială că plecaseră după o captură mult mai mare decât cea pe care o

făcuseră. Ne legară cu aşa de multe frânghii, încât evadarea vreunuia din noi era cu totul imposibilă.

Englezul îndura totul cu o mutră indescriptibilă. Se întoarse spre mine cu o faţă ce părea chinuită de toate amărăciunile de pe lume.

— Şi acum, *sir?* îl întrebai eu.

Dădu din cap încet de două-trei ori şi spuse, apoi:

— *Yes!*

Nu avea nevoie să spună mai mult decât cuvântul acesta, în intonaţia căruia sălăşluia un univers întreg de semne de întrebare.

— Suntem ostatici, mai spusei eu.

— *Yes!*

— Şi pe jumătate despuiaţi!

— *Yes!*

— Cum s-a întâmplat?

— *Yes!*

— La naiba cu *yes!* Te-am întrebat cum s-a întâmplat de am ajuns ostatici.

— Cum se spune în limba kurdă mişel sau pungaş?

— Mişel se spune *hailebaz*, iar pungaş — *herumbaz*.

— Întreabă-i pe haile, şi pe harem bazii ăştia cum de au reuşit să ne captureze!

Căpetenia trebuie că auzi cuvintele în kurdă. Se întoarse spre noi şi ne întrebă:

— Ce aveţi de vorbit?

— Voiam să aud de la prietenul meu cum am căzut în mâinile voastre, îi răspunsei eu.

— Atunci vorbiţi în kurdă, să vă pricepem şi noi!

— El nu ştie limba voastră!

— Atunci nu mai vorbiţi despre lucruri pe care noi nu le putem înţelege!

Se întoarse iarăşi pe deplin convins că ne dăduse un ordin foarte bun. Însă eu eram foarte bucuros că nu ne interzisese

să mai discutăm. Nici legăturile nu erau chiar atât de supărătoare. Picioarele ni le legaseră în aşa fel încât frânghia atârna pe sub pântecele calului, iar mâna şi piciorul meu stâng erau legate cu o frânghie de membrele drepte ale englezului. În plus, caii noştri fuseseră legaţi unul de celălalt. Însă mâinile ni le lăsaseră libere, ca să putem ţine hăţurile. Răpitorii noştri ar cam fi avut nevoie de o lecţie de la indieni!

— Aşadar, povesteşte-mi, *sir!* îl rugai eu pe Lindsay.

— *Well!* Ai făcut o tumbă, la fel ca ieri. Se pare că în special în ultimul timp cam ai de furcă în privinţa asta! Au venit călare după tine. Mă înţelegi, nu?

— Înţeleg foarte bine! Zi-i mai departe!

— Calul meu se prăvăli peste al tău, care acum este al acestui gentleman, iar eu... hm! *Yes!*

— Aha, ai făcut şi tu o tumbă!

— *Well!* Dar a mea a fost mai reuşită decât a ta!

— Poate tu ai mai mult exerciţiu decât mine...

— *Sir,* cum se spune plisc în kurdă?

— *Nekul*.

— Frumos! Te sfătuiesc, master, să-ţi cam ţii pliscul!

— Foarte mulţumesc pentru avertisment, *sir!* Se pare că, de când te îndeletniceşti cu treburi kurde, modul tău de exprimare s-a cam estetizat, nu ţi se pare?

— Nici nu-i de mirare când sunt atât de supărat! Cum îţi povesteam, mă trezii la pământ, de unde nu mă putui ridica decât foarte greu. Credeam că se rupsese ceva în mine. Toate armele erau împrăştiate pe jos; carabinele zburaseră cât colo, iar centironul se desfăcuse. Atunci veniră herambazii ăştia şi se năpustiră peste mine.

— Nu te-ai împotrivit?

— Ba cum să nu! N-am putut să înşfac decât cuţitele şi unul din pistoale. De aceea au reuşit să mă dezarmeze şi să mă lege fedeleş!

— Unde au rămas beiul şi oamenii săi?

— Nu am mai văzut pe nici unul din ei, însă mai departe de noi am auzit că mai trăgeau încă.

— Poate or fi aflat despre noi.

— Poate. După ce au terminat cu mine, te-au legat pe tine. Tare mi-a fost teamă că eşti mort, *sir.* Au existat cazuri în care unii călăreţi mai proşti şi-au frânt gâtul, nu-i aşa, sir?

— Se poate!

— Te-au legat între cele două mârţoage, apoi au legat şi caii noştri.

— Te-au maltratat?

— Foarte! Dar le-am răspuns şi eu! Şi încă cum! *Yes!*

— Înainte de toate trebuie să fim foarte atenţi încotro suntem transportaţi. Văgăuna unde ni s-a întâmplat necazul unde este?

— Chiar în spatele nostru.

— Soarele e într-acolo, aşadar mergem înspre est, sud-est.

— Îţi mai place în Kurdistan cum îţi plăcea când vânam urşi?

— Hm! Câteodată e o ţară mizerabilă! Cine sunt oamenii aceştia?

— Sunt nestorieni.

— O sectă creştină deosebită, nu-i aşa, sir?

— Kurzii i-au tratat adesea cu o cruzime neomenească, aşa încât nici nu e de mirare că se poartă precum o fac.

— Ar fi putut, totuşi, să o lase pe altă dată! Şi acum, ce e de făcut, *sir?*

— Nimic, cel puţin pentru moment.

— Nu evadăm?

— În situaţia în care ne aflăm?

— Hm! Ce veşmânt frumos aveam! Minunat! Acum, s-a dus! În Gumri vom primi alte haine?

— Asta e un fleac. Fără cal şi fără arme nu evadez. Cum stai cu banii?

— S-au dus! Ai tăi?

— S-au dus! Dar nu erau prea mulţi, îi răspunsei eu.

— Ce harababură, *sir!* Ce crezi că vor face cu noi?

— Vieţile nu ne sunt în pericol. Mai devreme sau mai târziu ne vor da drumul. Dar mă îndoiesc că ne vom primi înapoi şi bunurile.

— Le laşi armele?

— Nici gând, le voi căuta una câte una prin Kurdistan!

— *Well!* Le caut cu tine!

Merserăm călare printr-o vale întinsă, despărţită de două şiruri de dealuri, care se întindeau de la nord-vest spre sud-est, apoi o luarăm la stânga, urcând prin munţi, până când ajunserăm pe un platou, de unde se puteau zări, spre răsărit, casele mai multor cătune şi un râu în care se vărsau mai multe pârâuri. Cam prin aceste locuri trebuie că se aflau Murghi şi Lizan, căci, după părerea mea, trecuserăm deja de Seraruh.

Aici sus făcurăm popas pe sub stejari. Călăreţii se dădură jos de pe cai. Şi noi furăm nevoiţi să descălecăm, însă ne legară pe amândoi de trunchiul unui copac. Unul din ei scoase ceva de-ale mâncării, iar noi primirăm permisiunea să privim. Lindsay îşi drese glasul posomorât şi mormăi:

— *Sir,* ştii de ce mă bucuram eu?

— Ia să auzim, de ce?

— De şunca şi de labele ursului!

— Scoate-ţi din minte poftele astea! Ţi-e foame?

— Nu, sunt sătul de supărare! Uită-te la flăcăi! Habar n-au să se orienteze cu revolverul ăla!

Ceata putea acum să admire în linişte tot ce capturase de la noi. Văzurăm cum bunurile noastre se plimbară, pe rând, prin toate mâinile: mai întâi banii, pe care, însă, îi puseră la loc cu mare grijă; însă, mai ales armele noastre stârniră curiozitatea noilor proprietari. Căpetenia ţinea în mână ambele revolvere care-mi aparţinuseră mie. Era clar că nu se pricepea deloc, căci se întoarse spre mine într-un sfârşit şi mă

întrebă:

— Astea sunt arme?

— Da.

— De împuşcat?

— Da.

— Cum se folosesc?

— Asta nu se poate spune, ci se arată.

— Arată-ne!

Omului nu-i trecu prin minte că flecuşteţele astei puteau să-l pună în mare pericol.

— Nu o să pricepi nimic, îi spusei eu.

— De ce nu?

— Căci mai întâi trebuie să înţelegi cum este construită arma cealaltă şi cum se foloseşte.

— De care armă vorbeşti?

— De cea pe care o ţii în mâna dreaptă.

Era vorba de carabina „Henry”. Ca şi revolverul, era prevăzută cu o siguranţă, cu care omul habar n-avea ce trebuia să facă.

— Lămureşte-mă! îmi spuse el.

— Ţi-am spus mai devreme că trebuie să-ţi arăt!

— Uite, ia arma!

Mi-o dădu şi cum avui arma în mână, simţii că nu mai aveam de ce să-mi fie teamă.

— Dă-mi un cuţit, ca să pot ridica cocoşul, îi spusei, îmi dădu un cuţit.

Îl luai şi ridicai cu el siguranţa pistolului, deşi aş fi putut să o fac şi cu mâna liberă. Nu-i dădui cuţitul înapoi.

— Spune-mi în ce vrei să trag, îl întrebai eu.

Se uită în jur şi-mi spuse:

— Eşti un ţintaş bun?

— Sunt!

— Trage în copacul acela!

— Voi trage cinci împuşcături şi nu voi încărca arma decât

o dată.

— E imposibil!

— Nu mint. Încarc?

— Încarcă!

— Am nevoie să-mi dai punga cu cartuşe pe care o aveam la brâu şi pe care acum ţi-ai legat-o la cingătoare!

Arma era încărcată, dar eu aveam nevoie de cartuşele mele.

— Ce sunt obiectele astea mici dinăuntru? întrebă el.

— Îţi voi arăta. Dacă ai aşa ceva, nu mai ai nevoie de pulbere ca să poţi trage.

— Văd că nu eşti kurd, căci ai lucruri care nu s-au mai văzut pe aici! Chiar eşti creştin?

— Un bun creştin!

— Spune-mi Tatăl Nostru!

— Nu vorbesc bine limba kurdă, aşa că te rog să mă ierţi dacă voi face mici greşeli.

Îmi dădui osteneala să-i îndeplinesc cererea. Mă corectă de câteva ori, căci nu ştiam cuvintele *ispită* şi *în vecii vecilor*, însă, după ce terminai, îmi spuse satisfăcut:

— Într-adevăr, nu eşti musulman, căci dacă ai fi fost, nu ai fi acceptat nici în ruptul capului să spui rugăciunea. Arma nu o vei folosi cum nu trebuie, aşa că îţi voi da şi punga.

Tovarăşii lui nu găsiră comportamentul său nici nepotrivit şi nici imprudent. Aparţineau unei populaţii care fusese îndepărtată de uzul armelor prin constrângere de către asupritorii ei şi de aceea nu prea ştiau să aprecieze ce valoare avea o armă în mâna unui bărbat hotărât. Dar, mai presus de toate, erau cu toţii foarte curioşi să vadă demonstraţia pe care le-o promisesem.

Scosei un cartuş şi mă prefăcui că încarc carabina. Ţintii înspre copac şi trăsei de cinci ori, fără nici o ratare. Uimirea acelor oameni simpli fu neţărmurită.

— De câte ori poţi să tragi cu arma asta? mă întrebă

căpetenia.

— De câte ori doresc.

— Şi cu armele astea mici?

— Tot de foarte multe ori. Vrei să-ţi arăt?

— Da, fă-o!

— Fiţi atenţi!

Pusei carabina lângă mine şi îi cerui cele două pistoale, pe care mi le dădu. Lindsay îmi observă fiecare mişcare cu mare încordare.

— V-am spus că sunt creştin din ţara soarelui-apune. Noi nu omorâm niciodată un om fără să fim siliţi. Dar dacă suntem atacaţi, nimeni nu ne poate birui, căci avem arme miraculoase, de care nu există scăpare! Voi sunteţi mai mult de treizeci de războinici, dar trebuie să ştiţi că, dacă nu am fi fost legaţi de copacul ăsta şi dacă am fi vrut, am fi putut să vă omoram cu astea trei arme în trei minute! Mă crezi, sau nu?

— Şi noi avem arme! îmi replică el cu o uşoară umbră de îngrijorare.

— Nu le-aţi putea folosi, căci cel care ar pune primul mâna pe armă sau pe suliţă, acela ar fi şi primul care ar cădea răpus. De nu v-ar fi teamă că ne-am putea împotrivi, nu v-am pricinui nici un rău, ci am putea sta de vorbă liniştiţi!

— Nu puteţi face nimic, căci sunteţi legaţi de copac!

— Ai dreptate, dar dacă am dori, ne-am elibera imediat, îi replicai eu calm. Suntem legaţi cu sfoara asta doar de copac i-aş da prietenului meu pistolaşele astea două, ceea ce fac chiar acum, apoi mi-aş lua cuţitul şi aş tăia frânghia dintr-o lovitură, înţelegi acum ce vreau să spun?

Zis şi făcut. Iată-ne din nou în picioare lângă copac, eu cu carabina, Lindsay, lângă mine, cu revolverele, zâmbindu-mi cum nu-l mai văzusem; nu înţelesese o iotă din vorbele mele şi era foarte curios să afle ce aveam de gând.

— Eşti un bărbat foarte înţelept, îmi spuse căpetenia, însă

nu e nevoie să ne strici frânghiile astea! Aşează-te la locul tău şi explică-ne şi ce e cu celelalte două arme!

— Ţi-am mai spus de două ori până acum că nu se poate explica în cuvinte, ci trebuie să-ţi arăt! Dar nu am să vă arăt nimic până nu o să faceţi ceea ce vă cer!

De-abia acum îşi dădură seama că vorbeam serios. Şeful se ridică în picioare, la fel făcură şi ai săi şi se repeziră după arme.

— Ce ne ceri? întrebă el ameninţător.

— Ascultă-mă liniştit! Noi doi nu suntem nişte războinici obişnuiţi, ci suntem emiri, cărora le datoraţi stimă şi respect dacă nu vreţi să ajungeţi în închisoare. Însă voi ne-aţi tâlhărit şi ne-aţi legat de parcă am fi fost hoţi de drumul mare. Vă cerem să ne daţi tot ce aţi luat de la noi!

— Nu vă dăm nimic!

— Bine, tot am să-ţi îndeplinesc dorinţa şi am să-ţi arăt cum funcţionează armele noastre. Ia bine aminte: primul care va îndrăzni să tragă în noi va fi şi primul care va muri! E mai bine să fiţi paşnici cu noi, decât să ne obligaţi să vă omoram!

— Dar şi voi veţi muri!

— Însă mai întâi vor muri oamenii voştri!

— Trebuie să vă legăm, căci trebuie să vă ducem la melekul nostru.

— Nu ne duceţi la nici un melek, dacă aveţi de gând să ne legaţi, căci ne vom împotrivi. Însă dacă ne veţi înapoia tot ce ne aparţine, vă vom urma de bunăvoie, pentru că aşa vom putea să apărem în faţa melekului ca nişte emiri adevăraţi!

Îmi dădui seama că aceşti oameni nu erau deloc însetaţi de sânge şi în plus, se temeau de armele noastre ca necuratul de tămâie! Se uitară unii la ceilalţi, şuşotiră între ei şi într-un sfârşit, şeful ne întrebă:

— Ce cereţi înapoi?

— Toate hainele.

— Le veţi avea.

— Banii şi tot ce era în buzunarele noastre.

— Banii trebuie să-i oprim, ca să-i ducem melekului.

— Şi armele.

— Şi pe astea trebuie să le oprim, căci altfel le veţi folosi împotriva noastră.

— În fine, caii noştri.

— Ne ceri imposibilul!

— Bun, atunci să ştiţi că doar voi veţi fi de vină dacă vom fi nevoiţi să ni le luăm singuri! Tu eşti căpetenia! Tu ne-ai furat bunurile! Trebuie să te omoram ca să ni le luăm înapoi!

Ridicai arma. Lindsay îşi ridică şi el ambele pistoale.

— Stai, nu trage! strigă căpetenia. Dacă vă dăm totul înapoi, chiar o să ne urmaţi de bunăvoie?

— Da.

— Jură-mi!

— Ce v-am spus are valoare de jurământ!

— Şi nici nu vei folosi cele două arme?

— Nu; aş face-o doar în legitimă apărare.

— Bine, vă voi înapoia totul!

Iarăşi şuşoti ceva cu ai săi, de parcă încerca să-l convingă să ne înapoieze totul. Într-un final, ne dădu totul înapoi: nu lipsea nici cel mai neînsemnat lucru. În timp ce ne îndeletniceam cu îmbrăcatul hainelor recuperate, Lindsay mă rugă să-i povestesc care fusese rezultatul tratativelor mele. Odată ce rugămintea îi fu satisfăcută, chipul i se întrista foarte tare:

— Ce-ai făcut, *sir?* Aveam libertatea la îndemână!

— Aşa crezi tu? S-ar fi lăsat cu o bătălie cruntă!

— I-am fi împuşcat pe toţi!

— Poate cinci sau zece, dar apoi s-ar fi sfârşit cu noi! Să fii bucuros că ne-am recuperat lucrurile. Mai departe o scoatem noi la capăt!

— Încotro ne duc?

— Vom afla în curând. De altfel, poţi să fii sigur, *sir,* că

prietenii noştri nu ne-au dat uitării. Halef, ştiu eu sigur, va muta şi munţii din loc ca să ne poată veni în ajutor.

— Şi eu cred asta. Bun flăcău!

Imediat ce primirăm totul înapoi, încălecarăm şi pornirăm la drum. Acum m-ar fi costat doar o apăsare pe trăgaci ca să îmi recapăt libertatea, însă îmi dădusem cuvântul şi trebuia să mi-l ţin. Mergeam pe lângă căpetenie, care nu-şi dezlipea ochii de pe noi.

— Iarăşi te întreb: unde ne duci?

— Melekul va hotărî unde vă vom duce.

— Şi melekul unde este?

— Îl vom aştepta la poalele muntelui.

— De care melek este vorba?

— De melekul din Lizan.

— Aşadar, acum el este în Lizan şi urmează să vină mai târziu?

— Beiul din Gumri este pe urmele lui.

— Aha! Dar voi de ce v-aţi despărţit de el?

— Nu avea nevoie de ajutorul nostru, căci a văzut că beiul avea puţini oameni cu el. Când am făcut cale-ntoarsă, am dat peste voi.

Iată că enigma fusese dezlegată. Duşmanul fusese atât de numeros, încât prietenilor noştri le fusese imposibil să se măsoare cu el şi să vină după noi.

Drumul cobora, aşa că în curând puturăm să vedem Valea Zabului întinzându-se în faţa noastră la o distanţă de mai multe ore.

Merserăm cam două ore şi dădurăm peste un cătun singuratic cu numai patru case, din care trei zidite din lut. Una singură avea ziduri întărite clin piatră; era compusă din parter şi etaj, iar în spate se zărea o grădină destul de mare.

— Ne oprim aici, spuse căpetenia.

— A cui este casa?

— A fratelui melekului. Te voi duce la el.

Ne oprirăm chiar în faţa casei. Tocmai când voiam să descalec, se auzi un mârâit groaznic. Ne întoarserăm şi dădurăm cu ochii de un câine, care cobora în salturi coasta dealului. Era Doyan al meu, pe care îl dădusem în paza lui Halef chiar înainte de atac. Sfoara cu care îl legase servitorul era sfâşiată. Instinctul îl adusese pe bravul meu animal pe urmele noastre. Sărea pe mine chelălăind straşnic; îmi luă ceva timp să-l potolesc, îi dădui hăţul calului să-l ţină în gură, ca să fiu sigur că nimeni nu mai putea să-l fure fără să bag de seamă.

Intrarăm în casă. Căpetenia urcă scara cu noi şi ne lăsă într-o cămăruţă să-l aşteptăm. Se scurse ceva timp până se întoarse la noi.

— Puteţi veni, spuse el. Dar mai întâi, lepădaţi-vă armele.

— Ce-i şi cu pretenţia asta?

— Fratele melekului este preot.

— La care tu poţi să mergi înarmat!

— Eu sunt prietenul lui.

— Aha! Se teme de noi?

— Da.

— Poţi să fii liniştit. Dacă e pe-aşa, nu are de ce să se teamă de noi.

Omul ne duse printr-o uşă într-o încăpere în care se afla stăpânul casei. Era un bărbat subţiratic şi bătrân. Chipul său ciupit de vărsat nu-mi produse o impresie tocmai plăcută. Făcu un semn şi însoţitorul nostru se îndepărtă.

— Cine sunteţi voi? ne întrebă fără să ne salute.

— Cine eşti tu? îi întorsei eu întrebarea cu acelaşi ton tăios.

Privirea i se întunecă.

— Sunt fratele melekului din Lizan.

— Iar noi suntem ostaticii melekului din Lizan.

— Dar nu te porţi ca un ostatic.

— Pentru că sunt ostatic de bunăvoie şi ştiu prea bine că nu voi rămâne mult timp în situaţia asta!

— De bunăvoie? Dar ai fost luat prizonier!

— Da şi noi ne-am eliberat şi i-am urmat pe oamenii tăi nesiliţi, pentru a nu fi nevoiţi să ne luptăm cu ei şi să le luăm viaţa. Nu ţi s-a povestit?

— Nu cred ce spui.

— Va trebui să te obişnuieşti să crezi.

— Ai fost la beiul din Gumri! continuă el. Cum de-ai ajuns la el?

— Aveam să-i transmit salutări de la o rudă.

— Deci nu eşti vasalul său?

— Nu. Eu sunt străin de ţara asta.

— Un creştin, după câte am auzit?

— Da.

— Dar un creştin care crede într-o învăţătură falsă.

— Eu sunt convins că este o învăţătură adevărată.

— Oi fi vreun misionar?!

— Nu. Dar tu oi fi vreun preot?! i-o întorsei eu.

— Odinioară voiam să fiu preot, răspunse el.

— Când urmează să vină melekul?

— Chiar astăzi, însă nu se ştie la ce oră.

— Eu trebuie să rămân până atunci în casa asta?

Încuviinţă din cap, iar eu întrebai mai departe:

— Ca ce?

— Ca ceea ce eşti; ca prizonier.

— Şi cine mă reţine aici?

— Oamenii mei şi cuvântul tău.

— Oamenii tăi nu mă pot opri, iar eu mi-am ţinut deja promisiunea. Am spus că îi voi urma, ceea ce am şi făcut.

Păru că se răzgândeşte.

— Cred că ai dreptate. Atunci trebuie să-mi fii oaspete şi nu ostatic!

Bătu din palme şi apăru o bătrână.

— Adu pipe, cafea şi rogojini! porunci el.

Se aduseră mai întâi rogojini, iar noi furăm nevoiţi să ne

aşezăm de-o parte şi de alta a celui care era numit preot doar pentru că odinioară îşi dorise să devină preot. Era mai prietenos acum, iar când se aduseră pipele şi tutunul, ţinu să ni le aprindă el însuşi. Îl întrebai despre raporturile cu nestorienii chaldei şi aflai lucruri la auzul cărora mi se făcu groază.

Războinicii se postaseră în jurul casei; erau, după cum aflai, simpli agricultori, aşadar oameni neînsemnaţi după concepţia nomazilor şi a altor neamuri care se ocupau mai mult cu meşteşugul războiului. Nu cunoşteau uzul armelor şi din câteva scăpări ale gazdei, îmi dădui seama că din zece flinte de-ale lor, de-abia cinci puteau fi folosite.

— Ei, dar acum trebuie să fiţi obosiţi, spuse el, după ce ni se aduse şi cafeaua. Îngăduie-mi să vă pun la dispoziţie o cameră care să fie a voastră!

Se ridică şi deschise o uşă. Chipurile din politeţe se dădu într-o parte, ca să ne lase pe noi să intrăm primii, însă nici nu trecurăm bine pragul, că trânti uşa după noi şi trase zăvorul.

— Ah! Asta ce mai e? întrebă Lindsay.

— Perfidie, ce crezi că e?

— Te-ai lăsat păcălit!

— Nu. Bănuiam că se va întâmpla aşa.

— De ce ai intrat dacă bănuiai?

— Pentru că voiam să mă odihnesc. Încă mai am dureri de la căzătură.

— Dar puteam să ne odihnim şi în altă parte decât aici, ca prizonieri!

— Nu suntem prizonieri! Uită-te la uşa asta, căci şi eu m-am uitat bine la ea în timp ce discutam. Câteva şuturi sau o lovitură bună cu patul puştii sunt de ajuns ca să o dărâmăm.

— Atunci să o facem chiar acum!

— Nu suntem în nici un pericol!

— Vrei să aştepţi până când vor veni mai mulţi? Acum nu ne-ar fi deloc greu să o dărâmăm şi să fugim.

— Aventura e foarte ispititoare, căci avem cea mai bună ocazie să putem cunoaşte raporturile dintre sectele acestea creştine.

— Eu unul, nu sunt deloc curios. Mai degrabă mă interesează să fim liberi.

Deodată auzii câinele meu mârâind furios, apoi se auzi o lovitură care îmi spuse că se lupta cu vreun agresor. Singura ferestruică din încăpere era atât de mică, încât de-abia puteai să-ţi strecori capul şi se găsea în cealaltă parte, aşa că nu putui să văd ce se întâmpla. Auzii un lătrat scurt şi apoi, un urlet. În condiţiile astea, chiar că nu mai aveam ce căuta aici sus.

— Vino, *sir!*

Mă opintii cu umărul în uşă, dar nu reuşii să o dărâm.

— Ia puşca! spuse Lindsay, înşfăcându-şi şi el carabina.

Din câteva lovituri uşa cedă. În camera unde stătusem mai înainte de a fi închişi erau patru bărbaţi care fuseseră însărcinaţi să ne supravegheze şi care se repeziră la noi cu puştile ridicate; însă nu aveau aerul că se iau în serios.

— Staţi pe loc! ne spuse unul din ei, destul de prietenos, de altfel.

— Ba voi să staţi pe loc!

Îl dădui la o parte şi mă repezii afară, unde cei care rămăseseră acolo făcuseră roată în jurul cailor noştri. Tot acolo zăcea la pământ şi gazda noastră cea „prietenoasă”, cu câinele pe el.

— Fugim, *sir?* întrebă Lindsay.

— Fugim!

În clipa următoare eram deja pe cai

— Staţi că tragem! se ridicară mai multe glasuri.

Veniră câţiva paşi înspre noi, însă nu le dădurăm nici o atenţie.

— Doyan, geri!

Câinele se ridică dintr-un salt, iar eu luai puşca în mână şi o

rotii deasupra capului; Lindsay făcu şi el la fel. Dădurăm pinteni cailor şi sparserăm cercul care ne înconjura, înapoia noastră răsunară două împuşcături, însă nici una nu ne atinse. Toţi nestorienii se urcară pe cai urlând şi se luară după noi. Aventura luase o întorsătură aproape comică din momentul arestării noastre. Era o dovadă foarte grăitoare despre cum poate o tiranie să prostească un popor. Ce s-ar fi ales de noi dacă nestorienii ar fi avut ceva mai multă vlagă!

Nu le mai dădurăm nici o atenţie şi o luarăm înapoi, cât ne ţineau potcoavele cailor, pe acelaşi drum pe unde venisem. Când ajunserăm sus, îi văzurăm pe urmăritori mult înapoia noastră.

— De ăştia am scăpat! spuse Lindsay.

— Dar de ceilalţi, nu.

— Cum aşa?

— Pot să ne iasă în întâmpinare.

— Îi vom ocoli!

— Nu putem.

— Atunci trecem prin ei! *Well!*

— *Sir,* ne-ar fi foarte greu să reuşim. Am impresia că nestorienii noştri sunt doar o adunătură de neajutoraţi, laşi şi prost înarmaţi. Pe noi au îndrăznit să ne atace, căci eram doar doi şi nu ne puteam apăra.

— Dar eu nu mă mai las prins! *Yes!*

— Nici eu nu mai am chef, însă nimeni nu poate şti dinainte ce-l aşteaptă!

Ajunserăm foarte repede pe platoul unde tăcuserăm popas deunăzi. Ne oprirăm iarăşi acolo, iar eu scosei binoclul, ca să mă uit mai bine în valea şi pe dealurile care se etalau sub noi. Nu văzui nimic care să ne alarmeze, aşa că pornirăm mai departe în josul văii. Ajunserăm, în sfârşit, călărind alene, în locul în care fuseserăm luaţi prizonieri. Lindsay voia să o ia la dreapta, căci într-acolo se aflau Mia şi locul nostru de vânătoare, însă eu mă oprii şovăind.

— N-ar fi mai bine s-o luăm la stânga, *sir?* întrebai eu. Acolo au fost atacaţi ai noştri şi trebuie neapărat să mergem să cercetăm câmpul de luptă.

— Ne vom întâlni cu toţi în Gumri! se împotrivi el.

— Gumri se află la stânga. Vino!

— Ne expunem iar primejdiei, sir!

Fără nici un cuvânt mă întorsei spre stânga, iar el mă urmă cam îmbufnat.

Văzui şi rădăcina de care se împiedicase calul meu, iar cam la opt sute de paşi mai încolo dădurăm peste un cal care zăcea mort, fără căpăstru şi fără şa.

Iarba şi tufişurile din jur erau distruse, iar o stâncă împroşcată cu sânge arăta că acolo se dusese o luptă, ale cărei urme duceau în vale: kurzii trebuie că fugiseră, iar nestorienii le luaseră urma. Englezul se tulbură foarte tare. Uită de precauţiunile de mai înainte şi dădu pinteni calului.

— Vino, *sir!* Trebuie să vedem ce s-a întâmplat! strigă el către mine.

— Atenţie! îl prevenii eu. Valea este larg deschisă. Dacă inamicul se întoarce acum ne vede cu siguranţă şi atunci... s-a zis cu noi!

— Nu mă interesează! Trebuie să-i ajutăm pe ai noştri!

— Cred că acum nu mai au nevoie de noi!

Nu putui să-l opresc, aşa că mă văzui silit să-l urmez cu toate că tare m-aş fi întins la umbra unui pom!

Jos, în depărtare, valea făcea un cot, care în partea lui interioară se întindea până aproape de malul pârâu-lui şi ne împiedica să vedem mai departe. Nu departe zăcea un cadavru despuiat. Era un kurd mort — se putea vedea după smocul de păr. Merseserăm de-a lungul cotului, însă nici nu apucarăm să facem o sută de paşi, că auzirăm foşnituri printre copaci şi tufişuri şi ne trezirăm deodată înconjuraţi de nişte indivizi înarmaţi. Doi din ei luară căpăstrul calului meu, alţii veniră şi mă apucară de picioare şi de mâini, ca să mă

împiedice să mă apăr. La fel făcură şi cu englezul care era atât de strâns împresurat de inamici, încât calul său de-abia se putea mişca. Unul din ei îl strigă pe englez care, însă, nu pricepu nimic şi arătă spre mine.

— Cine sunteţi? mă întrebă unul din ei.

— Suntem prietenii nestorienilor. Ce vreţi de la noi?

— Noi nu suntem nestorieni. Aşa ne spun doar duşmanii şi asupritorii noştri. Suntem chaldei. Dar vei sunteţi kurzi?

— Noi doi nu suntem nici kurzi, nici turci, nici arabi. Purtăm doar veşmintele ţării acesteia. Suntem străini.

— De unde sunteţi?

— Eu sunt neamţ, iar tovarăşul meu este englez.

— Pe nemţi nu îi cunosc, dar englezii sunt oameni răi. Vă voi duce la melek, care va hotărî ce să facem cu voi.

— Unde este melekul?

— Mai departe, în josul văii. Noi suntem avangarda lui şi v-am văzut venind.

— Vă vom urma. Daţi-i drumul!

— Descălecă!

— Îngăduie-mi să rămân călare! Am căzut şi nu pot să merg prea bine!

— Atunci, puteţi să mergeţi călare, iar noi ne vom ţine după caii voştri. Dar numaidecât ce veţi încerca să fugiţi sau să faceţi uz de armele voastre, veţi fi împuşcaţi!

Vorbise foarte hotărât şi războinic. Bărbaţii aceştia ne făcură o cu totul altă impresie decât cei care ne luaseră prizonieri mai înainte. Furăm, totuşi, duşi în josul văii. Câinele meu păşea cu ochii ridicaţi tot timpul spre mine; nu sărise la nici unul din duşmani, căci mă văzuse pe mine liniştit. Un fir de apă curgea pe partea dreaptă şi se vărsa în pârâu. Venea dintr-o vale alăturată, iar la vărsarea sa în valea principală făcea un cot foarte larg. În acel loc văzurăm postaţi aproape şase sute de războinici împărţiţi în mai multe grupuri; caii lor păşteau primprejur. Apariţia noastră iscă oarece vâlvă, însă

nici unul nu strigă la noi.

Furăm conduşi la unul din grupurile mai mari, în mijlocul căruia stătea un bărbat bine clădit, care făcu un semn din cap către însoţitorii noştri.

— I-aţi adus? îi întrebă el. Întoarceţi-vă acum la posturile voastre!

Prin urmare, fusese înştiinţat de sosirea noastră, în timp ce noi ne închipuiam că am căzut în mâinile lor din întâmplare.

Melekul semăna puţin cu fratele său, însă privirile îmi căzură pe alt grup. Acolo stăteau beiul din Gumri, Amad el Ghandur şi Halef, printre mai mulţi kurzi neînarmaţi şi înconjuraţi de străji. Însă nici unul nu era legat. Avură prezenţa de spirit să rămână liniştiţi când ne văzură.

Melekul ne făcu semn să descălecăm.

— Apropiaţi-vă! porunci el.

Intrai în cercul lor şi mă aşezai nestânjenit lângă el. Englezul făcu şi el la fel. Şeful se uită la noi surprins, însă nu comentă comportarea noastră îndrăzneaţă.

— V-aţi apărat de atacul oamenilor noştri? întrebă el.

— Nu, răspunsei eu scurt.

— Dar sunteţi înarmaţi!

— La ce bun să omoram chaldei, care sunt prietenii noştri? Sunt creştini, ca şi noi.

Ascultă foarte atent, apoi întrebă:

— Sunteţi creştini? Din ce oraş?

— Oraşul de unde venim, nu-l cunoşti. Se află departe de aici, în ţara soarelui-apune, unde nici un kurd nu a ajuns încă.

— Atunci sunteţi frânci? Sau, poate, din Inglistan?

— Prietenul meu este din Inglistan. Eu sunt neamţ.

— Nu am mai văzut până acum nemţi. Locuiţi în aceeaşi ţară cu englezii?

— Nu, ne desparte o mare.

— Cred că ai auzit toate astea de la altcineva, căci neamţ nu eşti!

— Cum aşa?

— Văd că porţi la tine *Coranul*, precum hagiii.

— L-am cumpărat doar ca să văd în ce învăţătură cred musulmanii.

— Atunci, ai o purtare nepotrivită. Un creştin nu trebuie să cunoască altă învăţătură decât cea creştină. Dar ce căutaţi în ţara asta?

— Voiam să vedem dacă putem să facem, negoţ cu voi.

— Ce marfă aţi adus cu voi?

— Încă nu am adus nimic. Mai întâi vrem să vedem de ce aveţi nevoie şi apoi să le spunem neguţătorilor noştri.

— De ce purtaţi atâtea arme, dacă aţi venit să faceţi negoţ?

— Arma este un drept al omului liber; cel care călătoreşte fără arme poate fi luat drept un rob.

— Atunci spuneţi-le negustorilor voştri că puteţi să ne aduceţi arme, căci pe aici sunt foarte mulţi oameni care doresc să fie liberi. Trebuie să fiţi nişte bărbaţi foarte curajoşi dacă aţi cutezat să veniţi într-o ţară aşa de îndepărtată. Aveţi pe cineva care să vă ocrotească pe aici?

— Da. Am la mine un bu-djeruldu al sultanului.

— Arată-mi-l!

Îi arătai paşaportul şi văzui că ştia să citească. Acest melek era, prin urmare, un om învăţat. Îmi dădu scrisoarea înapoi.

— Ai o protecţie care aici nu te poate ajuta. Însă bag de seamă că nu sunteţi războinici de rând şi asta e bine pentru voi. De ce vorbeşti doar tu şi de ce nu spune nimic prietenul tău?

— Nu ştie decât limba ţării lui.

— Ce făceaţi prin ţinutul ăsta îndepărtat?

— Am văzut urmele luptei şi ne-am luat după ele

— Unde aţi dormit noaptea trecută?

— În Gumri, răspunsei eu fără şovăială.

Înălţă spre mine o privire surprinsă, dar aprigă.

— Ce îndrăzneşti să-mi spui?

— Adevărul.

— Deci, eşti prieten cu beiul? Cum de s-a întâmplat să nu luptaţi de partea lui?

— Am rămas în urmă şi nu am mai putut să-l ajut, căci oamenii tăi au năvălit peste noi.

— V-au atacat?

— Aşa au făcut.

— V-aţi apărat?

— Puţin. Când au dat peste noi şi eu şi prietenul meu eram la pământ, căzuţi de pe cai; eu leşinasem, iar el îşi pierduse armele. Un cal a fost omorât şi doi oameni de-ai tăi au fost răniţi.

— Cum s-a întâmplat?

— Ne-au dezbrăcat, ne-au legat pe cai şi ne-au dus la fratele tău.

— Şi acum sunteţi din nou aici? Cum aţi reuşit?

Îi povestii totul de-a fir a păr, din prima clipă a arestării noastre şi până în momentul de faţă. Făcu ochii mari şi scoase un strigăt de mare uimire.

— *Katera aifa!* — În numele lui Iisus, stăpâne, ce tot spui? Eşti ori un mare erou, ori un nesocotit, ori cauţi moartea cu lumânarea!

— Nicidecum. Ţi-am spus totul, pentru că un creştin nu trebuie să mintă şi pentru că îmi place de tine. Nu eşti nici tâlhar, nici vreun tiran în faţa căruia trebuie să tremur de frică, ci un domnitor de bună credinţă care iubeşte adevărul şi care doreşte să-l audă de la ceilalţi.

— Chodeh, ai dreptate şi pentru că te-ai purtat precum ai făcut-o, poţi să te consideri un om norocos. De ai fi rostit neadevăruri ai fi fost pierdut, la fel ca şi ceilalţi!

Arătă înspre ceilalţi prizonieri.

— Cum ţi-ai fi dat seama dacă aş fi minţit?

— Te cunosc! Nu eşti tu cel care a luptat alături de

haddedihni împotriva duşmanului?

— Eu sunt!

— Nu eşti tu cel care a luptat alături de iezizi împotriva mutessarifului din Mosul?

— Chiar eu sunt!

— Nu eşti tu cel care l-a scos pe Amad el Ghandur din închisoarea din Amadiya?

— Ba da!

— Nu tot tu eşti cel care a reuşit să-i elibereze pe cei doi kurzi din Gumri de la mutesselim?

— Tot eu sunt acela!

Eram tot mai uimit. De unde avea căpetenia nestorienilor aceste informaţii despre mine?

— De unde ştii toate acestea? îl întrebai eu.

— Nu tu ai tămăduit o fată din Amadiya care înghiţise otravă?

— Da. Şi pe asta o ştii?

— Bunica ei nu se numea Marrah Durimeh?

— Acesta îi este numele. O cunoşti?

— A fost la mine şi mi-a povestit despre tine tot ce au aflat şi ea şi ai săi de la servitorii tăi, care se află acolo printre prizonieri. Ştia că urmează să treci prin ţinutul nostru şi m-a rugat să-ţi fiu prieten.

— Cum poţi şti că despre mine este vorba?

— Nu ai povestit despre voi mai deunăzi în Gumri? Avem un prieten acolo care ne-a spus totul. Iată cum am aflat despre vânătoarea de astăzi la care urma să participi şi tu. De aceea, când te-am văzut din ascunzătoarea noastră, am trimis câţiva oameni de-ai mei să te oprească şi să te aducă aici, pentru ca să nu păţeşti vreun rău în luptă.

Totul suna atât de aventuros, încât părea aproape incredibil. De-abia acum puteam pricepe purtarea celor care ne-au luat prizonieri, cu toate că merseseră prea departe cu confiscarea hainelor noastre.

— Ce ai de gând să faci acum? îl întrebai pe melek.

— Te voi lua cu mine la Lizan, să-mi fii oaspete.

— Şi prietenii mei?

— Servitorul tău şi Amad el Ghandur vor fi eliberaţi.

— Iar beiul?

— El este ostaticul meu. Adunarea noastră va hotărî soarta lui.

— Îl veţi ucide?

— E posibil.

— Atunci nu pot merge cu tine.

— De ce?

— Eu sunt oaspetele beiului; soarta lui este şi a mea. Vom lupta împreună, vom învinge sau vom fi învinşi.

— Marrah Durimeh mi-a spus că eşti un emir, deci un războinic viteaz. Dar gândea că vitejia ta te poate pierde dacă nu chibzuieşti cum trebuie. Vorbeşte cu el şi hotărăşte ce vei face.

Somaţia lui îmi cădea foarte bine, pentru că îmi oferea prilejul să vorbesc şi cu englezul. Mă dusei la acesta şi îi spusei:

— *Sir,* am avut parte de o primire cum nici n-am visat!

— Cum, proastă?

— Nu, prietenoasă. Melekul ne cunoaşte. Bătrâna creştină a cărei nepoată am salvat-o în Amadiya i-a spus despre noi. Vom merge ca oaspeţi în Lizan şi nu ca prizonieri.

— *Well!* Foarte bine! Minunat!

— Dar atunci vom fi nerecunoscători faţă de bei, căci acesta rămâne arestat şi e posibil să fie ucis.

— Hm! Neplăcut! E un băiat bun!

— Bineînţeles! Să vedem; poate reuşim să fugim de aici împreună cu el.

— Cum?

— Prizonierii nu sunt legaţi. Fiecare are nevoie de un cal. Dacă sar iute pe caii care pasc aproape de ei şi pleacă

repede, atunci le-aş putea asigura spatele, căci am motive să cred că nestorienii nu vor trage în mine.

— Hm. Frumoasă lovitură. Excelentă!

— Însă trebuie s-o fac repede. Ai să asişti şi tu?

— *Yes!* Va fi interesant!

— Dar noi nu vom trage, *sir!*

— De ce nu?

— Am fi nerecunoscători faţă de melek.

— Dar ne vor aresta!

— Nu cred; calul meu este bun, al tău la fel, iar dacă armăsarii celorlalţi sunt proşti, atunci o să fim nevoiţi să o luăm la sănătoasa cum putem! Eşti pregătit?

— O, *yes!*

— Atunci, fii pe fază!

Mă dusei iarăşi la melek.

— Ce aţi hotărât? întrebă el.

— Vom rămâne credincioşi beiului.

— Atunci vă lepădaţi de prietenia mea?

— Nu, dar va trebui să ne îngădui să ne facem datoria. Vom pleca acum, dar îţi spun sincer că vom face tot ce ne va sta în putinţă ca să-l eliberăm.

Râse şi-mi spuse:

— Şi dacă plecaţi şi chemaţi toţi războinicii lui, veţi ajunge prea târziu, căci noi vom fi deja departe. Însă nu veţi pleca deloc. Dacă vreţi să-l ajutaţi, sunt silit să vă opresc.

Mă ridicasem, iar Lindsay se urcase deja pe cal.

— Să ne opreşti? întrebai eu, doar ca să mai trag de timp, căci făcusem un semn discret lui Halef, arătând cu capul spre caii care păşteau în apropiere şi spre ieşirea din vale. Bănuiesc că nu mă vei face prizonier.

— Mă sileşti s-o fac. Toate strădaniile tale au fost fără succes.

Văzui că Halef pricepuse, căci şuşotea ceva către ceilalţi, care încuviinţară din cap şi apoi se uitară spre mine cu

înţeles.

— Vreau să-ţi spun ceva, melekule! mai spusei eu şi mă dusei la el, punându-i mâna pe umăr, pentru că văzusem că venise clipa. Ia uită-te în susul văii!

Se întoarse, aşa încât să fie cu spatele la prizonieri şi întrebă:

— De ce?

— În timp ce tu te uiţi în partea asta, în spatele tău se întâmplă ceva ce ţi se părea imposibil!

— Ce vrei să spui? întreba el mirat.

Nu-i răspunsei imediat.

În acel moment prizonierii tocmai săreau pe cai. Nici nu apucaseră bine să încalece, că izbucni primul strigăt de alarmă. Încalecă şi englezul, dar în aşa fel încât îi răsturnă pe cei care se ridicaseră să se ia după el.

— Ostaticii tăi evadează! îi dădui eu răspunsul cu mare calm.

Fusese o şmecherie copilărească, pentru ca să-i distrag atenţia, dar avusese efect! Începu să alerge înnebunit încolo şi-ncoace.

— După ei! strigă el şi se repezi la calul său.

Avea un armăsar şarg de toată frumuseţea. Cu un animal ca al lui era de aşteptat ca evadaţii să fie prinşi repede, aşa că fui nevoit să-l împiedic. Chiar când voia să apuce hăţurile, reuşii să-i alung calul printr-o lovitură aprigă. Acesta scoase un nechezat îngrozitor şi o luă la goană.

— Trădătorule! strigă melekul şi se năpusti asupra mea.

Îl împinsei înapoi şi din câteva salturi, ajunsei la calul meu, încălecai şi plecai ca o vijelie.

Fugarii ştiau că în jurul văii era o trupă de avangardă, aşa că o luară la stânga. Eu mă grăbii să o iau înaintea urmăritorilor mei, lăsându-i mult în urmă, apoi mă oprii şi pusei arma la ochi:

— Staţi! Trag!

Nu mă auziră, aşa că trăsei şi doborâi primii doi cai. Ceilalţi călăreţi se opriră şovăind, însă cei care veneau din urmă se năpustiră spre mine, aşa că mai trăsei trei împuşcături. Oprindu-i pe urmăritori, le dădui timp fugarilor să dispară din câmpul nostru vizual. Sosi şi melekul, care îşi recuperase armăsarul. Văzu ce se petrece şi scoase revolverul.

— Împuşcaţi-l! strigă el furios şi veni în goană spre mine.

Întorsei calul şi fugii. Totul depindea de cât de repede putea să fugă armăsarul meu. Îi pusei mâna între urechi şi-i spusei:

— Rih!...

O luă la goană, de parcă îi pusesem jar pe potcoave, cu coama fluturându-i ca un drapel de luptă. Într-un minut doar, melekul nu mă mai putu ajunge din urmă. Acum, la lumina zilei, goana nu mai semăna deloc cu cea din nopţile trecute, când ne întorsesem pe întuneric la haddedihn. Ajunsei la prima cotitură a văii, când văzui că ai mei dispăreau deja la a doua cotitură. Atunci îmi veni o idee. Mă lăsai cât putui de uşor în şa, iar calul o lua la goană atât de repede, încât până şi ogarul râmase mult în urmă. În trei minute ajunsei la camarazii mei, care îşi îmboldeau caii să alerge cât îi ţineau puterile.

— Mai repede! strigai eu. Numai puţin mai trebuie să goniţi în felul ăsta; îl vom înnebuni pe melek.

— Cum aşa? mă întrebă beiul.

— Nu vă priveşte pe voi, deocamdată; nu am timp să vă explic. Dar în seara asta ne vom întâlni la Gumri.

Eu îmi oprii calul, iar ei galopară mai departe. În curând îi văzui dispărând după altă cotitură. Mă întorsei la cea de-a doua cotitură şi-i văzui pe urmăritori sus, departe, cu melekul în frunte. Calculai timpul când aceştia urmau să ajungă în locul în care mă aflam eu acum şi făcui iarăşi cale-ntoarsă; o pornii mai întâi la trap, apoi în galop. Mă ajunse din urmă şi câinele şi nu după mult timp apărură şi urmăritorii; probabil

că îşi închipuiau că nu mă întâlnisem încă cu prietenii mei, dar că urmam acelaşi drum pe care fugiseră şi ei. Dădui pinteni calului şi ajunsei la un pârâiaş care venea dintr-o vale laterală şi care intra în valea în care mă aflam eu acum; era o vale foarte stâncoasă şi aridă. Pe aici fui nevoit să merg mai încet; destul de repede văzui că melekul era pe urmele mele, urmat îndeaproape de oamenii săi. Orice ar fi fost, kurzii erau salvaţi.

Însă foarte curând observai ceva care nu avea cum să-mi fie pe plac. Armăsarul melekului urca mult mai bine stâncile decât al meu, pe care trebuia să-l strunesc mereu. Prin urmare, distanţa dintre mine şi melek se micşora văzând cu ochii. Cel mai greu îmi fu pe partea de sus a trecătorii, unde era o râpă stâncoasă care, în cele din urmă, cedă sub potcoavele armăsarului meu. Îl mângâiai şi-l dezmierdai, iar el, gâfâind şi fornăind, făcea tot ce putea ca să înainteze. Cu chiu cu vai, ajunserăm în cele din urmă sus.

Acolo, însă, ne trezirăm cu o împuşcătură ce veni din spatele meu; era melekul. Din fericire, nu mă nimeri.

Acum era nevoie, înainte de orice, să cercetez terenul. Nu zării nimic altceva decât coastele neîmpădurite şi sterpe, unde nu se zărea nici o cărare. Mai practicabil îmi păru peretele din dreapta, aşa că o luai pe acolo.

Urcând muntele, văzui o cărăruie săpată în stâncă; ce părea a fi un drumeag, aşa că o luai iute într-acolo. Deodată auzii un strigăt pe care bănuii că îl scoase melekul. Să fi fost un strigăt de mânie că mă văzuse fugind? Suna aproape ca un strigăt de avertizare. O luai înainte şi-l zării pe melek, care venea pe urmele mele cu multă precauţie. Terenul era din ce în ce mai anevoios; la dreapta erau stânci, la stânga — o râpă. Din fericire, calul meu nu mai gâfâia, ci înainta încet şi cu grijă; cărarea nu avei mai mult de două picioare şi doar pe alocuri era ceva mai lată. Speram ca, după cotitura pe care o zăream, drumul să fie mai bun. Dădui cotul şi calul se opri,

fără să-l oblig. Stăteam şi ne uitam, cal şi călăreţ, la priveliştea teribilă ce ni se înfăţişa: era o prăpastie de toată frumuseţea.

Eram într-o situaţie foarte delicată. Înainte nu puteam s-o iau, înapoi — nici vorbă! Văzui cum în urma mea venea melekul, care se pare că ştia bine locurile, pentru că descălecase şi o luase la picior; după el veneau oamenii lui. Atunci mă hotărâi să risc totul. Îi vorbii calului cu blândeţe şi îl făcui să meargă de-a îndărătelea. Mă ascultă şi o porni pe dibuite, cu cea mai mare atenţie, dar fornăind şi tremurând. O singură ezitare — şi am fi fost pierduţi!

Vocea mea caldă şi încurajatoare îi ascuţi simţurile. Pas cu pas, ajunserăm într-un loc unde cărarea se lărgea.

Ne oprirăm acolo şi-mi lăsai calul să-şi tragă sufletul. Văzui că melekul îşi pusese arma la ochi. Nu era foarte departe de mine, aşa că auzii foarte bine când îmi spuse:

— Nu mişca, altfel te împuşc!

Era bine să las să se ajungă la împuşcături? Dacă armăsarul meu s-ar fi speriat, ar fi putut să cadă în prăpastie, în plus, se putea întâmpla ca o bucată de stâncă să se desprindă şi să ne zdrobească. Să rămân, tot nu puteam, aşa că mă hotărâi să trag şi eu. Mă întorsei în şa, pusei arma la ochi şi strigai:

— Fugi, altfel trag şi eu!

Râse şi-mi replică:

— Glumeşti! Nimeni nu poate ţinti atât de departe!

— Îţi voi găuri turbanul!

Mai fluturai încă o dată carabina prin aer şi trăsei siguranţa cu zgomot, ca să priceapă şi calul ce aveam de gând să fac şi să nu se sperie. Apoi ţintii, trăsei şi mă întorsei iute. Imediat auzii un urlet în spatele meu. Mă întorsei iarăşi ca să-l văd pe melek fugind de-i scăpărau călcâiele. Tocmai îmi făceam probleme că l-am împuşcat grav, când îl văzui pitindu-se după o stâncă.

Încărcai arma şi îmboldii iarăşi calul să meargă de-a îndărătelea, în tot răstimpul ăsta câinele rămăsese extraordinar de liniştit, stând tot timpul la o distanţă bună de cal, ca şi cum ar fi ştiut că nu avea voie să-l deranjeze cu nici un zgomot şi cu nici o mişcare.

Ajunserăm destul de greu într-un alt loc unde puteam face popas.

Era oare bine să ne oprim? Mă gândii că era oricum mai bine, decât să ne mai chinuim ore întregi cu drumul, împinsei calul de la spate mai sus pe stâncă, pentru ca, mergând cu spatele, să fie cu faţa în jos, către platou. Apoi — Doamne ajută! — îl strunii şi-l împinsei în sus.

Preţ de o clipă fu suspendat cu picioarele din spate deasupra prăpastiei, apoi reveni pe pământ. Manevra aceasta atât de periculoasă ne reuşi până la urmă! Însă bietul animal tremura din tot corpul şi-mi luă ceva timp să-l liniştesc.

Eram salvaţi — slavă Domnului! Trecurăm repede de cărarea periculoasă, dar mă văzui silit să-mi iau gândul de la popas, căci mă trezii în faţă cu melekul, înconjurat de vreo douăzeci de oameni de-ai lui. Toţi erau cu armele la ochi.

— Stai! îmi ordonă. Dacă pui mâna pe armă, tragem!

Să opun rezistenţă ar fi fost sinucidere curată!

— Ce doreşti? întrebai eu.

— Descălecă! sună răspunsul său.

Făcui precum îmi ceru.

— Pune jos armele!

— Asta n-o fac.

— Atunci tragem în tine!

— Trageţi!

Nu o făcură, ci se sfătuiră şuşotind între ei, apoi melekul îmi spuse:

— Emire, tu mi-ai cruţat viaţa, aşa că nu te voi omorî. Eşti de acord să ne urmezi de bunăvoie?

— Încotro?

— Spre Lizan.

— Da, cu condiţia să nu-mi iei ce-mi aparţine.

— Poţi să păstrezi tot ce ai.

— Îmi juri?

— Jur!

Mă dusei spre el, însă cu revolverul în mână, pregătit pentru o eventuală viclenie.

— Nu te-ai speriat, emire?

— Ba da, m-am cam speriat.

— Şi nu ţi-ai pierdut curajul?

— Dacă ar fi fost aşa, acum eram un om mort. Dumnezeu m-a apărat!

— Atunci, sunt prietenul tău!

— Şi eu al tău.

— Cu toate astea, trebuie să-mi fii ostatic, căci m-ai tratat ca pe un duşman.

— Ce vrei să faci cu mine în Lizan? Să mă închizi?

— Da. Dar dacă îmi făgăduieşti că nu fugi, poţi să locuieşti ca oaspete în casa mea.

— Încă nu pot să-ţi promit. Dă-mi voie să mă mai gândesc!

— Ai tot timpul!

— Unde sunt ceilalţi războinici?

Zâmbi cu superioritate şi spuse:

— Chodeh, ai procedat înţelept, dar noi tot te-am dibuit!

— Cum aşa?

— Îţi imaginezi că puteam să cred că beiul din Gumri a fugit călare prin munţii ăştia pe care îi ştie la fel de bine ca şi mine? El ştie foarte bine că de aici nu are scăpare.

— Şi ce-are asta de-a face cu mine?

— Voiai să mă induci în eroare. Te-am urmărit, căci de bei sunt sigur şi voiam să te am din nou şi pe tine. Am venit cu oameni puţini, căci ceilalţi s-au împărţit şi îi vor prinde în curând pe fugari. Şi asta, în prezenţa ta!

— Se vor împotrivi! îi replicai eu.

— Nu au arme.

— Vor fugi pe jos prin pădure!

— Beiul e prea mândru ca să lase un cal care mai poate încă alerga! Te-ai băgat degeaba în bucluc, ne-ai rănit şi mi-ai omorât armăsarii în zadar, emire! Hai!

Ne întoarserăm pe acelaşi drum pe unde veniserăm. În locul unde ajunserăm aşteptau câţiva călăreţi.

— Cum a mers? îl întrebară pe melek.

— Nu-i avem pe toţi.

— Pe cine aţi adus?

— Pe bei, pe haddedihn, pe însoţitorii acestui chodeh şi încă doi kurzi.

— E de ajuns. S-au împotrivit?

— Nu. Nu le-ar fi folosit la nimic, căci i-am fi împresurat imediat; câţiva kurzi au scăpat în pădure.

— Îl avem pe şeful lor şi e suficient!

Ne întoarserăm până în locul în care mă întâlnisem prima dată cu camarazii mei. Mi se părea lucru de mirare că nu-l prinseseră şi pe englez. Oare unde fugise, încotro o luase? Nu pricepea deloc limba kurdă. Ce s-o alege de el?…

Odată ajunşi în locul de popas, văzui că prizonierii stăteau în aceleaşi poziţii ca mai înainte, dar acum erau legaţi.

— Vrei să stai cu ei sau cu mine? mă întrebă melekul.

— Mai întâi cu ei.

— Atunci îţi voi cere să-ţi laşi armele aici.

— Ei, atunci îţi cer şi eu să ne laşi, pe mine şi pe prizonieri să stăm cu tine. În acest caz, îţi promit că, până ajungem la Lizan, nu voi face uz de arme şi nici nu voi încerca să fug!

— Dar îi vei ajuta pe ceilalţi să fugă!

— Nu. Garantez şi pentru ei, cu condiţia să nu li se ia bunurile şi să nu fie legaţi.

— Aşa să fie!

Ne aşezarăm laolaltă, cei mai mulţi, mărturisesc, cu un sentiment de jenă, căci ne lăsasem iarăşi capturaţi. Deodată

izbucni un strigăt de uimire: apăru un călăreţ pe care nimeni nu-l aştepta: master Lindsay.

Se uită în jurul său. Ne zări şi veni la noi.

— Ah, *sir!* Iarăşi! spuse el mirat.

— Da. *Good day*, master Lindsay!

— Cum ai ajuns iarăşi aici? Trecuseşi deja muntele.

— Dar nu de bunăvoie ca tine!

— De bunăvoie? Şi eu am fost silit!

— De ce?

— Ei! Groaznică situaţie! Ştiu doar cum se spune măgar şi scatoalcă în kurdă şi am fost nevoit să merg de unul singur prin ţara asta! Am văzut că aţi fost iarăşi capturaţi, aşa că am venit fără să mă gândesc.

— Unde te-ai ascuns când au fost prinşi ceilalţi?

— Am reuşit să o iau puţin mai înainte, căci calul meu poate să alerge mai repede! Dar tu unde ai dispărut?

— *Sir,* am trăit astăzi unul din cele mai periculoase ceasuri din viaţa mea, poţi să mă crezi pe cuvânt. Descălecă să-ţi povestesc!

Îşi lăsă calul liber şi veni spre noi. Îi povestii aventura mea de pe stânci.

— Master, spuse el când terminai povestirea, azi e o zi proastă, foarte proastă! *Well!* Nu am nici un chef să mai merg vreodată la vânătoare! *Yes!*

Beiul, Halef, Amad el Ghandur şi cu mine avurăm multe de vorbit. Beiul spera că Mohammed Emin se va fi grăbit să ajungă în Gumri, ca să aducă ajutoare şi se bucura că nestorienii aveau să fie atacaţi chiar în locul acesta de popas; însă aşteptările ne fură înşelate.

Imediat după ce primirăm ceva frugal de-ale gurii, convoiul porni la drum. Ne luară între ei şi tot alaiul se puse în mişcare, luând-o pe acolo pe unde eu şi englezul mai trecuserăm de două ori.

Înmormântarea kurzilor ucişi ne întârziase puţin, însă după

aceea totul merse atât de repede — încât ajunserăm încă înainte de lăsarea nopţii în cătunul unde locuia fratele melekului.

Acolo furăm întâmpinaţi într-un fel nu tocmai prietenos. Nestorienii din mâinile cărora scăpaserăm se retrăseseră în casa fratelui melekului, după ce ne căutaseră fără succes. Camarazii şi-i primiră, însă, cu mare bucurie, iar nouă ne aruncară vorbe şi priviri ameninţătoare. Fratele melekului ieşise în uşă să-l întâmpine.

— L-ai prins pe marele erou, care este aşa de curajos, că preferă să fugă, decât să se lupte? A fugit de-a îndărătelea, precum racul, care nu mistuie decât carne spurcată! Legaţi-l de mâini şi de picioare, ca nu cumva să mai poată scăpa!

Ce vorbe batjocoritoare rosti fratele melekului! Nu aveam de gând să rabd aşa ceva şi să înghit liniştit o ocară atât de mare, aşa că îi dădui lui Halef hăţurile calului meu şi mă apropiai cu dârzenie de el.

— Omule, tu să taci! Cum poate îndrăzni un mincinos şi un trădător să insulte oameni de onoare?

— Cum îţi permiţi strigă el. Mă faci pe mine trădător? Cutează să mai spui o dată vorbele astea şi o să dau cu tine de pământ!

Îi replicai distant şi serios:

— Încearcă, să vedem dacă eşti în stare! Te-am făcut mincinos şi trădător, căci asta eşti. Tu ne-ai făcut oaspeţi ca să fii sigur de noi, apoi ne-ai arestat, ca să-mi furi calul. Nu eşti doar un trădător, ci şi un hoţ!

Deodată ridică pumnalul spre mine, însă tocmai când voia să mă lovească, se prăbuşi la pământ, fără să-l ating, deloc. Câinele meu îi urmărise fiecare mişcare şi se năpustise peste el. Îl înşfăcase cu colţii de grumaz aşa de straşnic, încât nu îndrăznea să mai scoată un sunet sau să facă o mişcare.

— Cheamă-ţi câinele înapoi, altfel îl omor! îmi porunci melekul.

— Încearcă numai! îi răspunsei eu. E de ajuns să ridic cuţitul şi fratele tău va fi sfâşiat, apoi tu îi vei lua locul! Câinele acesta e un slogi de cea mai pură rasă. Vezi că a şi pus ochii pe tine?

— Îţi ordon să-l chemi la tine!

— Îmi ordoni?! Pfui! Ţi-am spus că noi vrem să mergem la Lizan fără să fim nevoiţi să facem uz de arme. Dar nu ţi-am permis să ne iei drept slugile şi supuşii tăi. Fratele tău a mai nimerit o dată în ghearele câinelui meu şi atunci i-am redat libertatea. Acum n-am s-o mai fac, până când nu am să mă conving că va fi paşnic cu noi.

— Aşa va face.

— Îmi dai cuvântul tău?

— Ţi-l dau!

— Te iau în serios, dar te avertizez să nu cumva să ţi-l încâlci!

Doyan îl lăsă în pace pe chaldeu la un simplu semn de al meu; acesta din urmă se ridică şi se dădu cât putu de repede înapoi. Numai ce dispăru îndărătul uşii, că îl văzui arătându-mi pumnii strânşi ameninţător. Era clar că mi-l făcusem un duşman foarte aprig.

Şi asupra melekului se pare că făcusem aceeaşi impresie neplăcută, căci chipul îi era mai aspru, iar privirile mai întunecate decât mai înainte.

— Intraţi! îmi porunci el, arătând spre uşa casei.

— Îngăduie-ne să rămânem afară! spusei eu.

— În casă veţi fi mai în siguranţă şi veţi dormi mai bine, îmi replică el cu un ton foarte hotărât.

— Dacă e vorba de siguranţa noastră, atunci crede-mă că stăm mai bine aici, decât sub acest acoperiş unde am mai fost o dată minţiţi şi trădaţi.

— Nu se va mai întâmpla. Veniţi!

Mă luă de braţ, dar eu îmi trăsei mâna şi mă dădui într-o parte.

— Rămânem aici! Nu suntem obişnuiţi să stăm departe de caii noştri. Aici creşte iarbă destulă pentru păscut, iar noi putem să ne facem culcuş.

— Cum doreşti, chodeh, răspunse el. Însă îţi spun că voi pune să fiţi supravegheaţi foarte straşnic.

— Poţi s-o faci!

— După cum vezi, îţi fac pe plac, însă unul din voi trebuie să meargă cu mine în casă.

— Cine?

— Beiul.

— De ce el?

— Voi nu sunteţi ostaticii mei, el da.

— Şi totuşi, va rămâne cu noi, căci îţi dau cuvântul meu că nu va evada. Şi acest cuvânt este la fel de sigur ca şi zidurile între care vrei să-l închizi.

— Pui chezăşie pentru el?

— Cu viaţa mea!

— Atunci, să fie precum ţi-e voia. Dar te avertizez că eu chiar îţi voi cere viaţa în schimb, dacă va fugi! Vă voi trimite saltele ca să dormiţi, lemne pentru foc, mâncare şi băutură. Caută-ţi un loc potrivit!

Nu departe de casă era o pajişte cu iarbă moale, aşa că ne aşezarăm acolo. Legarăm caii după metoda indiană, ca să poată paşte cum trebuie, fără să se îndepărteze prea mult. Făcurăm un foc puternic şi ne aşezarăm roată în jurul lui pe saltelele pe care le primirăm la dispoziţie. Ni se aduse şi o oaie proaspăt tăiată pe care ni se spuse să o pregătim singuri, ceea ce şi făcurăm, folosind o creangă groasă drept proţap.

Nici nu putea fi vorba de evadare, căci tot cârdul de nestorieni se postă în jurul nostru, lângă mai multe focuri. Şi ei îşi frigeau berbecii şi mieii ca şi noi şi se bucurau zgomotos de victoria din acea zi.

— Cum te simţi, master? mă întrebă Lindsay, care stătea în

stânga mea.

— Ca unul căruia îi este foame.

— *Well!* Ai dreptate.

Se duse lângă Halef, care luase friptura de pe foc s-o împartă. Master Lindsay era prea înfometat, aşa că îşi scoase cuţitul, îşi tăie cu repeziciune o bucată zdravănă şi deschise o gură atât de mare, încât buzele formară două ipotenuze şi patru catete printre care bucata de carne găsi obştescul sfârşit.

În acest răstimp mă uitai, ca din întâmplare, spre casă şi văzui că era viu luminată de numeroasele focuri, astfel că putui să disting un cap de om care se ridica uşor pe acoperiş. După cap, urmă un gât, doi umeri, apoi văzui o ţeava lungă de flintă, care ţintea drept spre focul nostru. Cât ai zice peşte, mă repezii şi eu la carabina mea şi o pusei la ochi. De sus, fulgeră o împuşcătură, apoi bubui şi împuşcătura mea. Sus se auzi un strigăt, iar jos se auzi încă unul. Acesta din urma mea venea din ipotenuzele şi catetele englezului, căruia glontele perfidului trăgător îi smulsese bucata de carne tocmai când voia să o bage în gură.

— *Zounds!* strigă el. Cine a fost ticălosul?

Totul se petrecuse neobişnuit de repede, aşa că nimeni nu văzuse fulgerătura împuşcăturii. Unul din nestorienii postaţi lângă noi, care probabil avea rang de adjunct al căpeteniei, veni la mine.

— De ce tragi, chodeh?

— Pentru că trebuie să mă apăr.

— Cine te-a atacat, căci nu văd nici un duşman.

— Eu l-am văzut, îi replicai eu. Era sus, pe acoperiş şi a tras în mine.

— Te înşeli, chodeh!

— Ba deloc Trebuie că a fost fratele melekului şi fiindcă a tras fără să mă avertizeze, a trebuit să-l pedepsesc.

— L-ai omorât? întrebă omul speriat.

— Nu. Am ţintit în cotul mâinii lui drepte şi cred că acolo l-am nimerit.

— Stăpâne, asta-i râu pentru tine! Voi merge numaidecât să cercetez.

Nestorienii se ridicară cu toţii şi se repeziră la arme. Şi noi făcurăm la fel; doar englezul rămase aşezat; gura i se închidea şi i se deschidea, fără să reuşească să spună nimic; părea atât de copleşit şi de lipsit de speranţă!

— Ce-i cu tine, sir? întrebai eu.

Trase aer adânc în piept, îşi luă arma şi se ridică alene.

— Master, era să mă lovească apoplexia! mărturisi el sincer.

— Din cauza unei împuşcături? Asta-i bună!

— Ah, nu din cauza asta!

— Atunci de ce?

— Din cauza loviturii. Pumnalul mi-a sărit cât colo, iar bucata de carne mi-a zburat direct în faţă cu atâta putere, de parcă aş fi primit o palma zdravănă de la un căpitan de vapor! Ia uite obrazul meu!

— Sidi, ne vom lupta cu ei? întrebă Halef, bălăbănindu-şi pistoalele la brâu.

— Nu cred.

— Şi chiar daca va fi aşa, nu ne e frică de ei!

Micul şi bravul Halef aruncă înspre chaldei o privire plină de dispreţ, cu toate că aceştia nu făcuseră încă vreo mişcare potrivnică nouă, ci aşteptau liniştiţi porunca adjunctului căpeteniei.

Acesta se întoarse repede însoţit chiar de melek, care veni la noi cu un aer foarte ameninţător.

— Cine a tras aici? întrebă el.

— Eu, îi răspunsei, pentru că s-a tras asupra mea.

— Nu este adevărat! Doar câinele tău trebuia să fie împuşcat.

— Cine a dat ordinul acesta? Nu cumva chiar tu?

— Nu, eu nu am ştiut nimic. Dar, chodeh, acum sunteţi cu toţii pierduţi. Din cauza unui câine ai tras în fratele meu!

— Am dreptul să dobor pe oricine vrea să-mi ucidă câinele. Şi de acest drept voi face uz şi de acum încolo, bagă de seamă! Fratele tău îmi va putea dovedi că nu pe mine voia să mă ucidă, ci pe câinele meu?

— El aşa spune.

— Atunci e un ochitor foarte prost, căci nu a nimerit câinele, ci a tras în acest emir din Inglistan!

— Nu a vrut să tragă decât în câine, nu te mint. Nici un om pe lumea asta nu poate fi sigur de glontele său la ceas de înserare.

— Aceasta nu este o scuză pentru fapta lui mişelească. Glonţul a trecut la patru paşi depărtare de câine; cu o palmă de ar fi fost mai sus, acest emir n-ar mai fi fost viu acum! De altfel, există oameni care trag cu o siguranţă mare chiar şi noaptea. Îţi voi dovedi! Am ţintit în cotul mâinii drepte a fratelui tău şi chiar acolo l-am nimerit, cu toate că am avut mai puţin timp la dispoziţie decât el pentru a ochi!

Dădu din cap mânios:

— I-ai zdrobit braţul şi pentru asta vei plăti cu viaţa!

— Ascultă-mă bine, melekule: fii bucuros că nu l-am ochit în cap, unde era mult mai uşor de nimerit! Eu nu vreau vărsare de sânge omenesc, căci sunt creştin, dar cine îndrăzneşte să ne atace pe mine ori pe oamenii mei, va fi vai de el!

— Nu ne temem de voi, căci ştim că vă vom învinge.

— Doar atâta timp cât ne leagă cuvântul meu, altfel, nu.

— Veţi fi nevoiţi să ne predaţi imediat armele, ca să nu ne mai puteţi face vreun alt rău.

— Şi ce se va întâmpla după aceea?

— Pe ceilalţi vreau să-i supun judecăţii, însă pe tine te voi lăsa în seama fratelui meu. Ai vărsat sângele lui, prin urmare, sângele tău îi aparţine.

— Chaldeii sunt creştini sau barbari?

— Asta nu te priveşte! Predă armele!

Toată ceata lui făcuse roată în jurul nostru, astfel încât putuseră auzi tot ce vorbiserăm noi. Spunând ultimele cuvinte, se repezi la carabina mea.

Îi aruncai lui Lindsay câteva cuvinte în englezeşte, iar lui Halef în arabă, apoi mă întorsei către melek:

— Deci, de acum înainte, ne consideri prizonieri?

Încuviinţă, iar eu îi mai spusei:

— Nechibzuitule! Chiar crezi că ne e frică de voi? Cine ridică mâna împotriva unui emir din Germanistan, i se întoarce împotrivă. Să ştii că nu eu sunt prizonierul tău, ci tu al meu!

Spunând acestea, îl înşfăcai de ceafă cu mâna stângă şi îl strânsei aşa de tare, încât braţele îi căzură numaidecât în lături fără vlagă, iar prietenii mei mă înconjurară imediat cu armele aţintite înainte, pregătiţi să tragă. Totul se petrecu atât de repede şi de neaşteptat, încât nestorienii rămaseră fără grai, holbându-se uimiţi la noi.

Profitai de pauză şi le strigai:

— Îl vedeţi pe melek cum atârnă în mâinile mele? Doar o strânsoare ajunge să-l transform în oale şi ulcele, iar apoi jumătate din voi vor muri ajutaţi de gloanţele noastre miraculoase! Dacă vă întoarceţi liniştiţi la focul vostru, vă cruţ viaţa şi vom putea vorbi în pace. Luaţi aminte! Număr până la trei. Dacă mai rămâne unul singur aici, melekul este pierdut! Hei, tu, ia vezi!... unu, doi, trei...

Nici nu apucasem să termin de numărat, că toţi chaldeii erau deja duşi la focul lor. Aşadar, viaţa căpeteniei lor valora ceva pentru ei. Dacă ar fi fost kurzi, cu siguranţă că acest experiment periculos nu mi-ar fi reuşit atât de bine. De-abia acum îi dădui drumul melekului. Se prăbuşi la pământ cu braţele moi şi cu faţa schimonosită de convulsii; dură ceva până îşi recapătă pe deplin suflul. Plecase din casă fără să-şi

ia nici măcar o singură armă şi uite-mă pe mine acum stând în faţa lui cu revolverul ridicat spre el.

— Să nu cutezi să te ridici! îi poruncii eu. Îndată ce o vei face fără permisiunea mea, te voi împuşca.

— Chodeh, m-ai minţit! gemu el, frecându-şi ceafa cu mâinile.

— Nu ştiu ce tot spui acolo, îi replicai eu.

— Mi-ai promis că nu vei pune mâna pe arme!

— E adevărat, dar am făcut-o, pentru că am presupus că noi vom fi trataţi cu duşmănie!

— Mi-ai promis şi că nu vei încerca să fugi!

— Cine ţi-a spus că voiam să fugim? De v-aţi fi purtat prieteneşte cu noi, ne-ar fi plăcut foarte mult să stăm cu voi!

— Dar tu singur ai început ostilităţile!

— Melekule, mă faci mincinos şi apoi chiar tu spui o minciună. Voi înşivă ne-aţi atacat pe noi şi pe kurzii din Gumri. Şi pe când stăteam paşnici în jurul focului, fratele tău a tras în noi. Prin urmare, cine a început ostilităţile? Noi sau voi?

— Era vorba doar de câinele tău!

— Gândurile tale sunt uşor de ghicit, melekule! Câinele meu trebuia omorât ca să nu mai aibă cine să ne apere. Acest câine este pentru mine mult mai important decât viaţa a o sută de chaldei. Cine se atinge un singur fir de păr sau cine strică un capăt din veşmintele noastre, acela va fi tratat precum unul care trebuie să omoare un câine ca să-şi salveze pielea. Viaţa fratelui tău este în mâinile mele; l-am rănit în braţ doar cu un singur glonte, ca să nu mai poată iarăşi ridica mişeleşte arma împotriva mea. Şi viaţa ta îmi aparţinea, iar eu ţi-am cruţat-o. Ce ai hotărât în legătură cu noi?

— Nimic altceva, decât ce ţi-am spus deja. Dar tu nu ştii ce înseamnă răzbunarea?

— Ţi-am omorât cumva fratele?

— A curs sângele său!

— Vina e doar a lui! Ce te priveşte pe tine răzbunarea lui?

— Sunt fratele şi moştenitorul lui!

— Dar el trăieşte şi se poate răzbuna singur! Sau o fi vreun neajutorat? Spui că eşti creştin şi te gândeşti la răzbunare! De unde ai primit învăţătura asta? Aveţi un patriarh, un arhiepiscop, un episcop, un arhidiacon; aveţi un preot, un diacon şi mulţi predicatori. Nu v-a spus nici unul din aceştia care este învăţătura Fiului mamei lui Dumnezeu?

— Nu există nici o mamă a lui Dumnezeu. Mariya a fost doar mama omului Aissa![1]

— Nu, vreau să mă contrazic cu tine, căci nu sunt nici preot, nici misionar. Dar tu chiar crezi că acest om, Aissa, a fost în acelaşi timp Dumnezeul adevărat?

— Da, aşa cred.

— Atunci să ştii că El ne-a poruncit: iubeşte-ţi aproapele; binecuvântează-l pe cel care te blestemă; fă bine celor care te urăsc şi roagă-te pentru cei care îţi fac rău şi te ocărăsc; doar aşa vei putea intra în Împărăţia Domnului!

— Ştiu că a spus aceste cuvinte.

— Şi de ce nu le dai ascultare? De ce vorbeşti de răzbunare? Vrei ca atunci când mă voi întoarce în ţara mea să povestesc că voi nu sunteţi creştini, ci păgâni?

— Nu te vei întoarce!

— Mă voi întoarce, iar tu vei fi ultimul care m-ar putea împiedica. Vezi lemnul ăsta pe care îl arunc în foc? În momentul când nu va rămâne decât jarul din el, tu vei fi un om mort. Mi-ai promis că ne vei trata ca pe nişte oaspeţi şi dacă nesocoteşti această promisiune, îţi faci de ocară şi casa şi neamul.

— Mă vei omorî?

— Vom porni imediat la drum şi te vom lua ostatic. Dacă mă vei împiedica să plec, atunci voi fi nevoit să te ucid.

— În cazul ăsta nici tu nu eşti creştin!

---

[1] Iisus.

— Credinţa mea îmi porunceşte să nu mă las inutil măcelărit ca un laş, ci îmi îngăduie să-mi apăr viaţa pe care mi-a dat-o Dumnezeu, pentru a fi de folos semenilor mei şi pentru a mă pregăti pentru veşnicie. Mă voi împotrivi cât mă ţin puterile în faţa celui care va vrea să-mi scurteze cu de-a sila timpul ăsta atât de preţios. Iar tu ai aflat pe propria-ţi piele că forţa mea nu este de ici, de colo!

— Chodeh, eşti un om periculos!

— Te înşeli, sunt un om paşnic, dar un duşman periculos. Uită-te la foc! Lemnul este aproape ars!

— Dă-mi timp să vorbesc cu fratele meu!

— Nici o clipă!

— Îţi vrea capul!

— Să binevoiască să şi-l ia singur!

— Nu pot să-ţi dau drumul.

— De ce nu?

— Căci ai spus că nu vrei să-l părăseşti pe bei.

— Şi mă voi ţine de cuvânt.

— ... iar lui nu pot să-i dau drumul. Este duşmanul nostru, al chaldeilor; kurzii vor veni să ne atace negreşit.

— Ar trebui să vă feriţi din calea lor! Îţi aduc aminte încă o dată că lemnul este deja cenuşă.

— Bine, stăpâne; trebuie să-ţi dau ascultare, căci eşti în stare să-ţi duci la îndeplinire ameninţarea. Vei fi oaspetele meu!

— Şi beiul?

— Şi el. Dar şi voi trebuie să-mi făgăduiţi că nu veţi pleca din Lizan fără permisiunea mea!

— Îţi promit.

— Şi în numele celorlalţi?

— Da. Însă pun nişte condiţii.

— Să le aud!

— Putem să păstrăm tot ce avem?

— Ne-am înţeles!

— Şi când vom fi trataţi duşmănos, tot îţi vei ţine promisiunea?

— Aşa să fie!

— Atunci, sunt mulţumit. Dă-mi mâna şi apoi poţi să te întorci la rănitul tău. Pot să-l bandajez?

— Nu, stăpâne! Dacă te vede, se înfurie iarăşi foarte tare. Sunt supărat pe tine, căci m-ai biruit. Mi-e teamă de tine şi totuşi îmi eşti drag. Mâncaţi-vă mielul şi dormiţi apoi în pace. Nimeni nu vă va face nici un rău.

Dădu mâna cu toţi şi se duse înapoi în casă. Acest bărbat nu mai era o primejdie pentru mine, iar pe figurile celorlalţi se putea vedea ca purtarea noastră le făcuse o impresie deosebită. Lumea aparţine celor curajoşi, iar Kurdistanul aparţine şi el acestei lumi.

Acum puteam şi noi să ne înfruptăm din frigăruile atât de ademenitoare. În timpul mesei trebui mai întâi să le traduc camarazilor mei ce discutasem cu melekul. Englezul dădu grav din cap: condiţiile învoielii nu-i erau deloc pe plac.

— Şi totuşi, ai comis o prostie, *sir!* spuse el.

— Cum aşa?

— Da! Puteai să-l strângi de gât pe melek. Pe ceilalţi i-am fi terminat până acum.

— Nu fii neînţelegător, *sir* David! Sunt prea mulţi împotriva noastră!

— Treceam prin ei! *Yes!*

— Unul sau doi dintre noi ar fi trecut, dar ceilalţi ar fi fost pierduţi!

— Asta-i acum! De când eşti aşa fricos?

— Ba nu sunt deloc fricos. Doar nu pe mine era să mă lovească apoplexia tocmai când voiam să duc o bucată de carne la gură!

— Foarte mulţumesc că mi-ai amintit! Vom rămâne, aşadar, în Lizan? Ce capăt de lume mai e şi ăsta? Oraş ori sat?

— Reşedinţă cu opt sute de mii de locuitori, tramvai cu cai, teatru, salon şi skating-ring.

— *Away!* Bună glumă! Lizan trebuie să fie foarte frumos!

— Ei, mai sunt oraşe foarte frumoase pe malul Zabului, însă au fost devastate în mod repetat de kurzi, aşa că nu se pot compara cu Londra sau cu Beijing.

— Devastate? Multe ruine?

— Cam multe...

— Minunat! Voi face săpături. Voi găsi *fowling-bull*. Le voi trimite la Londra. *Yes!*

— Nu am nimic împotrivă, *sir!*

— Mă vei ajuta, master. Şi nestorienii la fel. Plătesc bine, foarte bine! *Well!*

— Nu-ţi face iluzii, sir!

— În ce sens? Nu există *fowling-bull* acolo?

— Deloc!

— Atunci de ce mă mai târăşti inutil după tine prin ţara asta afurisită?!

— Chiar aşa fac? Oare nu tu te-ai ţinut după mine de la Mosul, împotriva voinţei mele?

— *Yes!* Ai dreptate! Eram prea singur acolo. Voiam o aventură.

— Ei, ai avut şi chiar mai mult decât atât. Aşa că fii mulţumit şi rezonabil, altfel te las aici şi vei pieri aici, iar când vei fi descoperit, se va crede că eşti un *fowling-bull* şi vei fi trimis la Londra.

— O glumă şi mai proastă! M-am săturat! Nu vreau să mai aud nimic!

Se întoarse, dându-i astfel beiului din Gumri prilejul să facă nişte observaţii. Până acum se ţinuse foarte încruntat şi foarte tăcut, dar îmi vorbi până la urmă deschis:

— Chodeh, condiţiile pe care le-ai convenit nu-mi plac.

— De ce?

— Sunt prea periculoase pentru mine.

— Nu a fost posibil să obţin mai mult. Dacă am fi fost de acord să te părăsim, nouă ne-ar fi fost mai bine, dar tu ai fi rămas prizonier.

— Ştiu şi îţi mulţumesc. Te-ai arătat a fi un prieten credincios, dar eu nu pot fi altceva decât un prizonier. Nu vei putea pleca din Lizan — asta-i tot.

— Dar e de ajuns. Unde s-o afla acum Mohammed?

— Sper că a plecat spre Gumri.

— Ce crezi că face acolo?

— Îşi adună războinicii ca să vină sa ne elibereze.

— Asta doream să aud de la tine. Va fi o luptă, una foarte grea, iar tu crezi că melekul ne va trata ca pe nişte oaspeţi?

— Da, cred.

— Pe voi, dar pe mine, nu!

— Atunci şi-ar încălca promisiunea, iar noi am putea negocia cum ne este mai convenabil.

— Şi mai trebuie să te gândeşti că este dezonorant ca eu să stau aici nefăcând nimic, în timp ce oamenii mei îşi dau viaţa pentru mine. Ar fi trebuit, totuşi, să-l omori pe melek! Aceşti nestorieni ar fi fost aşa de speriaţi că am fi putut fugi fără să avem parte de vreo împuşcătură!

— Părerea mea este că nu gândim la fel. I-am dat cuvântul melekului şi mi-l voi ţine, atâta timp cât şi el şi-l ţine pe al lui.

Beiul fu nevoit să se mulţumească cu răspunsul meu. Masa era pe sfârşite, aşa că ne întinserăm pe saltele ca să dormim, după ce stabilirăm ordinea în care aveam să stăm de pază. Aveam deplină încredere în melek, cel puţin pentru astăzi, dar tot trebuia să mai stăm cu ochii pe el.

Noaptea trecu fără nici o tulburare, iar dimineaţa următoare primirăm iarăşi o oaie, pe care-o gătirăm ca şi pe cea de cu scară. După aceea melekul veni la noi să ne poftească la drum. Încă din cursul nopţii câteva grupe de chaldei porniseră la drum, astfel încât escorta noastră era mai puţin numeroasă.

Merserăm călare de la poalele muntelui în jos, înspre Valea Zabului, care se lărgea văzând, cu ochii. Valea era pustie; doar nişte orz îşi înălţa stingher spicele ici şi colo. Pământul era extraordinar de roditor, însă veşnica nesiguranţă a locuitorilor le-a tăiat pofta de a mai cultiva ceva.

În schimb, trecurăm prin păduri minunate de stejari şi de nuci, care creşteau cu o vigoare şi cu o prospeţime rar întâlnite.

Aveam avangardă şi ariergardă şi eram înconjuraţi de chaldei. La dreapta mea era beiul, iar la stânga melekul, care era foarte tăcut; se ţinea foarte aproape de noi, mai ales din cauza beiului, care era o captură foarte preţioasă şi pe care nu trebuia să-l piardă din ochi.

Mai aveam cel mult o jumătate de ceas de mers călare, când ne ieşi în cale un bărbat, a cărui apariţie iscă ceva rumoare. Avea o statură de-a dreptul uriaşă; chiar şi calul său era puternic cum nu mai văzusem vreodată. Era îmbrăcat doar cu nişte pantaloni de stambă şi cu o tunică din acelaşi material. Pe cap îşi înfăşurase o pânză, în loc de turban sau căciulă, iar ca armă avea o carabină veche. În spatele său călăreau la distanţa cuvenită doi bărbaţi, care păreau să-i fie slugi. Colosul din faţă era Nedşir-bei care, apropiindu-se ameninţător, proferă tot felul de injurii la adresa mea. Îmi scosei pumnalul, aruncându-i o privire foarte „prietenoasă”.

— Cine ţi-a dat voie să-i insulţi pe oaspetele melekului?

— Oaspete? zise el dispreţuitor. Dar melekul a spus că sunteţi prizonieri.

— Tocmai de aceea cred ca nu ţi-a spus adevărul întreg. Întreabă-l ce suntem, musafiri sau ostatici.

— Puteţi să fiţi ce vreţi; de arestat, tot v-a arestat. Şi bagă pumnalul la loc, astfel te dobor de pe cal!

— Nedşir-bei, îţi place să glumeşti, însă eu am fost cât se poate de serios. Pe viitor să fii mai politicos cu noi, altfel o să vezi cine o să fie doborât de pe cal!

— Câine, de o mie de ori câine, asta eşti!

Spunând vorbele acestea ridică pumnalul şi încercă să-şi împingă calul în al meu, însă melekul îl apucă de braţ şi-i strigă:

— În numele lui Iisus, opreşte-te, altfel eşti pierdut!

— Eu? strigă namila uimită.

— Da, tu!

— De ce, mă rog?

— Acest războinic nu este vreun kurd, ci este un emir din ţara soarelui-apune. Are putere de urs şi arme care nu cruţă pe nimeni. Este oaspetele meu; fii politicos cu el şi cu ai săi!

Reissul clătină din cap.

— Nu mi-e frică nici de kurzi, nici de apuseni; fiindcă ţi-e oaspete, îl iert. Dar să fie atent cum se poartă cu mine, altfel o să afle el cine e mai puternic. Acum vrem să plecăm. Am venit doar să vă salutăm.

Cu siguranţă că namila mă întrecea în putere, însă nu-mi era frică de el. Nu comentai nimic despre „iertarea” lui, dar nici nu simţii vreun respect deosebit faţă de el. Aveam siguranţa că puteam să ajung la o înţelegere cu el.

Pornirăm iarăşi la drum şi ajunserăm, în sfârşit, la destinaţie.

Lizanul era format din case şi colibe sărăcăcioase înşirate de-o parte şi de alta a Zabului. În albia râului, se vedeau nişte pietroaie care cu siguranţă ne-ar fi împiedicat la înot. Peste râu se întindea un pod construit din împletituri şi susţinut la mijloc de piloni, care erau, de fapt, nişte bolovani masivi. Împletiturile scârţâiau şi cedau la fiecare pas, aşa că armăsarul meu trecu foarte speriat podul. Cu toate astea, ajunserăm cu bine pe celălalt mal. Acolo furăm întâmpinaţi de o ceată de femei şi copii cu strigăte de mare bucurie. Aruncai o privire la cele câteva căsuţe care se puteau zări şi-mi dădui seama că mulţi din cei veniţi să ne întâmpine erau şi din satele vecine.

Casa melekului, unde voiam să ajungem, se afla pe malul stâng al Zabului. Era o casă tipic kurdă, însă jumătate din ea ajungea până în râu, unde curentul era destul de puternic. Etajul casei nu avea acoperiş şi consta doar dintr-un zid susţinut în cele patru colţuri prin cărămizi. După ce descălecarăm şi-i încredinţai lui Halef calul, melekul ne conduse înăuntrul clădirii care servea, probabil, drept stat major.

Intrarăm şi ne făcurăm comozi, aşezându-ne pe nişte saltele frumos împletite. Melekul ne lasă în voia noastră, căci nu avea timp de noi. În curând apăru o femeie care ne aduse o farfurie din scoarţă de copac, dar frumos împodobită, încărcată cu tot felul de fructe şi de mizilicuri. După ea intrară două fetiţe, ducând şi ele nişte farfurii aidoma celei aduse de femeie, dar puţin mai mici.

Toate trei ne salutară foarte smerite, apoi ne puseră farfuriile dinainte. Copilele plecară şi rămase doar femeia, care ne cercetă cu o privire încurcată.

— Ai vreo dorinţă? o întrebai eu.

— Da, stăpâne!

— S-o auzim!

— Care dintre voi este emirul din apus?

— Suntem doi: eu şi el, îi răspunsei, arătând şi spre englez.

— Vreau să spun, acela care este şi războinic, dar şi medic.

— Cred că eu sunt acela, îi răspunsei tot eu.

— Tu ai vindecat în Amadiya o fetiţă otrăvită?

Încuviinţai din cap, iar ea continuă:

— Stăpâne, mama bărbatului meu doreşte din tot sufletul să-ţi vadă chipul şi să-ţi vorbească.

— Unde este? Mă voi duce numaidecât la ea.

— A, nu, chodeh. Eşti un mare emir iar noi nu suntem decât nişte biete femei. Îngăduie-mi să-i spun să vină la tine!

— Bine.

— Dar e bătrână şi neputincioasă şi nu o să stea prea mult!

...

— Va sta jos.

— Nu ştii că la noi o femeie nu are voie să stea jos în faţa unor asemenea emiri?

— Ba ştiu, dar eu am să-i dau voie.

Plecă. După câtva timp se întoarse ducând de braţ o femeie încovoiata de anii mulţi pe care-i ducea în spate. Chipul îi era zbârcit, însă ochii mai păstrau o sclipire ageră şi tinerească.

— Binecuvântată fie-vă intrarea în casa fiului meu, ne salută. Care din voi este emirul pe care-l caut?

— Eu sunt. Vino şi aşează-te!

Când îi arătai salteaua de lângă mine, ridică mâna a împotrivire.

— Nu, chodeh, nu se cuvine să mă aşez lângă tine. Îngăduie-mi să stau într-un colţ!

— Nu sunt de acord. Eşti creştină?

— Da, stăpâne.

— Şi eu sunt creştin. Religia mea mă învaţă că suntem cu toţii egali în faţa lui Dumnezeu, săraci şi bogaţi, nobili şi sărmani, bătrâni şi tineri. Eu sunt fratele tău, iar tu să-mi fii soră, cu toate că vârsta ta este mult mai înaintată decât a mea. Cu atât mai mult se cuvine să stai la dreapta mea. Aşează-te!

— Numai dacă îmi porunceşti!

— Fie, îţi poruncesc!

— Atunci, mă supun, stăpâne.

Se lăsă condusă până la mine şi se aşeză lângă mine, după care nora ei părăsi încăperea. Bătrâna se uită la chipul meu cu mare atenţie, apoi spuse:

— Chodeh, eşti chiar aşa cum mi s-a povestit? Cunoşti oameni care aduc întunericul când intră undeva?

— Am cunoscut mulţi din ăştia.

— Cunoşti şi oameni care par să aducă soarele cu ei? Care

aduc căldura şi lumina pe unde trec? Oameni cărora Dumnezeu le-a dăruit cel mai mare har: o inimă prietenoasă şi un chip vesel?

— Şi din aceştia cunosc, dar sunt cu mult mai puţini.

— Ai dreptate, însă şi tu faci parte dintre ei.

— Vrei să-mi faci un compliment!

— Nu, stăpâne, eu sunt o femeie bătrână care primeşte împăcată ce-i dă Dumnezeu. Nu voi spune niciodată vreun neadevăr. Am auzit că eşti un mare luptător, însă cred că cele mai mari biruinţe le faci prin lumina chipului tău. Un asemenea chip poate să fie şi urât şi tot va fi îndrăgit de toată lumea!

— O, am foarte mulţi duşmani!

— Ăştia sunt oameni răi. Pană să te văd m-am gândit mult la tine şi te-am îndrăgit înainte de a şti cum arăţi.

— Cum aşa?

— Prietena mea mi-a povestit despre tine.

— Cine este prietena ta?

— Marrah Durimeh.

— Marrah Durimeh! strigai eu surprins. O cunoşti?

— O cunosc.

— Unde locuieşte? Unde e de găsit?

— Nu ştiu.

— Eşti prietena ei şi nu ştii unde stă?

— Azi e aici, mâine acolo. E ca o pasăre care zboară din creangă în creangă.

— Vine adesea pe la tine?

— Nu, precum soarele, la ore fixe, ei ca ploaia cea răcoritoare, azi târziu, mâine devreme.

— Când o mai aştepţi pe aici?

— Chiar azi s-ar putea să fie în Lizan. Dar se poate şi să nu mai vină niciodată, căci vârsta ei este mult mai înaintată decât a mea.

Totul părea atât de minunat şi de misterios! Îmi veni în

minte, fără să vreau, Ruh'i Kulyan, Spiritul peşterilor, despre care Marrah Durimeh îmi vorbise la fel de misterios.

— A trecut pe la tine când a venit din Amadiya? o întrebai.

— Da. Mi-a povestit despre tine. A spus că s-ar putea să treci prin Lizan şi m-a rugat să am grijă de tine ca şi de propriul meu fiu. Îmi dai voie?

— Cu plăcere, însă trebuie să ai grijă şi de camarazii mei.

— Voi face tot ce-mi stă în putere; sunt mama melekului şi acesta ascultă de mine. Însă printre voi este unul căruia nu pot să-i dau nici un ajutor.

— Despre cine vorbeşti?

— Despre beiul din Gumri. Care este?

— Cel care stă acolo, pe a patra saltea. Înţelege orice cuvinţel pe care-l rosteşti, spre deosebire de ceilalţi, care nu vorbesc limba acestei ţări.

— Poate să audă. Ai auzit de nenorocirile pe care le-a îndurat ţara noastră?

— Mi s-au povestit multe.

— Ai auzit de Beder-Khan-bei, de Zeinel-bei, de Nur-Ullah-bei şi de Abd-el-Summit-bei, cei patru ucigători de creştini? Monştrii ăştia kurzi ne-au atacat din toate părţile, ne-au distrus casele, ne-au ars grădinile, ne-au nimicit recoltele, ne-au profanat lăcaşurile sfinte, ne-au ucis bărbaţii şi fiii, ne-au măcelărit copiii, ne-au siluit femeile. Apa Zabului s-a înroşit cu sângele nevinovat al martirilor, dealurile şi văile ţinutului au fost luminate de pârjolul care ne-a prefăcut în scrum satele şi târgurile. Toată ţara era doar un strigăt de jale, strigătul de moarte al miilor de creştini ucişi. Paşa din Mosul a auzit strigătul acesta cumplit, însă nu a trimis ajutoare, căci voia să împartă prada cu tâlharii.

— Ştiu; trebuie să fi fost îngrozitor!

— Îngrozitor? Vai, chodeh, cuvântul acesta e prea neputincios faţă de cele întâmplate. As putea să-ţi povestesc ceva ce ţi-ar frânge inima. Vezi podul pe care ai venit din

Berdizabi[1]? Pe acest pod au fost târâte cu forţa fecioarele noastre ca să fie duse în Tkhoma şi în Baz, însă ele au ales moartea, aruncându-se în apă. Nu s-a mai întors nici una. Vezi acolo, pe dreapta, muntele acela stâncos? Acolo sus s-au refugiat cei din Lizan, crezându-se în siguranţă. Însă nu au avut decât puţină mâncare şi apă, şi ca să nu moară de foame, s-au predat Beder-Khan-beiului, care le-a promis prin jurământ că le va cruţa viaţa şi le va reda libertatea, cu condiţia să se lepede de arme. Aşa au făcut, însă el şi-a încălcat jurământul şi i-a trecut prin foc şi sabie, apoi i-a aruncat de pe stânci: bărbaţi şi femei, copii şi bătrâni. Din mai mult de o mie de chaldei nu a scăpat măcar unul, să vină să ne povestească ce s-a întâmplat acolo. Să-ţi mai povestesc, emire?

— Opreşte-te! îi spusei eu, înfiorat.

— Şi acum, în casa melekului din Lizan se află fiul unui asemenea monstru. Crezi că va avea parte de îndurare?

Oare cum s-o fi simţit beiul din Gumri la auzul acestor cuvinte! Nici măcar nu clipi; era prea mândru pentru a se apăra. Însă eu îi răspunsei:

— Va găsi îndurare!

— Chiar crezi?

— Nu are de ce să poarte vina faptelor altora. Melekul i-a promis ospitalitate, iar eu nu voi pleca din Lizan decât atunci când îl voi vedea în siguranţă lângă mine.

Bătrâna lăsă capul în jos, pusă pa gânduri, apoi întrebă:

— Aşadar, este prietenul tău?

— Da. Eu sunt oaspetele lui.

— Stăpâne, nu e bine pentru tine!

— De ce? Crezi că melekul îşi va încălca promisiunea?

— Niciodată, răspunse cu mândrie. Dar beiul va rămâne prizonier până la moarte, iar dacă tu nu vrei să-l părăseşti, înseamnă că nu-ţi vei mai vedea niciodată ţara natală.

---

[1] Zabul de sus.

— Totul stă în mâinile lui Dumnezeu. Ştii cumva ce a hotărât melekul? Suntem siliţi să rămânem doar în casa asta?

— Tu nu, ceilalţi, da.

— Aşadar, pot să mă plimb în libertate?

— Da, cu condiţia sa accepţi un însoţitor. Ţi se va acorda nu doar ospitalitate ca celorlalţi, ci şi libertate.

— Cred că trebuie să stau de vorba cu melekul. Vrei să te conduc?

— Ah, stăpâne, inima ţi-e plină de bunătate. Da, condu-mă, ca să mă pot lăuda şi eu! Până acum, nimeni nu mi-a mai făcut o asemenea cinste!

Se ridică odată cu mine şi se sprijini de braţul meu. Ieşirăm din odaie şi coborârăm scările care duceau la catul de jos. Aici bătrâna îşi luă rămas-bun de la mine iar eu ieşii în faţa casei, unde se strânseseră foarte mulţi chaldei. Nedşir-bei stătea lângă ei. Când mă văzu veni spre mine.

— Pe cine cauţi? mă întrebă el aspru.

— Pe melek, îi răspunsei calm.

— N-are timp de tine; pleacă de aici!

— Sunt obişnuit să fac ce vreau, aşa că porunceşte-le argaţilor tăi şi nu mie, care sunt un om liber!

Ridică mâna la mine şi mă fulgeră din priviri. Îmi dădui seama că venise clipa înfruntării; ştiam că trebuie să-l fac inofensiv pe loc, altfel era rău pentru mine

— Mi te supui? fulgeră el.

— Mă faci să râd, băiete! îl înfruntai eu zâmbind.

— Băiete! răcni el înfuriat.

Vru să mă lovească în cap; am parat cu stânga, iar cu dreapta îi dădui un pumn în tâmplă atât de tare, încât crezui că mi se zdrobiseră toate degetele. Se prăbuşi şi rămase înţepenit ca un buştean.

Toţi cei de faţă se dăduseră în lături speriaţi. Unul din ei strigă:

— L-a omorât!

— L-am amorţit, nu l-am omorât. Aruncă nişte apă pe el şi are să-şi revină.

— Chodeh, ce-ai făcut! izbucni o voce din spatele meu.

Mă întorsei şi-l văzui pe melek, care tocmai voia să intre în casă.

— Eu? îl întrebai mirat. Nu l-ai prevenit pe omul ăsta să nu se pună cu mine? Spune-i să n-o mai caute cu lumânarea, că altfel or să-l plângă fiicele, or să-l jelească fiii, iar prietenii or să i se întristeze!

— Nu e mort?

— Nu. Dar data viitoare nu mai scapă!

— Stăpâne, îţi superi duşmanii şi îţi îngrijorezi prietenii. Cum mai pot eu să te protejez, când nu-ţi stă gândul decât la luptă?

— Asta să i-o spui reissului, căci se pare că eşti prea slab ca să-l scapi din mâinile mele. Dacă-i îngădui să mă insulte, nu arunca vina pe mine când încerc să-l învăţ să se poarte cuviincios.

— Fugi, stăpâne, îşi revine!

— Se cade oare să fug de un om pe care tocmai l-am doborât?

— Te va ucide!

— Ei, de-asta nu mai pot eu! Fii atent!

Prietenii mei asistaseră la scena din pragul locuinţei. Le făcui cu ochiul şi pricepură imediat ce voiam de la ei.

Reissul îşi revenise, după ce îi turnară pe cap o găleată cu apă şi acum venea încet spre mine. Nu mai puteam risca să mă bat iarăşi cu el, căci mi se umflaseră amândouă mâinile şi trebuia să fiu bucuros că nu mi le stâlcise cu puterea lui de Goliat. Îşi înfipse privirile în mine şi scoase un urlet destul de răguşit. Se năpusti asupra mea. Melekul încercă să-l oprească, veniră şi ceilalţi, dar era prea puternic să fie ţinut în loc. În acea clipă întorsei capul spre casă şi îi strigai:

— Nedşir-bei, ia uite acolo!

Îşi îndreptă privirile unde îi spusesem şi văzu armele prietenilor mei aţintite spre el. Avea destulă minte să înţeleagă mesajul meu. Se opri şi ridică ameninţător pumnul.

— Omule, o să mai ai dea face cu mine!

Dădu din umeri şi plecă.

— Chodeh, spuse melekul gâfâind de încordare, eşti într-o mare primejdie!

— Ba deloc! O singură privire aruncată prietenilor mei l-ar fi făcut inofensiv!

— Fereşte-te de el!

— Sunt oaspetele tău. Ai grijă să nu mă mai insulte!

— Mi s-a spus că mă cauţi.

— Da. Voiam să te întreb dacă mă pot plimba ne-stingherit prin Lizan.

— Poţi.

— Îmi dai vreun însoţitor?

— Da, pentru siguranţa ta.

— Te înţeleg şi sunt împăcat cu gândul. Cine va fi supraveghetorul meu?

— Nu supraveghetor, ci protector, chodeh. Îţi voi da un karuhya!

Aşadar, un predicator, un preot! Îmi convenea de minune.

— Unde e?

— Locuieşte în casa mea. Îl voi trimite la tine.

Intră în casă şi după puţin timp, ieşi un bărbat de vârstă mijlocie. Purta veşminte ca prin partea locului, dar avea ceva în felul său de a fi care se potrivea foarte bine cu profesiunea lui. Mă salută foarte politicos şi mă întrebă ce voiam să facă pentru mine.

— Trebuie să mă însoţeşti în plimbare! îi spusei eu.

— Da, stăpâne. Asta e şi voia melekului.

— Înainte de toate vreau să vizitez Lizanul. Doreşti să mă însoţeşti?

— Nu ştiu dacă pot, chodeh. Din clipă-n clipă aşteptăm

sosirea kurzilor bervari, care vor veni să vă elibereze, pe tine şi pe bei.

— Am promis că nu voi pleca din Lizan fără voia melekului. Nu e suficient?

— Vreau să am încredere în tine, cu toate că eu voi fi răspunzător pentru tot ce vei face în prezenţa mea. Ce doreşti să vezi mai întâi?

— Aş vrea să urc pe muntele de unde Beder-Khan-bei i-a nimicit pe chaldei!

— E foarte greu de urcat. Eşti un căţărător bun?

— Fii fără grijă!

— Atunci, urmează-mă!

Pe drum mă hotărâi să-l întreb pe karuhya despre religia lui, pe care o cunoşteam prea puţin; o lămurire avea să-mi prindă bine. De parcă îmi ghicise gândurile, mă întrebă chiar el:

— Eşti musulman, chodeh?

— Melekul nu ţi-a spus că sunt creştin?

— Nu. Dar nici chaldeu nu eşti. Credinţa ta este aceeaşi cu a misionarilor veniţi din Inglistan?

Negai, iar el spuse:

— Mă bucur mult, stăpâne!

— De ce?

— Nu vreau să ştiu nimic despre credinţa lor, căci sunt nişte oameni foarte răi.

Omul acesta simplu rezumase în câteva cuvinte tot ce se putea spune despre misionarii englezi.

— Te-ai întâlnit cu vreunul din ei?

— Cu mai mulţi; dar nu am stat să-i ascult. Cunoşti învăţăturile credinţei noastre?

— Nu prea.

— Poate nici nu ai chef să le cunoşti…

— O, ba da, cu mare plăcere. Aveţi un crez?

— Cum să nu; fiecare chaldeu trebuie să se roage de două

ori pe zi.

— Povesteşte-mi, te rog!

— Noi credem într-un singur Dumnezeu, Creator şi Tată al tuturor celor văzute şi nevăzute. Credem în Iisus Hristos, fiul lui Dumnezeu, singurul fiu al lui Dumnezeu, născut înaintea lumii, care nu a fost creat, ci este adevăratul fiu al adevăratului Dumnezeu şi care este trup din trupul Tatălui care a creat cu mâinile lui lumea şi toate celelalte lucruri; e cel care a coborât din ceruri pentru noi, oamenii şi pentru mântuirea noastră şi care s-a întrupat în Sfântul Duh, a primit trup omenesc şi s-a născut din Fecioara Măria. A suferit şi a fost crucificat pe vremea lui Pilat din Pont, a murit şi a fost îngropat. În a treia zi a înviat, aşa cum se vestise în Scriptură şi a mers în cer să se aşeze în dreapta Tatălui, ca să se întoarcă apoi şi să-i judece pe cei vii şi pe cei morţi. Mai credem şi în Sfântul Duh — duhul adevărului, care vine de la Tatăl Ceresc şi ne luminează pe noi şi într-o biserică sfântă şi universală. Iertarea păcatelor o facem prin Sfântul Botez şi credem în viaţa veşnică după moarte!

Făcu o pauză şi îl întrebai:

— Respectaţi şi posturile?

— Foarte strict, răspunse el. Timp de o sută douăzeci şi cinci de zile nu avem voie să punem în gură hrană de origine animală şi nici carne de peşte, iar patriarhul mănâncă mai ales mâncare vegetală.

— Câte Sfinte Taine aveţi?

Tocmai voia să-mi răspundă, când discuţia, atât de interesantă pentru mine, fu întreruptă de doi călăreţi care veneau în galop spre noi.

— Ce este? îi întrebă el când se apropiară de noi.

— Vin kurzii, sună răspunsul.

— Unde sunt?

— Au traversat deja munţii şi coboară în vale.

— Câţi sunt?

— Multe sute.

Plecară, iar preotul îmi spuse:

— Chodeh, să ne întoarcem!

— De ce?

— Aşa am făgăduit melekului. Sper că nu doreşti să-mi încalc cuvântul!

Când ajunserăm în faţa casei melekului, dădurăm peste o agitaţie ieşită din comun.

Nimeni nu făcuse nici un plan. Melekul stătea de vorbă cu câţiva adjuncţi de-ai săi; venise chiar şi reissul.

Vrui să trec de ei fără să mă observe şi să intru în casă, dar melekul mă strigă:

— Chodeh, vino până la noi!

— Ce caută el aici? se înfurie namila de reiss. E un străin, un duşman. Nu e de-al nostru!

— Gura! îi porunci melekul şi se întoarse apoi spre mine:

— Stăpâne, ştiu prin ce ai trecut în Valea Deradş şi la iezizi. Poţi să ne dai vreun sfat?

Situaţia îmi era bine venită, însă îi răspunsei:

— E prea târziu.

— Cum aşa?

— Ar fi trebuit să acţionezi încă de ieri.

— De ce crezi?

— E mai uşor să previi o primejdie, decât să o înfrunţi. Dacă nu i-ai fi atacat pe kurzi, nu ai mai fi nevoit să te aperi de ei.

— Nu mai vreau să aud nimic.

— Iar eu tot îţi spun. Ştiai că astăzi urmau să vină kurzii?

— Da, am ştiut cu toţii.

— De ce nu ai ocupat trecătorile? Ţi-ai fi putut posta oamenii în poziţii care ar fi fost greu de pierdut. Uite, că acum kurzii au trecut deja munţii şi au o poziţie superioară celei pe care o aveţi voi.

— Vom lupta!

— Aici?

— Nu, în Câmpia Lizanului.

— Acolo vrei să-i întâmpini? întrebai eu mirat.

— Da, răspunse el şovăind.

— Şi încă mai stai aici cu oameni cu tot?

— Mai întâi trebuie să ne salvăm avuţiile şi rudele!

— Ah, melekule! Ce fel de războinici sunteţi? Ştiaţi de ieri că vor veni kurzii şi nu aţi făcut nimic să vă puneţi la adăpost. Vreţi să luptaţi cu ei şi vorbiţi mai întâi de ascunzători pentru ai voştri şi pentru averea voastră. Nici n-o să apucaţi să faceţi ce aveţi de gând, că vă veţi şi trezi cu duşmanul pe cap. Ieri i-aţi învins pe kurzi pentru că i-aţi luat prin surprindere, dar astăzi voi veţi fi cei atacaţi!

— Stăpâne, nici nu vreau să aud

— Oricum, o să vezi cu propriii tăi ochi! Să fii sănătos şi să faci ce vrei!

Mă prefăcui că vreau să intru în casă, dar el mă trase înapoi.

— Chodeh, sfătuieşte-mă!

— Nu pot să te sfătuiesc. Mai înainte nu mi-aţi cerut sfatul.

— Îţi vom fi recunoscători!

— Nu e nevoie; trebuie să fiţi doar rezonabili. Cum aş putea să vă ajut să-i învingeţi pe cei care vor să ne elibereze pe mine şi pe camarazii mei?

— Voi îmi sunteţi oaspeţi şi nu ostatici!

— Şi beiul din Gumri?

— Chodeh, nu-mi forţa mâna!

— Fie, voi fi înţelegător, de parcă aţi merita-o. Grăbeşte-te să ieşi înaintea duşmanului şi ocupă o poziţie de care el să nu poată trece. Kurzii nu vor ataca, ci vor trimite un sol care se va interesa de soarta noastră. Când va veni, să-l aduceţi aci şi doar după aceea vă voi sfătui!

— Mai bine vino cu noi, chodeh!

— Cu mare plăcere, însă vreau să-mi îngădui sa-l iau şi pe

servitorul meu, Halef, care stă pe după zidul acela.

— Îţi dau voie, spuse melekul.

— Eu nu, se băgă şi reissul în vorbă.

Se iscă o ceartă scurtă, dar aprigă, între ei, în care melekul avu câştig de cauză, mai ales că toţi ceilalţi erau de partea lui. Reissul mă străpunse cu privirea, sări pe cal şi plecă.

— Încotro? strigă după el melekul.

— Nu te priveşte! tună reissul.

— Duceţi-vă după el şi potoliţi-l! porunci melekul celorlalţi, în timp ce cu îi strigam lui Halef să înhame caii.

Urcai în odaia noastră să dau instrucţiuni oamenilor mei.

— Ce se întâmplă? întrebă englezul.

— Vin kurzii din Gumri să ne elibereze.

— Foarte bine! *Yes*. Flăcăi de nădejde! Flinta mea e aici! Voi trage cu ea! *Well!*

— Opreşte-te, *sir!* Deocamdată rămâneţi aici şi aşteptaţi să mă întorc!

— De ce? Unde pleci?

— Afară, să negociez şi să pun lucrurile la punct aşa cum trebuie!

— Pfui! Nu vor trata cu tine! Te vor împuşca! *Yes!*

— Nu e câtuşi de puţin adevărat!

— Pot să vin cu tine?

— Nu, merge doar Halef cu mine.

— Fie! Dar dacă nu vă întoarceţi, o să întorc tot oraşul pe dos! *Well!*

Ceilalţi îşi dădură şi ei acordul; doar beiul puse o condiţie:

— Chodeh, nu vei face nimic împotriva voinţei mele, nu?

— Nu. Ori mă voi întoarce personal, ori voi trimite după tine.

Cu acestea, îmi luai armele şi sării pe cal. În faţa casei nu mai era nimeni, în afară de melek, care mă aştepta. Mai rămăseseră câţiva oameni înarmaţi să-i supravegheze pe prizonierii „oaspeţi”.

Furăm nevoiţi să trecem iarăşi peste podul şubrezit. Pe partea cealaltă a râului era vâlvă mare. Pedestraşi şi călăreţi ce-şi apărau ţinutul alergau şi călăreau într-o îmbulzeală de nedescris. Unul avea o flintă veche, altul o măciucă; un altul voia să comande, dar nu să se supună. Alergau de-a valma printre stânci, copaci, tufişuri. La fiece pas se răspândea câte un zvon despre kurzi. Apăru şi ştirea că reissul din Şohrd ar fi intrat în luptă, dar de partea kurzilor şi asta pentru că se certase cu melekul.

— Stăpâne, ce să fac? mă întrebă melekul foarte îngrijorat.

— Încearcă să afli unde se află kurzii.

— Am încercat, dar am aflat tot felul de veşti contradictorii. Şi uită-te la oamenii mei! Cum aş putea să-i pun să lupte!

Chiar îmi părea râu de el. Nu era greu să-ţi dai seama că nu se putea bizui pe oamenii lui. Fuseseră atât de mult oprimaţi, încât nu mai aveau nici un pic de vlagă. Cu o zi înainte se dovediseră curajoşi nevoie mare, când îşi înşelaseră duşmanul, iar acum, când trebuiau să tragă ponoasele, curajul — ia-l de unde nu-i! Parcă erau o turmă de oi care ieşiseră în calea lupilor fără nici un strop de minte! Cât priveşte disciplina militară — lipsea cu desăvârşire!

Melekul însuşi nu îmi făcu impresia că avea voinţa şi capacitatea de rezistenţă atât de necesare într-o luptă. Pe chip i se citea mai mult decât o simplă îngrijorare: era de-a binelea înfricoşat. Poate i-ar fi fost de ajutor să-l aibă lângă el pe reiss. Îmi era clar că în cel mai scurt timp chaldeii aveau să fie învinşi de kurzi. De aceea, îi spusei melekului:

— Vrei să-mi asculţi sfatul?

— Spune!

— Kurzii sunt mai tari ca voi. Ai de ales: te retragi cât poţi de repede pe celălalt mal al râului şi le opreşti trecerea, sau…

— Asta înseamnă că sacrific tot ce rămâne pe malul drept.

— Oricum vor lua tot.

— Sau?…

— Negociezi cu ei.

— Prin cine?

— Prin mine.

— Prin tine? Chodeh, vrei să fugi de la mine?

— Nici prin gând nu-mi trece, doar ţi-am dat cuvântul meu.

— Vor vrea kurzii să negocieze după ce le-am făcut ieri?

— Dar nu-l ai ostatic pe şeful lor? Asta înseamnă un mare avantaj pentru tine!

— Tu le eşti prieten şi oaspete. Vei negocia astfel încât ei să tragă foloasele, iar noi ponoasele, ştiu eu!

— Sunt şi prietenul şi oaspetele tău. Voi face în aşa fel încât să mulţumesc pe toată lumea.

— Te vor opri la ei. Nu-ţi vor mai da drumul să te întorci la noi.

— Pe mine nu mă opreşte nimeni. Uită-te la calul meu! Nu e de zece ori mai bun ca al tău?

— De cincizeci de ori, ba nu, de o sută de ori mai bun, chodeh!

— Crezi că un războinic lasă în plata Domnului aşa bunătate de armăsar?

— Niciodată!

— Aşa vezi! Hai să facem schimb. Îţi las calul meu drept garanţie că mă voi întoarce.

— Vorbeşti serios?

— Absolut. Acum ai încredere în mine?

— Te cred şi mă încred în tine. Vrei să iei cu tine şi servitorul?

— Nu, va rămâne la tine, căci nu-mi prea cunoşti calul. Trebuie să ai pe cineva lângă tine care să ştie cum să se poarte cu calul meu.

— Are vreun secret?

— Cam aşa ceva.

— Chodeh, pentru mine e periculos să călăresc un astfel de armăsar. Mai bine să-l încalece servitorul tău, să iei calul lui,

iar el să rămână cu mine.

Exact asta voiam. Îmi lăsam calul pe mâinile mult mai pricepute ale micului meu Halef, decât ale melekului, care nu era decât un călăreţ ca toţi ceilalţi. Îi răspunsei:

— Mă supun voinţei tale. Îngăduie-mi să fac schimbul deîndată!

— Aşa repede, stăpâne?

— N-avem timp de pierdut!

— Dar îi vei găsi pe kurzi?

— Ar trebui să se aştepte şi ei că vor fi găsiţi în curând. Dar nu s-ar putea folosi amândouă căile? Dacă oamenii tăi ajung să se încaiere cu bervari, totul va fi pierdut. Retrage-te pe celălalt mal al apei, ca să pot spera la un succes mai mare!

— Să ne băgăm în gura lupului?

— Nu, scăpaţi şi câştigaţi timp. Cum vreţi să vă atace, dacă ocupaţi podul?

— Ai dreptate, chodeh, voi da porunca imediat!

În timp ce făceam schimbul de cai, melekul suflă dintr-o scoică pe care o avea atârnată de gât. Sunetul înăbuşit, dar puternic răzbătu până departe. Chaldeii se adunară din toate părţile foarte grăbiţi şi mulţumiţi: nu prea le convenea să dea piept cu războinicii kurzi, care erau şi mai curajoşi şi mai bine înarmaţi.

Îi dădui nişte indicaţii lui Halef şi o luai înainte. În curând eram singur: chiar şi Doyan rămăsese în urmă.

7. Spiritul peşterilor

Nu aveam o sarcină prea grea. De kurzi nu mă temeam deloc. Ţinând cont că beiul lor se afla în pericol, era normal să se aştepte la o tranzacţie.

Mergeam liniştit şi trăgeam cu urechea la fiecare zgomot. Ajunsei în creştetul unei coline, unde pădurea nu era prea deasă. Văzui un cârd de ciori care se roteau jos, deasupra copacilor şi tot dădeau să se aşeze pe crăci, însă era ceva care le gonea. Eram sigur că ceva le deranja. Coborai moviliţa şi nu ajunsei prea departe, când şuieră pe lângă mine un glonte. Eu fusesem ţinta, dar avusesem noroc. În mare grabă descâlceai şi mă postai pe după cal. Văzusem străfulgerarea prafului de puşca, aşa că ştiam pe unde se afla neîndemânaticul trăgător.

— Flăcăule, dă chibritul ăla deoparte! strigai eu. O să tragi mai degrabă în tine decât în mine!

— Şterge-o sau eşti mort! mă înfruntă o voce.

— Mă faci să râd! Cine îşi ucide prietenii?

— Nu eşti prietenul nostru. Eşti un nestorian!

— Asta vom mai vedea. Faci parte din avangarda kurzilor?

— Cine ţi-a spus?

— Ştiu eu. Du-mă la căpetenia ta!

— Ce doreşti de la el?

— Prietenul meu, beiul din Gumri, m-a trimis la el.

— Unde este beiul?

— E prizonier în Lizan.

În timp ce vorbeam, observai că mai veniseră şi alţii, care rămaseră, însă, ascunşi după copaci. Kurdul mă întrebă mai departe:

— Spui că eşti prietenul beiului. Dar cine eşti, de fapt?

— Un emir dă o informaţie doar altui emir. Du-mă la

comandantul tău, sau adu-l pe el la mine. Trebuie să-l transmit un mesaj din partea beiului.

— Emire, eşti împreună cu emirul străin care a fost şi el capturat?

— Aşa e.

— Nu oi fi vreun trădător?

— Nemernicule! izbucni altă voce. Nu vezi că este emirul care poate să împuşte fără contenire? Dă-te la o parte, vierme şi lasă-mă pe mine!

De după un copac ieşi la iveală un kurd tânăr, care veni la mine cu un aer foarte respectuos şi spuse:

— *Allam d'allah* — slavă Domnului că te revăd, stăpâne! Ne-am făcut multe griji pentru tine!

Îmi dădui repede seama că era unul din cei care reuşiseră deunăzi să scape de melek, şi-i răspunsei:

— Ne-au atacat iar, dar suntem bine sănătoşi. Cine este comandantul vostru?

— Reissul din Dalaşa. La el se află haddedihnul din neamul şammarilor.

M-am bucurat să aud că se întâmplase cum bănuisem eu. Prin urmare, Mohammed urmase drumul spre Gumri şi acum venea să ne elibereze!

— Nu-l cunosc pe reissul din Dalaşa, spusei tu. Du-mă la el!

— Stăpâne, este un mare războinic. A venit ieri seară să-l caute pe bei şi când a aflat că acesta este în pericol, a jurat să facă Lizanul una cu pământul şi să trimită toţi băştinaşii în iad. Acum este pe drum şi vrem să o luăm înainte, ca să împiedicăm să fie luat prin surprindere. Dar unde ţi-e calul? Ar fost jefuit?

— Nu, l-am lăsat de bunăvoie în urmă. Hai, du-mă unde trebuie!

Luai hăţurile calului şi îl urmai. Nu făcurăm mai mult de o mie de paşi, că şi ajunserăm la un grup de călăreţi, printre care îl recunoscui, spre marea mea bucurie, pe Mohammed

Emin. Era călare şi mă văzu şi el imediat.

— *Hamdulillah!* strigă el. Dumnezeu să fie, slăvit că m-a ajutat să te revăd! Ţi-a arătat cărarea pe unde ai reuşit să fugi de nestorieni. Dar, continuă el, speriat, ai fugit fără să-ţi iei calul?

Gândul i se părea cu totul imposibil, aşa că trebui să-l liniştesc imediat.

— Nu am fugit, iar calul încă îmi aparţine. L-am lăsat în siguranţă în paza lui Hagi Halef Omar.

— Nu ai fugit? întrebă el uimit.

— Nu. Vin ca trimis al beiului din Gumri şi al melekului din Lizan. Unde este cel care dă ordine pe-aici?

— Aici, răspunse o voce profundă.

Mă uitai ţintă la cel care vorbise. Stătea pe un cal ciolănos şi păros. Era extraordinar de lung şi deşirat, iar pe cap avea un turban uriaş. Barba deasă şi ţepoasă îi acoperea toată faţa, lăsând să se vadă doar nasul şi doi ochi care mă cercetau neliniştiţi.

— Eşti reissul din Dalaşa? îl întrebai.

— Da. Cine eşti tu?

În locul meu răspunse Mohammed Emin.

— Este emirul Kara Ben Nemsi, despre care ţi-am povestit.

Kurdul mă fixă şi dintr-o dată păru că-şi dă seama ce-i cu mine. Spuse:

— Să ne povestească mai târziu, iar acum, dacă binevoieşte, să ni se alăture! Înainte!

— Opreşte-te. Trebuie să-ţi vorbesc! îl rugai eu.

— Taci! mă repezi el. Eu sunt generalul acestor trupe şi cuvântul meu este ordin! Un bărbat acţionează; numai o femeie vorbeşte! Acum nu se stă la taifas!

Nu eram obişnuit să mi se vorbească pe tonul ăsta. Chiar şi Mohammed Emin îmi făcu semn de îmbărbătare. Reissul era deja câţiva paşi mai departe. Mă dusei înaintea lui şi-i luai hăţurile de la cal.

— Stai pe loc! Sunt trimisul beiului din Gumri! îl avertizai cu o voce gravă.

Întotdeauna am văzut că o purtare neînfricată, dublată de puţină forţă au impresionat pe aceşti oameni aproape sălbatici. Dar se pare că acum mă înşelasem, căci omul ridică pumnul şi mă ameninţă:

— Omule, ia mâna de pe cal, altfel te lovesc!

Îmi dădui seama că misiunea mea ar fi fost cu totul nereuşită dacă m-aş fi lăsat doar un pic intimidat de el. De aceea, dădui drumul calului meu, ţinându-l în continuare pe al lui, şi-i replicai:

— Sunt aici în locul beiului şi am puterea de a porunci. Tu nu eşti altceva decât un mic soldat, care trebuie să asculte de mine. Descalecă!

Îşi luă flinta de pe umăr şi o învârti deasupra, capului, apoi strigă:

— Îţi crap capul în patru, idiotule!

— Bine, dar mai întâi ascultă! îi spusei eu râzând.

Cu o mişcare, îi răsturnai calul pe picioarele din spate; îi dădui un picior în burta armăsarului cu aţâţa putere, că bietul animal se sperie foarte tare. Ambele mişcări fură aşa de rapide, încât războinicul fu azvârlit într-o clipă cât colo. Până să apuce să se ridice, îi smulsei puşca şi cuţitul. Aşteptam să mă atace.

— Câine! urlă el, repezindu-se la mine, te zdrobesc!

Se aruncă spre mine; îi dădui doar un picior în stomac şi fu de ajuns ca să-l dărâme. Luai arma şi o aţintii înspre el.

— Omule, rămâi unde eşti, altfel trag!

Se ridică ţinându-se de burtă şi îmi aruncă o privire turbată, însă nu mai îndrăzni să mă atace.

— Dă-mi arma! mârâi el ameninţător.

— Mai târziu, după ce stau de vorbă cu tine!

— Nu am ce vorbi cu tine!

— În schimb, eu am şi sunt obişnuit să fiu ascultat, bagă de

seamă!

— Nu sunt doar un soldat, cum spui tu, ci un reiss, un nezanum!

Deşi totul nu dură decât câteva momente, ne trezirăm înconjuraţi de kurzi, al căror număr sporea văzând cu ochii. Dintr-o privire îmi dădui seama că nici unul din ei nu părea dispus să se arunce în luptă, aşa că-l dădui replica liniştit.

— Nu eşti nici reiss, nici nezanum; nu eşti măcar un kurd liber, ca oamenii cărora vrei să le porunceşti!

— Dovedeşte-mi! strigă el cu mânie.

— Eşti înţeleptul satului Dalaşa, dar cele şapte localităţi care ţin de Dalaşa varsă tribut guvernatorului din Amadiya şi sunt supuse paşei din Mosul şi sultanului din Stambul. Înţeleptul satului care plăteşte tribut padişahului nu este un om liber, ci un kiaya turc. Dacă sunt insultat de un kurd liber şi curajos, atunci îi cer socoteală cu armele, căci ştiu că este descendent al unui neam pe care nu-l îngenunchează nimeni. Dacă, în schimb, îndrăzneşte un kiaya turc, care este o slugă a mutessa-rifului, să-mi spună câine, atunci îl dobor de pe cal şi-i trag şi o lovitură de picior, ca să înveţe că faţă de un bărbat curajos e dator să se arate smerit! Spuneţi-mi voi, oameni buni, cine a pus drept căpetenie a faimoşilor kurzi din Bervari pe un strângător de biruri?

Se iscă un murmur de nedescris printre kurzi. În sfârşit, unul din ei răspunse:

— Chiar el.

Mă întorsei către cel care vorbise:

— Ştii cine sunt eu?

— Da, emire, aproape toţi te ştim.

— Ştii că sunt prieten şi oaspete al beiului?

— Ştiu!

— În cazul ăsta, răspunde-mi, printre kurzii bervari nu e nici unul demn să ţină locul beiului?

— Ba sunt mai mulţi, răspunse el mândru; dar acest om,

căruia-i spui kiaya, se duce des prin Gumri. E un bărbat puternic, iar acum are o răfuială cu melekul din Lizan. Noi n-am vrut să mai pierdem timpul cu alte alegeri, aşa că i-am predat lui comanda.

— Bărbat puternic, spui? Nu l-am aruncat eu de pe cal şi apoi l-am călcat în picioare? Luaţi aminte la ce vă spun: dacă mai îndrăzneşte o singură dată să mă jignească, pe mine sau pe prietenii mei, leşul îi va rămâne aici, iar sufletul îi va arde veşnic în focurile Gheenei! Pumnul unui emir din Germanistan este catifea pentru camarazi, dar pentru duşmani este oţel şi fier; clar?

— Stăpâne, ce doreşti de la el?

— Beiul este luat ostatic în Lizan. M-a trimis să vorbesc cu căpetenia voastră, să hotărâţi ce aveţi de făcut. Însă omul ăsta nu vrea să i se supună beiului, nu vrea să vorbească cu mine şi pe deasupra, mi-a spus câine!

— Trebuie să se supună, trebuie să te asculte! strigară ei cu toţii la unison.

— Bun, răspunsei eu. Voi i-aţi predat comanda şi aşa trebuie să rămână până la eliberarea beiului. Dar, cum eu îi acord toată cinstea, aşa trebuie să facă şi el. Beiul m-a trimis pe mine şi aici eu îi ţin locul. Dacă acest kiaya vrea să facă pace cu mine şi să mă trateze ca pe un emir, atunci îi dau înapoi armele, iar beiul va fi în curând în mijlocul vostru.

Mă uitai bine la ei. Erau mult peste o sută de oameni, cât puteam eu cuprinde cu privirea, răsfiraţi prin tufişurile dese. Se auzeau murmure de aprobare. Mă întoarsei spre kiaya şi-i spusei:

— Ai auzit ce am spus. Te recunosc drept combatant şi îţi voi spune agă. Uite-ţi puşca şi pumnalul. Şi acum aştept să asculţi ce-ţi voi spune.

— Ce vrei să-mi spui? mormăi el prost dispus.

— Adună-ţi toţi oamenii. Nu trebuie să plece nimeni până nu termin ce am de spus.

Mă privi foarte mirat.

— Nu ştii că vrem să atacăm Lizanul? mă întrebă el.

— Da, ştiu, dar mai e timp.

— Dacă mai zăbovim, vom fi luaţi prin surprindere de nestorieni. Ştiu că venim; ne-au văzut.

— Tocmai fiindcă ştiu m-a trimis beiul aici. Nu vă vor ataca, s-au retras şi apără podul.

— Eşti sigur?

— Chiar eu i-am sfătuit să facă aşa.

Se uită cercetător la mine; câţiva din oamenii lui îmi aruncară priviri neîncrezătoare. În sfârşit, se hotărî.

— Bine, voi face precum spui. Dar să nu-ţi închipui că vom urma un sfat prost de la un străin ca tine!

— Fie! Pune să se caute un loc suficient de mare pentru a ţine sfat cu cei mai de seamă războinici ai tăi. Ceilalţi trebuie să păzească locul, să ne scutească de griji.

Dădu ordinele şi se stârni mare agitaţie printre oameni. Avui timp să schimb câteva vorbe cu Mohammed Emin. Îi povestii toate peripeţiile noastre după ce ne despărţiserăm şi voiam să-l întreb despre ai săi, când se raportă că fusese găsit un loc potrivit. Furăm nevoiţi să ne întrerupem discuţia.

— Sidi, spuse haddedihnul, îţi mulţumesc că ai arătat acestor kiaya că noi suntem bărbaţi adevăraţi!

— Tu nu ai reuşit?

— Stăpâne, eu nu am avut norocul tău. Aş fi fost măcelărit dacă le-aş fi spus doar pe jumătate din câte le-ai spus tu. Şi apoi, gândeşte-te, eu nu cunosc decât câteva cuvinte din limba lor, iar ei au doar câţiva oameni care vorbesc arăbeşte. Acest kiaya trebuie să fie un hoţ şi un tâlhar de temut, căci toţi îi poartă un mare respect.

— Dar vezi că pe mine mă iau în seamă, cu toate că nu sunt nici hoţ, nici tâlhar. Dacă mă insultă, îi lovesc — iată tot secretul respectului lor faţă de mine. Ia seama, totuşi, Mohammed Emin că pumnul nu rezolvă totul! E nevoie şi de

lovitura privirii şi a tonului vocii. Vino, suntem aşteptaţi.

— Ce propuneri ai?

— Le vei auzi.

— Nu înţeleg limba kurdă.

— Îţi voi traduce eu când va fi nevoie.

Ajunserăm într-un luminiş, unde era îndeajuns de mult loc pentru a ţine sfat. Legarăm caii. În mijloc stăteau cu nişte figuri marţiale cam douăzeci de războinici, împreună cu aga. Ceilalţi se retrăseseră respectuos şi stăteau pe lângă cai sau prin tufişuri, ca să vegheze la siguranţa noastră. Kurzii aceştia îmbrăcaţi ciudat şi caii lor înhămaţi cum nu mai văzusem Ofereau o privelişte pitorească. Dar nu prea aveam timp să stau şi să-l contemplu.

— Stăpâne, suntem pregătiţi să ascultăm ce ai de spus. Dar trebuie să fie de faţă şi el? spuse reissul, arătând spre Mohammed Emin.

Era o răutate pe care trebuia s-o parez.

— Mohammed Emin este faimosul emir al beni-haddedihnilor din neamul arab-es-şammarilor. Este un conducător înţelept şi un războinic redutabil. Până acum nimeni nu a îndrăznit să-l arunce de pe cal sau să-i dea cu şutul. Un singur cuvânt rău în plus şi mă întorc la bei, însă te iau cu mine, iar la Lizan voi pune să fii biciuit la tălpi!

— Stăpâne, voiai să-mi vorbeşti paşnic!

— Tu eşti cel care trebuie să rămâi paşnic, omule! Doi emiri ca mine şi ca Mohammed Emin nu se lasă insultaţi de o mie de inşi ca tine. Cu armele pe care le avem nu ne e frică de nimeni. Suntem sub protecţia beiului care nu ar accepta să fim jigniţi.

Cel care cere protecţie poate să fie sigur că se va afla oricând în siguranţă, ceea a ce se şi întâmplă: cel mai vârstnic dintre războinici se ridică imediat, ne luă de mână pe mine şi pe Mohammed şi spuse cu o voce ameninţătoare:

— Cine face rău acestor emiri, este duşmanul meu! Jur pe

capul tatălui meu!

Jurământul celui mai de seamă dintre kurzi era suficient de puternic pentru a ne apăra de kiaya. Acesta întrebă:

— Spune, ce solie ne-ai adus?

— Am să vă spun că beiul este prizonierul melekului din Lizan…

— Ştiam. Nu era nevoie să vii doar pentru asta.

— Când te vei întoarce la străbunii tăi în focurile Gheenei, să le mulţumeşti că te-au făcut aşa de politicos, de nu mă laşi să vorbesc!

Nici nu terminai bine cu morala, că-l văzui pe kurdul cel vârstnic cum îşi scoate pistolul şi spune calm:

— Pe capul, tatălui meu! Poate vreţi să ascultaţi de vocea armei! Continuă, emire!

Eram într-o postură bizară: doi războinici îşi ameninţau cu arma propriul comandant! Ce ar fi spus de asta un căpitan de cavalerie din lumea civilizată?… Aşa ceva nu se putea întâmpla decât în Kurdistanul sălbatic! Dădui curs invitaţiei şi vorbii mai departe:

— Melekul din Lizan cere capul beiului.

— De ce? mă întrebară cu toţii.

— Căci kurzii au ucis mulţi chaldei.

Vorbele mele dădură naştere unei tulburări evidente în sânul acestor bravi războinici. Îi lăsai puţin să se agite, apoi îi rugai să mă asculte în linişte:

— Eu sunt trimisul beiului, dar şi al melekului. Ţin mult la bei, dar şi melekul m-a rugat să-i ofer prietenia mea. Pot să-l trădez pe vreunul din ei?

— Nu, răspunse vârstnicul.

— Ai vorbit cu mare înţelepciune! Sunt străin în ţara asta şi de aceea trebuie să dau ascultare cuvântului Profetului, care spune: „cuvântul dat să-ţi fie pavăză prietenilor!” Vă voi vorbi ca şi cum beiul şi melekul ar fi aici şi ar vorbi cu voi. Iar Allah vă va lumina inimile, ca sufletele să nu vă fie întunecate de

vreun gând rău.

Cel mai în vârstă luă din nou cuvântul:

— Poţi să vorbeşti liniştit şi în numele melekului, căci eşti şi trimisul lui. Vei rosti doar adevărul, iar noi suntem convinşi ca nu vrei să ne faci rău sau să ne întărâţi!

— Atunci, ascultaţi-mă, fraţii mei! Nu au trecut mulţi ani de când munţii nu erau decât un strigăt de jale, iar văile gemeau de durere. Oamenii plângeau pe înălţimi, iar copiii lor plângeau prin văi. Săbiile se dezlănţuiseră ca la Judecata de Apoi, iar pumnalele împărţeau moartea. Spuneţi-mi, cine le mânuia?

— Noi! izbucniră kurzii triumfând.

— Şi cine erau cei care au pierit?

De data asta, comandantul le-o luă înainte:

— Nestorienii, Allah să-i pedepsească în veci!

— Ce v-au făcut?

— Nouă? întrebă uluit. Nu sunt ghiauri? Nu cred în trei dumnezei? Nu se roagă la oameni morţi demult? Preoţii musulmani nu propovăduiesc distrugerea lor?

Ar fi fost o imprudenţă să las să se iste o dispută teologică, aşa că le răspunsei simplu:

— Prin urmare, i-aţi ucis pentru credinţa lor! Sunteţi de acord că i-aţi omorât cu sutele, cu miile, chiar?

— Multe mii! spuse tot el mândru.

— Bun, dar cunoaşteţi răzbunarea! Este de mirare că acum s-au ridicat împotriva voastră rubedeniile celor ucişi şi că vă cer capul?

— Stăpâne, ei nu au voie! Sunt ghiauri!

— Te înşeli, căci sângele de om tot sânge de om rămâne. Sângele lui Abel nu-i sânge de musulman şi totuşi, Dumnezeu i-a spus lui Cain: „sângele fratelui tău se ridică din pământ”. Am fost în multe ţări, am văzut multe popoare, ale căror nume voi nu le cunoaşteţi. Nu erau musulmani, dar şi ei aveau dreptate când se răzbunau, ca şi voi, de altfel. Stau în

faţa voastră ca un trimis imparţial. Nu am voie să spun că doar voi aveţi dreptul la răzbunare, căci şi duşmanii voştri au primit viaţa tot de la Dumnezeu, şi dacă nu pot să şi-o apere de voi, atunci nu sunteţi decât nişte ucigaşi laşi. Recunoaşteţi că voi i-aţi ucis cu miile, aşa că, să nu vă mai miraţi când ei cer capul beiului care a căzut în mâinile lor. De fapt, aveau dreptul să vă ceară atâtea capete câte le-aţi luat şi voi!

— Ghiaurii pot să vină! mormăi aga.

— Nu vor veni decât când veţi face pace cu ei.

— Pace?! Nu eşti în toate minţile?

— Ba da. Ce vreţi să le faceţi? Între voi şi ei este un râu şi v-ar costa multe vieţi omeneşti să luaţi cu asalt podul şi oricum, până să reuşiţi voi asta, vor primi atât de multe ajutoare din Aşihta, Serspito, Zavita, Miniyanis, Maydri şi din alte locuri, că vă vor zdrobi.

Comandantul se ridică deodată cu o figură foarte acuzatoare.

— Ştii cine poartă toată vina? întrebă el.

— Cine? îi ţinui eu piept cu calm.

— Chiar tu, tu singur!

— Eu? Cum aşa?

— Tu i-ai sfătuit pe chaldei să se retragă pe malul celălalt! spuse el, apoi se întoarse către ceilalţi:

— Vedeţi că nu este prietenul nostru, ci trădătorul nostru!

Îi replicai imediat:

— Tocmai pentru că vă sunt prieten v-am sfătuit aşa. Să ştiţi că imediat ce primul lor om va cădea răpus de armele voastre, beiul va fi un om mort. Vreţi să mă întorc şi să-i spun beiului că nu vă pasă de el?

— Tu crezi că nu trebuie să mai atacăm deloc?

— Aşa cred.

— Stăpâne, ne iei drept laşi?

— Nicidecum. Vă iau drept războinici curajoşi, dar şi înţelepţi, care nu se aruncă necugetat în braţele morţii.

Cunoaşteţi râul Zab: cine se va încumeta să-l treacă, ştiind că ar putea fi întâmpinat cu gloanţe?

— Numai tu eşti de vină!

— Ah! Vreau doar să salvez viaţa beiului!

— Ba nu, vrei să scapi doar tu basma curată!

— Te înşeli. Eu şi camarazii mei suntem oaspeţii melekului. Numai beiul şi kurzii sunt luaţi prizonieri. Vor muri în clipa în care veţi începe ostilităţile.

— Dacă nu te credem că eşti musafirul melekului, cum ne poţi dovedi?

— Aş mai fi aici, dacă aş fi prizonier?

— Ţi-ar fi putut da drumul pe, cuvânt. Cum de te-a luat sub protecţia lui? Cine te-a recomandat?

Fui nevoit să răspund şi vă mărturisesc că am fost ruşinat fiindcă a trebuit să rostesc numele unei femei.

— I-am fost recomandat de o femeie la cuvântul căreia se pare că ţine mult.

— Cum o cheamă?

— Marrah Durimeh.

Mi-a fost teamă să nu mă fac de râs. Dar reacţia lui fu exact pe dos. Aga făcu o faţă uimită şi spuse:

— Marrah Durimeh? Unele ai întâlnit-o?

— În Amadiya.

— Când?

— Cu câteva zile în urma.

— Cum te-ai întâlnit cu ea?

— Nepoata ei luase otravă, iar eu am vindecat-o.

— I-ai spus că vrei să mergi la Gumri şi Lizan?

— Da.

— Nu te-a avertizat?

— Ba da.

— Ia adu-ţi aminte, ţi-a spus vreun nume care te-ar putea ajuta?

— A spus că atunci când mă voi afla în pericol să întreb de

Ruh'i Kulyan, care mă va apăra.

Nici nu rostii bine cuvântul, că îl şi văzui pe cel care mă tratase foarte duşmănos că vine şi-mi întinde mâna.

— Emire, habar n-am avut. Iartă-mă! Cel căruia Marrah Durimeh i-a spus acest cuvânt nu trebuie să păţească nimic rău. Acum vom asculta tot ce vrei să ne spui. Cât de puternici sunt nestorienii?

— Nu-i voi trăda; sunt prietenul vostru, dar şi al lor. Nu le voi spune nici lor cât sunteţi voi de puternici.

— Eşti prevăzător. Aşa trebuie să fii. Crezi într-adevăr că îl vor omorî pe bei dacă îi vom ataca?

— Sunt convins.

— Dacă ne retragem, îi dau drumul?

— Nu ştiu, aşa sper. Melekul va asculta de mine.

— Dar au murit mai mulţi de-ai noştri care trebuie răzbunaţi.

— Nu aţi ucis mai demult mii de nestorieni?

— Zece kurzi valorează mai mult de o mie de nestorienii

— Iar chaldeii consideră că zece oameni de-ai lor valorează mai mult decât o mie de kurzi.

— Nu vor plăti preţul sângelui?

— Nu ştiu, dar vă spun sincer, că eu, dac-aş fi în locul lor, nu aş face-o.

— De ce? Îi vei sfătui să nu o facă?

— Da, căci vreau ca vorbele mele să aducă doar pace. Ei au ucis puţini oameni de-ai voştri, în schimb, voi aţi omorât mii de oameni de-ai lor! Ei ar fi cei care ar avea dreptul să ceară un asemenea preţ. În plus, îl au pe bei, aşa că ar trebui să recunoaşteţi că sunt într-o poziţie net superioară vouă.

— Sunt hotărâţi să se războiască?

Ar fi trebuit să neg, dar am hotărât să le dau un răspuns evaziv.

— Deunăzi aţi văzut voi că s-ar fi purtat ca nişte laşi? Măsuraţi cât sânge a curs pe Zab, număraţi oasele care mai

zac şi astăzi în valea râului, dar să nu întrebaţi dacă mânia urmaşilor celor ucişi e suficient de mare pentru a dori să se răzbune!

— Au arme multe şi bune?

— Nu-i voi trăda. Sau vreţi să le spun şi lor cât de bine sunteţi voi înarmaţi?

— Şi-au luat cu ei, pe celălalt mal al apei şi avuţiile?

— Numai un sărman cu duhul îşi părăseşte avuţia când se refugiază. Chaldeii au averi atât de mici, încât nu le-a veni deloc greu să le ia cu ei.

— Du-te înapoi! Ne vom sfătui acum între noi!

Mă conformai poruncii şi profitând de ocazie, îl informai şi pe Mohammed Emin de cele ce vorbisem cu războinicii. Nici nu apucară kurzii să ajungă la o hotărâre, când fu adus un bărbat neînarmat.

— Cine este? întrebă aga.

— Se furişa prin preajma noastră, iar când l-am surprins, ne-a spus că l-ar fi trimis melekul la acest emir, spuse unul din kurzi, arătând spre mine.

— Ce treabă ai cu mine? îl întrebai pe chaldeu. Totul mi se părea foarte suspect şi oricum, era un gest de mare îndrăzneală să trimiţi un om chiar în gura lupului.

— Stăpâne, ai întârziat prea mult şi melekul m-a trimis să-ţi spun că îl va ucide pe bei dacă nu te întorci mai repede.

— Vedeţi că v-am spus adevărul? mă întorsei spre kurzi. Lăsaţi-l pe acest om să se întoarcă numaidecât şi să spună melekului că nu mi s-a întâmplat nimic şi că mă voi întoarce la el în scurt timp.

— Daţi-i drumul! porunci aga.

I se dădu ascultare. Tratativele fură reluate. Trebui să recunosc în sinea mea că apariţia trimisului chaldeu avu o influenţă favorabilă asupra deciziei kurzilor; şi totuşi, ceva mi se păru ciudat. Numai cu puţin timp înainte, melekul nu se arătase prea însetat de sânge, iar în ceea ce mă priveşte,

ameninţarea era inutilă, căci, ca supus al beiului, nu aveam de ce să mă tem de kurzi.

În sfârşit, se ajunse la o decizie. Mă chemară la ei, iar comandantul luă cuvântul:

— Stăpâne, ne făgăduieşti că nu spui nestorienilor ceva ce ne-ar pricinui necazuri?

— Vă promit.

— Acum te întorci la ei?

— Da şi-l iau şi pe Mohammed Emin.

— De ce nu-l laşi cu noi?

— E prizonierul vostru, sau ce?

— A, nu!

— Atunci, poate să se ducă unde pofteşte iar el a decis să vină cu mine. Ce să-i spun melekului?

— Că cerem libertatea beiului.

— Şi pe urmă?

— Pe urmă, să hotărască beiul ce trebuie făcut. Era o decizie care putea să ascundă un şiretlic. Întrebai mai departe:

— Când să vi-l aducă pe bei?

— Imediat, cu tot cu însoţitorii lui.

— Unde să vină?

— Aici.

— Nu veţi înainta spre chaldei?

— Deocamdată, nu.

— Şi după ce vi-l aduc pe bei?

— Se va întâmpla ce va hotărî el.

— Dar dacă melekul doreşte să vi-l predea pe bei de-abia după ce vă veţi fi întors paşnici în Gumri?

— Nu suntem de acord. Nu vom pleca de aici până când nu-l vom avea în mijlocul nostru pe conducătorul din Gumri.

— Altceva mai cereţi?

— Nu.

— Atunci ascultaţi ce am să vă spun. M-am purtat onorabil

cu voi şi la fel voi face şi cu melekul. Nu-i voi spune nimic din ce v-ar putea face rău. Și înainte de orice, luaţi bine aminte că beiul va fi ucis deîndată ce veţi încerca să plecaţi de aici fără ca pacea să fie pe deplin încheiată.

— Tu ai vreun cuvânt hotărâtor de spus în legătură cu uciderea beiului?

— Allah să mă păzească! Dar nu sunt de acord nici ca voi să-l luaţi înapoi pe bei doar ca să porniţi iarăşi lupta împotriva Lizanului.

— Stăpâne, vorbeşti cu multă îndrăzneală!

— Băgaţi de seamă că sunt cinstit faţă de voi, de prietenii mei. Aveţi răbdare până mă întorc!

Plecai, însoţit de Mohammed Emin. Nici un kurd nu veni pe urmele noastre.

— Ce solie ai de transmis? mă întrebă haddedihnul. Îi povestii ce însărcinare aveam şi îi împărtăşii şi gândurile mele. Tot sporovăind, ajunserăm aproape de râu, când ni se păru că auzim un foşnet suspect. Întorsei capul spre locul de uncie venea zgomotul şi în acel moment izbucniră două împuşcături care ne vizau clar pe mine şi pe Mohammed. Calul haddedihnului o rupse la fugă prin tufişuri, dar al meu fu atins de gloanţe şi se prăbuşi imediat. Căzătura mă luă prin surprindere şi nu mai avui timp să-mi scot picioarele din scăriţe, aşa că mă răsturnai şi eu, ajungând aproape sub cal. În clipa următoare văzui opt oameni grăbindu-se să-mi ia armele şi să mă lege. Unul din ei era cel care venise în chip de trimis al melekului. Avusesem dreptate să fiu suspicios!

Bănuiam că era o ticăloşie a reissului din Şohrd, a lui Nedşir-bei. Zăceam la pământ, cu piciorul drept sub cal, însă aveam cel puţin mâinile libere. Când încercară să mă lege, reuşii să dau câteva lovituri bune, înainte de a fi imobilizat. Nici nu încăpea vorbă să pot da gata opt bărbaţi puternici, mai ales că îmi luaseră şi armele.

Mă scoaseră de sub cal şi mă ridicai în picioare. Nu era

prima oară când mă trezeam legat fedeleş, dar nu într-un fel atât de mârşav. Îmi legaseră mâinile în cruciş pe piept: mâna dreaptă la umărul stâng şi invers şi-mi petrecuseră sfoara pe după gât, legându-mă aşa de strâns la ceafă, că de-abia mai puteam respira. Îmi legară apoi, genunchii, ca să nu mai pot face un pas şi colac peste pupăză, mă legară de cotul mâinii la una din scăriţele calului unuia din tâlhari; veniseră călare, însă înainte de atac îşi ascunseseră caii în tufişuri.

Totul se petrecu incredibil de rapid. Speram ca Mohammed Emin să se fi întors, însă nu voiam să strige după ajutor, pentru a nu-mi da de furcă cu oamenii aceştia. De vorbit, tot trebuia s-o fac:

— Ce vreţi de la mine?

— Pe tine, răspunse probabil căpetenia. Şi calul tău, dar văd că nu-l ai cu tine.

— Cine sunteţi?

— Eşti curios ca o muiere!

— Aha! Sunteţi, câinii lui Nedşir-bei. N-a îndrăznit să vină chiar el. Şi-a trimis haita, de frică să nu-i găuresc carapacea!

— Gura! O să afli în curând de ce te-am luat prizonier. Stai liniştit, altfel o să te trezeşti cu un căluş în gură!

Ceata se puse în mişcare. Ajunserăm la râu şi-l trecurăm printr-un vad. Toţi erau călare, în timp ce eu mă chinuiam mergând pe jos.

Pe celălalt mal se afla un şir de oameni înarmaţi, care se făcură imediat nevăzuţi când dădură cu ochii de noi. Nedşir-bei aşteptase să-i reuşească festa, iar acum se retrăsese mulţumit.

Albia râului era greu de trecut, căci era toată numai bolovani colţuroşi şi alunecoşi. Apa îmi ajungea până la brâu şi cum eram legat pe lângă cal, fui nevoit să mă ridic pe vârfurile picioarelor pană ajunserăm pe celălalt mal. Acolo rămaseră pe loc şase călăreţi, iar eu fui târât mai departe de alţi doi dintre ei.

Merserăm în josul râului până dădurăm de un pârâu de munte care se vărsa la stânga în Zab. O luarăm mai departe în susul pârâului. Mi-era greu să înaintez, mai ales că cei doi care mă escortau nu-mi dădeau nici cea mai mică atenţie. Nu ne întâlnirăm cu nimeni în drumul nostru. Mergeam acum prin prundiş, prin tufe de mărăciniş şi-mi dădeam seama că voiau să ocolim satul Şohrd, ale cărui cocioabe sărăcăcioase le lăsarăm destul de repede în urma noastră.

O cotirăm la dreapta şi ajunserăm într-o văgăună sălbatică ce părea să coboare în Valea Kacla. Urcarăm puţin, trecurăm de stânci şi ajunserăm, în fine, la o construcţie înaltă cam de vreo patru-cinci coţi, făcută din piatră cubică şi care avea o singură deschizătură joasă, care părea să fie şi uşa şi fereastra.

Ne oprirăm.

— Madana! strigă unul din ei.

Dinăuntrul casei se auzi imediat un mormăit. Ieşi la iveală o femeie bătrână. „Madana” înseamnă „pătrunjel”. Habar nu am cum se pricopsise bătrâna cu numele ăsta atât de ademenitor. Dar când se apropie de mine, îmi dădui seama că nu mirosea doar a pătrunjel, ci lăsa o duhoare de usturoi, de peşte împuţit, de guzgani morţi, de leşie şi de heringi arşi. Dacă n-aş fi fost ţinut în loc cu forţa, aş fi fugit repede cât aş fi văzut cu ochii. Minunata locuitoare a Văii Zabului avea drept veşmânt un fel de rochie Scurtă care de-abia ar fi fost bună să ştergi podeaua cu ea şi care-i dezvelea genunchii, lăsând să se vadă o pereche de picioare înfiorătoare ce păreau că nu mai văzuseră apa şi săpunul din vremuri preistorice.

— Totul e pregătit? întrebă omul şi puse apoi un şir lung de întrebări scurte, primind la toate drept răspuns câte un „da” mormăit.

Mă dezlegară şi intrai în colibă, fiind nevoit să-mi aplec capul. Pereţii aveau ici şi colo nişte crăpături prin care mai

intra lumina, aşa că putui să văd cum arăta pe dinăuntru. Era o încăpere goală, pătrată, cu pereţii grosolan tencuiţi; în colţul cel mai îndepărtat văzui un stâlp bine înfipt în pământ. Lângă acesta se afla un maldăr de paie şi de frunze. Mai văzui un ulcior plin cu apă şi lângă el, ochii îmi căzură pe un ciob care pe vremuri fusese vreo oală, dar care acum era folosit ca strachină şi părea să fie umplut cu clei de tâmplărie şi cu râme sau cu lipitori.

Nu opusei nici cea mai mică rezistenţă, deşi aş fi putut, când fui legat cu o sfoară zdravănă de stâlp. Mă legară aşa încât să mă pot întinde pe culcuşul de paie.

Femeia rămăsese în capul uşii. Unul din însoţitori ieşi din casă fără să scoată un cuvânt, însă celălalt socoti că era nevoie să-mi dea câteva indicaţii.

— Eşti prizonier, observă el plin de spirit.

Nu zisei nimic.

— Nu poţi să evadezi, mă informă el aiurea.

Iarăşi nu spusei nimic.

— Noi plecăm, dar femeia asta te va păzi cu străşnicie.

— Atunci, măcar spuneţi-i să rămână afară! vorbii eu, în sfârşit.

— Trebuie să rămână înăuntru. Nu are voie să te piardă din ochi şi trebuie să te hrănească dacă-ţi va fi foame, căci nu te poţi folosi de mâini.

— Unde este mâncarea?

— Aici!

Arătă spre ciobul atât de puţin îmbietor.

— Ce este?

— Nu ştiu, dar Madana găteşte ca nimeni alta în satul ăsta.

— De ce m-aţi târât până aici?

— Nu pot să-ţi spun. Vei afla de la altcineva. Dar, fii atent: la prima încercare de a te elibera, Madana o să ne dea un semnal şi vom veni să te legăm şi mai straşnic.

Spunând acestea, plecă. Auzii paşii celor doi îndepărtându-

se. Dulcea „Pătrunjică” intră şi se postă în uşă în aşa fel încât să mă aibă sub ochi.

Eram într-o situaţie deloc plăcută, dar oricum mai puţin îngrijorătoare decât cea în care trebuie să se fi aflat în Lizan camarazii mei. Melekul mă pândea, kurzii aşteptau cam de multişor să mă întorc. Iar eu stăteam aici legat, ca un câine în cuşcă! Ce o mai ieşi din toate astea!

O consolare tot aveam. Mohammed Emin trebuie că se dusese în Lizan, aşa că era probabil că cercetase locul în care fusesem atacat. Găsiseră probabil şi calul meu mort, ca şi armele mele, şi de aceea, puteam să mă bizui pe agerimea şi pe îndrăzneala lui.

Rămăsei mult timp cufundat în gânduri, chinuindu-mă în zadar să-mi dau seama în ce chip aş putea fugi de acolo. Deodată, fui tulburat de vocea graţioasei Madana. Tăcuse cam mult pentru o femeie!

— Vrei să mănânci?

— Nu.

— Vrei să bei?

— Nici.

Asta fu toată conversaţia. Dar urât mirositoarea „Pătrunjică” veni netulburată chiar sub bietul meu nas şi îşi lua în poală mâncarea pe care o refuzasem cu atâta dispreţ. Nu răbdai să văd cum îşi vâră toate cele cinci degete ale mâinii drepte în misteriosul terci; deschise larg gura fără dinţi şi înfulecă liniştită — iar eu închisei ochii! Mult timp nu auzii decât un plescăit zgomotos, apoi îmi ajunse la urechi un grohăit mulţumit de parcă fusese slobozit de un om beat de bucurie. Ah, „Pătrunjico”, tu care dai aromă vieţii, de ce nu ieşi să-ţi plimbi duhoarea în aer liber!

Deschisei ochii de-abia după mult timp. Pavăza mea stătea nemişcată şi se holba cercetător la mine. În ochii ei putui să citesc niţică milă şi multă curiozitate.

— Cine eşti? mă întrebă ea.

— Nu ştii? îi răspunsei eu.

— Nu. Eşti musulman?

— Sunt creştin.

— Eşti creştin şi te-au luat prizonier? Nu oi fi, vreun kurd bervari?

— Ba sunt creştin apusean.

— Apusean! strigă ea uimită. Acolo unde bărbaţii dansează cu femeile? Şi unde se mănâncă cu tacâmuri?

Aşadar, faima culturii noastre apusene ajunsese până la urechile „Pătrunjelului”; auzise despre polca şi despre linguriţele noastre!

— Da.

— Dar ce cauţi pe aici?

— Vreau să văd dacă femeile din ţara asta sunt la fel de frumoase ca cele de pe la noi.

— Şi?

— Sunt foarte frumoaso

— Da, sunt frumoase, încuviinţă ea. Mai frumoase ca oriunde. Ai nevastă?

— Nu.

— Te compătimesc! Viaţa ta e ea o strachină goală! Şi nu vrei să-ţi găseşti o soaţă? se interesă ea.

— Poate aş vrea, dar nu pot.

— De ce?

— Pentru că sunt legat în halul ăsta!

— Poţi să aştepţi până vei fi liber din nou.

— Voi mai fi liber?

—Noi suntem chaldei şi nu omoram prizonierii. Ce ai făcut de eşti legat?

— Îţi voi povesti. Am venit aici din Mosul şi din Amadiya ca să...

Mă întrerupse grăbită:

— Amadiya?

— Da.

— Când ai fost acolo?

— De curând.

— Cât ai stat?

— Câteva zile.

— Ai întâlnit acolo vreun bărbat care era un emir şi un hekim din Apus?

— L-am văzut.

— Descrie-mi-l!

— A vindecat o fetiţă care înghiţise otravă.

— Mai este acolo?

— Nu.

— Pe unde o fi?

— De ce întrebi?

— Pentru că am auzit că ar fi venit prin părţile noastre.

Părea să fie foarte interesată.

— Da, este deja pe aici.

— Unde? Repede, spune!

— Aici!

— Aici, în Şohrd? Te înşeli, nu am auzit nimic!

— Nu aici în Şohrd, ci aici în colibă.

— În colibă? În numele lui Dumnezeu, tu eşti?!

— Eu sunt cel de care întrebi.

— Stăpâne, poţi să-mi dovedeşti?

— Da.

— Pe cine ai întâlnit în casa bolnavei şi ţi-a făcut, un dar?

— Am întâlnit-o pe Marrah Durimeh.

— Ţi-a dat un talisman?

— Nu, dar mi-a spus ca, atunci când voi fi la ananghie, să întreb de Ruh'i Kulyan.

— Tu eşti, chiar tu! strigă ea bătând din palme. Tu eşti prietenul Marrei Durimeh. Te voi ajuta şi te voi ocroti. Povesteşte-mi cum ai ajuns prizonier!

Era a treia oară pe ziua aceea când avui de-a face cu reacţia miraculoasă pe care o isca numele acelei Marrah

Durimeh. Oare ce putere avea bătrâna misterioasă?

— Cine este Marrah Durimeh? întrebai eu.

— Este o prinţesă bătrână, care s-a lepădat de Messia şi a trecut la Mahomed. Acum se căieşte şi se lasă purtată încoace şi încolo de valurile vieţii, suferind în tăcere.

— Şi cine este Ruh'i Kulyan?

— E un spirit bun. Unii spun că ar fi Arhanghelul Gabriel, alţii cred că ar fi Arhanghelul Mihail, care îi ocroteşte pe credincioşi. Poate fi întâlnit în anumite locuri la anumite momente. Dar povesteşte-mi mai întâi cum ai fost luat ostatic!

Mă supusei acestei îndatoriri care nu putea decât să-mi fie de folos. Trecui peste poziţia inconfortabilă în care stăteam şi peste durerile de mâini, şi-i povestii toate peripeţiile începând cu Amadiya şi până în acel moment. Bătrâna mă ascultă, cu mare atenţie, iar când terminai, îmi strânse cu duioşie una din mâinile legate fedeleş.

— Stăpâne, strigă ea, ai ghicit: Nedşir-bei te-a luat prizonier. Nu ştiu de ce a făcut-o, dar nu-mi place deloc; e un om brutal, iar eu te voi salva.

— Mă vei dezlega?

— Stăpâne, nu am curajul ăsta. Nedşir-bei trebuie să se întoarcă şi m-ar pedepsi groaznic dac-aş face-o!

— Atunci-ce vrei să faci?

— Emire, astăzi este ziua în care, la miezul nopţii, se merge în întâmpinarea lui Ruh'i Kulyan. El te va salva!

— Te vei ruga la el pentru mine?

— Nu pot, sunt foarte bătrână, iar drumul până la el îmi este peste mână. Dar... se opri şt se uită fix înainte, apoi mă privi cercetător... stăpâne, o să mă minţi?

— Ba o să-ţi spun adevărul!

— Dacă-mi promiţi că n-o să evadezi, o să te ţii de cuvânt?

— Întotdeauna îmi respect promisiunile!

— Te dor braţele. Dacă te dezleg, nu fugi?

— Îţi promit.

— Dar pot să te leg din nou dacă vine cineva?

— Da.

— Jură!

— Sfânta Scriptură porunceşte, nu face jurăminte! Nu jur, dar îţi făgăduiesc că mă voi ţine de cuvânt.

— Te cred!

Se ridică pe jumătate şi încercă să-mi dezlege sfoara de la ceafa. Trebuie să recunosc spăşit că în acele momente mirosul bunei „Pătrunjici” nu mai era deloc, respingător. Reuşi să mă dezlege. Îmi întinsei braţele amorţite cu voluptate şi trăsei aer adânc în piept. Madana se duse iarăşi în faţa casei, de unde putea vedea de departe pe oricine s-ar fi putut apropia. Continuarăm să vorbim.

— Dacă vine cineva, te leg imediat la loc, spuse ea, apoi, apoi... apoi... apoi... ah, stăpâne, dacă ţi-aş da drumul, te-ai întoarce?

— Da. Unde trebuie să mă duc?

— De cealaltă parte a muntelui, la Ruh'i Kulyan.

Nu-mi venea să cred urechilor. Mi se propunea o aventură de zile mari! Mi se dădea voie să plec într-o scurtă şi secretă permisie ca să mă întâlnesc cu Ruh'i Kulyan.

— Plec şi poţi să fii convinsă că mă voi întoarce! îi promisei Madanei cu mare bucurie. Dar nu ştiu drumul!

— O chem pe Ingdşa să te conducă.

„Ingdşa” înseamnă „perlă”. Era un nume promiţător.

— Cine e Ingdşa? o întrebai eu curios.

— Una din fiicele lui Nedşir-bei.

— Ale cui? întrebai uimit.

— Fata e altfel decât tatăl, stăpâne.

— O să-mi arate drumul?

— Da. Este favorita Marrahei Durimeh şi am vorbit cu ea despre emirul străin care învinge otrava şi de ale cărui arme nu se poate feri nimeni.

Aşadar îmi mersese duhul de doctor miraculos! O întrebai uluit:

— Cine v-a spus toate astea?

— Servitorul tău i-a povestit în Amadiya tatălui bolnavei, iar Marrah Durimeh i-a spus Ingdşei. Este nerăbdătoare să-l vadă pe emirul din Frankistan. Pot s-o chem?

— Da, dacă îndrăzneala nu-i prea mare.

— Mai întâi trebuie să te leg la loc până mă întorc.

— Aşa să faci!

În aceste condiţii mă lăsai cu drag legat. Bătrâna plecă, dar se întoarse repede şi-mi spuse că Ingdşa urma să vină. Îmi dezlegă mâinile şi o întrebai dacă a fost în sat şi dacă a văzut-o cineva, căci ea ar fi trebuit să nu plece de lângă mine.

— A, bărbaţii din sat nu sunt acasă, iar femeile care ar fi putut să mă vadă n-or să mă trădeze!

— Unde sunt bărbaţii?

— Au plecat în Lizan.

— De ce?

— N-am întrebat. Ce mă interesează pe mine ce fac ei! Poate o să-ţi spună Ingdşa.

Bătrâna se postă iarăşi în uşă. După câtva timp se ridică iute şi ieşi în întâmpinarea cuiva. Auzii nişte şoşoteli în spatele colibei, apoi intrarea uşii se întunecă: intrase „Perla”.

Dintr-o privire îmi dădui seama că numele îi era întru totul pe potrivă. Copila avea cam nouăsprezece ani, era înăltuţă şi era foarte bine clădită. Avea un chip delicat de fecioară şi văzându-mă obrajii i se împurpurară de sfială.

— *Sallam*, emire! mă salută cu o voce domoală.

— *Sallam!* îi răspunsei eu. Tu eşti Ingdşa, fiica reissului din Şohrd?

— Da, stăpâne.

— Iartă-mă că nu mă ridic să te salut, dar sunt legat de stâlpul ăsta!

— Credeam că Madana te-a dezlegat!

— Numai mâinile.

— Şi restul?

Se aplecă imediat să-mi desfacă legăturile, dar eu o împiedicai:

— Îţi mulţumesc, preabună fecioară! Dar te rog să nu o faci, căci ia prea mult timp să mă legi la loc, în caz că ar veni cineva.

— Madana mi-a povestit totul, spuse ea. Stăpâne, nu voi îngădui să te las să zaci, pe podea, pe tine, un emir din Apus care cutreieră toate ţările pământului cu multă vitejie!

Aha, iată urmările lăudăroşeniei micului meu Hagiu Halef Omar. Fata mă credea vreun Harun-al-Raşid[1] care pleca în vânătoare de aventuri!

— Totuşi, din precauţie, trebuie să îngădui! Mai bine aşează-te aici lângă mine şi dă-mi voie să-ţi pun câteva întrebări!

— Stăpâne, eşti prea mărinimos! Nu sunt decât o fată sărmană, al cărei tată ţi-a făcut mult rău.

— De dragul tău, poate am să-l iert.

— Nu de dragul meu, ci de al mamei mele! El îmi este tată vitreg; tatăl meu bun a murit.

— Biată copilă! Se poartă urat cu tine şi cu mama ta?

Privirea i se înflăcără.

— Urât? Stăpâne, nu ar îndrăzni aşa ceva! Nu, dar îşi dispreţuieşte nevasta şi fiica. Nu vede şi nu aude nimic din cele ce se petrec în casa noastră. Nu cred că fac vreun păcat dacă te duc la Ruh'i Kulyan.

— Când mergem?

— Imediat după miezul nopţii trebuie să fim pe munte.

— Sălăşluieşte într-o peşteră?

— Da. La fiecare miez de noapte din prima zi a celei de-a doua săptămână a lunii.

— Cum ne putem da seama că e acolo?

---

[1] Personaj din 1001 de nopţi.

— După lumina pe care trebuie să o luăm cu noi. Se pune o lumină la intrarea în peşteră şi apoi trebuie să te retragi. Dacă arde mai departe, înseamnă că spiritul nu este acolo; dacă se stinge, înseamnă că a venit. Pe urmă se intră în peşteră, se fac trei paşi şi se dă glas dorinţei.

— Despre ce se poate vorbi cu spiritul?

— Despre orice. Poţi să îl rogi ceva, poţi să-i ceri ce doreşti, poţi să întrebi ce vrei.

— Dar eu mă gândesc că spiritul nu vorbeşte! Cum primeşti răspuns?

— După ce îţi spui dorinţa, te întorci până la o icoană care este acolo şi aştepţi puţin. Dacă lumina începe din nou să ardă, atunci dorinţa îţi este îndeplinită şi adesea primeşti răspuns chiar în noaptea următoare.

— Despre ce icoană vorbeşti?

— Este o icoană a Sfintei Fecioare Născătoare de Dumnezeu.

Rămăsei uimit, căci ştiam că aceşti chaldei cred că Fecioara Măria nu este mama lui Dumnezeu, ci numai mama omului Iisus. Se părea că misteriosul Ruh'i Kulyan era un adevărat creştin!

— De când se află icoana acolo?

— Nu ştiu, e dinainte de a mă fi născut eu.

— Şi nu a furat-o nimeni până acum?

— Nu, altfel Ruh'i Kulyan ar dispărea pentru totdeauna.

— Şi nimeni nu vrea asta?

— Nimeni, stăpâne. Spiritul face fapte bune pentru tot ţinutul. Aduce fericire sărmanilor şi-i sfătuieşte pe bogaţi, îi ocroteşte pe cei slabi şi-i ameninţă pe cei puternici. Cel bun îşi pune speranţa în el, iar cel rău tremura în faţa lui. Dacă l-aş ruga pe tatăl meu să te elibereze, mi-ar râde în faţă, dar dacă i-ar porunci spiritul, i s-ar supune.

— Ai mai fost noaptea acolo?

— De mai multe ori. M-am rugat pentru mama şi surorile

mele.

— Şi ţi-a îndeplinit rugăciunea?

— Da.

— Cine ţi-a îndeplinit-o?

— Prima dată s-a întâmplat noaptea şi nu am putut să văd. Ultima dată, a fost Marrah Durimeh. Spiritul îi apăruse ei şi o trimisese la mine.

— Aşadar, o cunoşti pe Marrah Durimeh?

— O ştiu de când m-am născut.

— Vine des pe aici?

— Da, stăpâne. Merg pe munte cu ea să adunăm plante sau mergem pe la bolnavi care au nevoie de ea.

— Unde locuieşte?

— Nimeni nu ştie. Poate nici nu are o casă anume, căci este oricum bine venită oriunde se duce.

— De unde se trage?

Se spun multe despre originea ei. Cei mai mulţi povestesc că ar fi fost o prinţesă din vechiul neam al regilor din Lizan. A fost un neam foarte puternic, căruia i se supuneau Tiyari şi Tkoma. Mâncau şi beau din vase de aur şi totul era din argint sau din metal. Dar s-au întors spre profetul din Medina şi astfel stăpânul şi-a aruncat toată mânia asupra lor. Au fost împiedicaţi să se mai aşeze undeva şi au fost împrăştiaţi prin tot ţinutul. Numai Marrah Durimeh a rămas credincioasă Dumnezeului ei, care a binecuvântat-o cu viaţă lungă, cu o minte înţeleaptă şi cu multe avuţii.

— Unde-şi ţine bogăţiile, dacă nu are casă?

— Nimeni nu ştie. Unii spun că şi-ar fi îngropat aurul. Dar mulţi cred că are putere asupra spiritului adâncurilor care îi dă câte bogăţii doreşte.

— Ea ţi-a povestit despre mine?

— Da, tot ce a aflat de la servitorul tău în Amadiya. M-a sfătuit ca, deîndată ce voi auzi că ai sosit prin ţinuturile noastre, să merg pe munte să mă rog lui Ruh'i Kulyan să te

păzească. Dar acum o vei face chiar tu.

— Nu mergi până acolo cu mine?

— Nu. Dacă poţi să mergi chiar tu, eu doar o să te conduc acolo. Dar acum nu ţi-e foame, stăpâne? Madana mi-a spus că i-ai dat voie să mănânce mâncarea pe care-o pregătise pentru tine.

— Ea o pregătise?

— Chiar ea. Tata i-a poruncit.

— Dar de ce nu v-a poruncit vouă?

— Ca să nu ştim că ascunde un prizonier. Bărbatul Madanei este cel mai bun camarad al său şi de aceea i-a poruncit ei să te supravegheze.

— Unde sunt bărbaţii din satul vostru?

— Trebuie să fie prin Lizan.

— Ce fac acolo?

— Nu ştiu.

— Poţi să afli?

— O să mă duc să încerc. Dar spune, stăpâne, chiar nu vrei să mănânci?

— Am refuzat mâncarea pentru că nu sunt obişnuit să mănânc melci cu usturoi.

— Vai, emire, o să-ţi aduc eu altceva. Într-o oră se înnoptează, aşa că mă grăbesc să fiu repede înapoi şi să-ţi aduc din ce avem noi pe acasă!

Se ridică şi eu o rugai:

— Încearcă să afli şi cu ce se îndeletnicesc bărbaţii voştri!

Plecă la timp, căci nu trecură nici zece minute până când o văzui pe Madana că, intră înnebunită în casă:

— Trebuie să te leg! strigă ea. Vine bărbatul meu; l-o fi trimis Nedşir-bei. Să nu afle că am stat de vorbă cu tine! Să nu mă trădezi!

Îmi legă din nou mâinile, apoi se aşeză în pragul uşii, luându-şi din nou aerul impenetrabil de dinainte.

Nu după mult timp auzii tropote de cai. În faţa colibei se

opri un călăreţ, care descăleca şi intră în casă. Era un om în vârstă, uscăţiv, care se potrivea de minune cu buna mea „Pătrunjică”. Veni la mine fără să mă salute şi-mi cercetă legăturile. Văzând că totul era în ordine, se întoarse către nevastă-sa şi-i spuse aspru:

— Ieşi afară şi să nu tragi cu urechea!

Femeia ieşi fără să crâcnească, iar el se aşeză în faţa mea pe podea. Chiar eram curios să aud ce avea să-mi spună pătrunjelul ăsta, care răspândea acelaşi miros ca şi Madana, dar la superlativ.

— Cum te numeşti? mă iscodi el.

Bineînţeles că nu-i dădui nici un răspuns.

— Eşti surd? Vreau să-ţi aud numele.

Urmă aceeaşi tăcere.

— Omule, răspunde! îmi porunci el şi-mi trase un picior.

Mâinile nu puteam să le folosesc, dar picioarele puteam să le mişc atât cât era nevoie să-l fac să priceapă opinia mea despre lume şi viaţă fără alte explicaţii. Ridicai amândoi genunchii legaţi şi-i dădui o lovitură de-l aruncai cât colo, ca pe o ghiulea. Se pare că avea o construcţie foarte rezistentă, căci după ce clătină puţin din cap, spuse cu o voce perfect în regulă:

— Să nu mai îndrăzneşti vreodată aşa ceva!

— Vorbeşte politicos ca să-ţi răspund politicos! îl înfruntai eu.

— Cine eşti?

— Scuteşte-mă de întrebările astea! Ştii foarte bine cine sunt!

— Ce cauţi în Lizan?

— Nu e treaba ta.

— Ce căutai la kurzii bervari?

— Nici asta nu e treaba la.

— Unde ţi-ai lăsat calul negru?

— La loc sigur.

— Unde-ţi sunt lucrurile?

— Unde tu nu le poţi găsi.

— Eşti bogat? Poţi să plăteşti o răscumpărare?

— Vino mai aproape dacă vrei să o primeşti. Ia seama, omule: eu sunt un emir, iar tu eşti un supus al reissului. Numai eu am dreptul să întreb, iar tu trebuie să răspunzi. Să nu crezi că mă voi lăsa interogat de tine!.

Cel mai înţelept i se păru să fie de acord cu mine, aşa că, după ce stătu puţin pe gânduri, spuse:

— Atunci întreabă tu!

— Unde este Nedşir-bei?

— De ce întrebi de el?

— Pentru că a pus să fiu atacat!

— Te înşeli!

— Să nu minţi!

— Ba te înşeli. Habar n-ai unde te afli acum!

— Îţi închipui că un emir din Frankistan poate fi dus de nas aşa uşor? De aici trebuie să cobor valea, ca să ajung la Şohrd. La dreapta se află Lizan, la stânga, Kaola, iar sus pe munte se află Ruh'i Kulyan.

Nu putu să-şi stăpânească o tresărire de uimire când auzi cele spuse de mine.

— Ce ştii tu despreţ Spiritul peşterilor, străine?

— Mai mult ca tine, mai mult ca toţi cei care locuiesc în valea asta!

Marrah Durimeh mă ajutase din nou să fiu stăpân pe situaţie. Nestorianul nu mai ştia cum să se achite de misiunea care i se încredinţase.

— Spune ce ştii!

— Asta-i, acum! Nu eşti tu vrednic să auzi ceva despre Spiritul peşterilor. Ce vreţi de la mine? De ce m-aţi atacat şi m-aţi luat prizonier?

— Îţi vrem calul.

— Mai departe!

— Armele.

— Mai departe!

— Toate lucrurile tale.

— Mai departe!

— Tot ce au la ei însoţitorii tăi!

— A, dar sunteţi modeşti, nu glumă!

— Apoi îţi dăm drumul.

— Aşa crezi tu? Eu nu cred, căci voi vreţi mai mult!

— Ba nu. I-ai poruncit melekului din Lizan să nu-i dea drumul beiului din Gumri.

— Poruncit? Nu eşti în toate minţile, moşule? Spui că eu pot să dau ordine căpeteniilor din Lizan şi totuşi îndrăzneşti să-mi faci mie reguli, tu, un vierme pe care pot să-l strivesc în picioare!

— Stăpâne, nu mă insulta!

— Nu te insult, spun adevărul. Să-ţi fie ruşine! Spui că eşti creştin, dar de fapt nu eşti decât un hoţ şi un tâlhar. Şi eu sunt creştin şi voi duce vorba peste tot despre chaldei, care sunt mai răi decât nişte hoţi kurzi de drumul mare. Bervari m-au primit pe mine, un creştin, cu prietenie, în schimb, nestorienii din Şohrd m-au atacat pe la spate şi m-au tâlhărit.

— N-o să povesteşti nimic. Dacă nu faci ce-ţi spun eu, n-o să te mai vezi liber niciodată.

— O să mai vedem. Melekul din Lizan o să mă ceară înapoi.

— Nu ne temem de el. Nu are dreptul să ne poruncească şi oricum, o sa primim chiar azi ajutoare foarte puternice. Faci ce-ţi spun eu?

— Niciodată!

— Atunci să ştii că mă întorc abia mâine dimineaţă. N-ai voie să vezi pe nimeni în afară de nevastă-mea, căreia îi interzic să-ţi mai dea de mâncare. Foamea o să te mai îmblânzească! Şi pentru că m-ai lovit cu picioarele, te pedepsesc să rabzi şi de sete!

Aruncă apa din carafă, mai făcu un gest ameninţător către

mine şi plecă. Îl auzii poruncindu-i ceva neveste-si, apoi încalecă şi se duse.

Acum ştiam de ce mă luaseră prizonier. Voiau să mă facă inofensiv, putând aşa să-şi însuşească şi lucrurile mele. Aşa-zisa solie a melekului fusese trimisă de reiss să se convingă unde mă aflam.

După un timp intră Madana:

— Te-a insultat, stăpâne? mă întrebă îngrijorată.

— Asta este...

— Emire, nu te mânia pe el! Aşa i-a poruncit reissul. El, în schimb, era foarte supărat pe tine. Mi-a interzis să mai vorbesc cu tine şi nici să-ţi dau de mâncat sau de băut nu mai am voie.

— Când se întoarce?

— Mâine dimineaţă, spune el. Noaptea asta trebuie să meargă în Murghi.

— Între timp poate să mai apară cineva?

— Nu cred. Nu ştiu mulţi unde eşti. A vărsat apa! O să mă duc la izvor să-ţi aduc alta!

Făcu precum zise şi aduse şi o legăturică de lemnişoare răşinoase, ca să luminăm coliba, căci începuse să se întunece de-a binelea. Nici nu apucă bine să aprindă prima lumânare, că auzirăm nişte paşi. Noroc că nu mă dezlegasem încă. Dar ce era asta? Răsuflarea era sigur a unui câine care alerga cât îl ţinuseră puterile. Ah! Cunoşteam zgomotul ăsta! Îl auzisem nu de puţine ori!

— Doyan! strigai eu bucuros.

Răsună un lătrat însoţit de un strigăt de om, apoi văzui câinele intrând ca o vijelie; o răstoarnă pe buna „Pătrunjică” şi se aruncă pe mine chelălăind de bucurie. În acel moment apăru în uşă o ţeava de puşcă şi o voce ameninţătoare întrebă:

— Sidi, eşti acolo?

— Da, Halef!

— E vreun pericol?

— Nu. Intră liniştit!

Mai întâi se strecură o puşcă, apoi o mustaţă înfoiată, la urmă de-abia apăru pe de-a-ntregul şi micul meu Halef.

— *Hamdulillah*, sidi, că te-am găsit! Cum ai ajuns aici?... *maschallah*, eşti prizonier, eşti legat! De femeia asta? De zgripţuroaica asta? Arză-o-ar focul Gheenei, urâţenia urâţeniilor!

Îşi scoase pumnalul înfuriat la culme.

— Stai, Halef! îi poruncii eu. Da, sunt ostatic, dar femeia asta e prietena mea. Mi-ar fi dat drumul chiar dacă tu n-ai fi venit.

— Da?

— Deja am stabilit cu ea un plan.

— Şi eu care voiam s-o înjunghii!...

Se întoarse către ea cu chipul aprins şi-i spuse:

— Preţuit fie Allah, care te-a creat, tu, cea mai frumoasă din Kurdistan! Părul ţi-e precum mătasea, pielea precum rouă de dimineaţă, iar ochii — ca stelele din cer! Află, graţioaso, că eu sunt Hagi Halef Omar Ben Hagi Abdul Abbas Ibn Hagi Davud al Gossarah! Mi-ai ocrotit prietenul şi stăpânul cu căldura mâinii tale şi de aceea...

— Opreşte-te! îi tăiai eu elanul. Femeia asta nu ştie o boabă arăbeşte!

Halef începu să-şi stoarcă toată rezerva de cuvinte kurde, ca să-i arate femeii că pentru el era cea mai frumoasă şi mai de seamă din tot ţinutul şi că se putea bizui pe prietenia lui toată viaţa de acum încolo. Îi scosei pe amândoi din încurcătură, explicându-i femeii:

— Madana, vorbeai astăzi de servitorul meu care i-a povestit despre mine tatălui bolnavei din Amadiya. Uite-l aici, în faţa ta! Mi-a luat urma şi a venit să mă salveze!

— Vai, stăpâne, ce vrei să faci? Vrei să fugi?

— Fii fără grijă! Nu voi face nimic fără să-ţi spun ţie mai

înainte. Aşează-te liniştită la locul tău!

Halef îmi tăiase legăturile şi se aşezase lângă mine. Eram în siguranţă acum, căci cu el şi cu câinele lângă mine, nu-mi era frică de nici un nestorian.

— Sidi, povesteşte, mă rugă el.

Îi istorisii cât putui de amănunţit ce mi se întâmplase, iar el mă întrerupse din când în când cu strigăte de uimire însufleţite. La urmă, îmi spuse:

— Sidi, de-aş fi eu paşă, aş răsplăti-o pe Madana şi m-aş însura cu Ingdşa. Dar, fiindcă eu nu sunt paşă şi cum sunt şi însurat, îţi dau un sfat: ia-o de nevastă pe frumoasa „Perla”. Este frumoasă şi puternică, la fel ca tine!

— O să mă mai gândesc, îi spusei eu râzând. Dar acum, spune-mi ce se întâmplă în Lizan şi cum de mi-ai luat urma!

— Ah, sidi, a fost o mare zăpăceală. S-a întâmplat întocmai cum ai spus tu: nestorienii s-au retras şi au aşteptat să te întorci. Dar tu nu ai mai venit...

— Nici haddedihnul?

— Ba el a venit, dar aproape că l-au doborât cu gloanţe când a vrut să treacă podul. Noroc că l-au recunoscut la timp. A povestit că pe drum s-a tras în voi. Calul său a fost atins şi a luat-o la fuga aşa de speriat, că i-a trebuit mult timp până să-l apuce iar de hăţuri. S-a întors şi a văzut calul tău zăcând mort la pământ, iar tu nu mai erai.

— Nu a adus imediat ajutoare de la kurzi?

— Nu, sidi, a crezut că v-au urmărit mişeleşte să vă omoare, căci căpetenia kurzilor era un om foarte rău. Haddedihnul a venit în grabă la Lizan, să ne aducă încoace.

— Şi aţi intrat în panică?

— Eu nu, dar ceilalţi, da.. Eu am ştiut ce e de făcut şi mai târziu am şi făcut ce trebuia. Ei, însă, au ţinut un mare sfat şi au hotărât să trimită o solie la kurzi, care să te aducă, viu sau mort.

— Slavă Domnului că n-am ajuns până acolo!

— Stăpâne, dacă te-ar fi omorât, jur pe Allah că nu aş fi plecat din ţara asta până nu i-aş fi nimicit pe toţi bervari, unul după celălalt! Ştii cât de mult ţin la tine!

— Ştiu, curajosul meu Halef. Spune mai departe!

— Solia a fost primită foarte prost de kurzi…

— Cine au fost trimişii?

— Au plecat Mohammed Emin, doi kurzi făcuţi prizonieri împreună cu noi, scribul melekului şi un nestorian care ştia arăbeşte şi care urma să fie tălmaciul haddedihnului. Mai întâi, kurzii nu au vrut să creadă că ai fost atacat, credeau că e vreun şiretlic de-al melekului. Dar când au văzut calul mort, ne-au crezut şi şi-au închipuit că nestorienii te-au luat pentru că nu aveau nici un mijlocitor. Au fost trimise solii peste tot. Apoi a venit Nedşir-bei şi a spus că te-ar fi văzut împuşcat de kurzii bervari, că ar fi văzut el de pe celălalt mal…

— Ce şmecher!

— Da, sidi! Dar îşi va primi răsplata! Aproape că se ajunsese la război, când mă dusei la melek, care stătea de vorbă chiar cu beiul din Gumri şi-l rugai să se încheie armistiţiu, căci voiam să dau de tine. Toţi au crezut că nu voi reuşi, dar când le vorbii de câine, îşi recăpătară speranţele. Se mai trimise o ultimă solie, cu care trebui să plec şi eu. Bervari fură de acord cu armistiţiul până mâine la prânz. Dacă nu te întorci până atunci, se porneşte lupta.

— Aşa şi tu?

— Am mers cu câinele până am ajuns la locul unde zăcea calul. Doyan ţi-a mirosit urma şi m-a tras înspre tine. Era clar că fuseseşi dus prin apă. Ceilalţi erau de părere să mă întorc mai întâi în Lizan, ca să pot ajunge pe celălalt mal trecând podul. Nu aveam timp — se înnopta. Mi-am înfăşurat hainele în jurul capului şi am trecut apa ţinând armele în sus. Câinele a venit şi el după mine.

— Aţi găsit imediat urma?

— Da, sidi. M-am îmbrăcat şi ne-am luat după urme. Şi…

iată-ne aici!

— Halef, n-o să uit niciodată!

— Taci, sidi! Tu ai fi făcut pentru mine la fel sau chiar şi mai mult!

— Ce spunea englezul?

— Nu-i înţelegeam limba, dar se plimba ca turbat de colo până dincolo, iar când l-au luat ostatic s-a purtat ca un tigru încolţit!

— Nedşir-bei ştie că mă cauţi şi ai şi câinele cu tine?

— Nu. A plecat înaintea mea.

— V-aţi întâlnit cu cineva?

— Câinele m-a dus prin locuri pe unde se pare că n-a mai călcat picior de om.

— Dar armăsarul meu unde e?

— În curtea melekului; l-am lăsat în grija haddedihnului.

— A, e pe mâini bune!

Deodată se auzi un fâsâit uşor de paşi. Halef înşfacă armele, iar Doyan se aşeză în poziţie de atac. Îi liniştii pe amândoi, căci nu putea să fie decât Ingdşa.

Fata încremeni în uşă când dădu cu ochii de servitor şi de câinele meu.

— Nu-ţi fie frică, sunt prietenii mei.

— Cum au ajuns aici?

— M-au căutat peste tot.

— Vei pleca de la noi?

— Încă nu.

— Mai ai nevoie de Ruh'i Kulyan?

— Da. Vrei să mă duci la el?

— Cu plăcere, emire. Uite, ţi-am adus mâncare şi ceva de băut, dar nu mai ajunge pentru încă două guri!

Ducea un coş imens din papură, plin ochi cu bucate care ar fi săturat cinci oameni, nu trei!

— Nu-ţi face griji, frumoaso, răspunsei eu, e de ajuns pentru toată lumea. Dar trebuie să mâncaţi şi voi!

— Stăpâne, noi suntem femei!

— În ţara mea femeile nu sunt dispreţuite. Ele sunt podoaba şi mândria unei case, iar la masă ocupă locul de onoare!

— Ah, emire, ce fericite sunt femeile din ţara ta!

— Dar trebuie să mănânce cu lopeţi! intră în vorbă şi „Pătrunjica”, cu un ton compătimitor.

— Nu sunt lopeţi, ci sunt tacâmuri mici şi drăgălaşe, din metale frumoase, cu care mănânci mai elegant şi cu mai multă poftă decât cu degetele. La noi, cel care-şi vâră degetele în mâncare este considerat un om murdar şi bădăran. Veţi vedea şi voi cum arată o lingură.

În timp ce Ingdşa aşeza pe podea un şervet adus de ca, ca să pună masa, eu luai cuţitul lui Halef, tăiai o aşchie zdravănă din stâlp şi mă apucai sa cioplesc o lingură. O terminai repede şi când le arătai celor două femei cum se foloseşte, le smulsei strigăte de uimire.

— Spune-mi acum, Madana, poţi să mai numeşti obiectul ăsta fin lopată?

— Nu, stăpâne, răspunse ea. Se pare că nu aveţi guri aşa de mari cum mi-am închipuit cu.

— Stăpâne, ce ai de gând să faci cu lingura asta? întrebă Ingdşa.

— S-o arunc.

— A, nu, emire! Nu viei să mi-o dăruieşti mie?

— Nu.

— Nu e îndeajuns de frumoasă pentru tine. Perla acestui sat merită una din argint.

— Stăpâne, se îmbujora ea, e îndeajuns de frumoasă! Te rog, dăruieşte-mi-o mie, ca să am şi eu o amintire de la tine!

— Atunci, opreşte-o! Dar trebuie să vii mâine în Lizan, împreună cu Madana şi vă voi face un dar şi mai frumos.

— Când vrei să pleci de aici?

— Când va hotărî Ruh'i Kulyan. Dar acum, aşezaţi-vă aici să

mâncăm.

Trebui să mă rog mult de ele până să se aşeze la masă cu noi. Halef nu scosese nici o vorbă până acum şi nu-şi dezlipise ochii de la frumoasa copilă. Oftă adânc şi vorbi în arabă.

— Sidi, ai dreptate!

— Cu ce?

— Chiar de-aş fi fost vreun paşă şi tot nu aş fi fost vrednic de ea. Ia-o, sidi! E frumoasă cum alta nu-i!

— Trebuie să aibă pe cineva drag pe aici!

— De ce nu o întrebi?

— Nu merge, prietene, ar fi foarte nepoliticos şi indiscret.

Ingdşa îşi dădu seama ca vorbeam despre ea aşa că îi spusei:

— Acest om este o bună cunoştinţă de a ta.

— Ce vrei să spui, emire?

— Este servitorul despre care ţi-a povestit Marrah Durimeh. Toţi ceilalţi au crezut că am fost ucis, numai el a îndrăznit să vină după mine.

— E un om de ispravă, spuse ea, aruncându-i o privire plină de recunoştinţă.

— Ce-a spus despre mine? întrebă el, observând privirea ei.

— Spune că eşti un om de ispravă şi curajos.

— Spune-i că e foarte frumoasa şi bună şi că îmi pare rău că sunt aşa de mic de statură şi că nu sunt paşă.

Îi tălmăcii fetei cuvintele lui Halef, iar acesta îi întinse mâna. Ea i-o strânse râzând, cu chipul strălucindu-i de bunătate şi de frumuseţe. Văzând-o, simţii o strângere de inimă, căci mă gândii la viaţa monotonă şi lipsită de bucurii pe care o ducea aici.

— Ai vreo dorinţă pe care aş putea să ţi-o împlinesc? o întrebai eu purtat de sentimente.

Se uită drept în ochii mei preţ de câteva momente şi răspunse:

— Da, stăpâne, am o dorinţă.

— Spune-o!

— Emire, eu mă voi gândi mult la tine. Te vei gândi şi tu la noi?

— Da!

— La voi luna străluceşte ca pe la noi?

— La fel!

— Stăpâne, de câte ori va fi lună plină, să te uiţi la ea şi atunci ni se vor întâlni privirile acolo, aşa să ştii! De data asta îi întinsei eu mâna.

— Aşa voi face şi mă voi gândi la tine şi în celelalte seri cu lună. De câte ori te vei uita la lună, de atâtea ori să ştii că îţi voi trimite salutările mele!

— Şi noi pe ale noastre!

Deveniserăm melancolici şi discuţia începea să lâncezească, dar ne revenirăm şi continuarăm să mâncăm. Ingdşa fu cea care vorbi prima:

— Îţi vei lua şi servitorul cu tine la Ruh'i Kulyan?

— Nu, el trebuie să se întoarcă la camarazii mei, să-i liniştească.

— Ar face foarte bine să plece, căci te afli în pericol.

— Ce pericol? întrebai, chipurile liniştit.

— Mai înainte au fost pe aici doi bărbaţi. Unul venea spre tine, dar celălalt a rămas în sat şi am putut vorbi cu el. Nu trebuia să spună nimic nimănui, dar tot am aflat destule de la el. Îţi voi povesti. Crezi că lupta va fi amânată până mâine la prânz?

— Sper.

— Sunt mulţi care nu doresc asta. Oamenii aceştia l-au ales pe tatăl meu comandant şi au trimis solii înspre Murghi, Miniyanis şi Aşihta, ba chiar şi în josul văii, înspre Biridşai şi Ghissa ca să cheme la luptă pe toţi cei care sunt apţi de a se lupta. Se vor aduna în cursul nopţii şi apoi îi vor ataca pe bervari dis-de-dimineaţă.

— Ce imprudenţă! Tatăl tău va pricinui necazuri în toată

valea!

— Crezi că bervari sunt mai tari ca noi?

— Da, ca iscusinţă în luptă, dar şi ca număr. Dacă lupta se va încinge, vâlvătaia va cuprinde toată valea şi în cazul ăsta kurzii vă sunt de o mie de ori superiori. Chaldeii vor fi împresuraţi din toate părţile de kurzi.

— Ah, Dumnezeule, dacă se va întâmpla aşa!...

— Aşa va fi, trebuie să mă crezi! Dacă nu se reuşeşte menţinerea păcii, vă aşteaptă zile mult mai grele decât pe timpul lui Beder-Khan şi al lui Nur-Ullah-bei. Se prea poate ca toţi chaldeii să fie nimiciţi, cu femei şi copii cu tot!

— Chiar aşa crezi, emire?

— Chiar aşa, pe legea mea!

— Vai, Iisuse! Ce trebuie să facem?

— Ştii unde îşi adună tatăl tău oamenii?

— Nu am putut să aflu.

— Nu ştii nici unde se află el acum?

— Merge dintr-un loc în altul să-şi adune războinici.

— Atunci poate ne ajuta Ruh'i Kulyan. Dar până atunci, trebuie să fac nişte pregătiri.

— Aşa să faci, emire şi toţi cei iubitori de pace îţi vor binecuvânta numele pe vecie!

Masa era pe sfârşite. Îl întrebai pe Halef:

— Vei putea găsi drumul spre Lizan fără să te vadă nimeni?

Încuviinţă, iar eu continuai:

— Te duci la melek şi la beiul din Gumri şi le spui cum şi unde m-ai găsit.

— Să le spun cine te-a atacat?

— Da. Nedşir-bei m-a luat ostatic, ca să nu mai pot mijloci pacea. Îmi cere în schimbul libertăţii mele calul, avuţia mea şi bunurile camarazilor mei.

— Nenorocitul!

— Vezi că mi-a luat totul. Lasă-mi pistoalele şi cuţitul şi voi opri şi câinele.

— Ia şi puşca, sidi! Pot să mă întorc şi fără arme la Lizan.

— Puşca mă poate stânjeni. Spune-le beiului şi melekului că reissul din Şohrd a trimis peste tot oameni să ridice locuitorii la luptă. Se vor strânge pe timpul nopţii într-un loc pe care nu-l cunosc şi apoi îi vor ataca pe bervari. Şi mai spune-i melekului să-l aresteze pe reiss imediat ce pune mâna pe el.

— Sidi, dar dacă-l fac eu inofensiv?

— Tu singur? Glumeşti! E prea puternic pentru tine!

Omuleţul se ridică ofensat, îşi ridică mâinile subţirele în sus şi strigă:.

— Prea puternic pentru mine? Sidi, unde ţi-e judecata sănătoasă de altădată? N-am făcut eu mai multe fapte de vitejie decât alţii? Cine este Nedşir-beiul ăsta pe lângă faimosul Hagiu Halef Omar? Un iepure fricos, o broască tăioasă şchioapă pe care o voi strivi în picioare cum voi da cu ochii de ea! Tu eşti emirul Kara Ben Nemsi, eroul din Frankistan, iar eu, prietenul şi protectorul tău. Trebuie să mă sperii de un chaldeu zdrenţăros? Emire, mă minunez de tine!

— Poţi să te minunezi, dar să fii prevăzător. Este foarte important să ajungi cu bine în Lizan.

— Şi dacă întreabă când o să vii, ce le răspund?

— Spune-le că voi fi la ei până se va crăpa de ziuă.

— Ia pistoalele şi pumnalul, uite şi un săculeţ de gloanţe şi Allah să te aibă în paza lui!

Se duse apoi la Ingdşa şi-i întinse mâna:

— Rămâi cu bine, frumoasa frumoaselor! Ne vom revedea!

Îi dădu mâna şi brunei „Pătrunjica”.

— Rămâi sănătoasă şi tu, mamă a chaldeilor! Am petrecut clipe frumoase la tine în casă şi dacă îţi doreşti o lingură, îţi voi ciopli una ca s-o ai amintire de la un prieten. *Sallam*, tu, înţeleapto, *sallam!*

Nici una nu pricepu vorbele lui, dar fură bucuroase, iar Madana ieşi chiar să-l conducă. Ieşii afară să văd după starea

stelelor cam cât era ora, căci îmi luaseră şi ceasul de mână; era cam ora zece.

— Sunt două ore înainte de miezul nopţii. Când plecăm? o întrebai pe fată.

— Într-o ora.

— Timpul meu e foarte preţios. Nu se poate vorbi mai degrabă cu spiritul?

— Nu, timpul potrivit este la miezul nopţii. Se mânie tare dacă cineva vine mai devreme.

— Pe mine nu se va mânia.

— Ştii tu sigur?

— Foarte sigur.

— Atunci, să mergem de îndată ce se întoarce Madana.

Luă la ea o împletitură din papură şi o scăpărătoare. Apoi spuse:

— Stăpâne, am o rugăminte!

— Spune!

— Îl vei ierta pe tatăl meu?

— Da, de dragul tău.

— Dar melekul va fi şi el tare supărat.

— Îl voi îmblânzi.

— Îţi mulţumesc!

— Ai aflat cine mi-a luat armele şi celelalte lucruri?

— Nu, dar trebuie să fie la tatăl meu.

— Unde ţine de obicei lucruri ca astea?

— Acasă nu a adus nimic; aş fi observat ceva.

Se întoarse şi Madana.

— Stăpâne, servitorul tău este un om foarte înţelept şi politicos.

— Cum aşa?

— Mi-a dăruit ceva ce nu am mai primit de foarte mult timp — un *depuş*[1], un *depuş* foarte mare.

Cred că la auzul acestei veşti am făcut o faţă uluită. Halef,

[1] Sărut.

un sărut? Pentru o „Pătrunjică” bătrână şi cam mirositoare? Nu prea-mi venea a crede, aşa că o întrebai:

— Un depus? Unde?

Îmi întinse mândră mâna dreaptă, arsă de soare şi uscată.

— Aici, pe mâna asta. Mi-a sărutat mâna ca unei fete tinere. Servitorul tău este un bărbat de o politeţe care trebuie lăudată, s-o afle toată lumea.

Aha, un sărut pe mână! O faptă eroică a bravului meu Halef!

— Poţi să fii mândră, îi răspunsei eu. Inima lui Hagi Halef Omar bate pentru tine plină de recunoştinţă pentru că te-ai purtat aşa de prietenos cu mine. Şi eu îţi voi fi recunoscător, Madana...

La vorbele mele, bătrâna făcu, fără să vrea, o mişcare ca şi cum ar fi vrut să-mi întindă mâna să i-o sărut, dar eu continuai grăbit:

— ...dar mai trebuie să aştepţi până voi reveni în Lizan.

— Voi aştepta, stăpâne!

— Acum plec cu Ingdşa la Ruh'i Kulyan. Ce o să faci dacă o să vină cineva după mine?

— Emire, sfătuieşte-mă!

— Dacă rămâi aici, vei atrage mânia celui care va veni. Cel mai bine e să te ascunzi până ne întoarcem.

— Aşa voi face şi mă voi ascunde într-un loc de unde să pot avea casa sub ochi şi să vă pot vedea şi pe voi când veniţi.

— Să pornim la drum, Ingdşa.

Luai armele şi apucai câinele de lesă.

Tânăra o luă înainte şi eu după ea. Merserăm pe drumul pe care fusesem adus aici, apoi o luarăm la dreapta şi înainte, ţinând-o tot aşa până când urcarăm dealul. Furăm nevoiţi să stăm apropiaţi, căci drumul era foarte îngust, din cauza tufişurilor dese şi ne-am fi putut pierde unul de celălalt.

După oarece timp, păduricea se rări din nou şi trebui să trecem o potecă îngustă, care dădea într-o râpă.

— Fii cu băgare de seamă, stăpâne, mă preveni fata. De aici muntele devine foarte periculos.

— Nu e prea bine-pentru cei mai în vârstă care vor să ajungă la Spiritul peşterilor. Numai cei tineri pot face drumul ăsta.

— A şi cei bătrâni pot să urce, dar trebuie să facă un ocol, unde este o cărare blândă ce duce până la peşteră.

Ne căţărarăm sprijinindu-ne unul de celălalt, ţinându-ne de mână, până când ajunserăm, în sfârşit, la o aglomerare de stânci printre care puteam să întrezăresc punctul final al plimbării noastre.

Văzurăm printre stânci un fel de deschizătură, în fundul căreia se ridica un perete întunecat. Ingdşa se opri.

— Acolo este, spuse arătând într-acolo. Te duci până la peretele acela, la poalele căruia vei vedea o deschizătură, apoi te întorci la mine. Eu te aştept aici.

— Se poate vedea lumina de aici?

— Da. Dar va arde în zadar, căci nu este încă miezul nopţii.

— Eu tot încerc.

Luai lumânările şi înaintai. Eram stăpânit de o încordare extraordinară; era şi normal, doar aveam să pătrund în misterul Spiritului peşterilor. Deja începusem să presupun care era esenţa acestui mister.

Nu mă înşelasem. Dintr-o parte auzi; un zgomot, ca şi cum cineva s-ar fi ridicat grăbit de jos.

Deodată, auzii:

— Cine eşti? Eşti într-adevăr hekimul din Frankistan?

— Da. Crede-mă. Bănuiam că tu eşti Ruh'i Kulyan. Îţi voi păstra secretul.

— E vocea ta, însă nu-ţi pot vedea chipul.

— Cere-mi un semn!

— Bine! Ce avea hekimul turc în amuleta cu care voia să izgonească diavolul bolii?

— O muscă moartă.

— Emire, chiar tu eşti! Cine te-a adus aici?

— Ingdşa, fiica lui Nedşir-bei. Mă aşteaptă afară.

— Fă patru paşi!

Mă conformai şi simţii că mă apucă cineva de mână şi mă trage înăuntru.

— Acum aşteaptă. Voi aprinde lumânarea.

O clipă mai târziu mă găseam faţă-n faţă cu Marrah Durimeh, înveşmântată într-o mantie largă, privindu-mă cu chipul ei venerabil de orientală încă frumoasă. Pletele albe îi curgeau pe umeri până la pământ. Îmi lumină faţa.

— Da, într-adevăr, tu eşti, emire! Îţi mulţumesc că ai venit. Dar nu mai trebuie să spui nimănui cine este Spiritul peşterilor!

— Voi tăcea.

— Ce dorinţă te-a adus la mine?

— Nu e ceva pentru mine, ci pentru chaldei, care se îndreaptă spre o mare nenorocire, de care doar tu îi poţi îndepărta. Ai timp să mă asculţi?

— Da, aşează-te.

Lângă noi era o piatră pe care aveam loc amândoi. Era un fel de bancă de odihnă a Spiritului peşterilor. Ne aşezarăm unul lângă celălalt, cu lumina bătând în stânci. Spuse îngrijorată:

— Vorbele tale prevestesc nenorocire. Grăieşte, stăpâne!

— Ştii că melekul din Lizan l-a atacat pe beiul din Gumri şi l-a luat prizonier?

— Sfântă Fecioară, e adevărat? strigă ea înspăimântată.

— Da, chiar şi eu am fost luat prizonier, oaspetele beiului.

— Nu ştiam nimic. În ultimele zile am fost prin Hai-sad şi Biridşai şi de-abia astăzi am sosit pe munte.

— Kurzii bervari aşteaptă aproape de Lizan să înceapă lupta mâine.

— Ah, voi spirite care iubiţi ura şi urâţi iubirea! De ce trebuie ca sângele să înroşească iar apele şi ţara să geamă

din nou de durere? Povesteşte, stăpâne, povesteşte! Puterea mea e mai mare decât crezi. Poate că nu e prea târziu!

Îi urmai dorinţa şi ea mă ascultă cu respiraţia tăiată. Era ca şi cum am fi stat în apropierea morţii, iar de fiinţa asta uscăţivă şi misterioasă ar fi atârnat vieţile a sute de oameni. Nu avu nici o tresărire, dar cum terminai de vorbit, sări de pe piatră.

— Stăpâne, mai e timp. Vrei să mă ajuţi?

— Cu plăcere.

— Ştiu că trebuie să-mi povesteşti şi despre tine, dar nu acum, nu acum, mâine. Acum trebuie să acţionăm repede. Spiritul peşterilor a fost mut, până acum nu l-a auzit nimeni vorbind. Însă azi trebuie să vorbească. Roag-o pe Ingdşa să te conducă şi du-te degrabă la Lizan. Melekul, beiul din Gumri şi reissul din Şohrd trebuie să vină imediat la Ruh'i Kulyan.

— Vor asculta de chemarea ta?

— Ascultă, trebuie să asculte, crede-mă!

— Dar reissul nu e de găsit!

— Emire, te cunosc bine, îl vei găsi. Trebuie să vină ori cu ceilalţi, ori după ei. Voi aştepta.

— Mă vor întreba cine mi-a dat însărcinarea asta. Le voi răspunde: Ruh'i Kulyan şi nici un cuvânt în plus. E bine?

— Da. Nu trebuie să ştie nimic, mai ales cine este adevăratul Spirit al peşterilor.

— Să mă întorc şi eu?

— Poţi să-i însoţeşti, dar să nu intri împreună cu ei în peşteră. Ce am să le spun lor nu trebuie să mai audă nimeni. Spune-le că trebuie să intre negreşit în peşteră şi să înainteze până unde vor vedea lumină.

— O să reuşeşti să-i faci să-mi înapoieze tot ce mi-au luat?

— Da, fii fără grijă. Şi acum, du-te. Ne revedem mâine dimineaţă, când vom putea sta de vorbă pe îndelete!

Plecai. O găsii pe Ingdşa la locul unde o lăsasem.

— Ai stat mult acolo, stăpâne, spuse ea.

— Tocmai de aceea trebuie să plecăm repede.

— Trebuie să aştepţi până se aprinde din nou lumina, altfel nu ştii dacă dorinţa îţi va fi îndeplinită.

— Va fi.

— De unde ştii?

— Spiritul mi-a spus!

— O, stăpâne, i-ai auzit glasul?

— Da. A stat mult de vorbă cu mine.

— Nu s-a mai întâmplat niciodată! Trebuie să fii un emir foarte mare!

— Un spirit nu vorbeşte niciodată cu oamenii după rangul lor.

— L-ai şi văzut?

— Am stat faţă în faţă cu el.

— Stăpâne, mă sperii! Cum-arată?

— Asemenea lucruri nu pot fi dezvăluite. Haide, condu-mă! Trebuie să ajung repede în Lizan.

— Ce se va întâmpla cu Madana, care te aşteaptă?

— Mai întâi mă duci pe drumul cel bun, apoi te întorci la ea să-i spui să nu mă mai aştepte. Voi veni mâine.

— Ce-o să-i spună tatălui meu dacă va întreba de tine?

— Să-i spună că trebuie să meargă neapărat la Spiritul peşterilor. Şi tu, dacă-l întâlneşti, să-i spui acelaşi lucru. Dacă nu ascultă, va fi vai şi-amar de el!

— Emire, mă îngrijorezi. Hai să mergem!

Luai câinele de lesă şi pe fată de mână. Coborârăm muntele mult mai repede decât îl urcasem. Când ajunserăm la trecătoare, o făcurăm la dreapta. Fata cunoştea bine locurile, aşa că ajunserăm într-un sfert de ceas la drumul care ducea spre Lizan. Aici mă oprii şi-i spusei:

— De aici cunosc drumul; trebuie să ne despărţim.

Îţi mulţumesc, Ingdşa. Ne vedem mâine dimineaţă. Noapte bună!

— Noapte bună!

Îmi luă mâna şi o sărută uşurel, apoi o luă la goană şi dispăru în noapte. Rămăsei încremenit preţ de câteva clipe, apoi o pornii pe drumul spre Lizan, cu gândul la frumoasa Ingdşa.

Străbătusem cam jumătate din drum, când auzii un tropot de cal. Mă ascunsei după un tufiş şi văzui un călăreţ apropiindu-se iute de mine; era chiar reissul! Când trecu pe lângă mine, îl strigai:

— Nedşir-bei!

Se opri. Îi dădusem drumul lui Doyan, ca să nu-l stânjenesc cu lesa dacă ar fi fost nevoie să-l ţin în loc pe reiss. Ieşii înaintea lui.

— Cine eşti?

— Ostaticul tău, îi răspunsei, apucând hăţurile calului său.

Se aplecă şi se holbă uimit la mine. Vru să-mi dea un pumn, dar eu fui mai rapid.

— Nedşir-bei, ascultă ce-ţi spun în linişte. M-a trimis Ruh'i Kulyan să-ţi spun să te duci degrabă la peşteră.

— Mincinosule! Cine ţi-a dat drumul?

— O să asculţi chemarea spiritului sau nu?

— Câine, te omor!

Duse mâna la brâu, dar eu îi dădui o lovitură straşnică şi-l aruncai de pe cal.

— Doyan, ia-l!

Câinele se aruncă pe el, în timp ce eu mă chinuiam să-i liniştesc calul. Când reuşii, în sfârşit, reissul zăcea nemişcat la pământ, iar câinele îl ţinea cu colţii de ceafă.

— Nedşir-bei, cea mai mică mişcare te poate costa viaţa. Câinele ăsta e mai rău ca o panteră. Te voi lega şi te voi duce la Lizan. O mişcare greşită sau o vorbă de împotrivire sunt de ajuns ca să fii un om mort.

Văzuse moartea cu ochii, aşa că nu îndrăzni să se mai opună. Înainte de orice, îi luai armele — puşca şi cuţitul, îl legai apoi cu lesa câinelui cum mă legase şi el pe mine. Îl

ridicai şi îl legai de scăriţa calului, întocmai cum făcuse şi el cu mine.

— Dă-mi voie, Nedşir-bei, să încalec. Tu ai stat destul în şa. La drum!

Mă urmă supus, căci îşi dăduse scama că nu i-ar fi folosit la nimic să se împotrivească. Nu vrui să profit de avantajul pe care-l aveam asupra lui şi să-l batjocoresc, aşa că nici eu nu mai spusei nimic.

Tăcerea o rupse chiar el, dar cu un ton foarte precaut:

— Stăpâne, cine ţi-a dat drumul?

— Vei afla mai târziu!

— Unde mă duci?

— Vei vedea.

— O s-o pedepsesc pe Madana! mârâi el.

— Ba o s-o laşi în pace! Unde sunt armele şi celelalte lucruri ale mele?

— Nu sunt la mine.

— Le voi găsi oricum. Ascultă, Nedşir-bei, alt cal mai bun nu ai?

— Am destui cai!

— Foarte bine! Mâine îmi voi alege unul în locul celui pe care mi l-ai împuşcat.

— O să-ţi alegi pe naiba! Mâine pe vremea astă o să fii din nou prizonier!

— O să mai vedem!

Se aşternu iarăşi tăcerea. Mergea silit, cu câinele pe urmele lui. Nu după mult timp, văzurăm Lizanul.

În lipsa mea, locul se transformase într-un pustiu.

Dincolo de malul drept al Zabului domnea întunericul, dar dincoace ardeau focuri în jurul cărora stăteau grupuri de războinici. Cel mai mare era focul din faţa casei melekului, după câte îmi putui da eu seama. Ca să evit orice întârziere inutilă, o pornii la trap. Prizonierul fu şi el silit să tropăie pe lângă cal.

Ajungând în tabăra melekului, fui recunoscut destul de uşor.

— Străinul, străinul! se ridicară voci pe unde treceam. Ia uite, Nedşir-bei! Prizonier!

Destul de repede în urma noastră se formă o ceată care se chinuia din răsputeri să ţină pasul cu noi. Ajunserăm la casa melekului unde furăm înconjuraţi de cel puţin şaizeci de războinici înarmaţi. Primul pe care îmi căzură ochii fu *sir* David Lindsay, care îşi făcea siesta sprijinit de zidul casei. Când mă văzu, se schimbă imediat la faţă. Deschise gura de parcă ar fi înghiţit un *fowling-bull*. Se repezi la mine cu un salt herculean, iar eu îi căzui în braţele larg deschise.

— Master, *sir!* răcni el. Te-ai întors! *Heigh-day-heiza! Huzzza! Wellcome! Hail*, *Iutii*, *hail!*

— Mă striveşti, *sir* David! Ceilalţi camarazi aşteaptă şi ei un semn de la mine!

— E! O! A! Unde te-ai ascuns? Unde ai fost? Cum ai plecat? Eliberat singur? *Lack-a-day*, adus prizonier! Miraculos! De neînchipuit! *Yes*.

Reuşii să ajung în cealaltă parte.

— *Allah illa Allah*! Tu eşti, effendi! Slavă lui Allah şi profeţilor! Trebuie neapărat să ne povesteşti!

Asta era Mohammed Emin. Amad el Ghandur, fiul său, care se afla lângă el, strigă:

— *Wallahi*, Dumnezeu te-a trimis! Gata cu necazurile noastre. Sidi, dă-ne măna!

Un pic mai încolo stătea micul meu Hagiu Halef Omar.

Nu spusese nici pâs, dar ochii îi înotau în lacrimi de bucurie. Îi întinsei şi lui mâna.

— Halef, ţie îţi datorez mult!

— Taci, sidi! răspunse el. Ce sunt eu pe lângă tine? Un şobolan mizerabil, un arici urâcios, un câine care se gudură când îl învredniceşti cu o privire!

— Unde este melekul?

— În casă.

— Şi beiul?

— În odaia cea mai ferită, căci este ostatic.

— Hai să mergem la ei!

Se adunaseră foarte mulţi în jurul nostru. Îl dezlegai pe reiss şi-i făcui semn să intre în casă cu mine.

— Nu merg nicăieri! mârâi el.

— Doyan, pe el!

Atât fu de ajuns. Mersei mai departe ţinând capătul sforii cu care era legat prizonierul, care mă urmă fără să mai crâcnească. Înspre noi răzbăteau murmure de voci care încercau să lămurească întâmplarea atât de misterioasă a venirii mele. Melekul ne ieşi în întâmpinare. Când dădu cu ochii de mine, slobozi un strigăt de bucurie nemaipomenit şi-mi întinse mâna:

— Emire, ce văd! Te-ai întors! Teafăr şi neatins! Şi aici... ah, Nedşir-bei! Prizonier!

— Da. Vino încoace să ne lămurim!

Intrarăm în odaia de la parter, unde era loc pentru toţi. Ne aşezarăm pe saltele, numai reissul fiind silit să rămână în picioare. Câinele ţinea strâns între colţi sfoara care-l împiedica pe ostatic să facă vreo mişcare.

— Halef v-a povestit suficient de amănunţit cum am ajuns în mâinile reissului din Şohrd şi cum am fost tratat? întrebai eu.

— Da, răspunseră ei la unison.

— Aşadar, nu e nevoie să iau totul de la capăt şi...

— Ba da, emire, mai spune-ne o dată! mă întrerupse melekul.

— Mai târziu. Acum nu e timp, căci avem ceva foarte urgent de făcut.

— Cum te-ai eliberat şi cum a ajuns reissul prizonierul tău?

— Şi asta o veţi afla mai târziu. Reissul a ridicat tot ţinutul la luptă şi mâine dimineaţă vrea să-i atace pe bervari. Asta ar

însemna sfârşitul chaldeilor…

— Nu! izbucni o voce.

— Nu ne vom lupta! Nu ne poate ajuta decât Ruh'i Kulyan…

— Ruh'i Kulyan! se ridicară voci speriate.

— Da, am fost la el!

— Ştiai unde este peştera lui?

— Da, am fost şi i-am povestit tot ce s-a întâmplat. M-a ascultat în linişte şi apoi mi-a spus ca trebuie….

— Ţi-a vorbit? I-ai auzit vocea? Emire, nici unui muritor nu i s-a mai întâmplat asta! strigară chaldeii. Eşti alesul Domnului şi trebuie sa te ascultăm!

— Aşa să faceţi, oameni buni. E spre binele vostru!

— Ce-a spus Spiritul peşterilor?

— A spus că trebuie să merg neapărat la Lizan şi să i aduc la el pe melek, pe beiul din Gumri şi pe reissul din Şohrd.

Mulţimea fu străbătută de un strigat de uimire, dar eu continuai:

— M-am grăbit să vin încoace şi l-am întâlnit pe drum pe reiss. I-am spus că trebuie să meargă la Ruh'i Kulyan dar nu a vrut sa se supună chemării spiritului; atunci l-am făcut prizonier şi l-am adus cu mine aşa cum îl vedeţi — legat! Aduceţi-l pe bei să afle şi el!

Melekul se ridică.

— Emire, nu glumeşti? întrebă el.

— Treaba e prea serioasă ca să-mi permit să glumesc!

— Atunci te vom asculta. Dar nu e periculos să-l luăm şi pe bei? Ar putea să evadeze.

— Trebuie să promită că nu va evada. Se va ţine de cuvânt!

— Îl aduc!

După câteva momente veni împreună cu beiul. Când mă văzu, căpetenia din Gumri se repezi la mine:

— Te-ai întors! *Allohem d'Allah!* Slavă lui Allah că te-a adus! Ştirea că ai fi dispărut m-a întristat foarte tare, căci

ştiam că toate speranţele îmi erau doar în tine!

— Şi eu mi-am făcut griji pentru tine, beiule! îi răspunsei eu. Ştiam că îţi doreşti să mă vezi eliberat şi Allah, în mărinimia lui, m-a scăpat din mâinile duşmanului şi m-a adus din nou la tine.

— Cine era duşmanul? Ăsta?

Arătă spre Nedşir-bei.

— Da, îi răspunsei.

— Allah să-l trăsnească pe el şi pe copiii lui şi pe copiii copiilor lui! Nu ai fost oare prietenul acestor oameni, tot aşa cum mi-ai fost şi mie prieten? Nu le-ai făcut numai bine, după cum le-ai promis? Uite ce răsplată ai primit! Te-au atacat şi te-au arestat! Vezi acum la ce poţi să te aştepţi de la un nestorian!

— Peste tot sunt oameni buni şi oameni răi şi printre musulmani şi printre creştini, beiule.

— Emire, îmi eşti drag. Mi-ai înmuiat inima şi voiam să-i privesc pe oamenii aceştia cu prietenie, dar acum, când văd că ţi-au făcut rău, vreau să-i fac să asculte de pumnalul meu!

— Gândeşte-te că eşti prizonierul lor! îl întrerupsei eu.

— Bervari trebuie să sosească şi să mă elibereze, îmi replică el cu mândrie.

— Dar sunt inferiori ca număr.

— În urma lor vin alte mii.

— Dacă vor sosi şi aceştia, va fi vai de tine. Nu-ţi vor mai găsi decât leşul. Vei plăti cu viaţa pentru atacul oamenilor tăi, căci aici eşti ostatic!

— Dacă e să mor, aşa să fie. Totul stă în cartea lui, Allah. Nimeni nu-şi poate schimba destinul

— Gândeşte-te că melekul este prietenul meu! Nu mi-a vrut răul; numai reissul a fost cel care sa purtat duşmănos cu noi.

— Cum ai scăpat, emire?

— Întreabă-l pe Ruh'i Kulyan!

— Pe Ruh'i Kulyan? strigă el uluit. A fost la tine?

— Nu, eu am fost la el şi doreşte sa vii şi tu la el.

— Eu? Când? se interesă el consternat.

— Cât mai degrabă.

— Stăpâne, glumeşti! Ruh'i Kulyan este un spirit puternic, iar eu nu sunt nimic altceva decât un biet muritor, care tremură în faţa Nevăzutului.

— Nu este nevăzut.

— Cum aşa?

— L-am văzut şi am vorbit cu el.

— Şi nu ai murit pe loc?

— După cum vezi, sunt bine sănătos.

— Da, voi, emirii din Frankistan ştiţi cum să vă purtaţi cu un spirit.

— Nu sunt şi pe aici mulţi care au fost la Ruh'i Kulyan fără să fi murit după aceea?

— Aceştia i-au vorbit, dar nu l-au văzut.

— Nu ţi-am spus că o să-l vezi. A poruncit ca melekul, tu şi Nedşir-bei să veniţi degrabă la peşteră! Nu vrei să te supui poruncii lui? Chiar şi melekul va veni!

— Atunci, voi veni!

— Ştiam eu. Dar nu vei uita că eşti prizonierul melekului, nu-i aşa?

— Crede că vreau să evadez?

— Trebuie să fie prevăzător; nu vrei să-i promiţi că nu vei face nici o tentativă de evadare şi să-i dai cuvântul că-l vei urma de bunăvoie?

— Ba da, are cuvântul meu.

— Dă mâna cu el!

Aşa făcu, iar melekul îi spuse:

— Beiule, am încredere în tine şi nu te voi supraveghea, cu toate că persoana ta este preţioasă ca aurul pentru noi. Vei merge călare, îţi vom da şi ţie un cal.

— Călare? întrebai eu. Dar nu este imposibil pe acest drum?

— Mai este un drum care face un ocol cam lung, într-adevăr, dar putem ajunge călare la peşteră dacă o luăm pe acolo, în loc să ne chinuim căţărându-ne. Mergi şi tu cu noi?

— Da, cu toate că nu voi intra împreună cu voi în peşteră.

— Şi cu Nedşir-bei ce se întâmplă?

Acesta nu aşteaptă răspunsul meu, ci o luă înainte rânjind răutăcios:

— Eu nu merg. Rămân aici!

— Ai auzit prea bine care e dorinţa spiritului, îl avertiză melekul cu voce gravă.

— Nu dau atenţie vorbelor unui străin!

— Aşadar, nu te supui voinţei spiritului?

— Mă supun, dar nu şi dacă mi-l trimite pe frâncul ăsta!

— Atunci îţi poruncesc eu!

— Melekule, eu sunt Nedşir-bei, reissul din Şohrd! Tu nu-mi poţi da mie ordine!

Melekul îmi aruncă o privire plină de înţelesuri, aşa că mă dusei la micul meu Halef Omar şi-l întrebai:

— Halef, ai văzut nişte sfoară pe aici?

— Văzut! Uite acolo, destulă!

— Ia-o şi urmează-mă!

Halef îşi dădu seama ce are de făcut. Îi trase reissului o lovitură în coaste nu tocmai prietenoasă, apoi luă de jos sfoara. Eu îl lămurii pe melek:

— Dacă nu vrea, îl convingem. Îl legăm pe cal, să nu poată face nici o mişcare.

— Numai să-ncerci! mă ameninţă reissul. Dacă se apropie vreunul de mine, o să-i fac ce i-ai făcut tu bărbatului Madanei!

— Ce tot spune acolo? întrebă Halef

— Vrea să doboare pe oricine se apropie de el.

— *Maschallah*, omul ăsta e nebun! se minună Halef.

Spunând asta, omuleţul făcu un salt şi în secunda următoare uriaşul chaldeu, care oricum era legat de mâini, zăcea doborât la pământ. Într-o jumătate de minut îi legă şi

picioarele aşa de zdravăn, încât nu mai putu să facă nici o mişcare.

— Halef, acum nu se mai poate urca pe cal! îl avertizai eu.

— Nici nu e nevoie, sidi, îmi răspunse. Îl punem pe moşulică să stea pe cal pe burtă, să înveţe să înoate!

— Bun. Urcă-l pe cal!

Micul meu Halef îl luă pe uriaş de guler şi-îl ridică pe jumătate, se-ntoarse spate-n spate cu el şi-l aruncă pe cal. Odată terminată treaba asta, încălecară şi ceilalţi, iar Lindsay veni la mine:

— Master, n-am înţeles nimic; *nothing — not*, dar nimic, să ştii. Unde vă duceţi?

— La Spiritul peşterilor.

— Unde? *Thunder-storm!* Pot să vin şi eu?

— Hm! Nu prea...

— Ei! Dar nu-l mănânc!

— Te cred!

— Unde locuieşte?

— Sus, pe stânci.

— Stânci? Sunt şi ruine?

— Habar n-am. Era prea întuneric când am fost acolo.

— Stânci! Peşteri! Ruine! Spirite! Poate şi niscai *fowling-bull?*

— Nu cred.

— Eu tot vin cu voi! Am stat prea mult singur. Nimeni nu-mi pricepe limba. Mă bucur că te-ai întors. Ia-mă cu tine!

— Fie. Dar să ştii că n-o să vezi nimic.

— *Disagreable! Uncivil!* Voiam să văd şi eu spiritul. Spirit sau stafii? Oricum, vin şi eu! *Yes!*

În faţa casei se strânsese toată suflarea Lizanului. Cu toate că erau foarte mulţi, domnea o linişte adâncă. Văzuseră destul de clar la lumina făcliilor cum, împreună cu Halef, îl legasem pe reiss, însă nici unul nu îndrăzni să întrebe de ce ne purtaserăm aşa de neobişnuit. Fuseseră aduşi caii noştri,

ne dăduseră şi făclii. De-abia când încălecaserăm şi eram gata de drum, melekul îi lămuri pe cei de faţă că ne duceam să-l căutăm pe Ruh'i Kulyan. Le dădu ordin ca până la întoarcerea noastră să nu întreprinde nimic, apoi pornirăm, croindu-ne drum prin mulţimea uluită.

Înainte mergeau melekul şi beiul, apoi venea Halef, ducând de hăţuri calul melekului. Eu şi englezul încheiam mica procesiune.

La început drumul nu era decât o cărare îngustă, apoi ne abăturăm de la ea şi o apucarăm pe altă potecă destul de largă, pe unde aveam loc să mergem câte doi. Drumul era din cale-afară de frumos. Sub noi se întindea Valea Zabului, în care călcaseră până acum cel mult patru europeni, stăpânită de un întuneric dens ce-ţi dădea fiori. La dreapta noastră torţele clin Lizan luminau valea cu văpăile lor sângerii; la stânga, pe partea cealaltă a râului, se vedea o pată cenuşie — tabăra kurzilor Deasupra se profila sumbru masivul muntos pe unde sălăşluia spiritul, care şi el era, la rândul lui, un mare mister pentru mine, deşi îmi dăduse voie să-l „recunosc”; în ceea ce ne privea pe noi toţi cei şapte, formam un grup tare ciudat şi pestriţ: un arab din Sahara, un englez, un kurd, doi nestorieni, un german şi un ostatic călărind prin pustietăţile astea întunecate şi călăuzindu-se doar cu luminile fantomatice ale torţelor.

O cotirăm pe după o stâncă, lăsând valea în urma noastră. Străbăturăm o pădure cu arbori seculari; lumina pâlpâind a torţelor dezvăluia copai după copac, ram după ram, frunză după frunză. Lăsam totul în urmă vâjâind, şuierând, ca într-un roman cu fantome. Pădurea dormea respirând greoi, iar noi ne purtam alaiul tropăind ca nişte toboşari într-un marş funebru.

— Îmi dă fiori! *Yes!* spuse englezul, cu o voce scăzută, zbârlindu-se. N-ar fi bine să mergi de unul singur pe aici! *Well!* Tu ai fost singur, nu?

— Nu...

— Nu? Cu cine ai fost?

— Cu o fată.

— *A metid! Good lack!* Tânără?

— Da.

— Frumoasă?

— Foarte!

— Interesantă?

— Se-nţelege! Mai interesantă ca un *fowling-bull*.

— *Heavens!* Ai avut noroc! Povesteşte, *sir!*

— Mai încolo! O s-o vezi mâine!

— *Well!* Îţi voi spune mâine dacă e mai interesantă ca un *fowling-bull*. *Yes!*

Discuţia şoptită se încheie. În aer plutea ceva divin şi misterios. Nu se auzea decât fornăitul cailor noştri. Continuarăm tot aşa până când ajunserăm în creştetul muntelui. Primii doi călăreţi se opriră.

— Am ajuns, spuse melekul. Peştera se află acolo jos, cam la două sute de paşi de aici. Trebuie să descălecăm şi să ne lăsăm caii aici. Vii cu noi?

— Da, de „dragul” reissului, dar numai până la peşteră. Stingeţi torţele!

Legarăm caii, iar Halef şi cu Lindsay rămaseră să-l păzească, apoi îl dezlegarăm şi pe reiss. Ca să poată merge îi desfăcurăm legăturile de la picioare. Doyan nu se dezlipea de el; îl aţintea cu privirile, care-i căpătaseră o strălucire fosforescentă — ochi de tigru, ce mai!

— Reissule, mergi după melek şi după bei. Eu vin în urma ta. Dacă încerci ceva necurat, să ştii că o să faci iarăşi cunoştinţă cu colţii lui Doyan!

Spunând acestea, făcui convoiului un semn că puteam pleca. Mergeam în aceeaşi ordine ca mai înainte, iar Nedşir-bei nu opunea nici cea mai mică rezistenţă. Trecurăm coama muntelui, apoi, în câteva minute, ajunserăm în acelaşi loc

unde o lăsasem pe Ingdşa să mă aştepte.

— Trebuie să intraţi în peşteră şi să mergeţi până daţi de o lumină, le spusei eu.

Aventura care-i aştepta nu-i lăsa deloc indiferenţi.

— Emire, dezleagă-mă! îmi spuse reissul.

— Nici nu mă gândesc, îi răspunsei eu.

— Nu o să fug; o să vin cu voi!

— Te dor braţele?

— Foarte tare.

— Şi tu m-ai legat la fel, dar eu am fost nevoit să îndur chinuri şi mai mari decât tine. Cu toate astea, te dezleg, dar să ştii că nu am încredere în tine.

Tăcu; aşadar, aveam dreptate să mă îndoiesc de el. Ceilalţi doi îl înconjurară imediat.

— Stăpâne, rămâi aici, sau te întorci? mă întrebă beiul.

— Cum vreţi voi.

— Atunci, rămâi. S-ar putea să avem nevoie de tine din cauza reissului.

— Duceţi-vă, eu vă aştept aici.

Plecară, iar eu mă rezemai de o stancă. Doyan îşi luase foarte în serios datoria, ţinându-se după reiss până când îl chemai înapoi. Se întoarse şi se ghemui lângă mine; îşi puse capul pe genunchii mei, aşteptând să-l mângâi.

Stătui aşa mult timp în întuneric. Gândurile mele îşi luară zborul mult peste munţi şi văi, înapoi la ţara mea. Câţi exploratori n-ar fi dat orice să fie în locul meu! Ce mult mă călăuzise şi mă ocrotise Dumnezeu în expediţia asta aventuroasă, când nu de puţine ori fusesem în primejdie! Oare de ce? Cate cârti citisem despre ţări şi popoare străine şi câte prejudecăţi adunasem în mine! Găsisem fiecare ţară, fiecare popor, fiecare neam, cu totul altfel decât îmi închipuisem — mult mai bine! Lumina dumnezeiască sălăşluieşte în fiecare om şi nici chiar cel mai sălbatic dintre sălbatici nu-l nesocoteşte pe străin, dacă şi acesta îl

învredniceşte cu respectul lui. Excepţii sunt peste tot. Cine seamănă iubire, tot iubire va culege, fie el eschimos, papuaş sau din orice alt neam. Dar chiar nevătămat nu scăpasem din peregrinările mele; tot mă alesesem cu niscaiva zgârieturi şi cicatrici. Să fi fost eu vreun pionier al civilizaţiei şi al creştinătăţii prin locurile astea sălbatice? Oricum, nu trebuie să-i resping sau să-i distrug pe fraţii aceştia ai mei, atât de diferiţi şi totuşi atât de asemănători cu mine! Şi ei sunt tot fiii lui Dumnezeu, iar eu trebuie să preţuiesc fiecare formă de cultură. Nici un fiu al Atotputernicului nu este întru totul la fel cu un altul, de aceea pacea şi mântuirea nu pot fi aduse prin egoism, ci prin altruism. Cuvintele acestea, „pace" şi „mântuire" nu le-a rostit vreun mare cuceritor al lumii, ci au venit de la cel care s-a născut într-un staul, a trăit în modestie şi a cărui dintâi predică a sunat cam aşa: „ferice de cei paşnici, căci ei sunt copiii lui Dumnezeu".

Iată că aşa trecu un ceas, iar eu tot singur eram. Aproape că începusem să mă tem că tovarăşii mei păţiseră ceva în peşteră şi tocmai când voiam să mă ridic să mă duc după ei, auzii, în sfârşit, paşi.

Mă ridicai. Erau toţi trei şi după cum văzui imediat, îl dezlegaseră pe reiss.

— Ai avut cam mult de aşteptat! mă întâmpină melekul.

— Începusem să-mi fac griji pentru voi, îi răspunsei eu.

— Nu aveai de ce, emire, l-am văzut pe Ruh'i Kulyan şi am vorbit cu el.

— L-aţi recunoscut?

— Da. Era… rosteşte-i tu numele!

— Marrah Durimeh?

— Da, emire! Cine ar fi crezut?

— Eu! Bănuiam de mult. Ce-aţi vorbit cu ea?

— Este secret şi aşa trebuie să rămână. Stăpâne, ea este o faimoasă „meleka", o regină şi vorbele ei au adus pacea între noi. Bervari vor fi oaspeţii noştri şi vor pleca din Lizan ca

prieteni şi nu ca duşmani.

— Chiar aşa? întrebai eu, bucurându-mă din tot sufletul.

— Întocmai cum auzi, răspunse şi beiul din Gumri. Ştii cui trebuie să-i fim recunoscători?

— Lui Ruh'i Kulyan.

— Da, dar întâi de toate, ţie. Emire, bătrâna ne-a poruncit să-ţi fim prieteni, dar noi o făcusem deja. Rămâi în ţara noastră ca un frate al nostru, al tuturor!

— Vă mulţumesc, dar eu îmi iubesc ţara părinţilor mei şi acolo vreau să-mi găsesc odihna; voi rămâne la voi împreună cu prietenii mei cât voi putea de mult. Marrah Durimeh va rămâne şi pe mai departe Ruh'i Kulyan?

— Da, însă nimeni nu trebuie să ştie. Am jurat să trecem totul sub tăcere până la moartea ei. Îi vei respecta dorinţa şi tu, emire, nu-i aşa?

— Nu voi spune nimic nimănui niciodată!

— Va veni mâine după-amiază sa te vadă la mine acasă, căci îi eşti drag precum un fiu, spuse melekul. Acum, lasă-ne să plecăm!

— Şi chaldeii pe care i-a adunat Nedşir-bei? întrebai eu iute, ca să fiu sigur.

Nedşir-bei veni la mine şi-mi întinse mâna.

— Emire, fii prietenul şi fratele meu şi iartă-mă! Am apucat-o pe un drum greşit, iar acum vreau să mă îndrept, îţi voi înapoia tot ce ţi-am luat, apoi mă voi duce negreşit la oamenii mei, să le spun că am făcut pace.

— Nedşir-bei, uite mâna mea; te iert cu multă plăcere! Dar ştii cine m-a eliberat?

— Ştiu. Mi-a spus Marrah Durimeh. Au fost Madana şi Ingdşa; la Ruh'i Kulyan te-a dus fiica mea.

— Eşti supărat pe ele?

— Eram foarte supărat şi le-aş fi pedepsit straşnic, însă bătrâna mi-a luminat mintea şi mi-a spus că femeile au făcut ce trebuia. Îngăduie-mi să-ţi întorc vizita!

— Chiar te rog! Dar acum, haideţi, fraţii mei!

Pornirăm la drum şi ajunserăm în locul unde ne aşteptau englezul şi Halef, care erau de-a binelea îngrijoraţi.

— Pe unde aţi umblat, oameni buni? mă întâmpină Lindsay. Eram gata să mă lupt cu acel *holeghost!*

— După cum vezi, nu a fost nevoie de o faptă atât de curajoasă.

— Dar ce s-a întâmplat acolo?

— Mai târziu, mai târziu, acum trebuie să plecăm.

Halef se repezi şi mă apucă de braţ:

— Sidi, îmi şopti el, omul ăsta nu mai e legat!

— L-a eliberat Spiritul peşterilor, Halef!

— E un spirit cam imprudent. Sidi, hai sa-l legăm din nou!

— Nu, l-am iertat.

— Sidi, eşti la fel de imprudent ca şi spiritul! Eu voi fi mai înţelept: sunt Hagi Halef Omar şi nu îl iert deloc.

— Tu n-ai nimic să-i ierţi!

— Eu? Nu? întrebă el uimit. Ba am, sidi!

— Ia spune-mi, despre ce este vorba?

— Te-a atacat pe tine, al cărui prieten şi protector sunt şi asta e mult mai râu decât dacă m-ar fi atacat pe mine. Trebuie să-şi ceară iertare şi de la mine! Eu sunt turc, nu kurd şi nici nestorian şi nu pot să îngădui să fii insultat. Spune-i şi lui!

— Mai încolo! Acum urcă-te pe cal! Vezi doar că ceilalţi au şi încălecat.

Melekul aprinse alte făclii şi pornirăm la drum. Se încinse o discuţie în limba kurdă, întreruptă din când în când de Lindsay şi Halef, care participau cu mare plăcere, cu toate că de-abia înţelegeau a suta parte; eu, însă, mă ţineam deoparte.

Vizita noastră pe munte mă pusese pe gânduri. Oare în ce consta puterea acelei Marrah Durimeh pe care o exercitase atât asupra şeicului, cât şi asupra beiului? Faptul că fusese

regină odinioară nu putea sa aibă atâta influenţă. Mai degrabă cred că era vorba de puterea de a împăca doi vrăjmaşi care se războiau din pricina originii şi credinţei lor. La fel de miraculoasa fusese şi transformarea lui Nedşir-bei dintr-un sălbatic şi un nesupus într-un om prietenos şi blând ca un miel. De ce trebuia ca totul să rămână un mister, chiar şi pentru mine? Oricine altcineva s-ar fi lăudat cu o asemenea putere, însă Marrah Durimeh nu era doar o fiinţă misterioasă, ci avea şi un caracter neobişnuit. Era demnă de interesul unui călător curios, care străbate lumea în căutare de subiecte pentru a le aşeza pe hârtie Mărturisesc că misterul bătrânei regine mă interesa mult mai mult decât disputa dintre kurzi şi chaldei.

Când zărirăm înaintea noastră luminile din Lizan, reissul din Şohrd ne spuse:

— Acum trebuie să ne despărţim.

— De ce? întrebă melekul.

— Trebuie să mă duc la oamenii mei să-i înştiinţez că am făcut pace, altfel îşi vor pierde răbdarea şi-i vor ataca pe kurzi înainte de a se lumina de ziuă.

— Atunci, du-te.

Plecă, apoi o pornirăm şi noi. În zece minute ajunserăm în Lizan, unde cei de acolo ne-au întâmpinat cu multă curiozitate. Melekul le strigă să se adune, apoi se urcă pe cal să-i înştiinţeze că lupta luase sfârşit, din porunca lui Ruh'i Kulyan.

— Îi lăsăm pe bervari să aştepte până mâine? îl întrebai eu

— Nu. Trebuie să afle şi ei imediat.

— Cine are să le ducă solia?

— Eu, doar pe mine mă vor crede, răspunse beiul. Vii şi tu, stăpâne?

— Da, însă trebuie să mai aştepţi puţin.

Mă întorsei către chaldeul care era cel mai aproape de mine şi-l întrebai:

— Cunoşti drumul către Şohrd?

— Da, emire.

— Atât de bine încât îl poţi găsi şi pe întuneric?

— Da, emire.

— O cunoşti pe Ingdşa, fata reissului?

— Foarte bine.

— O ştii şi pe Madana?

— Şi pe ea.

— Atunci ia un cal şi du-te degrabă acolo. Trebuie să le spui celor două femei să nu-şi mai facă griji, căci acum e pace. Reissul este prietenul meu şi nu este supărat pe ele că m-au eliberat.

Mă simţeam dator să le înştiinţez pe cele două femei, care fuseseră atât de bune cu mine, despre deznodământul evenimentelor, deoarece îmi închipuiam că erau foarte îngrijorate de reacţia reissului. Pornirăm iarăşi la drum, când melekul strigă:

— Aduceţi-i pe bervari! Trebuie să-i primim ca oaspeţi!

Cunoşteam drumul, care era foarte anevoios. Nu străbăturăm nici jumătate din distanţă şi ne întâmpină un strigăt:

— Cine e?

— Prieteni, răspunse beiul.

— Spuneţi-vă numele!

De-abia acum beiul recunoscu vocea.

— Stai liniştit, Talaf, eu sunt!

— Stăpâne, tu eşti? *Slkr'allah* slavă lui Allah, că-ţi aud iar glasul! Ai reuşit să evadezi?

— Nu am evadat. Unde este tabăra?

— Vino încoace, o să vezi focurile!

— Condu-ne acolo!

— Nu pot, stăpâne!

— De ce?

— Nu pot să plec de aici pană nu-mi vine schimbul.

— Cine e la comandă?

— Reissul din Dalaşa.

— V-aţi ales o căpetenie foarte înţeleaptă, dar acum m-am întors şi trebuie să ascultaţi doar de mine. Nu mai e nevoie de străji. Hai, condu-ne!

Omul îşi luă flinta de pe umăr şi o porni înaintea noastră. Nu peste mult timp văzurăm focurile de tabără printre copaci şi ajunserăm în locul unde cu o zi mai înainte ţinusem sfatul.

— Beiul! se răspândi vestea printre ei

Se ridicară toţi să-l salute cu mare bucurie. Mă înconjurară chiar şi pe mine şi mi dădură mâna foarte prietenoşi. Doar cel care fusese până atunci comandant stătea deoparte şi privea scena încruntat. Îşi dădea seama că puterea sa luase sfârşit. Până la urmă veni şi el şi-i întinse mâna beiului:

— Bine ai venit! spuse el. Ai fugit?

— Nu. Mi s-a dat drumul.

— Bei, asta-i cea mai mare minune pe care am văzut-o până acum!

— Nu este nici o minune. Am făcut pace cu chaldeii.

— Ai acţionat prea repede! Am trimis o solie la Gumri, iar mâine în zori ne vom lupta cu sute de bervari.

— Tu eşti cel care a acţionat prea repede. N-ai ştiut că acest emir s-a dus la Lizan să facă pace?

— A fost atacat.

— Dar ai aflat mai târziu că nu melekul l-a atacat!

— Ce ai primit de la chaldei în schimbul păcii?

— Nimic.

— Nimic? Ah, beiule, ai acţionat prea puţin înţelept! Doar te-au atacat şi au omorât câţiva oameni de-ai noştri!

Beiul îl ţintui zâmbind cu privirea; dar era un zâmbet deloc liniştitor.

— Eşti reissul din Dalaşa, nu-i aşa? întrebă el cu o voce foarte prietenoasă.

— Da, răspunse celălalt încurcat.

— Şi pe mine mă cunoşti bine, nu?

— Cum aş putea să nu te cunosc?

— Atunci, spune-mi, cine sunt eu?

— Eşti beiul din Gumri.

— Corect! Voiam să văd doar dacă nu cumva mă înşel, căci cred că ţi-ai pierdut minţile. Ce crezi că păţeşte cel care îndrăzneşte să-l facă nebun pe beiul din Gumri în faţa acestor războinici?

— Stăpâne, vrei să-mi răsplăteşti serviciile cu nerecunoştinţa?

Deodată, vocea beiului căpătă cu totul alt ton.

— Vierme! urlă el. Vrei să te porţi cu mine la fel ca şi cu acest emir din Frankistan? Doar ai făcut cunoştinţă cu mâna lui grea! Vrei să-mi fie frică de tine care ai fost aruncat de pe cal de un străin? Ce servicii mi-ai adus şi cine te-a numit comandant? Eu? Ia aminte: Ruh'i Kulyan mi-a poruncit să facem pace şi pentru că spiritul m-a sfătuit să fiu îngăduitor, te iert. Dar îndrăzneşte numai o dată să mi te mai împotriveşti! Acum te urci degrabă pe cal şi te duci la Gumri să le spui bervarilor că pot rămâne liniştiţi în satele lor. Dacă nu te supui imediat şi întru totul ordinului meu, mâine mă voi duce cu aceşti războinici în Dalaşa şi tot ţinutul chaldeilor va afla cum fiul temutului Abd-el-Summit-bei îl pedepseşte pe cel care i se împotriveşte! Gândeşte-te bine, sclav al turcilor ce eşti!

Beiul avea o privire atât de încruntată şi de poruncitoare, încât reissul se urca pe cal fără să crâcnească şi plecă. Beiul se întoarse apoi spre ceilalţi şi spuse:

— Strângeţi străjile să mergem la Lizan! Prietenii noştri ne aşteaptă să ne ospăteze!

Câţiva o luară mai înainte; ceilalţi strânseră făcliile şi fără să pună întrebări sau sa se împotrivească, porniră la drum. La zece minute după ce părăsiserăm luminişul, eram ajunşi în Lizan.

Acolo era mare vâlvă. Se strânseseră mormane de lemne pentru a înteţi focurile. Mare parte din chaldei se îndeletniceau cu înjunghierea berbecilor. Fuseseră adunate toate pietrele mai mari de pe acolo, iar femeile şi fecioarele se ocupau cu măcinatul şi apoi cu pregătitul pâinii.

Furăm întâmpinaţi în linişte de un alai precaut şi neîncrezător, dar care, nu peste mult timp, izbucni în salutări zgomotoase pline de bucurie, înălţând laude Spiritului peşterilor, care transformase durerea în bucurie.

Noi, personalităţile (spun asta cu mare mândrie), ne aşezarăm în jurul melekului, să ne ospătăm şi să vorbim despre întâmplările prin care trecusem. Lângă mine se afla, desigur şi bravul meu Halef, care îmi primea cu o plăcere vizibilă recunoştinţa, pe care o făceam publică, pentru încrederea şi curajul dovedite. Se crăpase deja de ziuă când mă dusei împreună cu camarazii mei să ne odihnim câteva ceasuri în odaia de sus.

Mă trezi o voce pe care o recunoscui imediat — era Nedşir-bei. Coborâi iute şi fui întâmpinat de el cu mare prietenie; îmi adusese tot ce-mi luase şi îmi spuse că era pregătit să facă orice i-aş fi cerut, însă eu îl refuzai politicos, dar ferm.

În faţa casei dădui peste o învălmăşeală de kurzi şi chaldei, câte dormeau încă.

Deodată zării două siluete feminine care veneau spre noi. Pusei mana streaşină la ochi şi le recunoscui pe Ingdşa şi pe „Pătrunjica”. Bătrâna Madana se împopoţonase ca pentru zile mari: pe cap îşi pusese o pălărie, care nu era, de fapt, decât un bor larg, şi pentru a-şi acoperi creştetul îşi adăugase un smoc de pene de gâscă, în loc de încălţări îşi înfăşurase picioarele în nişte cârpe roşii — o minunăţie, ce mai, chiar dacă de-abia se mai putea ghici culoarea pe care o avuseseră la început! Şoldurile şi le strânsese într-un pled bălţat, care ţinea loc de fustă şi pe care şi-l strânsese la brâu cu o eşarfă care arăta cam ca o cârpă de bucătărie. În sus îşi pusese pe

ea un obiect al cărui nume nu cred că fusese încă inventat. Dintre toate aceste misterioase piese vestimentare se iţea o cămaşă — dar, ah, dulce „Pătrunjica”, era sau nu era făcută din pingele de pantofi? În orice caz, cam aşa arăta. Oare secase Zabul şi nu mai exista apă de spălat?

În schimb, Ingdşa arăta cu totul altfel. Părul negru şi bogat şi-l strânsese în două cosiţe; pe cap îşi pusese un şal cochet, care-i cădea frumos pe umeri. Purta o rochie albă ca neaua, iar pe deasupra îşi pusese o tunică albastră tivita cu fireturi aurii.

Când se apropie de mine, văzui că obrajii îi ardeau ca para focului; însă „Pătrunjica” i-o luă înainte şi veni să-mi facă o plecăciune adâncă.

— *Sabbah'l ker* — bună dimineaţa, stăpâne! mă salută ea. Voiai să ne vezi — iată-ne!

Mă salutase scurt, ca într-un raport soldăţesc, iar eu îi răspunsei:

— Fiţi bine venite! Veniţi cu mine în casă, prietenii mei trebuie să le cunoască pe cele cărora le datorez eliberarea mea!

— Stăpâne, spuse Ingdşa, îţi mulţumesc că ne-ai trimis veste despre tine; începusem să fim îngrijorate.

— Te-ai văzut până acum cu tatăl tău?

— Nu, căci ieri nu a fost în Şohrd.

— Este aici; să intrăm în casă!

În uşă dădurăm nas în nas cu reissul, care tocmai voia să iasă. Se miră când o văzu pe fiică-sa, dar îi vorbi cu voce prietenoasă:

— Mă căutai?

— Este război şi de ieri nu mai ştiam nimic de tine.

— Nu-ţi mai face griji, duşmănia a luat sfârşit. Du-te la nevasta melekului, căci nu am timp acum de pierdut.

Ieşi, se urcă pe cal şi plecă. Eu urcai cu cele două femei la catul de sus, unde prietenii mei tocmai îşi terminaseră toaleta

de dimineaţă.

— *Heigh-day*, pe cine ai adus, master? întrebă Lindsay.

Le luai, pe cele două femei de mână şi le dusei la el.

— Iată-le pe cele două ladies care m-au scăpat din groapa cu lei, îi răspunsei eu. Ea este Ingdşa, „Perla”, iar ea este Madana, „Pătrunjica”.

— „Pătrunjica”, hm! Dar „Perla” este minunată! Ai avut dreptate master! Amândouă au fost de ispravă, amândouă! Trebuie să le dăm un cadou, să le răsplătim cu bani. *Yes!*

Ceilalţi se bucurară şi ei să le cunoască pe femei şi trebuie să recunosc că le-au primit cu multă consideraţie şi cu mult respect. Cele două chaldee rămaseră până la vremea prânzului, luând masa împreună cu noi, după care le condusei o bucată de drum. La despărţire, Ingdşa mă întrebă:

— Stăpâne, te-ai împăcat de-adevăratelea cu tatăl meu?

— Da.

— Şi l-ai iertat întru totul?

— Întru totul?

— Nu e supărat pe mine? N-o să-mi spună vorbe grele?

— Nu.

— Ai să mai vii să-l vezi?

— Aşadar, sunt bine venit la el, cât şi la tine, Ingdşa?

— Da, stăpâne!

— Ei, atunci, mă voi întoarce la voi azi, sau poate mâine.

— Îţi mulţumesc. Rămâi, sănătos!

Îmi dădu mâna şi plecă mai departe. Însă Madana se opri şi aşteptă pană ce fata se îndepărtă, apoi mă întrebă:

— Stăpâne, îţi mai aduci aminte ce mi-ai promis deunăzi?

Bănuiam ce avea să urmeze şi îi răspunsei zâmbind:

— N-am uitat nici un cuvinţel.

— Ba da, un cuvânt tot ai uitat.

— Aşa? Care?

— Mai gândeşte-te!

— Cred că n-am uitat nimic.

— O, ai uitat ce era mai important.

— Spune-mi despre ce e vorba!

— Despre daruri!

— Buna mea Madana, n-am uitat. În ţara de unde vin eu, femeile sunt mai presus de orice. Nu am vrut să vă împovărez pe voi, care sunteţi atât de frumoase şi delicate cu greutatea unui dar. Nu le-am adus cu mine, căci nu trebuie să bateţi atâta amar de drum, ci să aşteptaţi acasă la voi darurile pe care vi le voi trimite chiar astăzi. Iar când mă voi întoarce mâine, îmi veţi bucura inima şi privirile cu podoabele pe care le veţi fi primit de la mine.

Umbra i se şterse de pe chipul său rotunjor. Înseninată ca de-o rază de soare, îşi împreună mâinile şi strigă:

— Ah, ce fericite trebuie să fie femeile din ţara ta! Este departe ţinutul tău natal?

— Foarte.

— Câte zile de mers?

— Mult peste o sută.

— Ce păcat! Dar mâine ai să vii, nu-i aşa?

— Cu siguranţă!

— Ei, rămâi cu bine, stăpâne! Ruh'i Kulyan ţi-a arătat că-i eşti pe plac şi te asigur că şi eu te îndrăgesc ca pe un prieten!

În sfârşit, îmi dădu mâna şi se grăbi să o prindă din urmă pe Ingdşa. De n-ar fi fost Germanistanul atât de departe, cred că „Pătrunjica” mea ar fi încercat să vadă cu propriii ei ochi cât de fericite sunt femeile noastre!

Făcui cale-ntoarsă, dar nu apucai să merg prea mult că o văzui pe bătrâna Marrah Durimeh coborând dinspre peşteră. Mă recunoscu şi ea; se opri şi-mi făcu un semn cu mâna. Văzând că-i răspunsesem la semn, se întoarse şi începu să urce din nou muntele, cu paşi molcomi. Ajunse într-un crâng, unde se opri să mă aştepte.

— Pacea Domnului fie cu tine, fiule! mă salută ea. Iartă-mă că te fac să urci până la mine, dar în casa melekului nu pot să

fiu singură cu tine, aşa că te-am făcut să vii tu la mine. Ai puţin timp pentru mine?

— Cât timp doreşti, preabună Durimeh.

— Atunci, vino!

Mă luă de mână, precum o mamă pe fiul său şi mă duse cam o sută de paşi mai încolo, până ajunserăm într-un loc unde puteam sta de vorbă netulburaţi. Se aşeză.

— Vino, aşează-te lângă mine!

Făcui precum îmi ceru. Îşi lăsă mantila să-i cadă de pe umeri; era atât de venerabilă şi îmi inspira atât respect!

— Stăpâne, începu ea, uită-te încolo între sud şi est. Soarele acesta aduce primăvara şi toamna, vara şi iarna. Anii pe care i-a adus au trecut peste mine de mai mult de o sută de ori. Uită-te la chipul meu! Nu mai are demult tristeţea vârstei, ci are liniştea albă a morţii. Îţi spuneam încă din Amadiya că nu mai am mult de trăit şi era adevărat. Sunt un... spirit, Ruh'i Kulyan!

Se opri. Glasul părea că-i venea chiar din adânc de mormânt, însă trupul îi vibra de o emoţie vie, iar ochii i se umeziseră.

— Am văzut şi am auzit multe, spuse mai departe. Am văzut sublimul prăbuşindu-se şi nimicnicia înălţându-se; am văzut răul triumfând şi binele ajungând de ocară; am văzut fericiţi plângând şi nefericiţi bucurându-se. Am văzut curajul tremurând în faţa primejdiei şi frica luptându-se ca un leu. Am plâns şi am râs deopotrivă — apoi a venit timpul când am învăţat să gândesc. Atunci am aflat că totul a fost rânduit de preaputernicul Dumnezeu, care ţine totul în braţele sale ca un tată iubitor: pe cei bogaţi şi pe cei săraci, pe cei bucuroşi şi pe cei nefericiţi deopotrivă. Dar mulţi s-au lepădat şi au râs de el. Unii spun că sunt fiii lui, dar, de fapt, sunt fiii aceluia care sălăşluieşte în Gheena. De aceea pământul şi oamenii lui suferă foarte mult; un al doilea potop nu mai poate veni, căci Dumnezeu nu va mai găsi încă un Noe care să devină

părintele unui neam mai bun.

Se opri iarăşi. Mă impresionară mult cuvintele ei, tonul vocii, privirea stinsă, dar atât de grăitoare, gesturile domoale, obosite şi totuşi atât de expresive. Îmi dădui seama de influenţa spirituală pe care o avea această femeie asupra locuitorilor cam săraci cu duhul ai acestui ţinut. Vorbi mai departe.

— Sufletul mi-era cutremurat, iar inima stătea să mi se frângă; cei săraci m-au mişcat. Eram bogată, foarte bogată în bunuri pământeşti, iar în inima mea trăia un Dumnezeu, pe care bogăţiile îl îndepărtaseră de mine. Viaţa mi s-a sfârşit la un moment dat, dar Dumnezeu nu m-a părăsit. M-a chemat să-i fiu supusă. Aşa că acum rătăcesc din loc în loc, cu toiagul credinţei în mână şi propovăduiesc învăţăturile Atotputernicului şi Atotmilostivului, dar nu cu vorbe, care pot fi luate în râs, ci cu fapte care-i binecuvântează pe toţi cei vrednici de mărinimia Tatălui. Bătrâna Marrah Durimeh şi Ruh'i Kulyan au fost un mister pentru tine. Mai sunt şi acum, fiule?

În loc de răspuns îi luai mâna şi i-o sărutai.

— Te înţeleg!

— Ştiam; şi tu eşti dintre aceia care se iau la trântă cu viaţa, cu omul dinăuntrul şi dinafara lor.

Îi aruncai iute o privire. Era înzestrată cu darul ghicirii a tot ce-i mai ascuns în om? Nu-i răspunsei, iar ea continuă:

— În ţara ta eşti un emir?

— Nu chiar aşa ca aici; la noi există emiri din naştere, emiri ai banului, emiri ai ştiinţei şi emiri ai durerii, ai îndurării şi ai luptei.

— Iar tu ce fel de emir eşti?

— Emir al luptei.

Se uită îndelung şi cercetător la mine, apoi mă întrebă:

— Eşti bogat?

— Sunt sărac.

— Sărac în aur şi argint, dar bogat în altele, căci inima ta împarte numai bucurii. Am auzit cât de mulţi prieteni ţi-ai făcut şi m-ai făcut fericită chiar şi pe mine. De ce nu rămâi în ţara ta, de ce mergi prin ţinuturi străine? Se vorbeşte că rătăceşti de colo până dincolo doar ca să-ţi arăţi măiestria în mânuitul armelor; însă nu este adevărat, căci armele ucid, iar tu nu doreşti moartea aproapelui tău.

— Marrah Durimeh, până acum nu am spus nimănui de ce tot plec din ţara mea, însă tu trebuie să afli.

— Nici în ţara ta nu ştie nimeni?

— Nu. Acolo sunt un om ca oricare altul şi cam singuratic, însă nu mă plâng, căci îmi place singurătatea.

— Fiul meu, eşti încă tânăr. Allah ţi-a dat o durere atât de mare, care ţi-a copleşit inima?

— Nu despre asta e vorba, ci despre ceea ce te ţine în viaţă şi pe tine.

— Nu înţeleg. Lămureşte-mă!

— Cel care îşi duce viaţa în deşert cunoaşte preţul stropului care poate salva un însetat. Iar cel împovărat de necaz, fără ca cineva să-i fie pe aproape cu o mână de ajutor întinsă, ştie cât de preţioasă e dragostea după care tânjeşte în zadar. Şi totuşi, mi-e inima plină de iubirea pe care n-am găsit-o încă, acea iubire lăsată pe pământ de Fiul Tatălui, care face ca oamenii să fie fraţi şi fii ai unui Tată suprem. Aşa cum Mântuitorul a coborât din ceruri pe pământ, tot aşa merg şi trimişii săi pretutindeni în lume să propovăduiască Evanghelia iubirii. Aceştia sunt lumina creştinătăţii, eroii credinţei, melecii milostivirii.

— Dar nu toţi predică aşa cum o faci tu. Unii îi prigonesc pe solii adevăratei credinţe. Vezi ţinutul ăsta peste care străluceşte soarele? Acelaşi soare a văzut aici mii de oameni murind şi acelaşi râu pe care-l vezi întinzându-se înaintea ochilor noştri a dus cu el sute de leşuri. Şi pentru ce? Întreabă-i pe emirii credinţei care locuiesc în Munţii Karitha şi

Tura Sina; întreabă-i pe şeicii stăpânitorilor străini care i-au vizitat pe locţiitorii sultanului şi au lăsat să se întâmple toate grozăviile astea! Oare sultanii şi şahii creştini nu au dreptul şi îndatorirea să-i apere pe ceilalţi creştini oriunde s-ar afla aceştia? La miezul nopţii care a trecut, i-am salvat pe creştinii din valea asta de la moarte, eu, o femeie; de ce aceşti emiri au o putere mai mică decât a mea? Odinioară am fost meleka, dar acum nu mai sunt decât o femeie bătrână; cu toate astea, turcii, kurzii şi chaldeii ascultă glasul meu. Pedepseşte-i pe cei răi şi îţi vor mulţumi mai târziu, pe când cei buni care râvnesc la mântuire, te vor întâmpina cu mare bucurie. Nu trimiteţi mesageri a căror putere se stinge ca o scânteie la cea mai mică adiere de vânt, ci trimiteţi oameni de care să se teamă asupritorul; atunci munţii vor chiui şi văile vor triumfa; tot ţinutul va înălţa în fiecare zi osanale, iar turma va împlini cuvântul Păstorului. De ce îl îndepărtaţi de voi? Aduceţi-l înapoi, căci de veţi fi uniţi, puterea Lui va face să curgă numai lapte şi miere pe pământ!

În timp ce vorbea, se ridicase în picioare. Stătea acum dreaptă înaintea mea; obrajii i se însufleţiră, ochii îi străluceau, iar vocea îi era puternică. A fost un moment pe care nu-l voi da uitării niciodată. Se opri şi se aşeză din nou. Această femeie trebuie că văzuse şi auzise, trăise şi gândise într-adevăr multe, poate chiar şi citise ceva. Ce puteam eu să-i răspund?

— Marrah Durimeh, mă dojeneşti şi pe mine? o întrebai eu.

— Pe tine? De ce?

— Căci şi eu sunt un mesager.

— Tu?! Cine te-a trimis?

— Nimeni. Am venit cu de la mine putere.

— Ca să propovăduieşti?

— Nu şi totuşi, da.

— Nu te înţeleg, fiule; explică-mi!

— Chiar tu ai spus că doreşti emisari ai faptei care să nu fie

neputincioşi. Dumnezeu împarte darurile după înţelepciunea Lui. Unuia îi dă darul vorbirii cuceritoare, iar altuia îi porunceşte să acţioneze înainte de a veni timpul când nu mai este în stare de nimic. Mie nu mi-a dat darul vorbirii, ci pe acela de a fi folositor aproapelui meu. De aceea nu pot sta într-un singur loc, ci călătoresc mereu. Vreau să dau învăţătură şi să predic, dar nu prin vorbă, ci prin faptă. Am fost prin ţări ale căror nume nu le cunoşti, am fost găzduit de oameni cu pielea albă, galbenă, maronie şi neagră; am fost oaspetele creştinilor, evreilor, musulmanilor şi al păgânilor; peste tot am semănat dragoste şi milostenie. Am plecat mai departe şi am fost răsplătit din belşug, căci în urma mea au răsunat cuvinte precum: „acest emir nu cunoaşte frica; ştia mai multe decât noi şi totuşi ne-a fost ca un frate; a cinstit Dumnezeul nostru şi ne-a îndrăgit; nu-l vom uita niciodată, căci a fost un om bun, un camarad de nădejde; a fost... un creştin!” Iată ce am obţinut prin credinţa mea. Şi chiar dacă aş găsi doar un singur om care să respecte credinţa mea şi să poată învăţa ce este iubirea, tot aş şti că ziua mea nu s-a terminat în zadar şi odată şi odată voi putea să mă odihnesc liniştit.

Se lăsă o pauză lungă, foarte lungă. Amândoi ne uitam în jos fără să scoatem un cuvânt; deodată, Marrah Durimeh îmi luă mâna şi spuse:

— Stăpâne, te iubesc!

Se uită la mine cu o privire maternă, pe care n-am s-o uit niciodată!

— Fiul meu, spuse ea, după ce vei pleca din valea asta, nu te voi mai vedea niciodată, dar mă voi ruga pentru tine şi te voi binecuvânta până în clipa când voi închide ochii pentru totdeauna. Vrei să afli secretul pe care l-am spus şi celorlalţi trei în peşteră?

— Ţi-aş rămâne recunoscător; cu toate că tăcerea e de aur, prefer să renunţi la ea.

— Cei trei au jurat să nu spună niciodată nimic...

— Şi eu jur să nu spun nimănui.

— Nimănui?

— Niciodată!

— Atunci, ascultă!

Şi îmi povesti. Era o poveste care ar fi putut face celebru un scriitor, o poveste lungă din timpurile când cei trei diavoli — Abd-el-Summit-bei, Beder-Khan-bei şi Nur-Ullah-bei i-au exterminat pe creştini în Valea Zabului, o poveste care îmi dădu fiori de groază. Durǎ mult până când se termină şi apoi bătrâna rămase încă mult timp lângă mine. Îşi duse mana osoasă la ochi, să-şi şteargă lacrimile care-i curgeau şiroaie. Îşi lăsă obosită capul pe umărul meu şi-mi spuse cu glas şoptit:

— Du-te acum! Voiam să cobor în Lizan, însă mai aştept până mi se liniştesc bătăile inimii. Spre seară vin la voi.

Îi respectai dorinţa şi plecai. Când ajunsei în Lizan, nu mai găsii nici un kurd; doar beiul mă aşteptase.

— Emire, spuse el, oamenii mei au plecat, însă eu te-am aşteptat să te întorci la Gumri.

— Uite că m-am întors, dar pentru scurt timp, căci haddedihnilor le este dor de ai lor.

— Mi-au promis că vor veni cu mine şi vom ţine sfat cum să ajungeţi cel mai bine şi mai în siguranţă la Tigris. Mergi sănătos, emire!

— Rămâi sănătos!

Melekul stătea cu prietenii mei. Beiul îşi luă încă o dată rămas-bun de la ei şi se grăbi să ajungă la kurzii săi.

Marrah Durimeh îşi ţinu cuvântul: se întoarse spre seară şi când putu să-mi vorbească fără să fim auziţi, îmi spuse:

— Stăpâne, vrei să-mi îndeplineşti o dorinţă?

— Cu dragă inimă.

— Crezi în puterea unei amulete?

— Nu.

— Cu toate astea, ţi-am făcut una. Vrei să o porţi?

— Ca amintire de la tine, sunt de acord.

— Atunci, ia-o. Nu te ajută cu nimic cât timp e închisă; însă când te vei afla la ananghie, deschide-o; Ruh'i Kulyan va fi cu tine, chiar dacă nu va sta lângă tine.

— Îţi mulţumesc.

Amuleta avea patru colţuri şi era învelită într-o bucată de pânză. Mi-o pusei la gât. Mai târziu avea să-mi fie de folos, eram sigur, dar nu trebuia să aştept ca necazurile să mă ia prin surprindere…

Sfârşitul volumului II

Poşta redacţiei

Din noianul de scrisori primite la început de an — majoritatea cu bune urări tradiţionale — ne-a reţinut atenţia epistola elevului Sergiu Zare (locuinţe Letea, Bloc 25. Apart. 1 Bacău), care se află în posesia întregii colecţii editate de noi până în prezent. Spaţiul nu ne îngăduie s-o reproducem integral, aşa cum s-ar cuveni — astfel încât ne mărginim să răspundem la câteva întrebări esenţiale.

1. Care este stadiul tipăriturilor din seria de *Opere* şi a portofoliului necesar producţiei imediate şi de perspectivă?

— Ne apropiem de realizarea primei jumătăţi a proiectului de editare a operelor integrale, epuizând masa traducerilor efectuate în România în ultimii 60 de ani.

2. Sub ce titluri au mai fost tipărite aceste cărţi, pentru a nu mai, fi achiziţionate de posesorii actualei scrii?

— Iniţial, în România interbelică, traducerea mai multor opere s-a realizat sub forma romanului-foileton — cele mai multe tălmăciri fiind, adaptări ale scriitoarei Lia Hârsu — purtând titluri generice precum: „De pe tron la eşafod”, „Pământul misterelor” sau, „Sub vulturul imperial”, cumulând în paginile lor numeroase creaţii de sine stătătoare. Concomitent s-au tipărit opere desprinse, de regulă, din cicluri precis configurate, ca de pildă: *Munţii în flăcări*, *Nisipul pierzării*, *Foc în Vest*, *Surcouf corsarul*, *Prin deşertul Saharei* (cu *Tainele Orientului* şi *În ţara diavolului)*, *Extraordinare aventuri în jurul lumii*, *Aventuri în Turchestan*, *Saiwa-tjalcm*, *Ursul argintiu*, *Canada Bill*, *Caravana sfântă*, *Drumul spre Mecca*, *Far-West*, *Munţii în flăcări*, *Răzbunarea sângelui*, *Winnetou şi piraţii*, *Aventuri în deşertul sălbatic*, *La nord de ţara diavolului*, *Misterele diavolului*, *Winnetou şi Olt Shatterhand*, la care se mai pot adăuga şi cărţi de dată recentă.

3. În ce constă noutatea reeditărilor din actuala serie de *Opere?*

— În primul rând prin identificarea operelor originale, confruntarea cu tălmăcirile existente şi mai ales, încadrarea

titlurilor în ciclurile din care făceau parte (când din acestea lipseau romane întregi, cazul *Vânătorului de samuri* sau *Secretul ţigăncii*, date în lucru şi adăugate trilogiilor în cauză).

4. Titlurile au corespuns întotdeauna versiunilor germane folosite de dvs.?

— Nu întotdeauna, întrucât adesea ele fuseseră atribuite arbitrar de editorul german, iar cele iniţiale nu erau cele mai adecvate, repetându-se pe mai multe tomuri. Am avut însă, de fiecare dată, grija ca pe contrapagina de titlu să menţionăm sursa autentică.

5. În curând veţi aborda a doua jumătate a creaţiei karlmayene, totalmente necunoscută cititorilor din România. Care va fi prima lucrare şi ce va cuprinde?

— Această carte nu poate fi alta decât opera autobiografică *Viaţa şi năzuinţele mele*, aparţinând autorului tău preferat. Cuprinsul ei este următorul:

a. Povestire din Sitara
b. Copilăria mea
c. Nu am avut tinereţe
d. Anii seminarului şi ai celor de învăţător.
e. În prăpastie.
f. Anii literaturii de colportaj
g. Operele mele
h. Procesele mele
i. Ultimele năzuinţe

Într-o addenda se va mai publica:

a. Spovedania mea (scrisă în 1908, cu patru ani înaintea decesului)

b. Spre ţărmurile sufletelor alese (conferinţă ţinută la Viena, în 1912, cu câteva zile înaintea încetării din viaţă a lui Karl May, conferinţă reconstituită de soţia sa, Clara May).

REDACŢIA

KARL MAY – OPERE

cărţi apărute la editurile Eden şi Pallas

Ciclul „**De pe tron la eşafod**”

1. Castelul Rodriganda (Editura Pallas, 1994)
2. Piramida Zeului Soare (Editura Pallas, 1994)
3. Benito Juarez (Editura Pallas, 1994)
4. Plisc-de-uliu (Editura Pallas, 1994)
5. Moartea împăratului (Editura Pallas, 1994)

6. Comoara din Lacul de Argint (Editura Pallas, 1995)

7. Slujitorii morţii (Editura Eden, 1995).

Ciclul „**Satan şi Iscariotul**”

8. Capcana (Editura Pallas, 1995)
9. Omul cu 12 degete (Editura Pallas, 1995)
10. Răzbunarea (Editura Eden, 1995)

Ciclul „**În ţara leului argintiu**”

11. Leul răzbunării (Editura Pallas, 1995)
12. La Turnul Babei (Editura Pallas, 1995)
13. Sub aripa morţii (Editura Pallas, 1995)
14. Prăbuşirea (Editura Pallas, 1995)

16. Cacealmaua (Editura Eden, 1996)

16. Testamentul incaşului (Editura Eden, 1996)

17. Pirat şi corsar (Editura Eden, 1996)

18. Mustangul Negru (Editura Pallas, 1996)

Ciclul „**Inimi germane**”

19. Dervişul (Editura Pallas, 1990)
20. Valea morţii (Editura Pallas, 1996)

21. Vânătorul de samuri (Editura Pallas, 1996)

Ciclul „**Winnetou**”
22. Winnetou (Editura Eden, 1996)
23. Pe viaţă şi pe moarte (Editura Eden, 1996)
24. Testamentul lui Winnetou (Editura Eden, 1996)

25. Old Surehand (Editura Pallas, 1996)
26. Taina lui Old Surehand (Editura Pallas, 1996)

27. Secretul ţigăncii (Editura Eden, 1997)
28. Insula giuvaierurilor (Editura Eden, 1997)

Ciclul „**În ţara mahdiului**”
29. În ţara mahdiului (Editura Pallas, 1997)
30. Lacrimi şi sânge (Editura Pallas, 1997)
31. Ultima vânătoare de sclavi (Editura Pallas, 1997)

32. Vulturii deşertului (Editura Eden, 1997)

Ciclul „**Oriental**”
33. Prin desert şi harem.(Editura Eden, 1998)

Volumul de faţă (34) — Prin Kurdistanul sălbatic — va fi urmat de următoarele titluri, parte integrantă a aceluiaşi ciclu:

35. De la Bagdad la Stambul (sub tipar)
36. Prin văgăunile Balcanilor (sub tipar)
37. În ţara schipetarilor (sub tipar)
38. Schut — căpetenia bandiţilor (sub tipar)

Editurile EDEN şi PALLACE
Casa Presei Libere
Bucureşti
Căsuţa poştală 33—99
Telefon 222.48.60

Imprimeria „ARDEALUL” Cluj-Napoca
B-dul 21 Decembrie nr. 146
Comanda nr. 70261.

karl may

OPERE

PRIN KURDISTANUL SĂLBATIC

Pe fundalul confruntărilor sângeroase dintre triburile kurde, „Închinătorii Diavolului“ și trupele sultanului din Stanbul se desfășoară călătoria și aventurile prin sălbaticul Kurdistan ale îndrăgitului **Kara Ben Nemsi,** căruia i se alătură Hagi Halef Omar și excentricul lord David Lindsay. Ca întotdeauna, peripețiile lor sunt pigmentate de poznele lui Halef și de extravaganțele lui sir Lindsay, ceea ce conferă romanului un plus de atractivitate și dinamism. Toate aceste întâmplări extraordinare își vor găsi noi ipostaze în volumul următor :

DE LA BAGDAD LA STANBUL

a cărui apariție continuă ciclul oriental al operelor lui Karl May.

Lei 19.500 + 400 T.L. = 19.900